T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

TE-SAT RAPORLARI ÇERÇEVESİNDE AVRUPA BİRLİĞİ'NİN TERÖRİZM OLGUSUNA BAKIŞI

Burak ADIYAMAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Ertan BEŞE

Çankırı – 2023

T.C.

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

TE-SAT RAPORLARI ÇERÇEVESİNDE AVRUPA BİRLİĞİ'NİN TERÖRİZM OLGUSUNA BAKIŞI

Burak ADIYAMAN

ORCID: 0000-0002-6259-2115

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Ertan BEŞE

Çankırı – 2023

İÇİNDEKİLER

Sayfa

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ iv
TEZ KABUL VE ONAY v
ÖNSÖZ vi
ÖZET vii
ABSTRACT viii
KISALTMALAR ix

1. GİRİŞ 1

1.1. Çalışmanın Amacı, Kapsamı, Yöntemi ve Sınırlılıkları 1
1.2. Çalışmanın İçeriği, Bölümleri ve Önemi 2

2. TERÖRİZM SORUNU VE AVRUPA BİRLİĞİ 5

2.1. TERÖRİZMİN TANIMLA(N)MA PROBLEMİ 5
2.1.1. Terörizm Nedir? 5
2.1.2. Terörizm Tanımlanmasında Yaşanan Sorunlar 9
2.1.3. Çeşitli Aktörlerin Terörizm Tanımları ve Terörizme Yaklaşım Tarzları 13
2.1.3.1. BM'nin Terörizme Bakışı 13
2.1.3.2. NATO'nun Terörizme Yaklaşım Tarzı 15
2.1.3.3. ABD'ye Göre Terörizm 17
2.2. AVRUPA VE TERÖRİZM SORUNU 21
2.2.1. Terörizm Olgusunun Tarihsel Gelişimi 21
2.2.2. 11 Eylül Öncesi Dönemde Terör Sorunu ve Avrupa 22
2.2.2.1. Avrupa'daki Aşırı Sol Örgütler 23
2.2.2.1.1. Kızıl Tugaylar Örgütü 24
2.2.2.1.2. Kızıl Ordu Fraksiyonu 25
2.2.2.2. Etnik Kökenli/Ayrılıkçı Terör Sorunu ve Avrupa 27
2.2.2.2.1. ETA 27
2.2.2.2.2. PIRA/IRA 29
2.2.2.2.3. Korsika Ulusal Kurtuluş Cephesi 31
2.2.2.3. Dış Aktörler ve Avrupa'nın Terörizmle Mücadelesi 35
2.2.3. 11 Eylül Sonrası Terörizmin Değişen Yüzü ve Avrupa Birliği 36
2.2.3.1. 11 Eylül Saldırılarının Sonuçları 37
2.2.3.2. 11 Eylül Sonrası Terörizm Olgusuna Bakışı Açısından Avrupa Birliği'nin Tutumu, Madrid ve Londra Saldırıları 40
2.2.3.2.1. 2004 Madrid Saldırıları 45
2.2.3.2.2. 2005 Londra Saldırıları 47

3. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN TERÖRİZMLE MÜCADELE POLİTİKALARI 49

3.1. GÜVENLİK VE TERÖRİZMLE MÜCADELE BOYUTUYLA AVRUPA'NIN BÜTÜNLEŞME SÜRECİ (1947-1993) 49
3.1.1. Batı Avrupa Birliği (BAB) 50
3.1.2. Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) 50
3.1.3. Roma Antlaşması ve Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun Kuruluşu 51
3.1.4. Avrupa Bütünleşmesinin Duraklama Dönemi ve Avrupa Tek Senedi 53
3.1.5. AB Antlaşması ve AB'nin Kuruluşu 54
3.1.6. Avrupa Bütünleşmesinin Güvenlik ve Terörizm Açısından Sonuçları 55
3.2. 11 EYLÜL ÖNCESİ DÖNEMDE AB'NİN TERÖRİZMLE MÜCADELE POLİTİKALARI 56
3.2.1. TREVI (Terrorism, Radicalism, Extremism, Violance, Internationalism) Grubu 56
3.2.2. Terörizmin Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi 58
3.2.3. ATS'nin Terörizmle Mücadele Boyutu 59
3.2.4. Schengen Müktesebatı 60
3.2.5. ABA'nın VI No'lu Başlığı [AB III. Sütunu (Adalet ve İçişleri Alanı)] 61
3.2.6. Amsterdam Anlaşması 62
3.2.7. Tampere Zirve Kararları 64
3.3. 11 EYLÜL SONRASI AB'NİN TERÖRİZMLE MÜCADELE POLİTİKALARI 65
3.3.1. 21 Eylül Olağanüstü Avrupa Konsey Toplantısı Sonuçları ve Eylem Planı (2001) 66
3.3.2. Terörizmle Mücadeleye İlişkin Konsey Çerçeve Kararı ve Avrupa Tutuklama Emri (2002) 67
3.3.3. Avrupa Güvenlik Stratejisi (2003) 69
3.3.4. 2004 Tarihli Terörizmle Mücadele Deklarasyonu ve AB Terörizmle Mücadele Eylem Planı 70
3.3.5. Lahey Programı 71
3.3.6. AB Terörizmle Mücadele Stratejisi (2005) 72
3.3.7. Avrupa Güvenlik Stratejisinin Uygulanmasına Dair Rapor (2008) 75
3.3.8. Stockholm Programı (2010) 75
3.3.9. AB İç Güvenlik Stratejisi (2010) 77
3.3.10. AB'nin Dış ve Güvenlik Politikası için Küresel Stratejisi (2016) 78
3.3.11. 2020 Avrupa Güvenlik Birliği Stratejisi 79
3.4. AB'NİN TERÖRİZMLE MÜCADELESİNDE YER ALAN OLUŞUMLAR 81
3.4.1. Europol 82
3.4.2. Eurojust 87
3.4.3. Frontex 90

4. TE-SAT RAPORLARI ÇERÇEVESİNDE AVRUPA BİRLİĞİ'NDE TERÖRİZM 94

4.1. AVRUPA BİRLİĞİ TE-SAT RAPORLARI, ÖNEMİ VE GENEL ÖZELLİKLERİ 94
4.1.1. TE-SAT Raporları'nın Önemi 94
4.1.2. Kapsamı ve Genel Özellikleri 96
4.2. TE-SAT RAPORLARI'NIN METODOLOJİSİ 99
4.2.1. Tanımlar 99
4.2.2. TE-SAT'ta Yer Alan Terörizm Türleri 101

4.2.2.1. Cihatçı Terörizm 102
4.2.2.2. Etnik/Milliyetçi ve Ayrılıkçı Terörizm 103
4.2.2.3. Aşırı Sağ Terörizm 104
4.2.2.4. Sol ve Anarşist Terörizm 104
4.2.2.5. Tek Konulu Terörizm 105
4.2.3. Verilerin Toplanması ve Analizi Süreci 105
4.3. TE-SAT RAPORLARI'NA GÖRE AVRUPA BİRLİĞİ'NİN GENEL TERÖRİZM DURUMU VE EĞİLİMİ 108
4.3.1. Avrupa Birliği'nin Genel Terörizm Durumu 108
4.3.1.1. Terör Saldırıları ve Tutuklamalar 108
4.3.1.2. Terörizm ve Şiddet İçeren Aşırılık Yanlısı Faaliyetler Kapsamındaki Hususlar 111
4.3.1.2.1. Terörizmin Finansmanı 112
4.3.1.2.2. İletişim Araçlarının Kullanımı ve İnternetin Etkisi 113
4.3.1.2.3. Terörizm ve Organize Suç Arasındaki Bağlantı 114
4.3.1.2.4. Terörizm Faaliyetlerine Katılım Amacıyla Seyahat 115
4.3.1.2.5. Siber Terörizm 115
4.3.1.2.6. Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik ve Nükleer (KBRN) Maddeler 116
4.3.1.2.7. Silah ve Patlayıcıların Kullanımı 118
4.3.1.3. Mahkûmiyet ve Cezalar 120
4.3.2. Temel Eğilimler ve Önemli Bulgular 121
4.3.2.1. Cihatçı Terörizm ve Yabancı Terörist Savaşçılar Sorunu 122
4.3.2.2. Diğer Terörizm Türleri ile İlgili Temel Eğilimler ve Bulgular 126
4.3.2.3. COVID-19 Pandemisinin Etkileri 129
4.4. EUROPOL'ÜN TERÖRİZMLE MÜCADELE FAALİYETLERİ 130
4.4.1. Avrupa Terörle Mücadele Merkezi 130
4.4.2. Europol Bilgi Sistemi 131
4.4.3. Güvenli Bilgi Değişim Ağı Uygulaması (SIENA) 132
4.4.4. İnternet Yönlendirme Birimi 133
4.4.5. İnternet Araştırma Soruşturmalarını Şekillendirme Birleşik Sistemi (SIRIUS) 133
4.4.6. Terör Finansmanı Takip Programı 134
4.4.7. Avrupa Siber Suç Merkezi 134
4.4.8. Terörle Mücadele Ortak İrtibat Ekibi 135
4.5. TERÖRİZMLE İLGİLİ HAZIRLANAN DİĞER YILLIK RAPORLAR 135

SONUÇ 138

KAYNAKÇA 142

ÖZGEÇMİŞ 164

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım *TE-SAT Raporları Çerçevesinde Avrupa Birliği'nin Terörizm Olgusuna Bakışı* adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

01/02/2023

İmza

Burak ADIYAMAN

TEZ KABUL VE ONAY

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Burak ADIYAMAN tarafından hazırlanan "TE-SAT Raporları Çerçevesinde Avrupa Birliği'nin Terörizm Olgusuna Bakışı" başlıklı bu çalışma, 01.02.2023 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Danışman	: Prof. Dr. Ertan BEŞE	İmza: ……..
Üye	: Prof. Dr. Ahmet Erkan KOCA	İmza: ……..
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Cem KARAKILIÇ	İmza: ……..

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun …./…./202. tarih ve ….. sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Coşkun POLAT

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Avrupa Birliği, terörizmden en çok etkilenen aktörlerin başında gelmektedir. Geçmiş dönemlerdeki tecrübelere dayanarak kurulan Europol tarafından hazırlanan TE-SAT Raporları ise, Avrupa Birliği'nin terörizm olgusuna karşı mücadelesindeki temel yapı taşlarından biridir.

"TE-SAT Raporları Çerçevesinde Avrupa Birliği'nin Terörizm Olgusuna Bakışı" konulu bu çalışma, özellikle 11 Eylül 2001 tarihinde New York'ta yer alan Dünya Ticaret Merkezi'ne ve Washington'daki Pentagon'a yönelik düzenlenen terör saldırıları sonrası daha ciddi ve küresel bir tehdit unsuru haline gelen terörizm olgusuna karşı Avrupa Birliği'nin bakışını ve yaklaşımını yansıtabilmek amacıyla hazırlanmıştır.

Çalışmam boyunca tecrübelerini aktaran ve her türlü desteği sağlayan değerli hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Ertan BEŞE'ye saygılarımı ve şükranlarımı sunarım. Ayrıca yüksek lisans eğitimim boyunca emeği geçen tüm hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Hayatımın her döneminde yanımda olarak bugünlere gelmemi sağlayan ve desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

01/02/2023

Burak ADIYAMAN

ÖZET

Tezin Başlığı : TE-SAT Raporları Çerçevesinde Avrupa Birliği'nin Terörizm Olgusuna Bakışı
Tezin Yazarı : Burak ADIYAMAN
Danışman : Prof. Dr. Ertan BEŞE
Anabilim Dalı : Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Tezin Türü : Yüksek Lisans
Kabul Tarihi : 01.02.2023

Bir olgu olarak terörizm, insanlık tarihi kadar eskidir. 11 Eylül 2001 tarihinde Dünya Ticaret Merkezi (DTM) ve Pentagon binasına yönelik düzenlenen terör saldırıları ile birlikte terörizm, küresel bir boyut kazanmıştır. 1960 ve 1970'li yıllardan itibaren ise bu olgu, hem Avrupa hem de Avrupa Birliği (AB) için de ciddi bir tehdit oluşturmaya başlamıştır. Bu olgu, tüm insanlık için küresel bir tehdit olarak günümüzde de varlığını sürdürmeye devam etmektedir.

11 Eylül saldırılarından önce, AB ve üye devletleri, terör tehditlerine karşı tam anlamıyla hazırlıklı değillerdi. Ancak, 1990'lı yıllardan sonra AB üye devletleri arasında terör konusunda iş birliği ve koordinasyonu sağlamak amacıyla AB tarafından "Avrupa Birliği Kolluk Kuvvetleri İş Birliği Ajansı (Europol)" kurulmuş ve bu kurum, 1999 yılında tam anlamıyla faaliyete geçmiştir.

AB, Madrid (2004) ve Londra (2005) terör saldırılarının ardından yeni, potansiyel ve küresel terör tehditleriyle yüzleşmek zorunda kalmıştır. Bu tür tehditlerin üstesinden gelebilmek için AB bir araç olarak çeşitli stratejiler, programlar, planlar ve belgeler geliştirmiştir. AB'nin terörle mücadele politikalarındaki temel araçlarından biri ise, Europol tarafından 2007 yılından itibaren yayımlanan "Terörizm Durum ve Eğilim Raporları (TE-SAT Raporları)" olmuştur.

Bu Yüksek Lisans Tezinin amacı, AB'nin terörizme bakış açısını TE-SAT Raporları çerçevesinde ortaya koymaktır. Bu Raporlar, AB'nin yıllık terörizm durumunu ve eğilimlerini göstermek için AB üye devletleri ve diğer ilgili aktörler tarafından sağlanan nitel ve nicel verilerden oluşmaktadır. Bu Raporlar'ın terörle mücadeledeki kilit rolü, Europol'ün AB'nin terörle mücadele politikaları özelindeki iş birliği ve koordinasyon işlevini yansıtmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Güvenlik, 11 Eylül, Terörizm, Avrupa Birliği, Europol, TE-SAT Raporları

ABSTRACT

Thesis Title : The European Union's Perspective on Terrorism in the Framework of TE-SAT Reports
Author : Burak ADIYAMAN
Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Ertan BEŞE
Department : Political Science and Public Administration
Thesis Type : Master's Thesis
Date : 01.02.2023

Terrorism, as a phenomenon, is as old as human history. With the terrorist attacks on September 11 (9/11), 2001 against the World Trade Center (WTC) and the Pentagon building, terrorism has gained a global dimension. Since the 1960s and 1970s, this phenomenon has started to pose as a threat to both Europe and the European Union (EU). This phenomenon still exists today as a global threat for all mankind.

Before the 9/11, the EU and its member states were not well prepared for terrorism threats. However, after 1990s, with the aim of ensuring co-operation and coordination between EU's member states about terrorism, European Union Agency for Law Enforcement Cooperation (Europol), was established in 1994 by EU and this Agency became fully operational in 1999. Since then, Europol has become one of the most operational institutions in the EU's fight against terrorism.

After the terrorist attacks in Madrid (2004) and London (2005), the EU has had to confront new, potential, and global terrorist threats. In order to overcome such threats, the EU, has developed several strategies, programs, plans and documents as a tool. One of the main tools for EU's counter-terrorism policies has been "EU Terrorism Situation and Trend Reports (TE-SAT Reports)" which have been published by Europol since 2007.

The aim of this Master's Thesis is to reveal the terrorism perspective of the EU within the framework of TE-SAT Reports. These Reports consist of qualitative and quantitative data which has been provided by EU member states and other related actors to show EU's annually terrorism situation and trends. The key role of these Reports in the fight against terrorism is that they reflect Europol's function of coordination and cooperation in the EU's counter-terrorism policies.

Keywords: Security, September 11, Terrorism, the European Union, Europol, TE-SAT Reports

KISALTMALAR

AB/EU	Avrupa Birliği/European Union
ABA	Avrupa Birliği Antlaşması
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
AGİT	Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı
AGS	Avrupa Güvenlik Stratejisi
AHWGE	Europol'e İlişkin Ad Hoc Çalışma Grubu
AK	Avrupa Komisyonu
AKÇT	Avrupa Kömür Çelik Topluluğu
ANFO	Amonyum Nitrat Fuel Oil
APİ	Avrupa Politik İş Birliği
AT	Avrupa Topluluğu
ATS	Avrupa Tek Senedi
AWF	Terörizmle Mücadele Analiz Çalışma Dosyası
BAB	Batı Avrupa Birliği
bkz.	Bakınız
BM	Birleşmiş Milletler
BR	Kızıl Tugaylar
CIA	ABD Merkezi İstihbarat Teşkilatı
CTTF	Terörizmle Mücadele Görev Gücü
CT JLT	Terörle Mücadele Ortak İrtibat Ekibi
Çev.	Çeviren
DEAŞ/IŞİD	Irak-Şam İslam Devleti
DHKP-C	Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi
DNI	ABD Ulusal İstihbarat Direktörlüğü Ofisi
DTM/WTC	Dünya Ticaret Merkezi/World Trade Center
EAW	Avrupa Tutuklama Emri
ECST	Terörizmin Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi
ECTC	Avrupa Terörle Mücadele Merkezi
EC3	Avrupa Siber Suç Merkezi
Ed.	Editör

EDU	Avrupa Uyuşturucu Birimi
EIS	Europol Bilgi Sistemi
EMRT	Europol Acil Durum Müdahale Ekibi
ETA	Bask Yurdu ve Özgürlük
ETA-m	ETA (Siyasi Kanat)
ETA-pm	ETA (Siyasi-Askeri Kanat)
EU Intcen	Avrupa Birliği İstihbarat Analiz Merkezi
EU IRU	Avrupa İnternet Yönlendirme Birimi
EURATOM	Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
Eurojust	Avrupa Adli İş Birliği Birimi
Europol	Avrupa Birliği Kolluk Kuvvetleri İş Birliği Ajansı
EYP	El Yapımı Patlayıcı
FBI	Federal Soruşturma Bürosu
FHKÖ	Filistin Halk Kurtuluş Örgütü
FLNC	Korsika Ulusal Kurtuluş Cephesi
Frontex	Avrupa Dış Sınırlarda Operasyonel İş Birliği Yönetimi Ajansı
GIA	Silahlı İslami Grup
IEP	Ekonomi ve Barış Enstitüsü
Interpol	Uluslararası Kriminal Polis Teşkilatı
İBDA/C	İslami Büyük Doğu Akıncılar/Cephesi
KBRN	Kimyasal, Biyolojik, Radyoaktif, Nükleer
LGBTQ	Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Transgender, Queer
MC	Milletler Cemiyeti
md.	Madde
M.S.	Milattan Sonra
NATO	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
ODGP	Ortak Dış ve Güvenlik Politikası
OPEC	Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü
PIRA	Geçici İrlanda Cumhuriyet Ordusu
PKK	Kürdistan İşçi Partisi
RAF	Kızıl Ordu Fraksiyonu
RZ	Devrimci Hücreler Örgütü
s.	Sayfa

ss.	Sayfa Sayıları
SIENA	Güvenli Bilgi Değişim Ağı Uygulaması
SIRIUS	İnternet Araştırma Soruşturmalarını Şekillendirme Birleşik Sistemi
SitCen	Avrupa Ortak Durum Merkezi
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
STASİ	Devlet Güvenlik Bakanlığı
TFTP	Terör Finansmanı Takip Programı
TNT	Trinitrotoluen
TE-SAT	Terörizm Durum ve Eğilim Raporu
Trevi	Terörizm, Radikalizm, Aşırılık ve Uluslararası Şiddet Grubu
TWP	AB Konseyi Terörizm Çalışma Grubu
t.y.	Basım tarihi yok
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
UNCCT	Birleşmiş Milletler Terörizmle Mücadele Merkezi
vb.	Ve Benzeri

1. GİRİŞ

Avrupa'da, özellikle 1960'lı yıllardan itibaren çeşitli süreç ve faktörlerin etkisiyle ortaya çıkmaya başlayan terörizm olgusu, günümüzde de bir olgu olarak varlığını sürdürmektedir. Bu bağlamda; gerek Avrupa'nın kendi bünyesinde ideolojik, etnik, kültürel vb. nitelikte öznel dinamiklerle ortaya çıkan ve gerekse dış kaynaklı (ekseriyetle Orta Doğu menşeli) terörist oluşumların eylemleri neticesinde Avrupa Birliği (AB) ve üyeleri, terörizm sorunuyla bireysel ve Birlik düzeyinde yakından ilgilenmek zorunda kalmıştır. Bu süreçte, binlerce insan hayatını kaybetmiş veya yaralanmış; ulaşım araçları, iş yerleri ve çeşitli yapılar büyük hasarlar almıştır.

1980'li yıllar ile birlikte Avrupa topraklarında artan terör tehdidi, uluslararası ve küresel bir aktör olma yolunda olan AB için ciddi bir sorun haline gelmiştir. Bu süreçte terör sorunundan oldukça fazla etkilenen Avrupa ülkeleri ve kurumsal anlamda AB, terörizmle mücadele amacıyla çeşitli politikalar geliştirmiştir. 1990'lı yıllarla birlikte ise, bu sorunla mücadele edebilmek amacıyla AB bünyesinde kurulan Avrupa Birliği Kolluk Kuvvetleri İş Birliği Ajansı (*European Union Agency for Law Enforcement Cooperation,* Europol); geliştirmiş olduğu araçların yardımıyla pek çok suç türünün yanında, küresel bir nitelik kazanan terörizm olgusuna karşı etkin bir mücadele yürütmeyi amaçlamıştır.

1.1. Çalışmanın Amacı, Kapsamı, Yöntemi ve Sınırlılıkları

Terörizm ve spesifik olarak küresel terörizm olguları üzerine, özellikle 11 Eylül saldırıları sonrası, çeşitli alan ve disiplinlerde pek çok çalışma yapılmış ve yapılmaya da devam edilmektedir. Önemli bir uluslararası/küresel aktör olan AB ve günümüzde de mevcudiyetini korumaya devam eden terörizm olgusu arasındaki ilişki, pek çok araştırmacının üzerinde çalıştığı bir araştırma alanı haline gelmiştir.

Bu çalışma; amaç bakımından esas olarak AB'nin 11 Eylül saldırıları sonrası terörizm olgusuna bakışını, algılamalarını ve yaklaşım tarzını yansıtan Terörizm Durum ve Eğilim Raporları (*Terrorism Situation and Trend Reports,* TE-SAT Raporları) çerçevesinde, AB'nin terörizm olgusuna karşı benimsemiş olduğu genel tutum ve bu süreçte yaşanan değişim ve dönüşümleri ortaya koymayı hedeflemiştir.

Çalışmanın bir diğer amacı, 30'dan fazla lisansüstü tezde[1] kaynak olarak yararlanılan TE-SAT Raporları'nı literatüre kazandırmaktır. Zira yazar tarafından yapılan araştırmalar sonucunda, TE-SAT Raporları'nın bütününe odaklanan bir tez çalışmasına rastlanmamıştır. Çalışmaların genelinde, Raporlar'ın sunmuş olduğu nicel verilerden yararlanılmıştır.

Ayrıca bu çalışma, AB'nin terörizmle mücadele sürecindeki kilit noktaları aydınlatmaya çalışırken, nesnel ve yapıcı yorumlar katmayı da hedeflemiştir. Bu hedefe ulaşmak için; çalışmanın genelinde nitel araştırma yöntemleri kullanılmış olup, içerik analizi ve ekseriyetle doküman incelemesi teknikleri uygulanmıştır. Bu şekilde hem nesnellik ön planda tutulacak hem de TE-SAT Raporları'nın sunmuş olduğu teyit edilebilir düzeydeki veriler yardımıyla, AB'nin terörizmle mücadele süreci sağlıklı bir şekilde yansıtılacaktır. Sonuç olarak çalışmanın literatüre sunacağı katkının kalitesi de artmış olacaktır.

Tezin sınırlılıkları kapsamında; terörizmle bağlantılı olan iltica, göç, istihbarat, terörizmin finansmanı ve ilgili diğer konular hakkında, sadece ana konunun gerektirdiği ya da ilişkili olduğu ölçüde değerlendirmeler yapılmıştır. Ayrıca; çalışmada esas olarak AB sınırları içerisindeki terörizm durumuna ilişkin analizlere yer verilmiş olup, gerekli görülen hallerde AB sınırları dışındaki terörizm durumu da incelemeye alınmıştır.

1.2. Çalışmanın İçeriği, Bölümleri ve Önemi

TE-SAT Raporları çerçevesinde AB'nin terörizm olgusuna karşı yaklaşımını, bakışını, algılamalarını ve mücadele anlayışını ortaya koymak adına yürütülen bu çalışma, üç ana bölümden oluşmaktadır.

Çalışmanın Birinci Bölüm'ünde, 11 Eylül saldırıları öncesi ve sonrası dönemleri kapsayacak şekilde, AB'nin terörizmle olan münasebeti, sağlıklı bir karşılaştırma yapabilmek adına genel hatlarıyla incelenecektir.

Birinci Bölüm'ün ilk kısmında, terörizm söz konusu olduğunda, en ihtilaflı konulardan biri olan terörizmin tanımlanma problemi üzerinde durulacaktır. Bu noktada çeşitli araştırmacı ve aktörlerin yaptığı tanımlar incelenecek, yine terörizm

[1]İlgili çalışmalara ulaşmak için bkz. https://atif.sobiad.com/index.jsp?modul=arama-sonuclari&searchword=terrorism+situation+and+trend+report&alan=cite&secenekler=allCite&siralama=yilartan&page=1

hakkında bir diğer ihtilaflı konu olan "terörist – gerilla - özgürlük savaşçısı" üçgenine değinilerek, terörizmin ne olup ne olmadığı hususunda çıkarımlarda bulunulacaktır.

Birinci Bölüm'ün ikinci kısmında, Avrupa ülkelerinin ve AB'nin terörizm ve terörizmle mücadele tecrübesine kaynaklık eden terör hareket ve örgütlerine değinilecektir. Bu bağlamda, geçmişte AB tarafından terörist olarak kabul edilen fakat miadını dolduran örgütlerin yanı sıra; günümüzde hala mevcudiyetini koruyan, aktif ya da pasif bir biçimde örgütsel varlığını sürdürmeye devam eden terör örgütlerine de yer verilecektir.

Birinci Bölüm'ün son kısmında ise; 11 Eylül 2001 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin New York kentinde yer alan Dünya Ticaret Merkezi (DTM) ve Pentagon'a yönelik terör saldırıları ve bu saldırılar sonrasında Avrupa'da yaşanan Madrid ve Londra saldırıları tartışılarak, 11 Eylül saldırıları sonrasındaki dönemde AB'nin terörizm bağlamında geçirdiği değişim ve dönüşüm üzerinde durulacaktır.

Çalışmanın İkinci Bölümü'nde; ilk olarak terörizm ve güvenlik boyutuyla AB'nin bütünleşme süreci ele alınacaktır. Sonrasında, 11 Eylül saldırıları öncesi ve sonrası dönemleri kapsayacak şekilde AB'nin terörizmle mücadele politikaları ve bu politikalarda yaşanan gelişmeler yansıtılmaya çalışılacaktır. Son olarak ise, terörizmle mücadele çerçevesinde AB bünyesinde oluşturulan çeşitli kurum/oluşumların yapısına, önemine ve terörizmle mücadeledeki rolüne değinilecektir.

2000'li yıllardan önce, AB'ye devletlerin çoğu daha çok bireysel olarak terörizm sorunuyla mücadele etmekteyken; küresel güvenlik konseptinde oldukça önemli bir konuma sahip olan 11 Eylül saldırıları ve sonrasındaki dönem, Birlik açısından bir dönüm noktası olmuştur. Terörizm olgusuna karşı ortak bir akıl ve güçlü bir iradenin gerekliliği bu dönemle birlikte daha belirgin hale gelmiştir.

Bu noktadan hareketle, çalışmanın üçüncü ve son bölümünde, çalışmanın ana kaynağını oluşturan ve Europol tarafından 2007 yılından itibaren her yıl düzenli olarak yayımlanan TE-SAT Raporları incelenecektir.

Başta üye devletler olmak üzere çeşitli paydaşların katkılarıyla hazırlanan TE-SAT Raporları AB'nin terörizm durumunu kapsamlı bir şekilde ele alırken, terörizm

olgusunun AB üzerindeki etki ve etkileşimlerini inceleyen aktör ve araştırmacıların yararlanabileceği, nitelikli bir kaynak olma özelliği taşımaktadır. Ayrıca bu Raporlar, Avrupa Birliği'nin terörizm olgusuna bakışını yansıtması açısından son derece önemli ve kritik veriler içermektedir.

2. TERÖRİZM SORUNU VE AVRUPA BİRLİĞİ

2.1. TERÖRİZMİN TANIMLA(N)MA PROBLEMİ

Savaşlar ve yıkıcı afetler gibi insanlık üzerinde olumsuz etkiler bırakan terörizm olgusu, birtakım süreçlerden geçerek önceki dönemlerde olduğu gibi günümüzde de ciddiyetini korumaktadır. Terörizm olgusunun insanlar ve toplumlar üzerinde bıraktığı etki kadar, bu olguya karşı verilen mücadele de günümüz güvenlik konseptinde önemli bir yer tutmaktadır.

Özellikle son birkaç yüzyıllık süreçte insanlar, toplumlar ve devletler için öncelikli sorunlardan biri haline gelen terörizm, "1960'lardan itibaren […], uluslararası çalkantılara paralel olarak ivme kazanmış ve 1970'lerde "yeni terör çağı"ndan söz edilmeye başlanmıştır. 11 Eylül 2001 ise, terörizmin boyutları bakımından bir dönüm noktası oluşturmaktadır" (Öktem, 2004, s. 134).

Terörizm olgusu söz konusu olduğunda, sıradan bir vatandaştan tutun da akademisyenler, üst düzey bürokratlar, devletler ve uluslararası aktörlere kadar birçok kesim tarafından zihinlerde farklı algılamalar belirmiş ve bu doğrultuda çeşitli tanımlar yapılmıştır. Ancak bu olgunun kavramsal olarak ne ifade ettiğine dair tam anlamıyla bir görüş birliğine varmak pek mümkün olmamıştır. Bu nedenle "AB ve terörizm" arasındaki ilişkiye geçmeden önce; terörizmin ne olduğu, ne şekilde algılandığı ve bu olgunun çeşitli aktörler için ne anlama geldiğini genel hatlarıyla açıklamak, konuyu daha anlaşılabilir kılabilmek adına son derece önemlidir.

2.1.1. Terörizm Nedir?

İnsanlığın karşı karşıya kaldığı en büyük tehditlerden biri olan terörizm, kavramsal olarak en genel manada uzun süreli korku ve endişe durumunu ifade etmektedir. Terörizm, geçmiş dönemlerden bu yana bireyler, toplumlar, devletler, uluslararası ve uluslarüstü aktörler için her zaman bir tehdit unsuru olmuştur. Tarihsel süreç içerisinde yaşadığı değişimler ve geçirdiği aşamalar, terörizmin bir tehdit unsuru olarak algılanışı değiştirmemiştir. Bununla birlikte oldukça uzun bir geçmişe sahip olan bu kavramın ilk kullanımı ile günümüzdeki kullanımı arasında farklılıklar bulunmaktadır. Ayrıca terörizmin yarattığı korku ve endişe durumu, bu olgunun küresel bir boyut kazanmasıyla günümüzde daha yaygın bir hal almıştır (Kemik, 2021, s. 166; Taşçıer, 2006, s. 59).

Terörizm aslında bir tür şiddettir; ancak şiddetin her türü terörizm olarak nitelendirilmemektedir (Laqueur, 1999, s. 88). Örneğin; aile içi şiddet veya bir okulda öğretmenin öğrencisine uyguladığı sözlü veya fiziksel şiddet, terör başlığı altında değerlendirilemez. Bu nedenle, terörizm kavramı ile hayatın olağan akışında yaşanabilecek bir şiddet olayını birbirinden ayrı tutmak gerekmektedir.

Şiddet, daha çok bir şahsa veya gruba karşı gerçekleştirilen; cinsel dokunulmazlık, birey üzerinde psikolojik baskı kurma veya tehdit, mala zarar verme, çeşitli dezavantajlı grupları aşağılama gibi farklı biçimlerde ortaya çıkan, daha geniş kapsamlı bir kavramdır.

Bu bağlamda, Özerkmen ve Gölbaşı tarafından analiz edilen birbirinden farklı şiddet tanımlarında bazı unsurlar tespit edilmiştir. Bu unsurlar şunlardır (Özerkmen ve Gölbaşi, 2012, s. 24):

> *Kişinin canını acıtmak, yaralamak, öldürmek, mala zarar vermek amacıyla güç kullanmak; yasaya aykırı fiziki güç kullanmak; yasaya aykırı bir hedefe varmak için şiddet kullanmak ya da şiddet kullanma tehdidinde bulunmak; genelde kabul gören yasa ve ahlak ilkelerine aykırı biçimde fiziksel yok etme, gereksiz yere kırma, yok etme eylemleri; toplumsal ilişkilerde kabul edilebilirlik sınırlarını aşan zorlama eylem*[leri]*dir*.

Yukarıda tespit edilen ortak unsurlar çerçevesinde kısa bir şiddet tanımı yapılacak olursa şiddet; çeşitli saiklerle kişinin vücut bütünlüğüne ya da malına zarar verme ya da psikolojisini bozmaya yönelik tehdit ya da yasal olmayan güç kullanımıdır. Diğer bir deyişle, "öteki/düşman olarak belirlenen kişi veya grubu yıpratmak veya yıldırmak adına uygulanan fiziksel/psikolojik güç yahut kuvvetler bütünüdür" (Şen, 2018, s. 27).

Oldukça geniş kapsamlı ve aynı zamanda farklı anlamlar da içerebilen şiddet olgusu; fiziksel, psikolojik, cinsel şiddet gibi sınıflandırmalara tabi tutulmakta, bununla birlikte kurban ile fail arasındaki ilişki incelendiğinde ise, özel/bireysel ve kolektif şiddet gibi alt türler ile karşımıza çıkmaktadır.

Çalışmamızın temel inceleme alanı olan terörizm olgusu da, siyasal şiddetin en yaygın biçimlerinden birisidir. Bu nedenle terörizmi çeşitli yönleriyle ele almadan önce, siyasal şiddetin ne anlam ifade ettiğini kısaca açıklamak gerekmektedir.

Terörizm kavramı ile sıkça karıştırılan siyasal şiddet; "siyasal bir çerçevede rejime, rejimin aktörlerine ve politikalarına karşı yöneltilen her türlü toplu saldırı olarak yorumlanır" (Şen, 2018, s. 29). Başka bir tanıma göre ise; toplum tarafından kabul görmeyen siyasi amaçları gerçekleştirmeye yönelik uygulanan eylemler bütünüdür (Yıldırım, 2022, s. 481).

Terörizm gibi siyasal şiddet de karmaşık ve bu nedenle belirli bir kalıba sığmayan, muğlak bir kavramdır. Örneğin siyasal şiddet, sadece belirli çıkarlar doğrultusunda muhalif gruplar tarafından iktidar sahiplerine yönelik kullanılan bir araç değildir. Benzer şekilde, iktidar sahipleri de bu olguyu muhalif gruplara karşı bir araç olarak kullanabilme imkanına sahiptir. Bununla birlikte, "siyasal şiddeti, [sadece] muhalif grupların kullandığı bir araç olarak düşünmek siyasal şiddetin kısıtlı olarak anlaşılmasına sebep olabilir" (Topcu ve Ateş, 2022, s. 198).

> *Şiddetin bütün şekilleri, sosyal ve yasal kontrol modellerinin formüle edilmesine esas teşkil edecek olan sosyo-politik değerlendirme temelinde, kriminal boyutu açısından benzer nitelikler; fakat amaçları, araçları, failleri ve kurbanları bakımından farklılıklar gösterebilir. Dolayısıyla, 'siyasal şiddet' ve onun en yaygın şekli olan 'terörizm' de kavramsal olarak evrensel değildir. Çünkü, 'siyasal şiddet' kavramını oluşturan 'şiddet' olgusu ve 'siyasal' olma, zamandan zamana ve bir yerden diğerine değişmektedir* (Beşe, 2002, s. 24).

Siyasal şiddet pek çok nedenden dolayı ortaya çıkabilirken, "insanlar arasında kimliğe dayalı husumetler, siyasal düzen muhalifliği, radikal toplumsal hareketler ve iktidarı elinde tutanların tahakküm etme eğilimleri, […] siyasal şiddetin temel kaynakları olarak okunabilmektir" (Yıldırım, 2022, s. 482). Bu olgu daha özele indirgendiğinde; isyan ve ayaklanma, devrimler, baskıcı rejimlerin uygulamaları, din ve etnisite bazlı çatışmalar, ulusal kurtuluş hareketleri, devlet terörü, askeri müdahaleler, iç savaş ve uluslararası savaşlara kadar uzanan geniş bir alanı kapsamaktadır (Keleş ve Ünsal, 1982, s. 1).

Toplumlarda huzur ve nizamın bozulmasına yol açan ve dolayısıyla toplum güvenliğinin zedelenmesine de neden olan siyasal şiddet olgusu, tarihin farklı dönemlerinde ve farklı şekillerde tezahür etmiştir. İsyan ve ayaklanma bağlamında, Roma İmparatorluğu döneminde yaşanan asilik faaliyetleri ile Osmanlı İmparatorluğu döneminde yaşanan eşkıyalık olayları; devrimler ile ilgili olarak Fransız İhtilali sonrası dönem, Stalin yönetimindeki SSCB ve Mao idaresi altındaki

Çin; baskıcı rejimler ve uygulamaları söz konusu olduğunda ise Faşist İtalya ve Nazi Almanyası dönemleri (Topcu ve Ateş, 2022, s. 199-209), siyasal şiddetin en çarpıcı örneklerinden birkaçını oluşturmaktadır.

Sonuç olarak siyasal şiddet, tarihsel süreçte yaşanan durumlar da göz önünde bulundurulduğunda, esasında ve temel olarak siyasal terörizmi de bünyesinde barındıran daha kapsamlı ve farklı türleri de ihtiva eden şemsiye bir kavram olmuştur.

Zaman, mekân ve dönemsel koşullara bağlı olarak farklı şekillerde algılanabilen terörizm ve siyasal şiddet olguları, benzer anlamlara gelebilecek şekilde kullanılabilmektedir. Ancak, başlangıçta siyasi hedeflere ulaşmak amacıyla bir araç olarak kullanılan terörizm, 1980'lerle birlikte, değişen yöntem ve stratejilere bağlı olarak ekonomik, dini ve diğer amaçlara ulaşmak için de kullanılmaya başlamıştır (Erdem, 2016, s. 63).

Temel olarak "terörizmin belirgin özellikleri; meçhullük ve yerleşmiş kuralların ihlâli, beklenilmezlik, nefret uyandırma ve gaddarlıktır" (Altuğ, 1987, s. 48). Siyasal hedeflere ulaşabilmek gayesiyle ulusal, bölgesel veya küresel ölçekte bir korku ortamı yaratmak ise terörizmin en temel amacıdır.

Terörizm, esas kurbanları haricindeki insanları hedef alması yönüyle de diğer şiddet veya suç türlerinden ayrılmaktadır. Hayatın olağan akışında yaşanabilecek şiddet eylemlerinde genel itibarıyla sadece belirli bir kurban veya kurbanların zarar görmesi istenirken, fail kimliğinin açığa çıkmasını istemez. Terör eylemlerinde ise birçok insana zarar vermek istenirken, teröristler eylemden kimin sorumlu olduğunun bilinmesini de isterler (Kushner, 2003, s. 226). Bu nedenledir ki dünyanın yüzleşmek zorunda kaldığı terör olaylarının çoğunda, gerçekleştirilen eylemin ardından bir veya birden fazla grup ilgili eylemi üstlenmektedir. Bu, teröristler için bir nevi tanıtım ve reklam meselesi, hatta onur nişanesi ve hedeflerine ulaşmalarından dolayı taraftarları tarafından memnuniyetle karşılanma vesilesidir.

Etimolojik açıdan incelendiğinde terör sözcüğü (İngilizce *terror*, Fransızca *terreur*), Latince'de korkmak, titremek anlamına gelen *terrere* (daha eski biçimiyle *tersere*) sözcüğünden türemiş olmakla birlikte (Chamberlain, 1889, s. 302) olgusal olarak Fransız Devrimi'nin bir ürünüdür. 1793'ten 1794'e kadar süren terör rejiminin (*régime de la terreur*) uyguladığı şiddet veya terör, başlangıçta halk düşmanı olarak

görülen kişileri cezalandırmak amacıyla kullanıldığından olumlu bir çağrışım yapmıştır. Ancak devrimin lideri Maximilien Robespierre, terör rejimi olarak adlandırılan bu dönem boyunca giyotinle idam edilen diğer 40.000 kişi gibi idam edilmiş; devrimi sert bir şekilde eleştiren İngiliz siyasetçi Edmund Burke, devrimin savunucularını "terörist" olarak nitelemiştir (Kushner, 2003, s. 360). Bu kısa dönemde bile terörizm farklı şekillerde algılanmış ve yorumlanmıştır.

2.1.2. Terörizm Tanımlanmasında Yaşanan Sorunlar

Terörizmle ilgili neredeyse her makale, kitap, kurum ve kuruluşa ait belge ve yasal metinlerde, sayısı yüzleri bulan terör tanımına rastlamak mümkündür. Sadece Alex Schmid ve Albert Jongman tarafından yapılan bir çalışmada 109; Jeffrey Simon tarafından yapılan başka bir çalışmada ise 212 terör tanımı tespit edilmiştir (Tarhan, 2020, s. 3). Bu bağlamda, araştırmacılar ve çeşitli aktörler tarafından yapılan terör tanımlamalarına kısaca göz atmak konunun ne kadar derin ve içinden çıkılmaz olduğunu görmek açısından yararlı olacaktır.

Pete Lentini'ye göre terörizm, siyasi hedeflere ulaşmak ve toplumları parçalamak için korku duygusunu kullanan bir olgudur. Korku duygusunu ortaya çıkarabilmek için kullanılacak yegâne araç ise şiddettir (Lentini, 2008, s. 139). Bu bağlamda zor kullanma ve şiddet unsurlarının merkeze alındığı bir tanımda terörizm;

> [….] *cebir ve şiddet kullanarak hedef gözetmeksizin, adam kaçırma, suikast, silahlı eylem gibi değişik yöntemlere başvurarak gerek yönetimleri gerek halkları baskı altına alarak güdülen amaçlara ulaşma eylemleri*[dir] (Şimşek, 2016, s. 323).

Boaz Ganor tarafından yapılan bir tanıma göre terörizm; siyasi, ideolojik ve dini amaçlara ulaşmak için kasten sivillere karşı şiddet kullanma veya şiddet kullanma tehdidi (Ganor, 2002, s. 288) olarak yorumlanmıştır. Meselenin daha geniş bir perspektiften alındığı bir diğer tanımda ise terörizm; bir grup veya devlet tarafından belirlenen, ancak hukuka uygun olmayan stratejik ve siyasi hedeflere ulaşmak maksadıyla halihazırda sindirilmiş sivil ve masum halkı kullanarak daha büyük bir kitleyi yıldırıp korkutmak için kasıtlı ve planlı şekilde kullanılan şiddet veya şiddet kullanma tehdidi dir (Ergil, 1992, s. 140).

Terörizmi siyasi veya toplumsal bir sapmadan ziyade bir mücadele biçimi olarak ele alan ve bu olguya ahlaki açıdan ziyade de teknik bir bakış açısıyla yaklaşmak

gerektiğini savunan Ariel Merari, diğer terör tanımlarına atıfta bulunarak bu tanımlarda ortak olan üç ana unsuru terörizmin tanımlanmasında merkeze almıştır. Bunlar; "…. şiddet kullanımı, siyasal hedefler ve hedef alınan bir halka korku yayma niyeti[dir]" (Merari, 2016, ss. 25-28). Buna göre terörizm; siyasi hedeflere ulaşmak amacıyla bir araç olarak şiddetin kullanıldığı, ortaya çıkan korku ve panik hali nedeniyle kamuoyunda oluşan güvensizlik durumunu ifade etmektedir.

Terörizm üzerine yapılan tanımlar incelendiğinde, Merari'nin belirtmiş olduğu üç ana unsurun ilgili tanımlamalar içerisinde ortak olduğu ekseriyetle gözlenmektedir. Her ne kadar tam anlamıyla üzerinde uzlaşılmış bir tanıma rastlamak güç olsa da, en azından terörizmin ne olduğuna dair - yeterli olmamakla birlikte - genel bir çerçeve çizilebilmektedir.

Çeşitli etkenlere bağlı olarak değişen algılamalar, terörizm tanımlanmasını zorlaştırmaktadır. Ganor, terörizmin savaş zamanında da görülebileceğini ve buradan hareketle terörizmin nasıl tanımlanması gerektiğine işaret eden ipuçları vermiştir. Cenevre ve Lahey Sözleşmeleriyle düzenlenen kurallara göre, savaş esnasında askerlere kasten zarar vermek gerekli bir kötülük olarak görülmüş; ancak verilen bu zarar meşru çerçevede değerlendirilmiştir. Sivillere yönelik kasıtlı saldırılar ise yasaklanmıştır. Buradaki temel amaç, masum sivillerin zarar görmesini engellemektir.

Buna göre Ganor, doğru ve nesnel bir terörizm tanımı yapılmasını devletler arasında gerçekleşen konvansiyonel savaşlarda hangi fiillerin kabul edilebilir olduğunun belirlendiği uluslararası hukuk kuralları ve anlaşmalarla ilişkilendirmiştir (Ganor, 2002, s. 288).

"Uluslararası terörizm, hedef küresel bir sembol olduğunda ve siyasi-psikolojik etkiler tamamen yerli bir gündemin ötesine geçtiğinde ortaya çıkar" diyen Gus Martin, uluslararası terörizmi "asimetrik savaşın, yani, geleneksel olmayan, beklenmedik ve neredeyse öngörülemeyen siyasal şiddet eylemlerinin en iyi örneklerinden biri" olarak nitelendirmiştir (Martin, 2017, ss. 199–200).

Terörizmin yerel düzeydeki tanımlanmasında yaşanan güçlük, uluslararası terörizmin tanımlanmasında da yaşanmaktadır. Uluslararası terörizmin tanımlanmasında karşılaşılan sorunlar; işlenen eylemin türüne (örn. uçak kaçırma), mağdurların niteliğine (örn. rehin alma olayları) ya da terör eyleminin kaynağı (örn. patlayıcılar

ve finansman) gibi özel koşulların dikkate alınmasındaki zorluklardan kaynaklanmaktadır (Sorel, 2003, s. 368).

Uluslararası terörizmle ancak uluslararası iş birliği yoluyla mücadele edilebileceği yaygın olarak kabul edilen bir görüştür. Bunun için de karşılıklılık ilkesi çerçevesinde, hukuki düzlemde, genel olarak adli iş birliği ve özel olarak suçluların iadesi ilkesi kapsamında bir eylemin, öznesi olan ilgili her iki ülkede de suç sayılması gerekmektedir. Çünkü devletler bir şiddet eyleminin terörizm olup olmadığı konusunda ihtilafa düşerlerse, uluslararası iş birliği şansı da azalacaktır (Schmid, 2004, s. 80).

Bireyleri, toplumları ve aktörleri farklı şekillerde etkileyen terörizm olgusunun bir diğer yüzü, 11 Eylül saldırılarıyla birlikte kendini göstermiştir. Bu vahim olayla birlikte dünya kamuoyu terörün küresel yönüyle karşı karşıya kalmıştır. Bu bağlamda, dönemin terörizm literatürüne kattığı en önemli yenilik, kuşkusuz küresel/global terörizm kavramı olmuştur.

Evrensel olarak kabul gören bir terörizm tanımında uzlaşılamaması, uluslararası/küresel terörizme karşı yürütülecek mücadeleyi de zorlaştırmaktadır. Bu noktada ortaya çıkan bir başka sorun ise; terörist, gerilla ve özgürlük savaşçısı kavramları arasındaki tanım problemidir. Buna göre kim, neye ve kime göre teröristtir? Bir şiddet eylemi hangi aktör tarafından bir terör eylemi olarak kabul edilmekte ya da edilmemektedir? Bu sorulara yanıt bulabilmek, terörizm kavramını daha anlaşılabilir kılmak için önemlidir.

Ortak noktaları amaçlarına ulaşmak için şiddete başvurmak olan bu grupların uygulamalarında, esasen birtakım farklılıklar bulunmaktadır. Bu bağlamda eylem tarzları ve özellikle seçtikleri hedef kitleler değişiklik göstermektedir. Bu nedenle, yukarıda sayılan bu üç grubu birbirinden ayırmak gerekmektedir.

Teröristi gerilladan ya da özgürlük savaşçısından ayırt etmek kolay olmamakla birlikte bu ayrımı zorlaştıran etmenlerden en önemlisi self-determinasyon meselesidir. İçinde bulundukları siyasi ve içtimai koşullardan hoşnut olmayan bazı etnik ve sosyal gruplar, idaresi altında oldukları yönetime karşı zaman zaman şiddete başvurabilmektedir. Bununla birlikte bu grupların savaş hukukuna uygun olmak ve sivilleri hedef almamak gibi belirli sınırlandırmalara tabi olmak kaydıyla

uyguladıkları kaçınılmaz şiddeti teröristlerin kullandığı şiddetle bir tutmamak gerekir (Beşe, 2002, s. 50).

Teröristler sivilleri hedef alırken gerillalar daha çok askeri tesis ve personelleri hedef almaktadır. Özgürlük savaşçıları ise halkını diktatörlüğün yarattığı baskıdan ya da işgalci bir iktidarın boyunduruğundan kurtarmak için mücadele ederler (Whittaker, 2004, s. 4). Çözülmesi oldukça zor olan bu konunun daha anlaşılır hale gelmesi için terörist - gerilla - özgürlük savaşçısı ayrımını doğru şekilde yapmak gerekir.

Terörist ve gerilla genellikle birbirinin yerine kullanılan kelimelerdir. Kamuoyu, medya, politikacılar ve hatta konuyla ilgili bilgi ve birikim sahibi olan kesimler tarafından yapılan bu yanlış, terörizmin tanımı konusundaki tartışmaları derinleştirmektedir. Bunun yanı sıra terörist yerine gerilla teriminin kullanımı, terör kavramının yarattığı olumsuz ve aşağılayıcı çağrışımlardan kaçınmak için bir yol sunmaktadır. Teröristlere atfedilen birtakım özelliklere haiz olmalarına karşın kendilerini gerilla olarak adlandıran gruplar, sunulan bu yol sayesinde mücadelesine katılma potansiyeline sahip bireyleri daha kolay ikna edip saflarına katabilirken, kamuoyunun sempatisini kazanarak kendilerince mücadelelerinin meşruiyetini de pekiştirebilmektedirler. Uygulanan strateji incelendiğinde ise gerillalar, belirli bir alanı fiziksel olarak kontrol altında tutma amacı taşırlar ki, bu gerilla hareketinin temel noktasıdır. Teröristlerin ise böyle bir amacı yoktur. Gerillanın kontrol altında tuttuğu alan, mücadelesi için hem üye kazanma yeri hem de lojistik bir üstür. Aynı zamanda düzenli ordu kurmalarına yardımcı olacak bir karargâh görevi görür. Teröristler ise belirli coğrafi sınırlara bağlı kalmaksızın psikolojik bir etki alanı yaratır (Merari, 2016, ss. 31–32) ve bu etki alanının büyüklüğünü ölçmek mümkün olmamaktadır.

Terörizmin tanımlanmasında yaşanan bir diğer zorluk, “birinin teröristi diğerinin özgürlük savaşçısı” ikilemiyle ortaya çıkmıştır. Burada ifade edilmek istenen husus şudur: Kendilerini özgürlük savaşçısı olarak tanımlayan teröristler, kendilerini terörist olarak görmedikleri gibi, teröre özgü kullandıkları yöntemleri, özgürlük savaşı olarak nitelendirdikleri mücadelenin kendilerince meşrulaştırılmış bir parçası olarak görürler. Özgürlük savaşçıları ayrıca, benimsedikleri terörist yöntemlere rakiplerinin zorlamasıyla başvurduklarını da iddia edebilirler (Martin, 2017, s. 38).

Ancak bu iddia, ne şekilde olursa olsun yarattıkları şiddeti meşrulaştırmayacağı gibi davalarını da haklı çıkarmayacaktır.

Genel anlamda amaçlarına ulaşmak için şiddet kullanan gruplar arasında teröristleri diğerlerinden ayıran en önemli şey, şiddetin boyutu değil; hedefin ve eylem biçiminin seçimidir. Kendisini gerilla ya da özgürlük savaşçısı olarak tanımlayan bir grup, masum sivillere yönelik şiddet uyguluyorsa başka hiçbir adlandırmaya ihtiyaç duyulmadan bu kişilere terörist demek doğru olacaktır (Whittaker, 2004, s. 4). Zira öznesi ne olursa olsun şiddetin ortak noktası insanlar üzerinde bıraktığı etkidir. Şiddetin ve bunun sonucunda oluşan güvensiz ortamın hâkim olduğu bir bölgede bireysel huzur ve toplumsal düzenden bahsetmek mümkün değildir.

2.1.3. Çeşitli Aktörlerin Terörizm Tanımları ve Terörizme Yaklaşım Tarzları

AB'nin terörizmle mücadelesi Birleşmiş Milletler (BM), Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) ve ABD'den bağımsız düşünülemez çünkü halihazırda birçok AB ülkesi, aynı zamanda BM ve NATO'nun da birer üyesidir. Ayrıca 11 Eylül sonrası AB ve ABD arasında da, terörizmle mücadele başta olmak üzere, pek çok alanda iş birliği süreci başlamıştır. Bu durumu kanıtlayan en basit örnek Irak operasyonudur. ABD'nin öncülük ettiği operasyona İspanya ve Birleşik Krallık da büyük destek vermiştir. Hatta Madrid saldırıları sonrası dönemin İspanya hükümetinin düşmesinin sebebi de bu koalisyona verilen destek ve bunun sonucunda İspanya'nın çeşitli terör örgütlerinin hedefi olmasıdır.

Hal böyleyken; uluslararası arenada söz sahibi olan BM, NATO ve ABD'nin terörizm tanımlarına yer verilerek bu aktörlerin terörizmle mücadeleye yaklaşımındaki kilit noktalara değinmek, çalışmanın nitelik ve sıhhati açısından uygun olacaktır.

2.1.3.1. BM'nin Terörizme Bakışı

Terörizmin tanımlanması sadece şahıslar için değil, devletler ve çeşitli örgütler açısından da oldukça zordur. Temel problem de buradan kaynaklanmaktadır. Milletler Cemiyeti (MC) tarafından 1937 yılında hazırlanan ancak yürürlüğe konamayan ve terörizmin tanımlandığı ilk uluslararası sözleşme olma niteliği taşıyan Terörizmi Önleme ve Cezalandırma Sözleşmesi'nden (Dugard, 1974, s. 68) bu yana, ulusal/uluslararası aktörler tarafından pek çok tanım yapılmış, ancak bütün taraflarca kabul gören evrensel bir terör tanımı üzerinde uzlaşmak pek mümkün olmamıştır.

Örneğin, ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından 2020 yılında yayımlanan "Terörizmle İlgili Ülke Raporu"nda;

> *Türkiye'nin, anayasal düzene, devletin iç ve dış güvenliğine karşı suçları da içeren geniş bir terör tanımının olduğu değerlendirmesi yapılırken, hükümetin de bu düzenlemeleri ifade ve toplanma özgürlüğünün uygulanmasını suç kapsamına almak için düzenli olarak kullandığı* [belirtilmiştir] (Independent Türkçe, Erişim Tarihi: 20.12.2022).

BM'nin 15 Aralık 2022 tarihli toplantısında da, terörizmin tanımlanma problemi ve uluslararası kabul görmüş bir terörizm tanımı ortaya koyma hususunda karşılaşılan güçlük dile getirilmiştir. Norveç BM Daimi Temsilcisi Mona Juul; uluslararası kabul gören bir terörizm tanımı olmaması durumunda, bu belirsizliğin bazı hükümetler tarafından suistimale uğratılabildiğini ve çeşitli hakların ihlal edilmesi suretiyle terörle mücadele tedbirlerinin uygulanabildiğini ifade etmiştir. Meksika Daimi Temsilcisi Juan Ramón De La Fuente Ramírez ise, uluslararası kabul görmüş bir terör tanımının olmadığına dikkat çekerek, terörizm olgusuna karşı yasal bir kesinlik kazandıracak ve tek taraflı tanımlara son verecek uluslararası terörizm konulu bir sözleşme metni üzerinde istişare edilmesine öncelik verilmesi gerektiğini vurgulamıştır (UN Press, Erişim Tarihi: 21.12.2022).

Bu durumun bir türlü açıklığa kavuşturulamamasındaki temel neden; terörizm kavramının muğlaklığından, aktörlerin terörizmi algılama biçimlerindeki farklılıklardan ya da ilgili aktörlerin kendi menfaatleri doğrultusunda almış oldukları kararlardan ileri gelebilmektedir.

Küresel düzeyde terörün ilk tanımlanma girişimi yukarıda da belirtildiği gibi uluslararası bir örgüt olan MC dönemine denk gelmektedir. II. Dünya Savaşı sonrası MC'nin rolünü BM üstlenmiş ve BM'nin öncelikli misyonları arasında yer alan uluslararası barışın korunması kapsamında terörizmin ortadan kaldırılması birincil hedeflerden biri olarak belirlenmiştir. BM Antlaşmasının ilk maddelerinde geçen uluslararası barış ve güvenliğin korunması hususuna yapılan atıf, BM'nin bu konuya verdiği önemi göstermektedir (Ayhan, 2015, s. 130).

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, 1990'lara kadar terör eylemlerini barış ve güvenliğe yönelik bir tehdit olarak görme konusunda isteksiz davranmış; ancak bu durum terör tehdidinin olmamasından ziyade, Soğuk Savaş stratejisiyle ilişkilendirilmiştir. 1972'deki Münih Olimpiyatları'nda İsrailli sporculara yapılan

saldırı ya da 1976'da *Air France* uçağının Entebbe'ye kaçırılması gibi aleni terör eylemlerine karşı konsey herhangi bir girişimde bulunmamıştır. Konsey bu tarz eylemleri terörizm kavramının siyasi ve ideolojik yönlerine atıfta bulunmaksızın kuvvet kullanımı ve uluslararası sivil havacılıkla ilgili yasal çerçeveler dahilinde ele almıştır (Saul, 2005, s. 143).

II. Dünya Savaşı sonrasında dünya barışını koruma amacıyla kurulan BM'nin, gelişen ve değişen şartlarla birlikte daha da ciddileşen terörizm sorunuyla mücadelede etkin rol oynaması özellikle 11 Eylül saldırıları ve günümüzde daha da yaygınlaşan terör biçimleri nedeniyle bir gereklilik halini almıştır. Bu bağlamda BM, uluslararası terörizme karşı mücadelede ön saflarda yer alarak uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasında üzerine düşen sorumluluğu alma gayreti içerisine girmiştir (Ayhan, 2015, s. 132). Aksi takdirde bu hususta yaşanacak olası çekinceler, dünya barışını tehdit eden terörizme karşı BM'nin işlev ve kabiliyetinin sorgulanmasına sebep olacaktır.

BM'nin terörle mücadele konusundaki gayretleri, 2001 yılı sonrasında yayınladığı raporlarda belirgin hale gelmiştir. 2004 yılında Genel Sekreterlik tarafından yayımlanan Rapor'un 157. paragrafında, üye devletler tarafından terörizm tanımı içeren bir terörle mücadele sözleşmesi üzerinde uzlaşıya varılamaması nedeniyle BM'nin yeni stratejiler geliştirme yeteneğinin kısıtlandığından bahsedilmiştir (United Nations, 2004, s. 48). Bu durum açıkça göstermektedir ki devletler ve örgütler terörizmle etkin şekilde mücadele edebilmek için kati surette hukuki düzlemde anlaşmaya varmalıdır. Aksi takdirde yapılan tanımlar da girişilen mücadeleler de bireyselliğin ve öznelliğin ötesine geçemeyecektir.

Yine aynı raporun 164. paragrafında terör tanımında yer alması gereken unsurlardan bahsedilmiş ve terörizm; sivilleri veya savaşçı olmayanları öldürmeyi veya ciddi bedensel zarar vermeyi amaçlayan, bir halkı sindirmek veya bir hükümeti veya uluslararası bir kuruluşu herhangi bir eylemi yapmaya veya yapmaktan kaçınmaya zorlayan şiddet eylemi olarak tarif edilmiştir. Ne var ki, böyle bir tanımın bağlayıcılığı olmayan bir raporda yer alması etki yaratmayacaktır.

2.1.3.2. NATO'nun Terörizme Yaklaşım Tarzı

BM gibi, uluslararası barışın korunmasını kendine misyon edinen bir diğer örgüt NATO'dur. Soğuk Savaş döneminde dış tehditlere veya zorlamalara karşı bölgesel

savunma sağlamak amacıyla 4 Nisan 1949'da imzalanan Kuzey Atlantik Antlaşması ile kurulan hükümetler arası askeri bir ittifak olan NATO (Sarantaki, 2019, s. 5), kurulduğu dönemde temel olarak SSCB ve Doğu Bloku ülkelerinden gelebilecek tehditlere karşı iş birliğini amaçlamış ve 1991 yılında SSCB'nin dağılmasıyla birlikte uluslararası barışı korumayı merkeze alan bir yapıya bürünmüştür.

Uluslararası barışı tehdit eden en ciddi problemlerden biri olan terörizm, Soğuk Savaş döneminde NATO için büyük bir tehdit olarak algılanmazken devletlerin bir iç meselesi olarak görülmekteydi. Bu durumu etkileyen sebep, hem örgütün temel olarak SSCB ve Varşova Paktı tehdidine karşı kurulması (Saraçoğlu, 2016, s. 81), hem de terörizmin henüz tam anlamıyla uluslararası bir tehdit olarak algılanmamasından kaynaklanmaktaydı.

Sekiz yıl boyunca NATO'nun terörle mücadele timine başkanlık eden Juliette Bird tarafından yapılan bir açıklamada, terörle mücadelenin NATO'nun temel fonksiyonlarından biri olmadığı ancak örgütün temel misyonları olan toplu savunma, kriz yönetimi ve iş birliğine dayalı güvenliğe önemli katkılarda bulunması nedeniyle NATO için önem arz ettiği belirtilmiştir (Bird, 2019, Erişim Tarihi: 02.08.2022). Terörle mücadelenin örgütün temel fonksiyonlarından biri olarak görülmemesi, 2001 öncesinde NATO'nun terörle mücadele konusunda gereken önemi göstermemesinin muhtemel sebeplerinden biriydi.

Yukarıda anlatılanlar eşliğinde NATO'nun terörizmle mücadele üzerine yoğunlaşmasını sağlayacak en önemli olay, nihayetinde tüm dünyayı etkileyen 11 Eylül saldırıları olmuştur. 11 Eylül'de yaşananlarla birlikte özellikle küresel terörizmin giderek artan önemi ve içlerinden bazılarının aynı zamanda NATO üyesi de olduğu AB ülkelerinin de uluslararası terörizm tehdidine karşı açık hale gelmesi, ittifakın bu konuda birtakım girişimlerde bulunmasına vesile olmuştur. Bu noktada NATO tarafından yapılan bir tanımda terörizm; siyasi, dini veya ideolojik hedeflere ulaşmak için hükümetleri veya toplumları baskı altına almak veya korkutmak amacıyla bireylere veya mülklere yönelik yasa dışı güç veya şiddet kullanımı veya güç kullanma tehdidi olarak tarif edilmiştir (NATO, Erişim Tarihi: 28.07.2022).

Uluslararası terörizm tehdidine karşı NATO'nun en önemli hamlesi, NATO Antlaşması'nın meşhur 5. maddesi çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Buna göre ilgili madde ile; "Taraflar, Kuzey Amerika'da veya Avrupa'da içlerinden bir veya daha

çoğuna yöneltilecek silahlı bir saldırının hepsine yöneltilmiş bir saldırı olarak değerlendirileceği ….” görüşü üzerinde fikir birliğine varılırken, “…. güvenliği sağlamak ve korumak için bireysel olarak ve diğerleri ile birlikte, silahlı kuvvet kullanımı da dahil olmak üzere gerekli görülen eylemlerde bulun[ul]arak saldırıya uğrayan Taraf ya da Taraflara yardımcı [olunacağı]” (NATO, 1949) bildirilmiştir. Saldırıların ardından bu olayla ilgili olarak dönemin NATO Genel Sekreteri George Robertson tarafından 12 Eylül 2001 tarihli bir basın açıklaması yapılmıştır. Bu açıklamayla, ABD hariç 18 NATO ülkesinin ortak görüşü göz önünde bulundurularak ABD'nin maruz kaldığı en büyük terör saldırısına karşı NATO Antlaşması'nın 5. maddesinin işletilmesine karar verildiği bildirilmiştir. Sonrasında ise, başta dönemin Almanya Şansölyesi Gerhard Schröder olmak üzere birçok devlet yetkilisi bu kararı desteklediklerini dile getirmiştir (Temizel, 2011, s. 334). Yaşanan bu gelişmelerin ardından NATO'nun terörizmle mücadelesi ilerleyen yıllarda da devam etmiştir.[2]

2.1.3.3. ABD'ye Göre Terörizm

Uluslararası bir aktör olmamasına karşın I. Dünya Savaşı sonrası uluslararası arenada söz sahibi olan ve Soğuk Savaş dönemiyle birlikte oluşan iki kutuplu dünya düzende SSCB ile birlikte en güçlü aktör olan ABD tarafından terörizmin nasıl algılandığı da oldukça önemlidir. Zira 11 Eylül saldırıları gibi dünya çapında ses getiren bir olayın ardından terörizmin gittikçe artan önemi, terörle mücadelede ABD'yi dünya çapında ilk sıralara taşımıştır. Bu bağlamda, dünya siyasetine yön veren en önemli aktörlerden biri olan ABD'nin terörizm tanımına ve terörizme yaklaşımındaki önemli noktalara kısaca değinmek yerinde olacaktır.

Terörizmin tanımlanması hususunda ABD, devlet politikası gereği tek bir terörizm tanımı yerine bünyesindeki devlet kurumları tarafından belirlenen terörizm tanımlarını esas almaktadır (Martin, 2017, s. 33).

ABD'yi terör saldırılarından korumayı birincil önceliği olarak gören Federal Soruşturma Bürosu (*Federal Bureau of Investigation, FBI*)'nun resmi internet sitesinde terörizm, uluslararası ve yurtiçi terörizm olmak üzere iki kategoride tanımlanmıştır. Buna göre uluslararası terörizm; “belirli yabancı terör örgütlerinden

[2] NATO'nun terörizmle mücadelesi hakkındaki daha geniş bilgi için bkz. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_77646.htm

veya uluslardan (*state-sponsored*, devlet destekli) esinlenen veya bunlarla ilişkili birey ve/veya gruplar tarafından işlenen şiddet ve suç eylemleri" olarak tarif edilmiştir. Yurt içi terörizm ise "bireyler ve/veya gruplar tarafından siyasi, dini, sosyal, ırksal veya çevresel nitelikte iç etkenlere dayalı, daha ileri ideolojik amaçları gerçekleştirebilmek için işlenen şiddet ve suç eylemleridir" (FBI, Erişim Tarihi: 07.08.2022).

Bir diğer tanım, ABD Savunma Bakanlığı tarafından hazırlanan Savunma Bakanlığı Askeri ve İlgili Terimler Sözlüğü (Office of the Chairman of the Joint Chiefs of Staff, 2021, s. 215)'nde terörizm; "terör amaçları doğrultusunda bireyleri, hükümetleri veya toplumları korkutmak ve zorlamak için genellikle dini, siyasi veya diğer ideolojik inançlar tarafından motive edilen şiddet veya şiddet tehdidinin yasa dışı kullanımı" şeklinde tanımlanmıştır.

Birleşik Devletler Yasası'nın 22 Numaralı Başlığı altında yer alan 2656f (d) sayılı bölümde terörizm, "yerel gruplar (*subnational groups*) veya gizli ajanlar (*clandestine agents*) tarafından muharip olmayan (*non-combatants*) hedeflere karşı önceden tasarlanmış, politik olarak motive edilmiş şiddet" olarak tanımlanırken; uluslararası terörizm, "birden fazla ülkenin topraklarını veya vatandaşlarını içeren terörizm" olarak sınıflandırılmıştır (Code, 1994, s. 767).

Bu tanımlar arasında en dikkat çekeni ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan tanımdır. Terörizm, ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından Amerika Birleşik Devletleri Yasası'nın 22. başlığına atıf yapılarak; "genellikle bir kitleyi etkilemeyi amaçlayan yerel gruplar veya bir devletin gizli ajanları tarafından savaşçı olmayan hedeflere karşı yürütülen ve genellikle bir kitleyi etkilemeyi amaçlayan siyasi güdümlü şiddet" olarak tanımlanmıştır (United States Department of State, 2002).

Yukarıda verilen tanımda, terörizmi diğer şiddet biçimlerinden ayıran üç temel kriter yer almaktadır (Ruby, 2002, ss. 10–11):

> 1. Terörizm siyasi güdümlü olmalıdır. Siyasi hedeflere yönelik terörist eylemler hükümet politikalarını yönlendirmeyi ve etkilemeyi amaçlarken kişisel sebeplerle veya suç amaçlı işlenen adam öldürme, hırsızlık ve adam kaçırma gibi eylemler bu kapsamın dışında tutulmuştur. Bu durumun nedeni kişisel veya suç amaçlı eylemlerin terörist eylemlerden sosyal ve psikolojik açıdan farklı öncüllere sahip olmasıdır.

2. Terörist eylemler savaşçı olmayanlara yöneliktir. Savaşçı olmayanlardan kasıt, silah altında bulunmayanlar veya bulunsalar dahi aktif görevlerde yer almayan askeri doktorlar ve din görevlileri gibi bazı gruplardır. Bu kriter terörizmi siyasi şiddete karşı savunmasız olan sivillere yönelik şiddet olarak tanımlar.

3. Son kritere göre ise yerel gruplar ve gizli ajanlar terörist eylemlere başvurabilirler. Bu kritere göre ulus devletlerin uyguladığı siyasal şiddet (örneğin Japon Hava Kuvvetlerinin *Pearl Harbor* saldırısı), savaşçı olmayanların öldürülme olasılığı olmasına karşın terörizm kategorisine alınmamaktadır.

Yukarıda verilen üç temel kriterden anlaşılacağı üzere ABD için terörizmin olmazsa olmaz unsurları kısaca siyasi amaç, muharip olmayanlara yönelik şiddet ve bu şiddetin belirli gruplar tarafından gerçekleştirilmesidir. Ayrıca tanımda yer alan yerel gruplar ve bir devletin gizli ajanları ifadesiyle terör eylemlerinin faillerine kısmen de olsa hüviyet kazandırılmıştır.

ABD devlet kurumları tarafından yapılan terörizm tanımlarından yola çıkarak bir Amerikan modeli oluşturmak isteyen Martin (2017, s. 33), aşağıda verilen ortak unsurları belirlemiştir:

> *Terörizm, grupların veya temsilcilerin insan veya mülkiyet hedeflerine karşı, şiddet tehdidi veya şiddetin fiilen kullanıldığı, önceden tasarlanmış ve kanunsuz bir eylemdir. Bu gruplar ya da temsilciler, altta yatan politik bir hedefi gerçekleştirmeye yönelik olarak, hükümetlerin ya da kişilerin politika ya da davranışlarını sindirmek amacıyla bu davranışa girerler.*

ABD'nin terörizm tanımlarında göze çarpan nokta, eylemlerin faili olarak bağımsız terör örgütleriyle birlikte, hükümetler ve diğer çeşitli örgütler tarafından desteklenen ve/veya finanse edilen grupların da yer almasıdır.

ABD'nin terörizmin tanımlanması konusuna yaklaşımı, yukarıda anlatılan çerçevede şekillenirken; bu önemli aktörün terörizmin algılanmasına yönelik attığı en ciddi adımlardan biri, birtakım çevrelerce hala tartışılan Vatanseverlik Yasası (*Patriot Act*)'dır. ABD Ulusal İstihbarat Direktörlüğü Ofisi (*Office of the Director of National Intelligence,* DNI) tarafından hazırlanan yasanın amacı, ABD ve dünya çapında yaşanan terör eylemlerini engellemek için caydırıcı unsurları devreye sokmak ve faillerin cezalandırılmasını sağlamaktır (Office of the Director of

National Intelligence, Erişim Tarihi: 08.07.2022). Ancak bu yasada yer alan bazı hükümler, özellikle insan hakları ve temel özgürlüklere karşı olduğu gerekçesiyle kamuoyunda tepkiyle karşılanmıştır.

Tartışma yaratan bu yasayla birlikte, ABD'nin çeşitli iç denetim organları ve FBI ile Merkezi İstihbarat Teşkilatı (*Central Intelligence Agency*, CIA) gibi terörizmle mücadeleden sorumlu unsurların denetleme ve gözetim mekanizması üzerindeki yetkileri büyük ölçüde genişletilmiştir. Suç şüphesi taşımayan insanların dahi kolaylıkla izlenmesinin önü açılmıştır (Euronews, Erişim Tarihi: 10.08.2022).

2001 yılında yaşananlarla birlikte Amerikan halkının dünyaya bakışında kökten değişimlere sebep olan paranoyanın uzantısı olarak değerlendirilebilecek Vatanseverlik Yasası, belirli koşullar dahilinde şüphelilerin bilgisi olmaksızın takip altına alınmalarına izin vermektedir. Bu yasa, suç şüphesi barındıran insanların gündelik yaşantılarının ve her türlü haberleşme ağlarının izlenmesi, ilgililere ait diğer kişisel bilgi ve verilerin kaydı ile kontrol altına alınması gibi sert tedbirler de içermektedir. Özellikle ABD vatandaşı olmayan yabancılara yönelik daha sert tedbirlerin alındığı hükümler nedeniyle de uzun süre tartışılmıştır (Türkiye Barolar Birliği, 2006, s. 451).

Dünya siyasetinde söz sahibi olan aktörlerin ortaya koyduğu terörizm tanımları incelendiğinde, birtakım kriterlerin doğrudan veya dolaylı olarak yapılan tanımlarda ortak olduğu söylenebilir. Ancak terörizmin algılanması noktasında yaşanan farklılıklar nedeniyle bu aktörlerin uygulamada ayrıştığı gözlenmektedir.

Örneğin; ABD Dışişleri Bakanlığı'nın yabancı terör örgütleri listesine 1997 yılı Ekim ayında giren ve Mısır'da faaliyet yürüten Cemaat-i İslam (*Gama'a al-Islamiyya*) isimli örgüt, 2022 yılı Mayıs ayında bu listeden çıkarılırken (United States Department of State, 2022); AB Konseyi (*Council of the European Union*)'nin son olarak 2022 yılı Temmuz ayında güncellediği liste (Council of the European Union, 2022)'de aynı örgüt, AB tarafından halen terör örgütü olarak kabul edilmektedir. Bunun yanında Madrid saldırılarının faillerinden Abu Nidal Örgütü, 2017 yılı Haziran ayında ABD'nin terör listesinden çıkartılırken; AB'nin terör örgütleri listesinde yer almaya devam etmektedir (Council of the European Union, 2022; United States Department of State, 2022).

BM ise, ABD gibi belirli bir terör örgütü listesi olmamasına karşın tehdit olarak görülen birey ve kuruluşlara yönelik yaptırımlar uygulamaktadır. BM Güvenlik Konseyi ile Uluslararası Kriminal Polis Teşkilatı (*International Criminal Police Organization,* Interpol) iş birliğiyle hazırlanan ve teşkilatın resmi internet sitesinde yayınlanan listede, yaptırım uygulanan kuruluşlar arasına terör örgütleri de dahil edilmektedir. Yukarıda verilen örnekle benzer şekilde, ABD tarafından 2010 yılı Ekim ayı itibarıyla terör örgütü listesinden çıkarılan GIA (United States Department of State, 2022), BM tarafından 2013 yılından beri terör örgütü olarak kabul edilmekte ve yaptırım uygulanmaktadır (Interpol, 2022).

Bu ve buna benzer daha pek çok örnek, aktörlerin terörizmle mücadelede yaşadığı ayrışmaların ne kadar keskin olduğunu bir kez daha gözler önüne sermektedir.

2.2. AVRUPA VE TERÖRİZM SORUNU

Dünya, tarih boyunca çeşitli dönemeçlerden geçmiştir. Küresel ve top yekûn savaşlara tanıklık etmiş, onarılması zor zararlara yol açan afetler ve felaketler yaşamıştır. Açlık, yoksulluk, kuraklık ve uzun süren savaşlar, insanlığın karşı karşıya kaldığı büyük problemlerden sadece birkaçıdır. Son birkaç yüzyıllık dönemde ise, önemi giderek artan bir sorun olarak 'terörizm', insanlık tarihi için en acı tecrübelerin yaşanmasına neden olmuştur.

2.2.1. Terörizm Olgusunun Tarihsel Gelişimi

Terörizm esasen yeni bir sorun değil, aksine insanlık tarihi kadar eski bir olgudur. Bir uygulama olarak ilk terör faaliyetleri; suikastler, cinayetler ve büyük çaplı saldırılar şeklinde vuku bulmuştur (Yenal ve Beğenirbaş, 2019, s. 219).

Geçmişi oldukça eskilere dayanan terörist hareketlerin örgütsel olarak ilk örneği, M.S. 66-73 yılları arasında Filistin'de görülmektedir. Filistin o dönemde Romalıların işgali altındaydı. Bu işgale tepki gösteren ve Romalıları devirmeye çalışan Zealotlar'ın (Fanatikler) bir parçası olan Sicariler, *sica* adı verilen kısa hançerlerle işgalcilere ve işbirlikçilerine yönelik suikastler düzenlemişlerdir. Eylemlerini alışılmışın dışında taktikler kullanarak gün ışığında ve tercihen tatil günlerinde, Kudüs'te toplanan kalabalıklar arasında gerçekleştirmişlerdir. Hedefleri arasında Romalılara destek veren zengin Yahudiler de yer almaktadır (Kushner, 2003, s. 360; Laqueur, 2001, s. 7).

Sicarilerin yanı sıra 11-13. yüzyıllar arasında şiddet eylemleri gerçekleştiren İsmaili mezhebine bağlı Hasan Sabbah önderliğindeki Haşhaşiler (*Assassins*) ve Hindistan'da, dini bir ritüel olarak kurbanlarını boğmak suretiyle öldüren *Thuglar* (Haydutlar), terörizmin tarihte bilinen en eski örnekleridir (Abdurrahmanlı, 2018, s. 594; Kushner, 2003, s. 360). Bir uygulama olarak terörizmin ilk örnekleri görüldüğü üzere daha çok dini ve siyasi nedenlerle ortaya çıkmıştır.

Terörizm, 18. yüzyılda Fransız Devrimi ile birlikte yeni bir boyut kazanmıştır. Devrim her ne kadar siyasal özgürlükler ve insan hakları bağlamında dünyaya önemli bir miras bıraksa da aynı zamanda terörizmin modern teorilerini ve söylemlerini şekillendirmekten de geri kalmamıştır. Fransız devrimcileri, siyasi terörizmi merkezden en yerel seviyelere kadar uzanan bir kurumlar ağıyla destekleyen, meşru söylem ve ideoloji ile açıklığa kavuşturarak eksiksiz bir sistem yaratan ilk insanlar olmuşlardır (Rapport, 2015, ss. 73–74).

Fransız İhtilali'nin ardından sistematik terörizmin başlangıcı 19. yüzyılın ikinci yarısına denk gelmektedir. Rus devrimcileri otokratik bir hükümete karşı savaşmış; İrlandalılar, Sırplar, Makedonlar ve Ermeniler gibi radikal milliyetçi gruplar ulusal bağımsızlık yolunda terör yöntemlerini tercih etmiş ve bunların yanında Fransa, İtalya, İspanya ve ABD gibi ülkelerde, temelinde 'anarşizm' düşüncesi yatan eylemler görülmüştür. Ancak yukarıda zikredilen gruplar içerisinde, *Narodnaya Volya* (Halkın İradesi), en önemlisiydi (Laqueur, 2001, s. 11).

Modern terörizm Fransız İhtilali sonrası Çarlık Rusyası'nda kendini göstermiş ve anarşizmin babası olarak da anılan Mihail Bakunin'in fikirleri etrafında şekillenmiştir. Bakunin 1869'da kaleme aldığı 'Devrim İlkeleri' adlı eserinde, bireyler veya küçük gruplar tarafından gerçekleştirilecek terörist eylemler dışında hiçbir eylem türünün Rus topraklarını temizlemeyeceğini öne sürmüştür. Bu noktada 19. yüzyılın sonlarına doğru Rus topraklarında '*Narodnaya Volya*' olarak bilinen anarşist fikirlere sahip örgüt tarafından Çar, kraliyet ailesi ve diğer hükümet yetkililerinin hedef alındığı bir dizi suikast ve bombalama dalgası yaşanmıştır (Kushner, 2003, s. 360).

2.2.2. 11 Eylül Öncesi Dönemde Terör Sorunu ve Avrupa

Eski çağlardan günümüze, birçok grup tarafından dünyanın çeşitli yerlerinde ve farklı saiklerle yürütülen şiddet eylemleri, günümüz modern Avrupa'sını da

etkilemiştir. Fransız İhtilali sonrası teknolojinin gelişmesi, iletişim kanallarının güçlenmesi, bilginin eskiye nazaran daha hızlı bir şekilde yayılması ve son olarak çeşitli fikir akımlarının etkisiyle birlikte terörizm, Avrupa için önemli sorun haline gelmeye başlamıştır.

20. yüzyılın başından itibaren gerek I. Dünya Savaşı sonrası kuvvetlenen ideolojik fikirler ile milliyetçilik akımının getirdiği bağımsızlık talepleri, gerek Rus Çarlığı'nın yıkılmasının ardından kurulan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) ile I. ve II. Dünya Savaşı'ndan güçlenerek çıkan Amerika Birleşik Devletleri (ABD) arasında yaşanan Soğuk Savaş ve dünyayı kaosa sürükleyen gergin ortam; özellikle bu iki süper gücün örtülü çatışma sahası içinde kalarak içeriden ve dışarıdan gelebilecek her türlü tehlikeye açık hale gelen Avrupa'nın güvenliğini olumsuz yönde etkilemiştir.

Özellikle Soğuk Savaş sürecinde, 1960'lı yıllardan itibaren Avrupa'daki birçok terörist oluşum kanlı eylemlerle adından söz ettirmiştir. İrlanda Cumhuriyet Ordusu (*Irish Republician Army,* IRA), Bask Yurdu ve Özgürlük (*Euzkadi Ta Askatasuna*'nın, ETA), Korsika Ulusal Kurtuluş Cephesi (*Front de Libération Nationale Corse,* FLNC) gibi etnik ve ayrılıkçı; Kızıl Ordu Fraksiyonu (*Rote Armee Fraktion,* RAF) ve Kızıl Tugaylar (*Brigatte Rose,* BR) gibi sol eğilimli örgütler ve bunların yanı sıra Avrupa dışında kurulan ancak bölgede çeşitli eylemlere imza atan terör örgütleri, büyük bir korkuya neden olmuştur.

Gerçekleştirilen şiddet eylemleri sonucunda Avrupa toplumu derin yaralar alarak endişe ve çaresizliğe düşmüştür. AB ise, bu çerçevede devletlerdeki yurttaşların can ve mal güvenliğini sağlamak üzere çeşitli tedbirler alarak terörizmin neden olduğu zararı tamamen ortadan kaldırmaya ya da asgari düzeyde tutmaya çalışmıştır. Bu minvalde, AB'nin 21. yüzyılda mücadele yürüttüğü sol eğilimli terör örgütlerinin en önemlilerinden BR ve RAF'ın incelenmesi önem arz etmektedir.

2.2.2.1. Avrupa'daki Aşırı Sol Örgütler

1960 ve 1970'lerde dünyanın birçok yerinde olduğu gibi, İtalya da radikal işçi ve öğrenci protestolarına sahne olmuştur. Bu protestolar daha çok antikapitalist ve devrimci rolleriyle ön plana çıkmaktadır. Bu doğrultuda 1968'den 1979'a kadarki dönemde, grevler ve çeşitli gösteriler başta olmak üzere sık sık polise karşı eylemler düzenlenmiştir. İtalya'da da birçok Avrupa ülkesindekine benzer şekilde (özellikle

Almanya ve Fransa) 68 kuşağı hareketine katılan gençler; işlerini, arkadaşlarını ve ailelerini geride bırakarak kitle hareketinden ayrılmış ve hayatlarını devlete karşı şiddetli bir silahlı mücadeleye adamak uğruna yeraltına çekilmişlerdir. Hem sağ hem de sol terörist faaliyetlerin zirvesine tanıklık eden bu dönemde; haftalık, hatta günlük olarak şiddet eylemlerine rastlanılmaktadır. Bu durum ise teröristlerin her yerde mevcut olabileceğini ve insanların her an bir terör saldırısıyla karşı karşıya kalabileceğini kanıtlar niteliktedir. Bu ortamı hazırlayan grupların başında ise tarihsel süreçte giderek daha da şiddetli bir yol benimseyen İtalyan BR yer almaktadır (Tarantelli, 2010, s. 544).

2.2.2.1.1. Kızıl Tugaylar Örgütü

BR'nin serüveni, Trento Üniversitesi'nden Renato Curcio, Mara Cagol ve Alberto Franceschini isimli Maoist görüşe sahip üç öğrencinin, eğitimlerini tamamlamalarının ardından 1968 sonbaharında bir sanayi şehri olan Milano'ya taşınmasıyla başlamıştır. Bu üç öğrenci, çeşitli sendikalardan ayrılan özerk işçi gruplarıyla sıkı temasa geçmiştir. Bu temaslar neticesinde Pirelli, SIT Siemens ve Michelin fabrikalarındaki mahalle kolektifleri ve komiteleri Kentsel Politik Kolektifi (*Collectivo Politico Metropolitano*) çatısı altında bir araya gelmiştir. İşçiler için ekonomik fayda sağlamaktan ziyade işçi sınıfına yönelik kapitalist sömürü düzenini kınamak ve kitleleri burjuvaziye karşı şiddetli propagandaya çağırmak amacıyla kurulan bu oluşum, daha sonra Proleter Sol (*Sinistra Proletaria*) Dergisi'ni takip eden bir grup içinde başkalaşım geçirmiştir. Bu grup, aynı zamanda o dönemde sendika temsilcileri ve fabrika patronlarına yönelik bir dizi saldırının sorumluluğunu da üstlenmiştir. 1969 yılında gerçekleşen bir gösteride polis tarafından öldürülen iki tarım işçisi ve bu olayın ardından aşırı sağ örgütlerin İtalya'nın çeşitli yerlerinde düzenlediği bombalı saldırılar, grubun etkinliğini artırmasında ve Proleter Sol etrafında şekillenen BR'nin ortaya çıkmasında etkili olmuştur (Azzellini, 2009, s. 1; Karmon, 2005, ss. 98–99; Steiner ve Debray, 2000, s. 124).

BR, 1970 yılında, 32 yaşındaki Renato Curcio tarafından kurulmuş ve yaklaşık 20 yıl varlığını sürdürmüştür. Birisi Başbakan (Aldo Moro) olmak üzere, birçok üst düzey politikacı, bürokrat ve askeri yetkiliyi hedef alan BR, içlerinde sivillerin yer aldığı toplam 300'den fazla insanın ölümüne ve 4 binden fazlasının da yaralanmasına sebep olmuştur.

Örgütün gerçekleştirdiği Bologna tren saldırısı bile tek başına 100'e yakın sivil vatandaşın ölümüne yol açmıştır (Milliyet, Erişim Tarihi: 05.12.2021). Her siyasi harekette olduğu gibi, bir hareketin varlığını sürdürmesi ve mutlak surette genişleyebilmesi için halk desteğine ihtiyaç vardır. BR'nin o dönemdeki terörist faaliyetleri de bu amaca yönelikti. Yüksek motivasyona ve disipline sahip öğrenci ve işçi aktivistlerinden kurulu bu oluşum, İtalyan Hristiyan Demokratlar'ın işçi haklarına yönelik müdahalelerini iyi kullanmış ve Marksist ideolojiyi sınıf savaşı taktikleriyle ilişkilendirerek halk desteğini arkasına almıştır (Sundquist, 2010, s. 65). Örgütün temel düşmanı, yozlaştığını ileri sürdükleri Hristiyan Demokratik Devleti'dir (Meade, 1990, s. 30). Örgütün kurucularına göre silahlı eylemlerin ve siyasal askeri mücadelenin amacı, iktidarı ele geçirerek bir proletarya diktatörlüğü yaratmaktır (Azzellini, 2009, s. 1).

1970 ve 1980'li yıllarda saldırı ve adam kaçırma gibi olaylarla ünlenen Kızıl Tugaylar, 1990'lı yıllar yaklaşırken hücrelere bölünerek bir çeşit "uyuyan örgüt" haline gelmiştir. Bu dönemde örgüt militanlarının çoğu İtalyan yetkililerce tutuklanmış ve bu nedenle örgüt eski gücünü yitirmiştir. Militanlardan bir kısmının ise Fransa'da yaşadığı düşünülmektedir; fakat Fransa uzunca bir süre militanların iadesi konusunda çekimser kalmıştır. Yıllardır iki ülke arasında önemli bir sorun haline gelen bu durum son dönemde eski örgüt üyelerinin tutuklanarak İtalya'ya iadelerinin gündeme gelmesiyle çözüme kavuşmaya yaklaşmıştır (Bağ, Euronews, Erişim Tarihi: 07.12.2021).

2.2.2.1.2. Kızıl Ordu Fraksiyonu

BR ile hemen hemen aynı dönemde, Almanya'da da aşırı sol eğilime sahip RAF isimli terör örgütü ortaya çıkmış ve Avrupa'da uzunca bir müddet adından söz ettirmiştir. Bu oluşum, orta sınıf gençlerin ve işçilerin desteğini alan radikal bir öğrenci hareketi olarak ortaya çıkmıştır. Eski Nazi üyelerinden oluşan Batı Almanya düzenine karşı cephe alan bu aşırı sol örgüt, Baader-Meinhof Grubu olarak da anılmaktır (Sönmez, 2019, s. 472).

Örgüt her ne kadar silahlı gruplar arasında Avrupa'nın aşırı solu ile bazı aydın kesime ve sanatçılara en çok hitap eden, hakkında en çok konuşulan örgütlerin başında gelse de tuhaf bir şekilde en az bilinenlerden biri olmuştur. Tutarlı söylemleri olmasına karşın başlangıçtan itibaren siyasi bir yönü ve önemi olmadığı

vurgusu "RAF" adının çoğunlukla göz ardı edilmesine ve örgütün "Baader Çetesi" veya "Baader-Meinhof Grubu" olarak anılmasına yol açmıştır. Aynı zamanda bu adlandırmalar, örgütün itibarsızlaşmasına ve ciddiye alınmamasına neden olmaktaydı (Steiner ve Debray, 2000, s. 8).

RAF, resmi olarak 14 Mayıs 1970 yılında kurulmuştur. Adını ilk duyurduğu eylem ise kuruluş tarihinden yaklaşık iki yıl önce, 1968 yılında, Andreas Baader ve yakın arkadaşı Gudrun Ensslin'in daha küçük bir grupla birlikte iki büyük mağazayı ateşe vermesi sonucu ciddi anlamda maddi hasara neden olan bir şiddet eylemine dayanmaktadır. Baader ile birlikte RAF'ın en üst yönetici kadrosunda yer alacak gazeteci Ulrike Meinhof, kendisi üzerinde derin etkiler bırakan Ensslin ile bu olay sonucunda tanışmıştır (Moghadam, 2012, s. 159).

Baader ve Meinhof liderliğinde kapitalizme karşı yasadışı faaliyetler yürüten RAF, kundaklama ve adam kaçırma gibi sayısız şiddet eyleminde bulunmuş ve etkin olduğu yıllarda 34 kişinin ölümüne sebep olmuştur. Dünyadaki diğer sol örgütlerle de yakın ilişkileri bulunan bu oluşum, SSCB'nin dağılmasının ardından ciddi anlamda güç kaybı yaşamıştır (Milliyet, Erişim Tarihi: 01.12.2021) SSCB'nin dağılması ve Soğuk Savaşın sona ermesi aynı zamanda RAF'ın doğrudan ve dolaylı olarak özelikle Doğu Alman gizli servisi Stasi ve örgütün ideolojik arka planında önemli yer tutan SSCB gibi dış aktörlerden aldığı desteği de gün yüzüne çıkarmıştır (Sönmez, 2019, s. 493). Ele geçirilen yüzbinlerce doküman, Stasi ile RAF'ın 1970'lerin sonu ve 1980'lerin başında birlikte çalıştıklarını gösteren önemli bilgiler içermektedir (BBC News, Erişim Tarihi: 02.12.2021).

Gerçekleştirdikleri ilk eylemden örgütün kendini feshettiğini açıkladığı tarih olan 1998 yılına kadar birçok iş insanı, politikacı ile üst düzey görevliyi öldüren ve adı suikast, rehin alma ve soyguna karışan örgüt, 2001 yılı Ocak ayı içerisinde yaşanan bir gelişme neticesinde tekrar gündeme gelmiştir. Almanya'nın kuzeyinde yer alan Seevetal'deki bir ormanlık alanda toprağa gömülü vaziyette bulunan bir varil içerisinde 80'li yıllara ait olduğu düşünülen çeşitli belge, kimyasal madde ve patlayıcı yapımına dair bilgiler içeren kılavuzlar ele geçirilmiştir. Her ne kadar ilk bulgular Devrimci Hücreler (*Revolutionäre Zellen,* RZ) isimli başka bir örgütü işaret etse de, yetkililer bulunan materyallerin RAF ile olan muhtemel bağlantısının göz ardı edilmemesi gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca 1999-2016 yılları arasındaki

birçok soygunun baş aktörü Ernst-Volker Staub, Burkhard Garweg ve Daniela Klette isimli RAF üyeleri, 2020'de Almanya Federal Emniyet Teşkilatı'nın çabalarıyla Europol'ün en çok arananlar listesine girmiştir (Topcu, Deutsche Welle, Erişim Tarihi: 01.12.2021).

Son gelişmelerden de anlaşılacağı üzere RAF'ın 1970-1998 yılları arasında yarattığı panik ortamı, günümüzde de zaman zaman devam etmekte ve resmi mercileri harekete geçirmektedir. Başta Almanya olmak üzere, AB'nin de bu doğrultuda daha titiz çalışmalar yürütmesi beklenmektedir.

2.2.2.2. Etnik Kökenli/Ayrılıkçı Terör Sorunu ve Avrupa

Avrupa'da faaliyet gösteren terör örgütleri, sadece aşırı sol eğilime sahip olanlarla sınırlı kalmamıştır. RAF ve BR'nin yanı sıra etnik ve ayrılıkçı temellerle kurulan PIRA/IRA, ETA ve FLNC; hâlihazırda topyekûn iki savaş tecrübesi yaşamış ve Soğuk Savaş gibi gerilimin had safhaya ulaştığı bir döneme şahit olmuş Avrupa kıtasında, kanlı eylemlerin şekillendirdiği güvensizlik ortamının varlığına zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda ilk olarak İspanya'daki Bask sorunu ve incelenmesi elzem olan ETA terörü ön plana çıkmaktadır.

2.2.2.2.1. ETA

Avrupa'nın en eski halkı olarak kabul edilen Basklar, tarihsel süreçte İspanya'dan bağımsızlık kazanmak ve özel statüler elde etmek istemişlerdir. Bir süre sonra bu istekleri, iç ve dış faktörlerin de etkisiyle geçmişten günümüze sürekli canlılığını koruyan milliyetçi bir harekete dönüşmüştür. Ayrıca Bask milliyetçiliği, ideolojik farklılıklar ve Avrupa'da yaşanan siyasi gelişmelerden de etkilenmiştir (Aksu ve Dere, 2021, ss. 2–3).

Yirminci yüzyılın başlarından itibaren Bask bölgesi; ülkenin diğer bölgelerinde, özellikle kıyı kesimlerinde yer alan yerleşim yerlerinde yaşamını sürdüren işçi kesimi için bir cazibe merkezi haline gelmiştir. Bu durumun oluşmasında, Bask milliyetçiliği sorununu daha da körükleyen sanayileşme süreci etkili olmuştur. Ayrıca, Basklar için büyük ölçüde daha fazla siyasi ve kültürel özerklik kazanma savaşı olan, 1936 - 1939 yılları arasında gerçekleşen, İspanya İç Savaşı büyük kayıplara yol açarken (Karmon, 2005, s. 217), ülkede geçici olarak bir özerklik durumunun oluşmasına katkıda bulunmuştur (Özçelik, 2017, s. 1064). Ancak bu durum fazla uzun sürmemiştir. Sonuç olarak bu savaş; Bask dili çalışmalarını ve

öğrenimini yasaklayan, ulusal ya da siyasi örgütlenme girişimlerini bastıran General Franco tarafından, Bask halkı bünyesinde daha derin yaralar açılmasına sebep olmuştur (Karmon, 2005, s. 217).

1950'lerin sonunda, İspanya'nın kuzey kıyısındaki yedi ilde yaklaşık 7 milyon insan, kadim bir kültür içerisinde yaşamını sürdürmekte ve kendine özgü bir dille yaşamaktaydı. Franco diktatörlüğünün (1939 – 1975) Basklara karşı yürüttüğü ayrımcı politika, Bask Yurdu ve Özgürlük anlamına gelen (kısaca ETA) kurulmasına ortam hazırlamıştır. Franco yönetiminin son döneminde, İspanya halkı diktatörlüğe tepki göstermiş ve ETA, Bask ülkesinin özgürlüğünü savunmak üzere 1959 yılında kurulmuştur. Sonuç olarak bu örgüt, Bask toplumunun geniş bir bölümü tarafından desteklenmiş ve İspanya'nın geri kalanının sempati ve hoşgörüsünden yararlanmıştır (Funes, 1998, s. 494; Whittaker, 2004, s. 43).

ETA, 1974 yılında Franco'nun ölümüne yakın siyasi-askeri kanat ETA (ETA-pm) ve askeri kanat olan (ETA-m) olarak iki gruba ayrılmıştır. Bu ayrılığın temel sebebi Franco diktatörlüğü sonrası izlenecek yol ve strateji konusundaki anlaşmazlıktı. Siyasi-askeri kanadın temel görüşü, yeni kurulacak demokratik sistemde silahlı mücadele ile siyasi katılımın birbirini tamamlayacağıydı. Sadece askeri mücadeleyi savunan grup ise bütün kaynakların silahlı mücadeleye aktarılmasını ve siyasi kanadın da buna tabi olmasını talep etmekteydi. O dönemde daha büyük ve güçlü olan siyasi-askeri kanat, 1981'de seçim politikalarına yenik düşerek şiddet kullanımından vazgeçmiştir. Şiddet yanlısı ETA-m ise bütün Bask milliyetçileri tarafından gerçekleştirilen 832 cinayetten 774'ünü işlemekle itham olunmuştur (Sànchez-Cuenca, 2007, s. 292).

Kurulduğu 1959 yılından 1973 yılına kadar geçen süre içerisinde ETA'nın eylemleri düşük yoğunluklu olarak gerçekleşmiştir. Franco yönetiminin ikinci adamı olan Amiral Luis Carrero Blanco'nun 1973 yılında suikaste uğraması ve Franco'nun 1975 yılındaki ölümü neticesinde örgütün eylemleri ivme kazanmıştır. Bu dönemde ETA'nın eylem yoğunluğu oldukça yüksek rakamlara ulaşmıştır. 1990'dan itibaren ise örgüt önceki dönemlere göre daha düşük yoğunluklu eylemler gerçekleştirmiştir. Son olarak 2005 yılı ve sonrasında ETA sürekli ateşkes ilan etmiş ve bu durum günümüze kadar devam etmiştir (Demir, 2015, s. 147).

Örgüt, Franco yönetimi tarafından alınan önlemler nedeniyle belirli dönemlerde etkisini yitirmiş olsa da varlığını sürdürmüş, ancak temel amacına (Bask ülkesinin bağımsızlığı) tam olarak ulaşamadan (Terörizm ve Radikalleşme ile Mücadele Araştırma Merkezi, 2020, s. 6) 20 Ekim 2011 tarihinde silahlı mücadeleye son vererek kalıcı ateşkes ilan ettiğini açıklamıştır (Sözcü, 2018, Erişim Tarihi: 18.05.2022). 2009'dan bu yana bu örgüt tarafından herhangi bir terör saldırısı gerçekleştirilmemiştir (Europol, 2021, s. 23).

ETA, 2018 yılında, kendini feshettiğini ve silahsızlandığı iddia etmiştir. Ancak, 2020 yılında Fransa'da, ETA'ya ait üç silah deposu keşfedilmiştir (Europol, 2021, s. 23). Ayrıca, çeşitli dönemlerde bu örgütle ilgili operasyon ve tutuklamalar da yapılmaya devam etmiştir.

2.2.2.2.2. PIRA/IRA

ETA ile benzer saiklerle kurulan Avrupa'daki etnik kökenli ve ayrılıkçı bir diğer terör örgütü de IRA'dır. IRA'nın ortaya çıkışı etnik temelli sorunlar ve ayrılıkçı politikaların yanında tarihi oldukça eskilere dayanan dini ve mezhepsel farklılıklardan ileri gelmektedir (Şöhret, 2014, s. 42).

Silahlı mücadele yoluyla İrlanda'nın Birleşik Krallık'tan ayrılmasını ve bu şekilde bağımsız bir İrlanda kurulmasını savunan bu örgüt, İrlanda Devleti'nin oluşumu sırasında 1919 yılında kurulmuştur. Örgütün temel amacı, Protestan çoğunluğa sahip Kuzey İrlanda'nın altı ilçesinin İrlanda Devleti'yle yeniden birleştirilmesidir. Kurulduğu ilk zamanlarda bağımsızlık için sadece silahlı mücadelenin gerekliliğini savunan örgüt, ilerleyen zamanda siyasi katılım da sağlayarak amacına ulaşmaya çalışmıştır (Kan, 2019, s. 2153; Sànchez-Cuenca, 2007, s. 292).

İrlanda'daki etnik, dini ve mezhepsel farklılar zamanla siyasi ve özellikle silahlı mücadeleye dönüşmüştür. İrlanda'daki terör olaylarının sebebi, geçmişte İngilizlerin İrlanda topraklarını işgali ve işgalin ardından gerçekleşen yoğun Protestan göçüne olan desteğine dayanmaktadır. Bu göçlerle birlikte yerel halk devamlı olarak toprak kaybederken İngilizlerin yürüttüğü ayrımcı politikalar, IRA terörünün ortaya çıkmasındaki başlıca etkenler olmuştur.

> *Bu nedenle İrlanda'daki çatışmaları Protestan-Katolik mezhepleri arasında yaşanan dinsel bir mücadeleden çok elindeki toprakları ve hakları kaybeden yerel halk ile İngilizlerin koruması altında olan ve sürekli yerel halka karşı güç kazanan göçmenler arasındaki çatışma*

> *olarak tanımlamak daha gerçekçi olacaktır* (Bulut ve Koca, 2015, s. 548).

IRA'nın kuruluşu 1916 tarihinde Dublin'de meydana gelen Paskalya Ayaklanmasına dayanmaktadır. Bu olay sonucunda ayaklanmanın 15 lideri idam edilmiş; bu durum ve giderek artan gerilim nedeniyle radikal gruplar daha fazla halk desteğine sahip olmuşlardır. Böyle bir ortamda saldırıya uğradığını düşünen insanlar, bir koruyucu bulma arayışına girmiştir. O yıllarda kraliyet egemenliğini tanımasına karşın bağımsızlık da isteyen, daha sonra ise yegâne amacı kraliyet egemenliğinden arınarak müstakil bir İrlanda Cumhuriyeti kurmak olan *Sinn Fein* isimli siyasi parti ön plana çıkmıştır (Şöhret, 2014, s. 53).

Sinn Fein 1905 yılında Arthur Griffith tarafından kurulmuştur. 1916'da yaşananlar ve sonraki gelişmelerle birlikte Sinn Fein, IRA'nın siyasi kanadı haline gelmiştir. Bu iki oluşum, Birleşik Krallık ile olan bağları koparmak için mücadele etmiş; Dublin'de devrimci bir İrlanda hükümeti kurulması ve İrlanda'daki İngiliz varlığının sona erdirilmesine yönelik çalışmalar yürütmüştür. 1920 yılında İngilizler, kendilerine karşı yürütülen faaliyetlere yanıt olarak İrlanda'yı bölen "İrlanda Hükümeti Yasası"nı kabul etmiş, ancak Cumhuriyetçiler (Katolik İrlandalılar) bu yasaya karşı çıkmıştır. 1921 yılında Cumhuriyetçiler ile İngiliz temsilciler arasındaki müzakereler, 26 ilçeden meydana gelen İrlanda Özgür Devleti ve altı ilçeden müteşekkil Kuzey İrlanda'nın kurulmasıyla sonuçlanmıştır (White, 1997, s. 25). Sonraki süreçte İrlanda Özgür Cumhuriyeti ya da İrlanda Serbest Cumhuriyeti; 1937'de Eire, 1949'da ise İrlanda Cumhuriyeti adını almış ve İngiliz Milletler Topluluğu (*Commonwealth*)'ndan ayrılmıştır.

Genel olarak bakıldığında İrlanda'daki mücadele Bulut ve Koca (2015, s. 554)'ya göre iki döneme ayrılmaktadır. İlk dönem 12. yüzyıl İngiliz işgali ile başlayıp 1960'lara kadar geçen süreci kapsamakta olup, temelde İngiliz emperyalizmine karşı gerçekleşmiştir. Bu dönemde, bir tarafta İngiltere ile birlik olma düşüncesindeki Protestan göçmenler (Birlikçiler), diğer tarafta ise İngiltere'den bağımsız bir İrlanda'yı savunan Katolikler (Cumhuriyetçiler) yer almaktadır.

İkinci dönem ise 1960'lı yıllarla birlikte emperyalizme karşı mücadelenin haricinde İrlanda'nın kendi içerisinde, yukarıda sayılan iki tarafın birbiriyle olan dini ve ideolojik temelli ayrışmalarından kaynaklı çatışma ve mücadelesiyle geçmiştir.

Söz konusu bu kinci dönem, yani 1960'lı yıllara gelene kadarki zaman diliminde, Sinn Fein ve IRA bölünmelere uğramıştır. Bu bölünmelerden Amerikan yanlıları, Marksist-Leninistler ve diğer sosyalist fikirlere sahip gruplar ortaya çıkmıştır. Ancak bunların arasında ciddi anlamda silahlı mücadeleyi sürdürmeye kararlı tek bir oluşum yer almaktadır (Dik, TASAM, Erişim Tarihi: 18.12.2021).

Bu oluşum, adayı ikiye bölen 1921 tarihli Anlaşma'yı geçersiz sayarak, kurulan yeni düzenin geçici olduğunu ifade eden ve IRA'dan ayrılan bir grup tarafından 1969'da kurulan Geçici İrlanda Cumhuriyet Ordusu *(Provisional IRA,* PIRA)'dur (Demir, 2015, s. 142).

İlerleyen dönemlerdeki gelişmeler ve daha sonra adını tekrardan IRA olarak değiştiren bu ayrılıkçı örgütün iç yüzünü, kısaca şu cümlelerle ifade etmek mümkündür:

> *Bundan sonraki yıllarda ise IRA, İrlanda Cumhuriyetine ait olduğuna inanılan toprakların kurtarılması ve özgürlük savaşçılığından, terörizme kaymış, kırsal terör yöntemlerini bırakıp, şehirlerde eylem yapmaya başlamıştır. IRA şehir eylemlerinin, medya gücüyle birleştiği zaman daha yıkıcı sonuçlar doğurduğunu keşfetmiş ve bunu oldukça profesyonel eylemlerle hayata geçirmiştir. IRA'nın yapısına bakıldığı zaman, örgüt üyelerinin entelektüel düzeylerinin yüksek, eğitimlerinin ise profesyonel kişiler tarafından verildiği görülür. 1984 yılında İngiltere Başbakanı Margareth Thatcher'a suikast girişimde bulunulmuş, bu başarısız eylem sonucu 5 kişi hayatını kaybetmiştir. İngiltere Başbakanına suikast düzenleyebilecek kadar kendine güvenen ve komplike* [bir biçimde] ... [faaliyet gösteren] *IRA, bu tarihten sonra ne kadar tehlikeli olduğunu göstermeyi başarmıştır* (Dik, TASAM, Erişim Tarihi: 18.12.2021).

Geçmişi, 1916 yılında Dublin'deki Paskalya Ayaklanması sonrası İrlandalılara karşı artan baskı ve çatışma ortamına dayanan ve 2000'li yılların başına kadar faaliyetlerini sürdüren IRA'nın etkinliği, 1998 yılında imzalanan Belfast Anlaşması sonrası silahlı eylemler açısından büyük oranda azalma eğilimine girmiş ve örgüt, 2005 yılından itibaren silahlı mücadelesini sonlandırdığını açıklamıştır (Çağdaş ve Kutlu, 2021, s. 370; Demir, 2015, s. 144).

2.2.2.2.3. Korsika Ulusal Kurtuluş Cephesi

Kavimler Göçü sonucunda Avrupa kıtasına yerleşen birçok etnik unsur, günümüz Avrupa'sının şekillenmesinde önemli rol oynamıştır. Bununla birlikte; Avrupalı büyük devletlerin himayesinde varlığını sürdüren ancak Kavimler Göçü'nden önce

de Avrupa kıtasında yaşayan bazı halklar, diğer halklara göre Avrupa topraklarında daha önceden de var oldukları iddiasıyla, 19. ve 20. yüzyıldan itibaren başta terörizm olmak üzere birçok problemin öznesi olmuşlardır.

Bu bağlamda 20. yüzyılda Avrupa'daki etnik/milliyetçi ve ayrılıkçı terörizm söz konusu olduğunda, Korsikalıların bağımsızlığı için terörizmi bir yol olarak benimseyen ve Türkçe literatürde pek tartışılmayan FLNC'yi incelemek yararlı olacaktır. Bu minvalde Korsika Adası ile Fransa anakarası arasındaki ilişkileri tarihsel süreç içerisinde ele almak oldukça mühimdir.

Korsika, Napoleon Bonaparte'ın doğum yeri ve aynı zamanda 1768 yılından beri Fransa'nın parçası olan bir Akdeniz adasıdır. 1789'da resmen Fransa'ya katılan ada; bu tarihten itibaren Fransız anakarasıyla kademeli olarak ekonomik, kültürel ve politik entegrasyon sürecine girmiştir. Özellikle 19. ve 20. yüzyıllarda Fransız dili, Fransız kültürünün uluslararası arenadaki görünürlüğü ve ülkenin gelişmişlik seviyesi gibi etkenler, Korsika'nın Fransa'ya olan ilgisini artırmış ve bu ülkenin Korsikalılar nezdinde bir cazibe merkezi haline gelmesini sağlamıştır. En nihayetinde Napoleon'un varlığı tek başına, Fransa ve Korsika arasında oluşan bağın en önemli sebeplerinden biri olmuştur. Bütün bu faktörlerin etkisiyle 1870'li yıllarda Korsika, Fransa'nın kültürel dünyasına adım atarak bir bütünleşme ve benimsenme süreci içerisine girmiştir (Alekseeva, 2018, s. 37).

Korsika adası ile Fransız anakarası arasında gelişen süreç, 20. yüzyılın hemen öncesi ve sonrasında yaşanacak gerilimi önlemeye yetmemiştir. Bir tezat teşkil eden bu durumun temel sebebi, Korsikalı kimliğinin uzunca bir müddet kolonizasyon süreciyle karşı karşıya kalması ve etnik kimlik farklılıklarından doğan anlaşmazlıkların giderek gün yüzüne çıkmasıdır (Emeklier, 2012, s. 369).

I. Dünya Savaşı sonrası Bask Bölgesi ve İrlanda örneğinde olduğu gibi, Avrupa'daki birçok bölgeyi etkisi altına alan ulus-devlet anlayışı ve milliyetçilik akımının etkileri, Fransa özelinde Korsika'da da görülmeye başlamıştır. Avrupa kıtasındaki bu durum, ETA ve IRA ile benzer şekilde etnik ve ayrılıkçı nitelikler taşıyan siyasi-askeri oluşumların adada da ortaya çıkmasını kaçınılmaz hale getirmiştir.

Milliyetçilik ve ayrılıkçılık bağlamında incelendiğinde Korsika'nın doğasında var olan etnik temelli ve bağımsızlık yanlısı eğilimler, adanın sürekli fetihlerle karşı karşıya kaldığı oldukça eski dönemlere dayanmaktadır. Bununla birlikte adadaki

milliyetçiliğin resmi olarak doğuşu 1920'lere denk gelmektedir. Bu dönemde bölgedeki ilk özerk siyasi parti olma niteliği taşıyan *Partition Corsu d'Azione* kurulmuş ve bu parti 1927 yılında *Partitu Corsu Autonomist* adını almıştır. Fransa'da II. Dünya Savaşı ve sonrası dönemde bölgesel özerklik fikrinin yasa dışı olması sebebiyle uzun ömürlü olamayan parti, ancak 1939 yılına kadar varlığını sürdürebilmiştir. Korsika'daki bu ilk bölgeselcilik dalgasının ardından yaşanan ikinci dalga 1950'li yıllarda meydana gelmiş, bu bağlamda ilk protestolar sosyoekonomik özellikler taşırken 1960'larla birlikte milliyetçi bir harekete dönüşmüştür. Bu yıllarda Korsika'da Fransa'dan özerklik elde ederek Korsika halkını, dilini ve geleneklerini korumayı amaçlayan birkaç milliyetçi grup gelişmeye başlamıştır. 1970'li yıllara gelindiğinde Korsika milliyetçiliği, Korsika ve Korsikalıların Fransız Devleti'nin elindeki mağduriyetini vurgulayan güçlü bir sömürge karşıtı söyleme dönüşmüştür. Korsikalı milliyetçi ve ayrılık yanlısı, silahlı bir grup militan tarafından adanın Aleria komününde yer alan bir şarap mahzeninin işgal edilmesi, bu durumun ilk somut örneği olarak nitelendirilebilmektedir. Bu şarap mahzeni haricinde, adada başka yapılar da işgal edilmiş ve bu yapılara, sömürgecilerin adadan ayrılmasını ve Korsika topraklarının Korsikalılara iadesinin talep edildiği sloganlar yazılmıştır. Korsika sorunu, 23 Ağustos 1975 tarihinde bu militanlara yönelik silahlı polis saldırısı neticesinde dünya gündeminde kendine yer bulmuştur (Alekseeva, 2018, s. 37; Candea, 2006, s. 374).

Aleria'da yaşanan gelişmelerin ardından, 1976 yılında, Korsika'nın Fransa'dan ayrılması ve anakarada tutulan Korsikalı mahkumların adadaki hapishanelere transferini amaçlayan FLNC kurulmuştur. Örgüt hedeflerine ulaşabilmek adına hem adadaki hem de anakaradaki bireylere ve altyapı hizmetlerine yönelik şiddet eylemlerine başvurmuştur. Genel olarak bakıldığında, Avrupa'daki diğer etnik ve ayrılıkçı örgütlere nazaran FLNC militanlarının eylemleri daha düşük yoğunlukta gerçekleşmiştir (Sánchez, 2008, s. 656).

1990'lı yıllara gelindiğinde FLNC şiddeti tırmanmış ve bu doğrultuda örgüt; belediye başkanları, polis memurları ve diğer devlet çalışanları da dahil olmak üzere onlarca insanın ölümüne sebep olmuştur. Artan şiddet, 1998 yılında Fransa Cumhuriyeti'nin adadaki en yüksek temsilcisi olan Vali Claude Erignac'ın öldürülmesiyle doruk noktasına ulaşmıştır. Suikastın kamuoyunda geniş yankı

uyandırması ve FLNC'nin bütün eleştiri oklarının hedefi olması, örgütün saldırıyı alenen reddetmesine yol açmıştır (Kushner, 2003, s. 256).

Bu noktada saldırının reddedilmesindeki temel etkenin toplumdan gelen tepkinin büyüklüğünden ziyade örgütün arkasındaki halk desteğini kaybetme endişesinden ileri geldiği öne sürülebilmektedir.

Kuruluşundan itibaren yaklaşık 40 yıl boyunca bağımsızlık talebiyle şiddet eylemlerini sürdüren FLNC, 2014 yılında Fransız Hükümeti'yle ateşkes ilan ederek eylemlerini durdurma kararı almıştır. Bu ateşkes neticesinde Korsika Bölge Konseyi yeniden siyasi bir yapılanma sürecine girmiştir. Her ne kadar Konsey Başkanı ayrılıkçı bir tutumdan ziyade özerklik yanlısı bir tutuma sahip olsa da, Konsey bünyesinde yer alan ayrılıkçı görüşlere sahip grupların siyasi açıdan etkinliğinin artmasına engel olamamıştır. 2017 yılında ise Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron ve Hükümeti tarafından Korsika'ya yönelik özerklik teklifi içeren kanuni bir düzenleme sunulmuştur. Ancak bu öneri Senato tarafından reddedilmiş ve Fransa tarafından şu ana kadar özerklik konusunda herhangi bir adım atılmamıştır (Cumhuriyet, Erişim Tarihi: 22.05.2022).

FLNC, 2014 yılında silah bırakmış olsa da adadaki huzursuzluk zaman zaman dünya gündeminde yer almaktadır. Son olarak 2022 yılı Mart ayında, Erignac suikasti faillerinden biri olduğu bilinen ve 2003 yılında Fransız yetkililerce yakalanarak müebbet hapse mahkûm edilen Yvan Colonna, hapishanede uğradığı saldırı neticesinde bir süre komada kalmış ve ardından yaşamını yitirmiştir. Bu olayın ardından adadaki binlerce kişinin sokaklara döküldüğü protestolar düzenlenmiştir. Protestoculara göre saldırının sorumlusu Fransa devletidir. Bu protestolar neticesinde çok sayıda insanın yaralandığı bilinmektedir (Cumhuriyet, Erişim Tarihi: 22.05.2022; Willsher, The Guardian, Erişim Tarihi: 22.05.2022).

Colonna cinayeti ve sonrasında gelişen süreçten de anlaşıldığı üzere, Fransa ile Korsika arasındaki gerilimin en azından yakın zamanda tamamen son bulması pek olası görülmemektedir. Ancak, bütünüyle bir bağımsızlık olmasa bile en azından Korsikalılara tanınacak özerklik statüsü, iki taraf arasındaki ilişkileri bir nebze de olsa normale döndürme fırsatı verebilecektir. Genel bir değerlendirme yapıldığında Fransa ile Korsika arasındaki sorunlar, AB'nin güvenliğini de tehdit etmektedir. Birçok turistik ve kültürel mirasa sahip, bunun yanı sıra AB için önemli bir siyasi ve

ekonomik figür olan Fransa Cumhuriyeti'nin güvenlik problemleri neticede AB açısından ciddi endişeler yaratma potansiyeline de sahiptir. Bu noktada AB'nin iki taraf arasında bir arabulucu rol üstlenmesi gerektiği aşikardır.

2.2.2.3. Dış Aktörler ve Avrupa'nın Terörizmle Mücadelesi

Özellikle 1970'li yıllardan itibaren İtalya, Fransa, İngiltere, Almanya ve İspanya gibi Avrupa'nın en gelişmiş ülkelerinde faaliyetlerini sürdüren etnik/ayrılıkçı ve kapitalizm karşıtı, radikal sol ideolojilere sahip terör örgütlerinin, Avrupa güvenlik mimarisinin zedelenmesinde önemli bir yeri vardır.

Bununla birlikte I. ve II. Dünya Savaşı ile Soğuk Savaş sürecinde, Orta Doğu ve Kuzey Afrika'nın kaybolan güç dengesinde ortaya çıkan, sömürge karşıtı olmalarının yanında din mefhumunu da istismar eden terör örgütleri de Avrupa'nın güvenliği üzerinde ciddi bir tehdit unsuru haline gelmiştir. SSCB'nin yayılmacı politikaları, Arap-İsrail çekişmesi ve Kuzey Afrika'daki anti-kolonyalist hareketler ile bağımsızlık mücadeleleri neticesinde ortaya çıkan, ABD ve Avrupa ülkeleri başta olmak üzere birçok ülke tarafından terör örgütü ilan edilen oluşumlar, bu dönemde popüler olan uçak kaçırma ve rehin alma gibi çeşitli eylemlere başvurmuşlardır.

Avrupa dışında kurulan terör örgütleri, özellikle 1970-2000 yılları arasında Avrupa ile bağlantılı olan sayısız eylem gerçekleştirmiştir. Cezayir'de faaliyet gösteren Silahlı İslami Grup'un *(Groupe Islamique Armé,* GIA*)* çoğu Avrupalı gurbetçi kadın ve erkek 100'den fazla kişinin ölümüne sebebiyet vermesi; yine GIA'nın Aralık 1994'te Cezayir'e giden bir France Air uçağını kaçırması (United States Department of State, 2000, s. 69); 1972 Münih Olimpiyat Oyunlarında, Filistinli Kara Eylül Örgütü üyelerince rehin alınan 11 İsrailli atletin öldürülmesi (Rosenne, 1985, s. 169); Filistin Halk Kurtuluş Örgütü (FHKÖ, *The Popular Front for the Liberation of Palestine* - PFLP'nün 21 Aralık 1975'te, Viyana'da, aralarında Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (OPEC) üyesi 11 ülke bakanının da aralarında bulunduğu 70 kişiyi rehin alma hadisesi; Haziran 1975'te Trans World Havayolları 847 sefer sayılı uçuşu gerçekleştiren uçaktaki 153 kişinin 16 gün boyunca rehin tutulması (Gaibulloev ve Sandler, 2009, ss. 739–740); Haziran 1985'te, Abu Nidal Örgütü tarafından 60 kişinin ölümüyle sonuçlanan Egyptair'in 648 sefer sayılı uçağının bombalanması; yine aynı örgüt tarafından Aralık 1985'te gerçekleştirilen Roma ve Viyana havaalanı saldırıları; Aralık 1988'de, Libya hükümetiyle bağlantılı olduğu saptanan ve 270

kişinin yaşamını yitirdiği Pan Am'e ait 103 sefer sayılı uçağın bombalanması (Jones, Toucas ve Markusen, 2018, s. 8) ve daha birçok terör eylemi, kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla birlikte dünya kamuoyunun tanık olduğu olaylar olmuştur.

Bu hadiseler vuku bulurken; 11 Eylül saldırılarından önce AB'nin birlik olarak ortak bir akılla terörle mücadele bilinci, tepkiselliği ve yeteneği henüz tam olarak gelişmemişti. Dolayısıyla AB ülkelerinin çoğunluğu, ulusal düzeyde terörle mücadele politikaları ve farklı kovuşturma süreçleri benimsemişti. Ancak bu politikalar bazı ülkelerde oldukça zayıftı ve somut yasalarla çevrili değildi (Keohane, 2005, s. 5) Bu gibi nedenlerin etkisiyle Avrupa'da ne radikal sol ne de etnik/milliyetçi ve ayrılıkçı terörün yükselişi önlenememiştir. Benzer şekilde Türkiye'nin de Kürdistan İşçi Partisi *(Partîya Karkerên Kurdistanê,* PKK*)* ile çoğunlukla tek başına mücadele etmesi, bu görüşü destekler niteliktedir.

Bununla birlikte o yıllarda ismi Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET, *European Economic Community* - EEC) olan oluşumun terörle mücadeleye ilişkin hiçbir girişimde bulunmadığı söylenemez. Zira, 1970'li yıllardan itibaren topluluk içinde ve dışında gelişen gelen terör tehditleri, AET'yi birtakım önlemler almaya itmiştir.

Bu bağlamda Casale, "Avrupa terörle mücadele modern çağının", 1976 yılında kurulan 'Terörizm, Radikalizm, Aşırılık ve Uluslararası Şiddet Grubu (*Terrorism, Radicalism, Extremism, and International Violence group,* TREVI) ve 1977 yılında hazırlanan Terörizmin Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi (European *Convention on the Suppression of Terrorism,* ECST*)* ile başladığını belirtmiştir (Casale, 2008, s. 50).

2.2.3. 11 Eylül Sonrası Terörizmin Değişen Yüzü ve Avrupa Birliği

11 Eylül 2001 Salı günü tüm dünya, tarihte görülmemiş bir olaya tanık olmuştur. ABD hava sahasında uçmakta olan dört yolcu uçağı, birbirleriyle bağlantılı olan dört ekip tarafından organize şekilde kaçırıldı. Bu uçaklardan ikisi ABD'nin New York kentinde yer alan DTM'ye ait İkiz Kulelere (ilki yerel saatle 08.46'da Kuzey Kulesi'ne, ikincisi 09.03'te Güney Kulesi'ne) çarptı. Kaçırılan uçaklardan üçüncüsü, yine yerel saatle 09.37'de, ABD'nin başkenti Washington DC yakınlarındaki ABD Savunma Bakanlığı binasının (Pentagon) batı kanadına çarptı. Son uçak ise 10.03 sularında uçaktaki yolcuların gayretiyle Pennsylvania'daki açık bir alana düştü.

Yolcuların müdahalesi olmasaydı, uçağın başkentteki Kongre binasının hedef alındığı başka bir saldırıda kullanılacağı tahmin edilmektedir. Saldırılar sonucunda bilanço oldukça ağırdı. Kaçırılan uçaklardaki 246 yolcu (19 terörist hariç) ve mürettebatın tamamı yaşamını yitirirken toplamda 2977 kişi hayatını kaybetmiştir (Jackson, BBC News Türkçe, Erişim Tarihi: 01.06.2022).

2.2.3.1. 11 Eylül Saldırılarının Sonuçları

Martin (2017, s. 62)'in "modern uluslararası terörizmin sebep olduğu, en kötü olaylardan biri" olarak nitelendirdiği 11 Eylül saldırıları; geçmiş dönemlerde de yurt içi ve yurt dışında küresel terörizmin hedefi olan ABD'nin, II. Dünya Savaşı sürecinde, 7 Aralık 1941'de, Japon Hava Kuvvetleri tarafından gerçekleştirilen Pearl Harbor Baskını sonrası, kendi toprakları üzerinde karşılaştığı en büyük dış kaynaklı saldırı olmuştur.

Usame bin Ladin liderliğindeki El- Kaide Terör Örgütü'nün üstlendiği DTM ve Pentagon'a yönelik intihar saldırıları, dünya tarihini derinden etkilemiştir. Saldırıların ardından siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler, güvenlik ve terörizmle mücadele gibi çeşitli alan ve disiplinlerde 11 Eylül öncesi ve 11 Eylül sonrası kavramları ortaya atılmış, bilimsel çalışmalar da bu çerçevede yürütülmeye başlanmıştır (Öztürk, 2019, s. 169).

Uluslararası terörizmin görünürlüğüne ve algılanmasına yeni bir boyut kazandıran bu vahim hadise, sadece ABD'yi değil pek çok devlet ve uluslararası/uluslarüstü organizasyonu ilgilendiren ortak bir sorun haline gelmiştir.

ABD, 11 Eylül'ün hemen ardından saldırıların arka planını kavrayabilmek ve buna benzer olayların gelecekte tekrar yaşanmasını önleyebilmek adına çeşitli araştırma komisyonları kurmuş, sonrasında ise ülkenin ihtiyacı olan iç güvenlik stratejisi ile mevcut örgütsel yapılanmasını yeniden şekillendirme sürecine girmiştir. Bu süreç ilerleyen dönemde diğer ülkeler için de yol gösterici olmuştur (Yılmaz, 2011, s. 363).

Uluslararası terörizm için bir dönüm noktası olan 2001 yılıyla birlikte, Amerikan dış politikasının oldukça radikal bir değişim geçirdiği yaygın olarak kabul edilen bir görüştür. Bu bağlamda Bush yönetimi tarafından "terörle savaş (*war on terrorism*)" politikası benimsenmiş ve bu yönde üç farklı strateji belirlenmiştir.

Bu stratejilerden ilki; geleneksel terörle mücadele yöntemlerini içeren, dar bir çerçevede teröristlerin kendisine odaklanan ve "terörizmle mücadele *(counter terrorsim)*" olarak adlandırılabilecek stratejidir.

İkincisi, Washington'un "terör tehdidini ve bununla nasıl başa çıkılacağını" kavramsallaştırmada bir yöntem değişikliğine gittiği "öncelik ve üstünlük *(pre-emption and pre-eminence)*" stratejisidir.

Üçüncü ve son olarak, Ortadoğu'nun demokratikleşmesi için Washington tarafından geliştirilen ileri "özgürlük stratejisi *(forward strategy of freedom)*'dir". Bu son yaklaşım, Amerika'nın terörizme karşı savaşının hem temel nedenlerini hem de uzun vadeli çözümlerini belirlemeyi amaçlamıştır (Dunn, 2005, ss. 11–12).

11 Eylül sadece ülke politikalarını şekillendirmekle kalmamıştır. Saldırıların hemen akabinde birçok akademisyen ve araştırmacı tarafından uluslararası terörizmin geleceğine ilişkin çalışmalar yapılmış ve birtakım görüşler ortaya atılmıştır. Örneğin Özdemir, gerçekleştiren eylemlerin alelade bir terör saldırısı olmadığını; saldırıların kapsam, yöntem, organizasyon ve koordinasyon unsurlarıyla uluslararası ilişkiler bağlamında değişen birtakım stratejilere işaret ettiğini belirtmiştir (Özdemir, 2002, ss. 153–154). Yine Özdemir, 11 Eylül sonrası ABD yönetiminin benimsediği terörle savaş politikasının, ilerleyen dönemde uluslararası ilişkilerde davranışsal değişimler yaratabileceğini, bundan sonraki olası savaşların yeni aktörlerinden birinin de küçük ve dağınık terörist gruplardan oluşabileceğini dile getirmiştir.

Özellikle 2014 yılından itibaren Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da, gerek Arap Baharı gerek Suriye İç Savaşı'ndan doğan otorite boşluğunu kullanarak güçlenen ve uluslararası güvenliği tehdit eden sözde Irak-Şam İslam Devleti (DEAŞ/IŞİD) terörü, Özdemir'in varsayımlarını destekler niteliktedir.

Bununla birlikte DEAŞ terörünün etki alanı sadece yukarıda zikredilen coğrafyalarla sınırlı kalmayarak, Türkiye ve AB gibi ulusal ve uluslarüstü aktörleri de etkilemiştir. Terör saldırıları, düzensiz göçler, yabancı savaşçılar ve daha birçok sorun günümüzde AB'nin gündeminden düşmemektedir.

Geliştirdiği "Modern Terörizmin Dört Dalga Teorisi" ile modern terörizmi tarihsel süreçte inceleyen David C. Rapoport ise; 11 Eylül'ün, ABD ve başka bölgelerde uluslararası terörü kesin olarak sona erdirmek için bir çözüm ve fırsat sunduğunu

savunmuştur. Bu iddiasını, ABD'nin Afganistan'a yönelik beklenmedik şekilde hızlı sonuçlanan müdahalesiyle ilişkilendirmiş; ve bu müdahalenin ardından El-Kaide'nin yıkıldığı ve ileride yeniden organize olacağı bir ortam bulamayacağı kanaatine varmıştır (Rapoport, 2002, s. 11).

SSCB'nin Afganistan'ı işgalinin sona ermesiyle birlikte yönünü Batı'ya çevirerek küresel bir tehdit haline gelen el El-Kaide, Rapoport'un öngörülerinin aksine dünyanın birçok yerinde, ses getiren eylemlere imza atmıştır. 12 Ekim 2002 Endonezya-Bali saldırıları; 2003 yılında Türkiye'deki sinagoglara, HSBC ve İngiliz Konsolosluğuna yönelik bombalı intihar saldırıları (2003 İstanbul Saldırıları); 2004 Madrid, 2005 Londra ve 2015 Fransa (*Charlie Hebdo, Île-de-France*) saldırıları, El-Kaide ve/veya El-Kaide'nin alt kolları olduğunu iddia eden çeşitli gruplar tarafından üstlenilmiştir (Yayla, 2019, ss. 2525–2526).

Tarihsel süreçten anlaşılacağı üzere terörizm, durağan değil dinamik bir olgudur. Bu nedenle Rapoport'un da belirttiği gibi 11 Eylül, uluslararası terörü bitirmek için dönemin şartlarına göre bir fırsat yaratsa dahi bu tür bir terörün, gelecekte farklı şekillerde vücut bulacağını söylemek yanlış olmayacaktır. Zira El-Kaide'yle benzer amaçlarla hareket ederek uluslararası terör eylemlerine imza atan Boko Haram ve DEAŞ gibi terör örgütleri, bu durumun en önemli göstergesidir.

11 Eylül'ün dünya siyaseti ve terörizmle mücadele üzerindeki etkilerini genel olarak incelemek gerekirse, öncelikle ABD'nin dokunulmaz olduğu algısı yıkılmış ve Bush yönetimi, Afganistan ve Irak'ın işgalini de içeren bir dizi harekata girişmiştir. Bu harekatların ardından Arap coğrafyası ve Ortadoğu'da huzursuzluğun ve çatışmaların ardı arkası kesilmemiştir. Batı'nın zihninde - hatalı bir biçimde - "bütün Müslümanlar teröristtir" algısı yerleşmiş ve İslamofobinin yükselişi önlenememiştir.

11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında, daha önce terörizme karşı alınan ulusal ve uluslararası önlemler; siyasi, hukuki ve toplumsal boyutlarıyla yeniden gözden geçirilmiştir. Tüm dünyada en ufak bir şüpheli durumda terör alarmı verilmiş; havalimanları, tren istasyonları ve alışveriş merkezleri gibi umuma açık alanlarda güvenlik önlemleri artırılmıştır. Artan güvenlik önlemlerine paralel şekilde devletlerin güvenlik harcamalarına ayırdıkları bütçe miktarı da artmıştır.

Özetle 11 Eylül saldırıları sadece ABD için değil tüm dünya için bir uyarı niteliği taşımaktadır. Bu doğrultuda Çakmak (2008, s. 15), saldırıların temelde üç önemli sonucu olduğunu belirtmiştir:

> *Birincisi her ülke ne kadar güçlü olursa olsun teröre maruz kalabilir. İkincisi terör örgütlerinin ulaştığı gücün boyutu ve vurma kapasitelerinin yüksekliği* [ortaya çıkmıştır]. [Ü]*çüncü sonucu ise, hiçbir ülke ne kadar güçlü olursa olsun teröre karşı tek başına mücadele edemez.*

Yukarıdaki çıkarımdan yola çıkarak 11 Eylül ve sonrasında yaşananları iyi analiz etmek ve bu durumdan ders çıkarmak gerekmektedir. Çünkü saldırıların birincil olarak vermek istediği mesaj, bundan sonraki süreçte özellikle büyük devletlerin ve uluslarüstü organizasyonların ciddi bir tehdit altında olduğu ve bu duruma yönelik tedbirlerin de bir o kadar ciddi olması gerektiğidir.

2.2.3.2. 11 Eylül Sonrası Terörizm Olgusuna Bakışı Açısından Avrupa Birliği'nin Tutumu, Madrid ve Londra Saldırıları

AB'nin terörle mücadele süreci, sadece 1960-2000 yılları arasındaki dönemle sınırlı kalmamıştır. 21. yüzyılda da durum, önceki dönemden farklı değildir. Özelde ABD'ye yönelik gerçekleştirilen, genelde ise tüm dünyayı endişe ve panik haline sevk eden 11 Eylül saldırıları, terörle mücadele kapsamında hem küresel ölçekte hem de AB açısından birçok soru işaretini de beraberinde getirmiştir.

11 Eylül ile birlikte gelişen yeni terörizm dalgasının günümüz savaş ve çatışma konseptine farklı bir boyut kazandırdığı açıktır. Artık savaşlar, devletlerin konvansiyonel silahlarla karşılıklı mücadelesinden ziyade, dolaylı yoldan devletlerin veya doğrudan devlet dışı aktörlerin etki ettiği asimetrik bir çatışma biçimine evrilmiştir (Yenal ve Beğenirbaş, 2019, s. 209).

Uluslararası zemine taşınan terörizm olgusu; kişileri, kurumları veya belli bir zümreyi hedef almanın ötesine geçerek dünya barışını tehdit eden küresel bir sorun haline gelmiştir. Keza 11 Eylül'de hedef alınan DTM, sadece ABD için değil aynı zamanda tüm dünya için önemli ekonomik bir semboldür. Yine saldırılarla ABD gibi bir süper gücün tehdit edilmesi ve ülkenin dokunulmaz olduğu algısının yıkılışı, bütün dünya toplumları için terörizme karşı alınan önlemlerin yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini göstermiştir.

11 Eylül'ün yarattığı tehdidin ABD ile birlikte bir başka yansıması, dünya siyasetinde söz sahibi olan bir diğer aktörde, AB'de de görülmektedir. Sadece ABD'nin değil AB'nin de uluslararası terörizmle mücadele yaklaşımında 11 Eylül sonrası mecburi değişimler meydana gelmiştir.

ABD'nin benimsediği 'terörle savaş (*war on terrorism*)' politikasının AB'deki karşılığı 'terörizmle mücadele (*fight against terrorism*)' olmuştur. AB güvenlik mercileri, ABD'nin aksine, "terörizmle mücadele" kavramını kullanmayı tercih etmiştir (Keohane, 2005, s. 9). Her ne kadar "war on terror" *ve* "fight against terrorism" kavramları Türkçe'de yakın anlamlı olsalar da mahiyetleri bakımından farklılıklar taşımaktadır.

AB ülkeleri geçmişteki terör tecrübelerine dayanarak terörizmin nihai bir hedeften çok bir araç olduğunu öğrenmişlerdir. Terörizmle uzun süreli siyasi bir çalışmayla mücadele edilebileceğini düşünen AB hükümetleri; saldırı türlerine, insanların neden terörist olmayı seçtiğine ve birtakım çevrelerce terörizmin neden desteklendiğine odaklanmaya çalışmışlardır (Keohane, 2005, s. 8).

AB'nin terörle mücadelesini ABD'den ayıran nokta da budur. Sadece olay odaklı bir yaklaşımın yanında, terörizmi var eden asıl sebepleri anlamak ve bu sebeplere yönelik bir terörle mücadele politikası yürütmek AB'nin öncelikli amacı olmuştur.

ABD ile AB'nin terörle mücadele politikalarındaki değişime genel olarak güç kullanımı ve terörizmle mücadeleye yaklaşım tarzındaki farklılıklar sebep olmuştur. "Avrupa, gücün kullanılmasını reddederken Amerika gücün kullanılması gerektiğine inanmaktadır. Avrupa'nın güç kullanmayı reddetmesinin sebebi, Amerika'nın global alandaki etkisinden kaynaklanmaktadır" (Kaya, 2003, s. 81).

11 Eylül'ün ardından, ABD ve AB'nin saldırılara karşı tutum farklılıklarına neden olan unsurları daha geniş bir perspektifte ele almak konunun daha iyi anlaşılabilmesi açısından yararlı olacaktır. Bu bağlamda Çakmak "Terörizm" adlı eserinde (2008, ss. 14–15), "11 Eylül saldırıları ABD yerine Almanya veya İtalya'ya yönelik gerçekleştirilmiş olsaydı ne olurdu?" sorusuna yanıt aramıştır. Bu sorudan yola çıkarak terörizm kavramının günümüzdeki şeklini alıp alamayacağı konusunda bir tartışma ortaya koymuştur. Bu soruya 'evet' cevabı verilemeyeceğini belirten Çakmak, bu durumu AB'nin ABD gibi denizaşırı askeri operasyon yapabilme yeteneğine haiz olmaması, uluslararası kamuoyunu harekete geçirme ve bu konuda

diğer büyük devletleri ikna etme kabiliyetinin yeteri kadar gelişmemiş olmasıyla açıklamıştır.

Yukarıda zikredilen hususlara eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşmak gerekirse, henüz kendi içerisinde terörizme karşı ortak bir akılla hareket edemeyen AB'nin; nereden, ne zaman ve nasıl geleceği tam olarak bilinemeyen bir tehdide karşı anında cevap vermesinin ne kadar zor olduğunu söylemek abartı olmayacaktır. Ancak bunun yanında, o dönemin şartlarında uluslararası terörizme ABD'den daha aşina olan AB'nin daha başarılı olabileceği de düşünülmektedir.

11 Eylül'ün ardından bir tarafta Afganistan'ın işgalinde olduğu gibi "teröristle mücadele eden" ABD, diğer tarafta ise daha çok teorik çerçevede ve yasal zeminde bir terörizmle mücadele politikası uygulama gayreti içinde olan AB'nin yer aldığı bu yeni konsept içerisinde kimin daha başarılı olduğu tartışmalıdır. Bu bağlamda terörizmle mücadeledeki yeterliliğin salt güç kullanımıyla değerlendirilemeyeceğini ifade eden Beşe, liberal demokratik bir terörizmle mücadele politikasının aynı zamanda "yasal ve meşru" bir dayanağa sahip olması gerektiğini vurgulamıştır. Bunun da ancak "… demokratik liberal yaşam tarzını mümkün kılacak belirli standart prensip ve geleneklere uygun olması ile …" sağlanabileceği kanısına varmıştır (Beşe, 2002, s. 128).

Buradan hareketle; yasal/meşru olmayan ve bu ikisine ek olarak temel insani hakların çiğnendiği, sadece güç kullanımına odaklı bir terörle mücadele anlayışı, başarılı olmanın ötesinde, terör sorununu daha da alevlendiren ve kamuoyunun tepkisini çeken bir unsur olabilmektedir. Bu bağlamda, sadece Guantanamo askeri hapishanesinde yaşananlar bile, ABD için tarih boyunca utanç kaynağı olabilecek nitelikte insan hakkı ihlallerini içermektedir.

DTM ve Pentagon'a yönelik saldırılar, tüm dünyada olduğu gibi AB'de de terörle mücadele konusunda birçok tartışmayı beraberinde getirmiştir. Saldırıların ardından AB'nin güvenlik ve savunma politikaları sorgulanmaya başlamış, bu politikaların eksik ve zayıf yönleri gün yüzüne çıkmıştır (Bay, 2021, s. 57).

11 Eylül'den önce, Avrupa'nın yalnızca altı ülkesi (Fransa, Almanya, İtalya, Portekiz, İspanya ve Birleşik Krallık), sıradan ceza yasalarından farklı olan belirli terörle mücadele yasalarına sahipti (Stevenson, 2003, s. 81). Bunun yanı sıra ABD'ye yönelik saldırılar öncesinde AB'ye üye devletler, ulusal hassasiyetler

nedeniyle Avrupa Komisyonu (AK) tarafından ortak prosedürler oluşturmaya ikna edilememişti. Bu bağlamda 11 Eylül saldırıları bir anlamda Avrupa'nın entegrasyonu üzerinde olumlu etki yapmış, saldırıların ardından AK'nin çok daha önceleri teklif etmiş olduğu terörizmle mücadeleye yönelik tedbirler üzerinde AB üye devletleri vakit kaybetmeden mutabakata varmışlardır (Szyszkowitz, 2005, s. 172).

Geçmişte üye devletler ile AB organları arasındaki faaliyetlerin koordinasyonu da oldukça yetersizdi ve AB'nin terörle mücadelede tedbir alırken ağır kaldığı kabul edilmekteydi. Bu nedenle AB; gelecekteki terör saldırılarını engellemek, teröre destek veren kişi ve kurumları tespit etmek, terör suçlularını yakalamak, terör unsurlarının takibini sağlayabilmek için istihbari bilgiler elde etmek ve toplum güvenliğini sağlayabilmek amacıyla yeni bir terörle mücadele stratejisi üzerinde çalışmalar yürütme kararı almıştır (Bay, 2021, s. 57; Puacz-Olszewska, 2019, s. 72).

11 Eylül saldırılarının ardından Avrupa Konseyi (*European Council*) Brüksel'de toplanmıştır. AB devlet ve hükümet başkanları tarafından gerçekleştirilen 21 Eylül 2001 tarihli toplantıda; 11 Eylül saldırılarının mağduru ABD ile yapılacak iş birliği, bunun yanı sıra AB'nin terörizmle mücadelesinin temel taşlarını oluşturması planlanan ve beş madde etrafında şekillenen eylem planı belirlenmiştir. Ayrıca Kedikli (2006, s. 63)'nin de ifade ettiği üzere;

> *Bu zirve toplantısında, bir terör envanterinin oluşturulması da görüşülmüştür. Bu bağlamda, AB'nin öncelikleri arasında AB sınırları içindeki terör faaliyetlerine ve gruplarına ilişkin rapor hazırlanarak, AB genelinde ortak bir terörist örgütler listesinin hazırlanması karara bağlanmıştır.*

21 Eylül 2001'de ilan edilen eylem planıyla AB'nin terörizmle mücadelesinin genel hatları çizilerek geçmişten gelen belirsizlikler kısmen de olsa giderilmiştir. Ancak, AK'nin çizmiş olduğu bu stratejik boyut, takip eden birkaç ayda daha fazla geliştirilememiştir (Bossong, 2008, s. 35).

Bununla birlikte 2002 yılında AB tarafından terörizmle mücadelenin hukuki ayağını oluşturan iki yasal düzenleme getirilmiştir. Bunlar; Terörizmle Mücadeleye İlişkin Çerçeve Kararı ve Avrupa Tutuklama Emri ve Çerçeve Kararı'dır (Memiş ve Mustafali, 2019, s. 2930).

AB'nin terörizmle mücadelesi için hazırlanan bir diğer belge, 'Solana Paper' olarak da bilinen Avrupa Güvenlik Stratejisi (*European Security Strategy,* AGS)'dir. 12 Aralık 2003'te yayınlanan bu Belge'de, o dönemin şartlarında yaklaşık 450 milyon nüfus ile yirmiden fazla ulusu bünyesinde barındıran ve dünya siyasetinde etkin bir rol oynaması gerektiği düşünülen AB'nin temel hedefleri yer almaktadır. Bu hedeflerin ilki, olası tehditlerin Avrupa sınırlarına varmadan önlenmesi; ikincisi, AB etrafındaki bölgelerin güvenliğini sağlayabilmek için çevre ülkelerin demokratikleştirilmesi; üçüncü ve son olarak da uluslararası organizasyonlarla yakın ilişkiler kurularak iş birliğinin artırılmasıdır (Büyükbaş, 2006, s. 51; Çakmak, 2007, ss. 195–196).

ABD gibi AB'nin de terörizmle mücadele stratejisinin temel yapı taşlarından biri olan çevre ülkelerin demokratikleştirilme politikasının başarıya ulaştığı söylenemez. ABD'nin Irak'a müdahalesi ve ardından 2010'lu yıllarla birlikte gelişen (özellikle Suriye'deki gelişmeler) çalkantılı süreçle birlikte Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da yer alan Müslüman topraklar üzerindeki bu demokratikleştirme çabası, bölgede güvensizliğin hâkim olmasına neden olmuştur. İslam coğrafyasındaki halihazırda sağlam temellere oturmamış siyasal denge daha da bozulmuş ve bu durumu fırsat bilen birçok terörist grup, ortaya çıkan otorite boşluğundan faydalanmıştır. Böylece AB, hem yerel hem de küresel ölçekte birçok aktörü etkileyen terör sorunuyla daha fazla yüzleşmek zorunda kalmıştır.

AB'nin 11 Eylül ile birlikte geliştirdiği politikalar, genel hatlarıyla belgeler etrafında şekillenmiştir. Bunun nedeni ise sadece askeri tedbirlerle terörle mücadele etmenin tehditleri azaltmayacağı gibi terör saldırılarını da tamamıyla sona erdirmeyeceği gerçeğidir. Terörle mücadele, risk ve korku ile birlikte diğer unsurlar da dikkate alındığında, bölgesel ve küresel anlamda ortak bir sorumluluk bilincine sahip olmayı da beraberinde getirmiştir. Bu minvalde yasalar yürürlüğe konularak önemli kararlar alınmıştır. Düzenlenen konferans ve toplantılar neticesinde çeşitli anlaşmalar imza altına alınmış, birçok organizasyon kurulmuş ve böylece AB'nin terörizmle mücadelesinin teorik çerçevesi oluşturulmuştur. Bütün bu uygulamalar, Avrupa'nın karşı karşıya kaldığı terör tehdidinin aslında ne kadar gerçekçi ve erişilebilir olduğunu göstermek açısından son derece kritiktir (Abdulqadir, 2021, s. 20).

AB'nin genel olarak kâğıt üzerinde almış olduğu reaksiyonlarına karşın 11 Eylül, pratikte Avrupa'nın dünyaya bakışını derinden etkileyecek derecede ciddi bir olay olmamıştır. Çünkü büyük çaplı terör saldırıları yakın zamana kadar Avrupa için olası bir tehdit olarak görülmüyordu ve Avrupa'nın yıllardır süregelen yerel düzeydeki terörizmle mücadele tecrübesine rağmen kendi topraklarında beklediği bir tehlike değildi. Ancak 2004 Madrid ve 2005 Londra'da yaşananlar; ortaya çıkan bu yeni terörizm durumuna karşı AB'nin kendine has dinamikleri olan politikalar üretmesi için bir milat olmuştur (Zakharchenko, 2007, s. 14).

2.2.3.2.1. 2004 Madrid Saldırıları

İspanya genel seçimlerinden üç gün önce, El-Kaide'den esinlenen terörist bir grup tarafından, 1 Mart 2004 sabahı Madrid banliyö tren sistemlerine yönelik bir dizi bombalı saldırı düzenlenmiş; saldırı neticesinde en az 190 kişi ölmüş, yaklaşık 2000 kişi de yaralanmıştır (Dinesen ve Jæger, 2019, s. 919).

Dönemin başbakanı Jose Maria Aznar'ın "kitlesel bir cinayet" olarak nitelendirdiği saldırıların sorumlusunun, ilerleyen dönemde çeşitli malzeme ve dokümanların yer aldığı bir minibüste bulunan bilgilerden anlaşıldığı kadarıyla "*Ebu Hafs el-Masri*" isimli bir örgüt olabileceği düşünülmektedir (Richburg, Washington Post, Erişim Tarihi: 12.06.2022).

Terörle savaş politikası çerçevesinde ABD'nin öncülüğünde, İspanya ve İngiltere'nin de büyük desteğiyle Irak'a yönelik gerçekleştirilen Özgürlük Operasyonu, Madrid saldırılarının belki de en büyük nedeniydi. İspanya toplumu her ne kadar Irak'a asker gönderilmesine karşı çıksa da dönemin Başbakanı Aznar ve hükümeti, bu operasyonda kilit bir rol oynamayı tercih etmişti. İspanya'daki seçim politikası çerçevesinde yetkililer tarafından ilk etapta saldırıların sorumlusunun ETA olduğu duyurulmuş ancak bu durumun gerçek olmadığı ve hükümetin Irak politikasıyla bağlantılı olduğu anlaşılınca Aznar hükümeti iktidardan çekilmiş ve İspanya, Irak'taki 1300 askerini bölgeden geri çekmek zorunda kalmıştır (Martin, 2017, s. 281).

Yukarıda anlatılanlar, Madrid saldırılarının ulusal düzeyde etkileridir. Bu olayın ardından AB tarafında da birtakım önemli gelişmeler yaşanmıştır. Uluslararası terörizme kendi topraklarında hedef olan AB, terörle mücadele politikasında daha ciddi ve kararlı bir duruş sergileme yönünde çeşitli adımlar atmıştır.

“İspanya’nın 11 Eylül’ü” olarak adlandırılan ve AB’yi tek vücut haline getiren saldırıların ardından dönemin Avrupa Parlamentosu Başkanı Cox, “Avrupa Birliği’nde teröristler kaçacak delik bulamayacak” demiştir (Türkiye Gazetesi, Erişim Tarihi: 12.06.2022).

“Bu saldırılardan sonra AB’nin terörizmle mücadele politikası 11 Eylül sonrasında olduğu gibi diplomatik, ekonomik ve politik alanlarda şekillenmiş ve Avrupalıların gündelik yaşamlarını doğrudan etkileyen güvenlik önlemleri artarak devam etmiştir” (Ovalı, 2006, s. 98).

Terörizmle mücadele konusunda AB’nin uygulama ve koordinasyon sorunları olduğu, 11 Eylül sonrası Birlik içerisinde yapılan iç muhasebe neticesinde ortaya çıkmıştı. Bu nedenle, 11 Eylül’ün ardından AB’yi de alarma geçiren Madrid saldırılarıyla birlikte yeni operasyonel düzenlemeler yapılmasına karar verilmiş; sorunların üstesinden gelebilmek için saldırılardan iki hafta sonra, Hollandalı eski bakan ve diplomat Gijs de Vries, AB’nin ilk terörle mücadele koordinatörü olarak atanmıştır (Coolsaet, 2010, s. 859).

Terörizmi, “İrlanda’dan İspanya’ya kadar Avrupa ülkelerinin çok aşina olduğu bir bela” olarak niteleyen AB Terörle Mücadele Koordinatörü Vries (2005, s. 3); 11 Eylül ve Madrid saldırılarını gerçekleştiren uluslararası terörizmin, aşina olunanın aksine yeni bir durum olduğunu belirtmiştir. Ne Amerika’nın ne de Avrupa’nın hiç hazırlıklı olmadığı bu “yeni” durum, El-Kaide ve takipçileri tarafından resmi-sivil ayrımı gözetmeksizin “ahlaksız bir şiddet” kullanılarak var edilmiştir. Ayrıca Vries, birçok şüphelinin AB’nin çeşitli ülkelerinde tutuklanmış veya mahkum edilmiş olmasına rağmen Avrupa’ya yönelik tehdidin hala devam ettiğine inanmaktadır.

Vries’in terörle mücadele koordinatörü olarak atandığı 25 Mart 2004 tarihinde, 2001 eylem planı sonrası yapılanların ve ilerleyen dönemlerde yapılması gerekenlerin tespit edildiği Terörizmle Mücadele Deklarasyonu (*Declaration On Combating Terrorism*) yayınlanmıştır. Bu Deklarasyon, AB’nin yakın dönemdeki terörle mücadele politikasının genel hatlarını ortaya koyması açısından atılan ilk ciddi adımdır ve Deklarasyon’un mahiyeti büyük önem arz etmektedir (Ovalı, 2006, s. 99).

AB’nin geçmiş dönemlerde birlik anlayışından uzak terörle mücadele politikası, Madrid saldırılarıyla beraber yerini daha bütüncül ve ilkesel politikalara devretmiştir. Çünkü AB, etkileri bakımından 11 Eylül saldırılarına benzer mahiyette bir terör

saldırısı tecrübe etmiş ve bu durum, AB'yi de benzer tedbirler almaya mecbur bırakmıştır. Fakat alınan tedbirlerin başarıya ulaşıp ulaşmadığı ayrı bir tartışma konusudur. Zira Vries, yukarıda zikredilen birtakım öngörülerinde haklı çıkmış; Avrupa'da devam ettiğini iddia ettiği terör tehdidi, 7 Temmuz 2005'te, İngiltere'nin başkenti Londra'yı hedef alan saldırılarla net bir biçimde tezahür etmiştir.

2.2.3.2.2. 2005 Londra Saldırıları

Londra, 7 Temmuz 2005'te, Batı Avrupa'daki ilk intihar saldırısına maruz kalmıştır. İlk olarak sabah saat 08.50'de Londra Metrosu'nun üç treninde bombalar patlamış, kısa bir süre sonra da çift katlı bir otobüste dördüncü bomba patlamıştır. Saldırılar neticesinde 52 kişi ölürken 700'den fazla kişi de yaralanmıştır. Bu saldırılar aynı zamanda II. Dünya Savaşı sonrası Londra'da gerçekleşen en kanlı saldırılar olmuştur (Strom ve Eyerman, 2008, s. 28).

Britanya'nın acı bir şekilde yüzleşmek zorunda kaldığı saldırılar, Madrid'de yaşananların ardından Avrupa'nın teröre karşı hassasiyetini bir kez daha ortaya koymuştur. Dönemin Birleşik Krallık Başbakanı Tony Blair ile ABD Başkanı George W. Bush başta olmak üzere dünya çapında birçok yetkili ve vatandaş, teröre karşı birlik olmuştur (Bean, Keränen ve Durfy, 2011, s. 427). Londra'da yaşananlar, sadece etkileriyle değil aynı zamanda çektiği tepkilerle de terörizmin ne kadar "uluslararası" bir hal aldığını göstermiştir.

Büyük Britanya, saldırıların yaşandığı 2005 yılına kadar kendi topraklarına yönelik silahlı eylem tehditlerini bertaraf etmiş; dönemin Londra Belediye Başkanı Ken Livingstone, Londra'ya yönelik başarıya ulaşmayan sekiz eylem teşebbüsünün olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda; 2003'te bir Afganistan gazisi, Andrew Rowe, terör eylemlerinde kullanılması muhtemel çeşitli materyal ve dokümanlarla yakalanmış (Muir, The Guardian, Erişim Tarihi: 25.06.2022); Mart 2004'te Dewsbury'de, 600 kg gübre de dahil olmak üzere bomba yapımında kullanılan malzemelerle birlikte sekiz kişi daha yakalanmış; son olaraksa 3 Ağustos 2004'te, doğrudan El-Kaide ile bağlantısı olduğu saptanan bir grup tutuklanmıştır. Muhtemelen İngiliz topraklarındaki başarısız girişimlerin bir sonucu olarak 23 Kasım 2003'te, İngiliz Başkonsolosluğu'na ve İstanbul'daki bir İngiliz bankasına (HSBC) bombalı saldırılar düzenlenmiştir (Migaux, 2016, ss. 550–551). İslami Büyük Doğu Akıncılar/Cephesi (İBDA/C) ile El-Kaide'nin üstlendiği saldırılar neticesinde,

aralarında İngiliz Başkonsolosu Roger Short'un da yer aldığı yaklaşık 30 kişi hayatını kaybederken 450 kişi de yaralanmıştır (Milliyet, Erişim Tarihi: 25.06.2022).

7 Temmuz 2005 Londra saldırıları, bir kez daha terör sorunundan ağır darbe alan AB'nin birlik düzeyinde terörle mücadele karar alma süreçlerini harekete geçiren bir dönüm noktası oldu. 2005 yılının ikinci yarısında AB dönem başkanlığını yürüten Birleşik Krallık; oluşan kaos ortamına bir düzen getirmek, terörle mücadeledeki boşlukları kapatmak ve güvenlik mekanizmalarını geliştirmek amacıyla 30 Kasım 2005'te, AB Terörizmle Mücadele Stratejisi'ni[3] oluşturmuştur.

Bu Strateji'nin dört temel amacı vardır: Önleme (*prevent*), koruma (*protect*), takip (*pursue*) ve yanıt verme (*respond*). AB Terörizmle Mücadele Stratejisini oluşturan bu dört amaç, AB'nin terörle mücadelesine yön veren temel amaçlar olmaya devam etmektedir (Bay, 2021, s. 61; Coolsaet, 2010, s. 860).

Madrid ve Londra saldırılarının sonuçları, terör sorununun AB açısından hala ciddi bir sınav olduğuna işaret eden dikkat çekici uyarıcılardır. 21 Eylül 2001 Olağanüstü Avrupa Konseyi Toplantısı Sonuçları ve Eylem Planı'nda da belirtildiği üzere, terörizmle mücadelede uluslararası iş birliğini amaçlayan AB, bu doğrultuda Avrupa Konseyi, BM, NATO vb. bölgesel veya uluslararası kuruluşlarla da temaslarını yoğunlaştırmıştır (Puacz-Olszewska, 2019, ss. 72–73).

Sonuç olarak Avrupa'nın 20. yüzyılda terörle mücadelesi incelendiğinde, hukuki ve operasyonel sürecin daha çok tehdit altındaki ülkelerce yürütüldüğü görülmektedir. Bu husus, o dönemde AB'nin tam olarak siyasi bir kimlik kazanmamış olmasıyla açıklanabilir. Ancak ilerleyen yıllarda siyasi bir kimlik kazanmaya başlayan AB'nin, 11 Eylül saldırılarıyla birlikte geçmiş dönemlerin aksine daha bütüncül ve koordineli bir terörle mücadele politikası benimsediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Ortak bildiriler, Birlik olarak yürürlüğe konan (bağlayıcılığı olan/olmayan) hukuki metinler ve oluşturulan kurumlar, bu durumun en net göstergeleridir. Özellikle 2005'te yayınlanan AB Terörle Mücadele Stratejisi, terörizm olgusuna karşı daha profesyonel bir mücadele yürütülebileceğine işaret etmektedir.

[3] Bu Strateji, detaylı olarak çalışmanın 3. Bölümü'nde incelenecektir.

3. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN TERÖRİZMLE MÜCADELE POLİTİKALARI

1960'lı yıllarla birlikte terörizm, Avrupalı devletlerin bireysel olarak mücadele etmek zorunda oldukları bir iç sorun olarak görülmekteydi. Devletlerin terörizmle mücadele politikalarında boşluklar bulunmakta ve bu sebeple bölgesel anlamda koordinasyon ve iş birliği başta olmak üzere pek çok alanda aksaklıklar meydana gelmekteydi. Bu dönemde artış gösteren terör olayları neticesinde oluşan güvensizlik ortamı, kurumsal ve bölgesel anlamda Avrupa'nın terörizmle mücadelede ortak akılla hareket etmesini bir zaruret haline getirmişti.

Genel bir değerlendirme yapıldığında ise, o yıllarda Birlik olarak terörizmle mücadele doğrultusunda benimsenen politikalarının öncelikli amacı, verilen mücadeleyi ulusallığın ötesine taşıyarak Avrupa geneline yaymak ve bu sayede terörizmle daha etkin şekilde mücadele etmek olmuştur (Ovalı, 2006, s. 82).

Çalışmanın bu bölümünde, çeşitli yönleriyle AB'nin terörizmle mücadele süreci incelenecektir. Yapılacak incelemede, ilk olarak, güvenlik ve terörizmle mücadele çerçevesinde AB'nin kuruluş süreci kısaca ele alınacaktır. Ardından, AB'nin terörizmle mücadelesi 11 Eylül öncesi ve sonrası olarak iki kısımda ele alınacaktır.

İlk kısımda; 11 Eylül 2001 saldırılarına kadar Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET), Avrupa Topluluğu (AT) ve AB'nin kuruluşunu takip eden yaklaşık on yıllık dönemde, kurumsal olarak hayata geçirilen uygulamalar ışığında Avrupa'nın terörizmle mücadeleye yaklaşımı genel hatlarıyla incelenecektir.

İkinci kısımda; dünyanın terörizm olgusuna bakışını değiştiren 11 Eylül saldırıları sonrası AB'nin bu olguya karşı tutumu ve bakışı; alınan önlemler, geliştirilen program ve stratejiler eşliğinde irdelenecektir.

Son olarak, AB bünyesinde terörizmle mücadele amacıyla kurulan oluşumların rolü tartışılarak, operasyonel anlamda AB'nin terörizmle mücadele süreci üzerine değerlendirmeler yapılacaktır.

3.1. GÜVENLİK VE TERÖRİZMLE MÜCADELE BOYUTUYLA AVRUPA'NIN BÜTÜNLEŞME SÜRECİ (1947-1993)

Birleşmiş bir Avrupa fikri, yüzlerce yıldır birbiriyle savaşan Avrupalı devletler arasındaki ilişkilerin düzeltilmesi ve kalıcı barışın sürdürülmesinin tek yolu olarak,

bazı Avrupalı lider ve düşünürler tarafından ortaya atılan ve öncelikle ekonomik, sonrasında ise değişen koşular nedeniyle siyasi birleşmenin de hedeflendiği bir fikir olarak ortaya çıkmıştır (T.C. Avrupa Birliği Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi, Erişim Tarihi: 13.08.2022).

Ancak; ekonomik ve siyasi yönden Avrupa'yı bir araya getirecek bir oluşum kurma çabaları, II. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla sekteye uğramıştır. Başta Avrupa olmak üzere tüm dünyayı etkileyen II. Dünya Savaşı ve bu savaşın ardından ortaya çıkan iki kutuplu dünya düzeni, Avrupa'yı ikiye bölmüştür. Bu süreçte Avrupa (Batı Avrupa), güvenlik tehditlerine karşı toplu savunma anlayışıyla tek bir çatı altında toplanmaya yönelik girişimlerde bulunmuştur.

3.1.1. Batı Avrupa Birliği (BAB)

Genel anlamda değinilen güvenlik boyutuyla birleşmiş bir Avrupa fikrinin altında yatan sebep, özel olarak SSCB'nin Avrupa ülkelerine yönelik giderek artan tehdidi ve bu tehdide bireysel olarak karşı koyamayacağını anlayan Batılı devletlerce ortaya atılan toplu savunma düşüncesidir.

Bu durum karşısında yapılan ilk girişim, Fransa ve Britanya arasında 1947 yılında imzalanan Dunkirk Anlaşması olmuştur. İkinci girişim; SSCB'nin desteklediği Prag darbesi ve darbenin ardından o dönemki Çekoslavakya'nın komünistleştirilmesiyle Avrupa'da gelişen endişeye paralel olarak gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda; 1948 yılında İngiltere, Fransa ve Benelüks ülkeleri (Belçika, Hollanda, Lüksemburg)'nin mutabakata vardığı Brüksel Paktı'yla Batı Avrupa Savunma Topluluğu kurulmuştur. İlerleyen süreçte bu Topluluk; İtalya ve Almanya (Batı Almanya, Federal Almanya ya da resmi adıyla Almanya Federal Cumhuriyeti)'nın da katılımıyla genişleyerek 1954 yılında BAB adını almıştır. BAB, 1949 yılında kurulan NATO'nun gölgesinde kalarak beklenen ilgiyi göremese de varlığını uzun yıllar sürdürmüştür (Çakmak, 2007, ss. 166–167; Middelaar, 2014, ss. 198–199).

3.1.2. Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT)

Avrupa topluluklarının II. Dünya Savaşı sonrası dönemdeki tehdit algısında SSCB'nin önemli bir yeri olmasına karşın bu savaşın mimarı olan Almanya da, Avrupalı devletler (özellikle Fransa) tarafından o dönemde de hala bir tehdit olarak görülmekteydi. Bu doğrultuda, dönemin Fransız Planlama Dairesi Başkanı (aynı

zamanda eski MC Genel Sekreteri) Jean Monnet tarafından dışişleri bakanı Robert Schuman'a sunulan ve ileride "Schuman Planı" olarak anılacak deklarasyonla, AB mimarisinin temeli olarak görülen Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT, *European Coal and Steel Community* - ECSC)'nun da temeli atılmış oldu (Mor, 2010, s. 506).

AKÇT; tarihte Altılar (Belçika, Hollanda, Lüksemburg, Federal Almanya, Fransa ve İtalya) olarak anılan ülkelerin katılımıyla, 1951 yılında Schuman Planı doğrultusunda kuruldu. AKÇT'nin kuruluşundaki temel amaç, II. Dünya Savaşı'nın en önemli nedenlerinden biri olan kömür ve çelik üretimi üzerindeki tartışmalara son vermek ve Avrupa barışının tesis edilmesi için Almanya ile Fransa arasında yüzyıllardır süregelen gerginliğe çözüm bulmaktı. AKÇT'nin kurulmasıyla kömür ve çelik üretimi üzerindeki denetleme yetkisi, uluslararası bir örgütten ziyade uluslarüstü bir kuruma devredilmiş oldu. Bu durum, dünya genelinde devletlerin kendi isteği ile egemenlik haklarının bir kısmını uluslarüstü bir kuruma devretmesinin ilk örneğini oluşturmaktadır (T.C. Avrupa Birliği Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi, Erişim Tarihi: 13.08.2022).

AKÇT, genel itibarıyla sadece kömür ve çelik üzerine kurulan bir ortaklık olmasına karşın günümüzdeki AB'nin şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bu oluşumun kısa sürede elde ettiği başarılı sonuçlar, Avrupa'lı devletleri cesaretlendirmiş ve ileride kurulacak daha geniş çaplı bir ortaklığın da sinyalini vermiştir (Mor, 2010, s. 570).

Özetle BAB; Avrupa çapında konvansiyonel bir güvenlik ve savunma anlayışıyla, AKÇT ise temelde ekonomik, arka planda ise Avrupa barışının sağlanmasına yönelik oluşturulan kurumlar olmuştur. BAB ve AKÇT'nin kuruluşu, güvenlik boyutuyla daha çok SSCB ve - kısmen - olası Alman tehdidine karşı şekillenmiştir.

3.1.3. Roma Antlaşması ve Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun Kuruluşu

Avrupa açısından, yukarıda anlatılan daha geniş çaplı kurulacak ortaklığın tezahürü, 25 Mart 1957'de imzalanan ve 1 Ocak 1958'de yürürlüğe giren Roma Antlaşması'yla sağlanmıştır (Middelaar, 2014, s. 207). Antlaşma metninin genelinde ekonomik bütünleşme üzerinde durulmuştur. Ancak bu bütünleşme, başlı başına bir amaç olmaktan ziyade siyasi bütünleşme yolunda bir aşama olarak görülmektedir (Büyükçiçek, 2019, s. 23).

Ekonomiyle birlikte ortak pazar konusuna da ağırlık verilen antlaşma metninde, dış politika üzerinde durulmamıştır. Bu antlaşma için "dış politika gibi konular 'yüksek politika' alanı olarak ifade edilerek, Soğuk Savaş dönemi boyunca, 'ortak dış politika' konusuna [bu antlaşmada olduğu gibi diğer] antlaşmalarda [da] yer verilmemiştir" (Efe, 2008, s. 67).

Bütünleşmenin dış politika boyutunda olduğu gibi kapsam dışında tutulan güvenlik boyutuna ilgili Antlaşma'nın; işçiler (md. 48 ve 51), yerleşme ve teşebbüs kurma hakkı (md. 56), sosyal hükümler (md. 118), genel ve nihai hükümler (md. 223) vb. başlıkların alt maddelerinde dar anlamda yer verilmiştir (European Comission, 1957, ss. 21–75). Siyasi bütünleşme, dış politika ve güvenlik gibi oldukça önemli alanları kapsamayan Roma Antlaşması'nda terörizmden de bahsedilmemiştir.

AKÇT'yi kuran Altılar bu Antlaşma'yla atom enerjisi alanında iş birliğini amaçlayan Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (*European Atomic Energy Community*, EURATOM)'nu ve ekonomik entegrasyonu amaçlayan AET'yi kurmuş oldular. AKÇT örnek alınarak kurulan bu iki örgütte de tıpkı AKÇT gibi uluslarüstücülük fikrini benimsedi. 1965 yılında imzalanan Füzyon Anlaşması'yla bu üç örgütün organları tek bir çatı altında birleştirildi. Böylece, 1986 yılında imzalanan Avrupa Tek Senet Anlaşması (ATS, *Single European Act* – SEA)'na kadar bu üç topluluk (AKÇT, EURATOM ve AET), Ortak Pazar ya da AET olarak adlandırılırken, bu tarihten AB'nin kuruluşuna kadar geçen sürede Avrupa Topluluğu (AT) adı altında varlığını sürdürdü (Mor, 2010, s. 508).

Avrupa için "Birleşmiş bir Avrupa" fikrinin pratik olarak hayata geçtiği dönemden 1970'li yıllara kadar uzanan süreçte terörizm, Topluluklar (BAB da dahil olmak üzere) açısından herhangi bir sorun veya önem arz etmemiştir. Zira 1919 yılında kurulan PIRA/IRA ancak 1969 yılı itibarıyla şiddetini artırmış; ETA 1959, BR ve RAF 1970, FLNC ise 1976 gibi görece daha geç bir tarihte kurulmuştur.

Özellikle İsrail – Filistin çekişmesi sonucu Avrupa dışında yükselen ancak kıtayı da yakından ilgilendiren terörizm dalgası ise ancak 1967 yılında gerçekleşen Altı Gün Savaşı sonrasında ortaya çıkmıştır. Savaş sonucunda Mısır'ın İsrail'e yenilmesi ve bundan dolayı İsrail'den intikam almak isteyen Filistinli teröristler tarafından El-Al Havayolları'na ait Roma – Tel Aviv seferini gerçekleştiren uçağın 22 Temmuz 1968

tarihinde kaçırılması, Avrupa dışında ortaya çıkan terör eylemleri için bir milat olmuştur (Shughart II, 2006, s. 8).

Görüldüğü üzere terörizm, AET'nin kurulduğu dönemde Avrupa için ciddi bir sorun teşkil etmemekle birlikte, Toplulukların kuruluş amacıyla da bağlantılı değildi. Ancak; genel manada ekonomik iş birliği, kısmen de güvenlik anlayışıyla kurulan Topluluklar, ilerleyen dönemlerde bu iki hususta daha önemli olarak siyasi ortaklık çerçevesinde birleşmeye yönelik adımlar da atmıştır.

3.1.4. Avrupa Bütünleşmesinin Duraklama Dönemi ve Avrupa Tek Senedi

Avrupa'nın bütünleşmesi açısından, 1961-1979 yılları arasında yaşanan iki kriz; İngiltere'nin AET'ye üyelik başvurusunun Fransa tarafından veto edilmesi ve boş sandalye krizi olarak adlandırılan, Komisyon'un kendi bütçesini oluşturma isteğine karşın Fransa'nın altı ay süreyle Bakanlar Konseyi toplantılarını boykot etmesi, Avrupa bütünleşmesinin – uluslarüstü otoritenin artacağı endişesiyle - sekteye uğramasına neden olmuştur. Diğer taraftan; dış politika entegrasyonunu sağlamak amacıyla 1970 yılında Avrupa Politik İş Birliği (APİ, *European Political Cooperation* – EPC) kurulurken, günümüzde halen önemli işlevlere sahip olan AK'nin kuruluş kararı da 1974 yılında alınmıştır. Yaşanan olumlu gelişmelere rağmen bu gelişmelerin Avrupa'nın bütünleşmesine katkı vermemesi, 1970'lerin bir duraklama dönemi olarak görülmesine sebep olmuştur (Gürsoy ve Onursal Beşgül, 2013, ss. 25–27).

1961-1979 yılları arasındaki dönemde Avrupa bütünleşmesi bir duraklama yaşasa da, 1980 ve özellikle 1990'lı yıllar, hem AET'nin genişleme sürecinin hızlandığı hem de bütünleşme yolunda ciddi adımların atıldığı dönemler olmuştur. Bu bağlamda, 1985 yılında, AET'nin üzerinde fikir birliğine vardığı yeni konsepte dayanarak 1986 yılında imzalanan ATS, Avrupa'nın bütünleşmesi doğrultusunda atılmış en somut adımdır. Ayrıca ATS'nin imzalandığı dönemde İspanya ve Portekiz'in de katılımıyla AET'nin üye sayısı on ikiye çıkmış (Mor, 2010, s. 514; Yörüng, 1991, s. 295) ve böylece Topluluğun kuruluş sürecinde önemli bir mesafe katedilmiştir.

1986 yılında imzalanan Antlaşma, AB'nin oluşumunda rol alan en önemli kurucu antlaşmalardan biri olmakla birlikte, AET'yi kuran diğer Antlaşmalar (Paris ve Roma Antlaşması) üzerinde belli başlı değişiklikler yapan hüküm ve maddeler içermesi nedeniyle de oldukça önemlidir (Alganer ve Çetin, 2008, s. 341). Bu bağlamda; AET

Antlaşması'nın üçüncü kısmına eklenen md. 130a ile, AT tarafından bir bütün olarak Topluluk içerisinde uyumlu bir gelişim sağlamak amacıyla, ekonomik ve sosyal bütünleşmenin güçlendirilmesi yönündeki azim ve kararlılığın sürdürüleceği vurgulanmıştır (European Communities, 1987, s. 9).

ATS'de "Dış Politika Alanında Avrupa İşbirliğine İlişkin Anlaşma Hükümleri" başlığı altında, önceki antlaşmalardan farklı olarak dış politika konusuna da yer verilmiştir. Bu doğrultuda, md. 30'un ilk paragrafında (European Communities, 1987, ss. 13–14); "Yüksek Akit Taraflar'ın Topluluk üyesi olarak bir Avrupa dış politikası oluşturmak ve uygulamak için ortak çaba gösterecekleri" belirtilirken, aynı başlığın diğer hükümlerinde bu çabayı gerçekleştirebilmek adına bir yol haritası çizilmiştir.

ATS'nin en önemli sonucu, Avrupa bütünleşmesi için gerekli olan siyasi ve ekonomik entegrasyonun büyük ölçüde sağlanarak, 1 Kasım 1993'te yürürlüğe giren ve AB'yi kuran Avrupa Birliği Antlaşması (ABA, *Treaty on European Union* – TEU)'nın önünü açması olmuştur.

3.1.5. AB Antlaşması ve AB'nin Kuruluşu

Bir yandan Avrupa bütünleşmesi doğrultusunda önemli adımlar atılırken, diğer taraftan 1990'lı yıllarla birlikte Avrupa'nın siyasi yapısı dış faktörlerin de etkisiyle birtakım değişikliklere uğramıştır. Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla Demokratik Alman Cumhuriyeti (Doğu Almanya) ve Federal Almanya birleşmiş, 1991 yılı Aralık ayında SSCB'nin dağılmasıyla Orta ve Doğru Avrupa ülkeleri bir bir SSCB kontrolünden çıkmaya başlamıştır. Oluşan bu yeni tabloda, ilişkilerini güçlendirmeye kararlı olan AT üye devletleri, 9-10 Aralık 1991 tarihinde Hollanda'nın Maastricht kentinde toplanmış ve bu toplantıda Avrupa bütünleşmesi açısından yeni bir antlaşma üzerinde mutabakata varmışlardır (T.C. Avrupa Birliği Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi, Erişim Tarihi: 13.08.2022).

Bu bağlamda, 7 Şubat 1992'de imzalanarak 1 Kasım 1993'te yürürlüğe giren ABA ile yaklaşık üç yüz milyon insan "Birlik yurttaşı" olurken, bu yurttaşlara AB sınırları içerisinde serbest dolaşım ve ikamet etme gibi geniş kapsamlı birtakım vatandaşlık hakları sağlanmıştır (Middelaar, 2014, ss. 343–344).

ABA ile AB; Avrupa Topluluğu, Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP) ve Adalet ve İçişleri Alanı olmak üzere üç sütunlu bir yapıya kavuşmuştur. I. Sütun'da AT uluslarüstü statüsünü korurken, II. Sütun'da yer alan ODGP, 1970'te kurulan APİ'nin yerini almıştır. Adalet ve içişleri alanını kapsayan III. Sütun'da ise "iltica, göç, uyuşturucu ticareti, uluslararası dolandırıcılık, terörizm gibi konular[a]" yer verilmiş ve Europol'ün temelleri de bu Antlaşma ile atılmıştır (Gürsoy ve Onursal Beşgül, 2013, s. 28).

1 Aralık 2009'da yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması ise, başta dış politika alanı olmak üzere AB'nin kurumsal yapısı ve yetkilerine etki eden değişiklikler getirmiştir. Bu Antlaşma ile üç sütunlu yapı kaldırılırken, AB ilk defa tüzel kişilik kazanmıştır (Büyüktanır, 2010, s. 91).

Altılar tarafından kurulan AET, iki genişleme dalgasıyla 1986 yılında 12 üyeli AT halini almıştır. ABA ile ivme kazanan Avrupa bütünleşme süreci sonucunda günümüzdeki AB, son olarak 2013 yılında Hırvatistan'ın da katılımıyla, toplamda yedi genişleme dalgası geçirmiş ve üye sayısını 28'e çıkarmıştır (Büyükçiçek, 2019, ss. 71–79). Ancak, 2020 yılında alınan Brexit kararı sonrası Birleşik Krallık'ın Birlik'ten ayrılmasıyla AB'nin güncel üye sayısı 27'ye düşmüştür (Hürriyet, Erişim Tarihi: 18.08.2022).

3.1.6. Avrupa Bütünleşmesinin Güvenlik ve Terörizm Açısından Sonuçları

Somut olarak BAB ve AKÇT'nin kuruluşu ile başlayan Avrupa bütünleşme süreci, 1993'te yürürlüğe giren ABA ile pekişmiştir. Avrupa açısından 1970'li yıllardan itibaren gelişim göstermeye başlayan terörizm tehdidine karşı verilen mücadele yeteri kadar etkili olmasa da, Topluluklar nezdinde aksiyonların alınması bu dönemle başlamıştır. 1970-2001 yılları arası dönemde; TREVI'nin kuruluşu, ECST'nin imzalanması, şu ana kadar Avrupa bütünleşmesi yönüyle değerlendirilen ATS ve Schengen Anlaşması'nın da dahil olduğu AB'nin terörizmle mücadele süreci, "11 Eylül Öncesi Dönemde AB'nin Terörizmle Mücadele Politikaları" başlığı altında kapsamlı şekilde ele alınacaktır.

3.2. 11 EYLÜL ÖNCESİ DÖNEMDE AB'NİN TERÖRİZMLE MÜCADELE POLİTİKALARI

AB için terörizm, sadece 11 Eylül olaylarıyla birlikte önemli hale gelen bir olgu değildir. Almanya, İtalya, İspanya ve Birleşik Krallık gibi önemli devletler başta olmak üzere çeşitli AT üyesi devletler, 1970'lerle birlikte çeşitli terör saldırılarına maruz kalmıştır. Bu saldırılar bir noktadan sonra ister istemez Avrupalı devletleri birtakım önlemler almaya itmiştir.

Bu doğrultuda, Avrupa'nın ortak bir akılla terörizmle mücadele etme gerekliliği, AET döneminde 1970'lerle birlikte artan terör olaylarıyla ilişkilidir. Genel bir değerlendirme yapacak olursak, 1970-2001 yılları arasında, Topluluklar ve AB'nin terörizmle mücadele doğrultusunda almış olduğu karar ve aksiyonlar genel itibarıyla bağlayıcılığı olmayan ve devletlerin ortak görüşünü yansıtmayan, ancak ileride bütünleşme açısından ortak bir irade yansıtabilecek türdendir.

Bu doğrultuda, 1970'lerle birlikte AET ve AT'nin terörizmle mücadele sürecinin yasal ve operasyonel olmak üzere iki boyutu bulunmaktadır. 1990'lı yıllara kadar Avrupa için terörizm, Birlik olarak tam anlamıyla bütünleşmenin bir parçası olarak görülmemiş, zira dış politika konusu bile ancak 1986 tarihli ATS metninde yer alabilmiştir. Bu minvalde, Avrupa Toplulukları ve AB'nin 1970-2001 yılları arasındaki terörizmle mücadele sürecini kapsam bakımından iki döneme ayırmak mümkündür. 1970-1990 yılları arasındaki dönemi suçluların iadesi ve yargılanma süreçleri oluştururken, 1990-2001 yılları arasındaki dönemi ise iltica, göç ve kişilerin serbest dolaşımı oluşturmaktadır (Ovalı, 2006, s. 85).

3.2.1. TREVI (Terrorism, Radicalism, Extremism, Violance, Internationalism) Grubu

Avrupa'nın kurumsal/birlik düzeyinde terörizmle mücadele çerçevesinde operasyonel olarak ilk girişimi, AB'nin günümüz adalet ve içişleri alanındaki iş birliğinin temellerinin de atıldığı Trevi Grubu'nun kurulması ile başlamıştır. Ancak Trevi Grubu oluşturulmadan önce, 1975 yılında, bir konferans toplanmıştır. Konferansın ana konusu; kolluk kuvvetleri ve güvenlik teşkilatları adına sistematik bir iş birliği oluşturacak örgütsel bir çerçeve sunmaktı. Bu ihtiyacın temel kaynağı ise, ulusal sınırları aşan yeni terör tehditleri ve bu tehditlere karşı kolluk kuvvetlerinin ihtiyaç duyduğu teknoloji ve eğitim alanlarındaki bilgi ve deneyim

alışverişinin, hükümetler arasındaki uyumu artıracağı yönündeki öngörüydü (Oberloskamp, 2016, s. 29).

1976 yılında Trevi, başlangıçta sadece terörizme odaklanan ve özellikle uluslararası terörizmle mücadelede daha gelişmiş bir Avrupa iş birliğinin temellerini atmayı amaçlayan hükümetler arası bir ortaklık çerçevesinde kurulmuştur (Klosek, 1999, s. 613; Monar, 2007a, s. 268). Trevi Grubu'nun kuruluş aşamasında odaklandığı konular terörizm ve iç güvenlik üzerine iş birliğiyle ilgili olsa da; 1985'ten sonraki dönemde yasadışı göç, uyuşturucu ticareti ve çeşitli örgütsel suçlar da çalışma alanına dahil edilmiştir. Böylece Trevi'nin misyonu daha kapsamlı bir hal alırken, nihayetinde Ortak Pazar'ın getirmiş olduğu sonuçlar ve çalışmanın ilerleyen kısımlarında işlenecek bir Avrupa Polis Teşkilatı (Europol) kurma fikri de Trevi'nin gündemine alınmıştır (Beşe, 2002, s. 71).

Terörizmin yanında göç ve sığınmacı konularının da ele alındığı Trevi, o dönemde AET'ye üye on hükümetin polis ve içişleri yetkililerinden oluşan bir tür forum görevi görmüştür (Coolsaet, 2010, s. 857). Her ne kadar üyeleri AET devletlerinin yetkililerinden oluşsa da "Trevi Dostları" olarak da anılan ülkeler (Kanada, Fas, Norveç, İsviçre ve ABD) de gözlemci statüsünde toplantılara katılmışlardır (Klosek, 1999, s. 613).

1976 yılında, Lüksemburg'da toplanan AT içişleri bakanları toplantısında Trevi bünyesinde beş çalışma grubunun oluşturulması kararlaştırılmıştır. Oluşturulan grupların kapsamı aşağıda sıralanmıştır (Bunyan, 1993, ss. 16–17):

Çalışma Grubu 1 (Trevi I): Terörle mücadeleden sorumludur.

Çalışma Grubu 2 (Trevi II): Bilimsel ve teknik bilgi ve ayrıca polis eğitimini kapsamaktadır. İlerleyen dönemlerde kamu düzeni ve futbol holiganlığı da bu grubun çalışma alanına dahil edilmiştir.

Çalışma Grubu 3 (Trevi III): Sivil hava taşımacılığıyla ilgili olan güvenlik prosedürleri ile ilgilenmiş, ancak sonraki dönemlerde bu alan Trevi I tarafından devralınmıştır. Ayrıca; organize suç ve uyuşturucu kaçakçılığıyla ilgilenmek üzere yeniden tasarlanan grup, bir Avrupa Uyuşturucu Birimi'nin kurulmasına da öncülük etmiştir.

Çalışma Grubu 4 (Trevi IV): Nükleer tesislerin ve taşımacılığın güvenliğiyle ilgilenmektedir.

Çalışma Grubu 5 (Trevi V): Acil durumlarda alınacak önlemler üzerine oluşturulmuştur.

Yukarıda kapsamı belirtilen gruplar arasında, terörizmle doğrudan ilgili olan grup Trevi I'dir. 1977'de kurulan Trevi I, geliştirilen hızlı bir iletişim ağının yardımıyla terörist olduğu bilinen ya da terörizmle ilgisi olduğundan şüphelenilen grupların düzenli olarak analiz edilmesi görevini üstlenmiştir. Terörün finansmanı konusunda yapılacak çalışmaları da teşvik etmiştir. Ayrıca güvenlik kontrolleri ve yaşanan terör olaylarının ardından olay yerinde yapılacak işlemler hakkındaki bilgi paylaşımına yardımcı olmuştur (Benyon, 1994, s. 507).

Hoffman (1999, s. 71)'a göre Trevi, terörizme karşı ulusötesi iş birliğini mümkün kılan en etkili yöntemlerden biridir. Bu durumun en önemli kanıtı; 1987 yılında Fransız, İtalyan ve Alman (Batı) yetkililerce yönetilen ve o dönemde Batı Avrupa'da faaliyet yürüten terör örgütlerinden Hizbullah'ın altyapısının çökertildiği ortak operasyonlardır. Böylece; 1960-1970'lerden itibaren Avrupa'nın yüzleşmek zorunda kaldığı terörizm tehdidine karşı, ortak bir akılla mücadele etme yeteneği kısmen de olsa Trevi ile sağlanmıştır.

Son olarak Trevi; 1992 yılında imzalanan ve özellikle polislik, sığınma, göç ve gümrük gibi konularda yasal iş birliğini düzenleyen ABA çerçevesinde oluşturulan AB III. Sütun'a entegre edilmiştir (Block, 2010, s. 195; Hoffman, 1999, ss. 71–72).

3.2.2. Terörizmin Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi

11 Eylül öncesinde terörizmle mücadele çerçevesinde yasal boyutta atılan ilk ciddi adım, 1977 tarihli Terörizmin Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi *(European Convention on the Suppression of Terrorism,* ECST)'dir. Avrupa Konseyi (*Council of Europe*) tarafından hazırlanan ve Konsey'e üye devletler tarafından imzalanan sözleşme, üyeler arasında yürütülecek sıkı iş birliği göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Dönemin şartlarına göre artan terör suçları dikkate alınarak oluşturulan ECST, terör faillerinin hukuki yaptırımlardan kurtulmalarını engellemek için gerekli tedbirlerin alınması ve bunu gerçekleştirebilmek için

özellikle suçluların iadesi konusunda gerçekçi adımlar atılması amacıyla belirlenen 16 maddeden oluşmaktadır (Council of Europe, 1977, s. 2).

Bu sözleşmeyle, Avrupa Konseyi'ne üye olan devletler arasındaki iş birliğinin sağlanması hedeflenirken, bu iş birliğinin doğal bir sonucu olarak hukuki açıdan mütekabiliyetin de sağlanacak olması, sözleşmeyi daha da önemli hale getirmektedir. Çünkü o dönemde Avrupa'nın terörizmle mücadeledeki yetersizliği, devletlerin birbiriyle koordineli olarak çalışmaması ve hukuki düzlemde uzlaşamamalarından kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte sözleşmeyle ilgili garip olan şey "terörizm" kelimesine bir kereye mahsus olmak üzere sözleşmenin sadece giriş kısmında yer verilmesidir.

3.2.3. ATS'nin Terörizmle Mücadele Boyutu

ATS; AB'nin siyasi ve ekonomik entegrasyon sürecinde etkili olduğu kadar, o dönemde AT'nin, adeta bir "Birleşik Avrupa Devleti" gibi hareket edebilmesine ve varlığını sürdürmesine olanak sağlayacak bir sınır yapısına kavuşmasını öngören bir belge olma niteliği de taşımaktadır.

Bu noktada ATS, çalışmanın ilgili kısmında incelenen boyutlarıyla birlikte, Avrupa içerisinde dahili sınırların kaldırılarak kişilerin serbest dolaşımını sağlama açısından da oldukça önemlidir. Ancak burada ortaya çıkan endişe, serbest dolaşımın getirebileceği güvenlik açıklarından kaynaklanmaktadır. Zira kişilerin serbest dolaşımı; kaçınılmaz olarak, göç ve iltica gibi temel sorunlara yol açacağından, alınacak önlemlerin ve yapılacak uygulamaların da yeniden gözden geçirilmesini zorunlu kılacaktı (Beşe, 2002, ss. 77–78).

Göç ve ilticaya ek olarak suçlular ve özellikle teröristlerin, Avrupa sınırları içerisinde dolaşım serbestisine kavuşmasıyla başka sorunlar da gündeme gelmektedir. ATS metninde yer alan "Avrupa Tek Senedi'nin 13'üncüden 19'uncuya kadar olan Maddeler Hakkında Genel Bildiri" kısmı kapsamında, bu maddelerde yer alan hiçbir hükmün; üçüncü ülkelerden gelen göçü kontrol etmek, bunun yanı sıra terörizm, suç ve uyuşturucu kaçakçılığı gibi mücadele edilmesi elzem konularda, gerekli görülen tedbirlerin üye devletler tarafından uygulanmasına halel getirmeyeceği (European Communities, 1987, s. 85) belirtilmiştir.

Yine ilgili metinde yer alan "Üye Devletlerin Hükümetlerinin Kişilerin Serbest Dolaşımına İlişkin Siyasi Bildirgesi" kısmında; Topluluk yetkilerine zarar vermeksizin kişilerin serbest dolaşımı konusunda iş birliği yapılacağı beyan edilirken; bu doğrultuda uyuşturucu kaçakçılığı, suç ve terörizm gibi konular üzerinde de iş birliğine gidileceği (European Communities, 1987, s. 26) bildirilmiştir.

Burada; ATS tarafından Topluluk vatandaşlarına, serbest dolaşım yardımıyla, iç pazar ve sermaye dolaşımını hareketlendirecek ve bu sayede AT içerisinde etkileşimi artıracak belirli haklar tanınırken; üye devletlerin varlığını tehlikeye sokacak bazı konularda ise ATS garantörlüğünde üye devletlere de çeşitli haklar sağlandığı ve iş birliği süreçlerinin geliştirileceği bir ortam yaratılmış oldu.

3.2.4. Schengen Müktesebatı

Schengen Anlaşması, 1985 yılında beş AET üyesi (Belçika, Hollanda, Lüksemburg, Fransa ve Almanya) tarafından imzalanmıştır. Bu Anlaşmayı 1990 yılında imzalanan bir uygulama sözleşmesi (Schengen Anlaşması'nın Uygulanmasına İlişkin Konvansiyon) takip ederken, nihai olarak 1995 yılında Anlaşma yürürlüğe girmiştir. Anlaşma sonucunda imzacı devletler arasında – belirli kurallar dahilinde sınır kontrolleri yapılmak kaydıyla – tek bir dış sınır oluşturulmuştur (Aynagöz Çakmak, 2004, s. 30).

1985 tarihli Schengen Anlaşması, özel olarak terörizmi ele almamakla birlikte; tek bir dış sınır oluşturmak adına üye devletler arasındaki tüm sınırları kaldırarak, Avrupa çapında polis, yargı ve sınır konularında iş birliğini de hızlandırmıştır (Coolsaet, 2010, s. 857).

İç güvenlik konusunda Avrupa'da kurulacak iş birliğinin dönüm noktalarından biri olan Schengen ile ortak iç sınırlar kaldırılırken, Trevi'de de olduğu gibi, terörizm ve yasadışı göç ile ilgili hükümler ve iş birliği kapsamında, suça karşı telafi edici önlemler de yer almaktaydı. Örneğin; 1995'ten itibaren imzacı devletler bünyesinde terörizm, organize suç, uyuşturucu ve yasadışı göçle ilgili bilgi alışverişini koordine etmek amacıyla birer irtibat memuru (*liaison officer*) görevlendirilmiştir (Karyotis, 2007, s. 5).

İç sınırların kaldırıldığı Schengen Anlaşması'nda, oluşabilecek güvenlik açıklarını kapatmak için, dış sınır kontrolleri artırılmıştır. Schengen bölgesinde üç aydan daha

az bir süre kalmak isteyen üçüncü ülke vatandaşlarına (AT üyesi olmayanlar) vize verilmesine karar verilirken, verilecek tek tip vize için ortak kurallar getirilmiştir. Ayrıca Anlaşma ile iç sınırların kaldırılması nedeniyle ortaya çıkacak boşluğu kapatmak amacıyla Schengen Bilgi Sistemi (*Schengen Information System*, SIS) adı verilen ve polis güçleri ile yargı organları arasında bilgi alışverişini mümkün kılacak bir sistem geliştirilmiştir. Bu sistem, bir yetkilinin Strazburg'daki bir bilgisayar aracılığıyla diğer ülkelerdeki yetkililer tarafından tutulan kişisel verilere erişimine imkân sağlamaktadır (Lenaerts, 2003, s. 52). Kısaca; ATS ile oluşturulması hedeflenen ortak dış sınır ve serbest dolaşım hakkının kapsamı, Schengen Anlaşması sonrasında imzalanan Konvansiyon ve Anlaşmanın yürürlüğe girmesiyle genişletilmiştir.

3.2.5. ABA'nın VI No'lu Başlığı [AB III. Sütunu (Adalet ve İçişleri Alanı)]

Maastricht Antlaşması olarak da bilinen ABA'nın VI No'lu Başlığı, aynı zamanda AB'nin üç sütunlu yapısının III. Sütun'unu oluşturan Adalet ve İçişleri Alanı'nı ifade etmektedir. Özellikle kişilerin serbest dolaşımı kapsamında, AB'nin genel hedeflerine ulaşabilmesi adına, Antlaşmanın "Adalet ve İçişleri Alanında İş Birliği" isimli VI No'lu Başlığı'nın K1 maddesi altında yer alan paragraflardaki alanların, üye devletlerce Birliğin ortak çıkarları olarak görüleceği ifade edilmektedir (European Communities, 1992, s. 61). Bu alanlar aşağıda sıralanmıştır:

1. Sığınma/iltica politikası;

2. Üye devletlere ait dış sınırların kişiler tarafından geçişini ve bu sınırlarda yapılacak kontrollerin uygulanmasını düzenleyen kurallar;

3. Göç politikası ve üçüncü ülke vatandaşlarına yönelik politikalar kapsamında:

a) Üçüncü ülke vatandaşlarının üye devletlerin topraklarına girişleri ve bu topraklarda hareket etme koşulları;

b) Aile bütünlüğü ve istihdama katılım da dahil olmak üzere üçüncü ülke vatandaşlarının ikamet etme koşulları;

c) Üçüncü ülke vatandaşlarının üye devletlerin topraklarına izinsiz şekilde göç etmeleri, yine bu topraklarda izinsiz şekilde ikamet ve çalışmalarıyla mücadele;

4. Uyuşturucu madde bağımlılığıyla mücadele (7'den 9'a kadar olan paragrafları kapsamadığı sürece);

5. Uluslararası ölçekte sahtekarlık/dolandırıcılıkla mücadele (7'den 9'a kadar olan paragrafları kapsamadığı sürece);

6. Özel hukuk konularında adli iş birliği;

7. Cezai konularda adli iş birliği;

8. Gümrüklerle ilgili iş birliği;

9. Terörizm, illegal uyuşturucu kaçakçılığı ve diğer ciddi uluslararası suç türlerini önleme ve bunlarla mücadele amacıyla, gerekli görülen durumlarda gümrük iş birliğinin birtakım unsurları da dahil edilerek, Avrupa Polis Ofisi (Europol) nezdinde Birlik seviyesinde bir bilgi değişim sistemi kurulmasını da içeren polisiye iş birliği.

ABA'nın yukarıda verilen madde ve hükümleri ile hem terörizm hem de terörizmle doğrudan ya da dolaylı yollardan bağlantılı olan iltica, yasadışı göç ve illegal uyuşturucu ticareti gibi önemli konular AB'nin ortak çıkarları olarak belirlenirken, bu konulara karşı yürütülecek iş birliği ve mücadeleye de yasal bir kimlik kazandırılmıştır.

ABA'nın imzalanmasıyla ortaya çıkan III. Sütun; AB'nin Adalet ve İçişleri Alanı'nda yürüteceği iş birliği ve mücadeleye ek olarak, üye devlerin özellikle ceza hukuku ve yargı süreçleri açısından ulusal düzeydeki mutlak nitelikli iç güvenlik işlerinde egemen haklarını kısmen de olsa Birliğe devretmesi nedeniyle de oldukça önemlidir (Kirchner ve Sperling, 2007, s. 122).

3.2.6. Amsterdam Anlaşması

Avrupa bütünleşmesi çerçevesinde ABA sonrasında imzalanan bir diğer önemli anlaşma, Amsterdam Anlaşması'dır. 2 Ekim 1997'de imzalanarak 1 Mayıs 1999'da yürürlüğe giren bu anlaşma ile AB'ye kurumsal ve hukuki bir kimlik kazandırılırken, AB'nin uluslarüstü bir tüzel kişilik olarak üçüncü ülkelerle ilişkiler kurmasına ve antlaşma yapabilmesine olanak sağlanmıştır. Bu duruma ek olarak; ATS ile başlayan ortak dış politika oluşturma çabası daha kurumsal bir hale gelmiş ve AB II. Sütun'unu oluşturan ODGP'nin etkinliğini artıracak önemli bir düzenlenin hayata

geçirilmesi sağlanmıştır. Bu Anlaşma ile ayrıca 1954'te kurulan ve o dönemde halen aktif olan BAB ile AB'nin bütünleşmesi de öngörülmüştür (Büyükçiçek, 2019, ss. 34–35).

Amsterdam Anlaşması'nın AB'nin güvenlik ile ilgili konulardaki iş birliğini ilgilendiren bir başka boyutu, 27 Haziran 1997 tarihinde toplanan Schengen Anlaşması Yürütme Konseyi'nin almış olduğu kararla Schengen Anlaşması'nın Amsterdam Anlaşması'na dahil edilmesidir (Aynagöz Çakmak, 2004, s. 25). Böylece; Hollanda, Belçika, Lüksemburg, Fransa ve Almanya ile başlayan ortak dış sınır oluşturma süreci, Amsterdam Anlaşması'yla bir birlik politikası hüviyeti kazanarak günümüz Schengen Bölgesi'nin oluşmasında önemli bir dönüm noktası olmuştur.

ABA ile düzenlenen ve AB III. Sütun'una dahil olan vize, iltica, göç ve serbest dolaşımla ilgili hükümetler arası iş birliğini ilgilendiren alanlarda yer alan konular, Amsterdam Anlaşması ile III. Sütun'dan I. Sütun'a taşınırken, bu konular "…Birliğin doğrudan karar alma mekanizmaları[na] ve Birlik hukukuna dahil [edilmiştir]" (Ovalı, 2006, s. 91). III. Sütun'dan I. Sütun'a yapılan bu geçiş, Amsterdam Anlaşması'nın getirmiş olduğu önemli bir değişiklik olmakla beraber, aralarında terörizmle mücadelenin de olduğu suçun önlenmesi, uyuşturucu kaçakçılığı ve cezai konularda adli iş birliği gibi konular I. Sütun'a dahil edilmemiştir (Şirin Öner, 2012, s. 130).

Amsterdam Antlaşması sayesinde AB'nin bir tüzel kişi gibi hareket edebilmesine olanak sağlandığı hususuna çalışmanın ilgili kısımlarında yer verilmişti (Büyükçiçek, 2019, s. 34). Ancak, terörizmle mücadele gibi hassas ve önemli bir konunun, AB'nin haiz olduğu uluslarüstü tüzel kişiliğin yetkisine bırakılmaması olumsuz sonuçlar doğurabilme potansiyeline sahiptir. Zira terörizm, sadece hükümetler arası iş birliği ya da devletlerin bireysel çabalarıyla çözülecek bir sorun değil, aksine bir bütün halinde Birlik olarak da mücadele edilmesi gereken bir olgudur. Aksi takdirde; üye devletlerden birinin bireysel olarak almış olduğu yasal bir önlem veya benimsediği bir politika, diğer devletler nezdinde karşılık bulamayarak terörizmle mücadele süreçlerinin aksamasına neden olabilmektedir.

Avrupa bütünleşmesi açısından, AB kurucu anlaşmalarının genel karakteristiği incelendiğinde; düzenlenen mevcut anlaşma ile bir önceki anlaşma/anlaşmalarda yer

alan madde ve hükümlerde eklemeler/düzeltmeler yapılarak, dönemin şartlarına göre AB'nin yapı ve işleyiş bakımından güncellendiği görülmektedir. Bahsedilen bu durum, Avrupa bütünleşmesinin siyasi, ekonomik ve ilgili diğer boyutlarında olduğu gibi terörizm boyutunda da uygulanmıştır. Dönemin şartlarına ve terörizm gibi dinamik bir olgunun getirmiş olduğu farklı boyutlara bağlı olarak bu varsayımın doğruluğunu kanıtlamak mümkündür.

3.2.7. Tampere Zirve Kararları

Hali hazırda ABA'nın VI. Başlığı kapsamında gerçek anlamda bir özgürlük, insan hakları ve adalet alanı yaratmak üzere, terörizme karşı yasal önlemlerin alınmasını da içeren bir dizi tedbiri devreye sokma gerekliliği hissedilmişti (Reinisch, 2004, s. 143). Bu gerekliliğe paralel olarak; 15-16 Ekim 1999 tarihlerinde Finlandiya'nın Tampere şehrinde toplanan Avrupa Konseyi, Tampere Zirvesi olarak da bilinen toplantıda özgürlük, güvenlik ve adalet alanının oluşturulması ve bu alanlarda yapılacak iş birliğinin geliştirilmesi üzerine kararlar almıştır (Kedikli, 2006, s. 61).

Bu Zirve'de terörizm; insan hakları, özgürlük ve demokrasiye yöneltilen en ciddi tehdit olarak gündeme getirilmiştir (Reinisch, 2004, s. 143) Ayrıca, sınır ötesi suçlarla mücadele süreçlerinde üye devletlerin ilgili makamları arasındaki iş birliğinden olabildiğince fazla şekilde faydalanılması, terörizmle olduğu kadar uyuşturucu ve insan kaçakçılığı gibi konularla da mücadele etmek için ortak soruşturma ekipleri oluşturulması çağrısında bulunulmuştur (European Council, 1999).

Bilindiği üzere; Trevi Grubu'nun AB III. Sütun'una entegre edilmesinin ardından, ABA ile ABD'deki FBI'nın - bir nevi - eşdeğeri olarak, özellikle uluslararası suç kapsamına giren adli meseleleri ilgilendiren istihbarat paylaşımını kolaylaştırmak adına Europol'ün kurulması öngörülmüştü. Ancak o dönemde beklenen sonuçlar alınamamıştır. Bunun üzerine Tampere Zirvesi'nde terörizmin de dahil olduğu polislik ve adalet konularında sağlanacak iş birliği için geniş bir program kabul edilmiş, ancak bu iş birliğini geliştirmek adına gündeme getirilen önerilerden hiçbiri uygulanmak üzere gereken ilgiyi görmemiştir (Coolsaet, 2010, ss. 857–858).

Genel bir değerlendirme yapıldığında, yapılan antlaşma ve toplantılarla birlikte AB'nin iç güvenlik ve terörizmle mücadele özelindeki bütünleşme sürecinde önemli aşamalar kaydedildiği görülmektedir. Ancak, Özcan (2005, s. 242) ve Podolski

(2004, s. 3)'nin görüşleri çerçevesinde Tampere'de alınan kararların uygulanma süreci; bu kararların genel anlamda bağlayıcı olmaması ve üye devletlere karşı sadece bildirim niteliği taşıması nedeniyle, ortaya konan hedeflerin gerçekleştirilmesi için alınan aksiyonların oldukça yavaş kaldığı bir süreci ifade etmektedir.

Bu noktada, Avrupa'da 1970'lerle birlikte önem kazanan terörizm olgusu ve bu olguya karşı Toplulukların tutumunu irdeleyen Chalk (1996, s. 118)'a göre, terörizmle mücadelede etkin bir iş birliği kurulmasındaki en büyük engel terörizmin algılanma problemidir. Çünkü terörizmin milliyetçi/ayrılıkçı, ideolojik, dini ve daha başka düşünceler etrafında şekillenen, yani tek boyutlu bir olgu olmaması, terörizmin devletlerce farklı şekillerde algılanmasına sebep olmaktadır. Bu nedenle de hükümetler arasında hangi gruplara ya da terörizm türüne öncelik verileceği üzerine görüş ayrılıklarının olması muhtemeldir. Örneğin; PIRA/IRA gibi ayrılıkçı/milliyetçi bir örgütle mücadele etmek Birleşik Krallık için daha öncelikli iken, RAF ve BR gibi sol/ideolojik temellere dayalı örgütlerle mücadele eden Almanya ve İtalya için PIRA/IRA ve ayrılıkçı/milliyetçi terörizmle mücadelenin önemi görece daha azdır.

Özetle; üye devletlerin öncelikleri, bireysel politika ve çıkarları, AB'nin terörizmle mücadele süreçlerinde yetersiz kalmasına neden olan etkenlerdir. Bunun yanı sıra AB, üye devletlerinin bütününü ilgilendiren/etkileyen somut bir terörizm tehdidiyle de karşı karşıya kalmamıştır. Bu nedenlerden dolayı da ortak bir terörizmle mücadele bilincinin gelişmemesi, yazar tarafından makul karşılanmaktadır.

3.3. 11 EYLÜL SONRASI AB'NİN TERÖRİZMLE MÜCADELE POLİTİKALARI

11 Eylül saldırılarından önce yürütülen akademik çalışmalar daha çok, günümüzde de ciddiyetini koruyan ve özellikle "medeni Avrupalı" imajını zedeleyeceği düşünülen göç ve iltica gibi konular üzerinde yoğunlaşırken, alınan tedbirler de bahsedilen bu konular etrafında şekillenmiştir. Terörizm ise AB için 11 Eylül'den ziyade Londra ve Madrid saldırıları sonrası öncelikli hale gelen bir olgu olmuştur.

11 Eylül saldırıları ile birlikte; AB ülkelerinin terörizmle mücadele çerçevesinde almış olduğu önlemlerin yetersizliği, hem bireysel anlamda hem de daha kapsamlı fakat etkisi tartışılır derecede Birlik düzeyinde, tartışılmaya başlamıştır. Bu ülkeler; her ne kadar egemenlik haklarının bir kısmını gönüllü olarak önce AET, ardından AT

ve AB'ye devretmiş olsalar da, özellikle terörizm gibi daha geniş perspektifte ele alınması gereken bir olgu üzerindeki yetkilerini bu kurumlara devretmekten kaçınmışlardır. Bu irade eksikliği - kaçınılmaz olarak - üye devletleri terörizmle mücadelede etkisiz kılmıştır.

Ancak, 11 Eylül saldırılarının getirmiş olduğu yeni konsept içerisinde AB; bölgesel ve küresel bir aktör olarak terörizmle mücadelesini farklı bir noktaya taşımaya başlamıştır. Özellikle Madrid ve Londra terör saldırıları, AB'nin siyasi karar alma mekanizmalarını derinden etkileyen ciddi olaylar olmuştur. Bu kapsamda hayata geçirilen çeşitli eylem planları, program ve stratejiler ile yeni kurulan resmi oluşumlar; AB'nin terörizmle mücadele süreçlerinde ortaya çıkan atılımlar arasında yer almıştır.

3.3.1. 21 Eylül Olağanüstü Avrupa Konsey Toplantısı Sonuçları ve Eylem Planı (2001)

21 Eylül 2001'de, Brüksel'de, Avrupa Konseyi olağanüstü toplanmış ve bu toplantı, AB'nin 11 Eylül saldırıları sonrası terörizmle mücadele sürecinde atılan ilk somut adım olmuştur. Bu toplantıyla birlikte AB'nin terörizmle mücadelesi yeni bir boyut kazanarak iç ve dış politikasında önemli bir yer edinmiş; diplomatik, hukuki, ekonomik ve siyasi derinlik kazanmıştır (Ovalı, 2006, s. 92).

Brüksel'deki Avrupa Konseyi toplantısının ardından "21 Eylül 2001 Olağanüstü Avrupa Konseyi Toplantısı Sonuçları ve Eylem Planı" ilan edilmiştir. Bu planda, AB'nin Amerikan halkına olan desteği ve terörizmle mücadelede ABD ile yapılacak iş birliği, temel özgürlüklere saygı çerçevesinde sadece AB ve ABD'den ibaret olmayan geniş bir koalisyonla, terörizme karşı topyekûn mücadele edilmesi gerektiği vurgusu yapılmıştır. Ayrıca ilgili metinde beş başlık altında Avrupa'nın terörizmle mücadeledeki yol haritası çizilmiştir. Bu başlıklar kısaca şunlardır: emniyet güçleri ile yargı organları arasındaki iş birliğinin geliştirilmesi, uluslararası anlaşmaların uygulanmasının sağlanması, terörün finansmanına son verilmesi, hava taşımacılığı güvenliğinin güçlendirilmesi, AB'nin terörizmle ilgili küresel çapta alacağı aksiyonların koordinasyonunun sağlanması (European Council, 2001, ss. 1–3).

DTM ve Pentagon'a yönelik saldırılar sonrası Brüksel'de yapılan olağanüstü toplantı AB için önemli bir başlangıç olmuştur. Bu tarihten sonra Avrupa Konseyi tarafından, 19 Ekim 2001 tarihinde gerçekleştirilen gayri resmi Gent Zirvesi ve 14-15 Aralık

2001 tarihli Laken Zirvesi'nde AB'nin terörizmle mücadelesinin geleceği üzerine tartışmalar yürütülmüştür.

AB Konseyi; DTM ve Pentagon'a yönelik saldırılardan kısa bir süre sonra terörist bireylere, gruplara ve varlıklara karşı ODGP araçlarını harekete geçirmiştir. Konsey, Aralık 2001'de kabul edilen bir dizi yasal düzenlemeyle terör saldırılarıyla ilintili kişi ve kuruluşların kara listeye alınması, terörün finansmanının suç kapsamına alınması ve teröristlere ait tüm fon, finansal varlık ve ekonomik kaynakların dondurulması da dahil olmak üzere bir dizi terörizmle mücadele prosedürünü kabul etmiştir (Gruszczak, 2022, s. 26).

Sonuç olarak bu dönemde terörizmle mücadele, AB'nin öncelikli hedefi olarak ilan edilirken; Brüksel ve Gent'te yapılan toplantılar, aralarında Laken Zirvesi'nin de yer aldığı uzun bir toplantı silsilesinin ve bundan sonraki süreçte AB'nin "Terörizmle Mücadele Yol Haritası"nın başlangıcını oluşturmuştur (Musolino, 2019, s. 2). Böylece AB; uzun, yorucu fakat hem bütünleşme hem de terörizmle mücadele açısından önemli kararların alınacağı hassas bir döneme girmiştir.

3.3.2. Terörizmle Mücadeleye İlişkin Konsey Çerçeve Kararı ve Avrupa Tutuklama Emri (2002)

Terörizmle Mücadeleye İlişkin Konsey Çerçeve Kararı, terör eylemlerinin kovuşturma sürecinin sağlıklı yürütülebilmesi için tek tip yasal bir çerçeve sunmayı amaçlamıştır. Bu doğrultuda; üye devletler arasında, terör eylemlerini gerçekleştiren kişilerin kovuşturulmasına ilişkin yetkinlik ve hukuki iş birliği içeren kuralların oluşturulması yönünde adımlar atılmıştır. Çerçeve Karar'ın bu iddialı amacı, kapsamlı bir terörizm tanımı ortaya koymak ve böylece uluslararası hukukun genel olarak yetersiz kaldığı bir alanda başarıya ulaşmaktır. Çerçeve Karar bu nedenle AB'nin terörizmle mücadelesinin temelini oluşturmaktadır (Dumitriu, 2004, ss. 590–591).

AB Konseyi tarafından hazırlanan Çerçeve Karar'da maddeler halinde; terör suçları ve temel hak ve ilkeler, terör örgütleriyle ilgili suçlar, cezalar ve tüzel kişilerin sorumluluğu gibi pek çok konu ele alınmıştır.

2001'de yayınlanan Eylem Planı'nda ortak bir terörizm tanımı yapılacağından bahsedilmişti. Terörizm tanımı olarak Çerçeve Karar md.1 kapsamında aşağıda

belirtilen amaçlar doğrultusunda ilgili maddenin altında yer alan hususları içeren kasıtlı eylemlerin terör suçu sayılması öngörülmekte ve bu doğrultuda üye devletlerin gerekli tedbirleri alması talep edilmektedir (European Council, 2001, s. 1);

> *Bir nüfusu ciddi şekilde korkutmak, veya bir hükümeti veya uluslararası kuruluşu herhangi bir eylemi gerçekleştirmeye veya yapmaktan kaçınmaya zorlamak, veya bir ülkenin veya uluslararası bir kuruluşun temel siyasi, anayasal, ekonomik veya sosyal yapılarını ciddi şekilde istikrarsızlaştırmak veya yok etmek* (Council of the European Union, 2002, s. 2).

Çerçeve Karar'da bir taraftan terör suçları ile ilgili ortak bir tanım üzerinde anlaşma sağlanırken, diğer taraftan yapılan tanımın üye devletlerde uyumlu hale getirilmesi hedeflenmiştir. Ayrıca, geçmiş tarihlerde terörizmle ilgili olarak hem AB bünyesinde hazırlanan hem de üye devletlerinin tümünün ve bir kısmının taraf olduğu diğer uluslararası sözleşmelere de atıf yapılmıştır. Genel olarak incelendiğinde, ilgili metin tavsiye kararlar vermekle birlikte üye devletlerce belli başlı yükümlülüklerin yerine getirilmesini de talep etmektedir. Bu açıdan, AB'nin 11 Eylül sonrası süreçte terörizm konusuna verdiği/vereceği önemi gösteren Terörizmle Mücadeleye İlişkin Konsey Çerçeve Kararı, terörizmle mücadelede üye devletlerin uyumlu ve planlı çalışması gerektiğine işaret etmektedir.

Yine 21 Eylül 2001'de Avrupa Konseyi tarafından kabul edilen ve bir önceki başlıkta değinilen planın bir parçası olan "emniyet güçleri ile yargı organları arasındaki iş birliğinin geliştirilmesi" hususunun altında, Tampere Zirvesi'nde alınan kararlara uygun olarak bir Avrupa tutuklama emri oluşturulması hedeflenmiştir. Bu tutuklama emri, o dönemdeki mevcut iade sisteminin yerini alarak AB üye devletleri arasındaki entegrasyon ve güven düzeyini yansıtacak şekilde, temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınmasını öngörmektedir (European Council, 2001, ss. 1–2).

AB III. Sütun'unda yapılan önemli ve yenilikçi değişimlerden biri olan Avrupa Tutuklama Emri (*European Arrest Warrant,* EAW), 13 Haziran 2002'de kabul edilerek, 1 Ocak 2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir. EAW ile; AB'nin yargı alanındaki iş birliğini geliştirmek adına, üye devletler arasındaki ikili iade prosedürlerinde gecikme yaşanmasına mahal vermemek için, yargılanma

süreçlerinde mahkumların ve şüpheli şahısların teslimini kolaylaştıracak bir sistem oluşturmak istenmiştir. Birliğe üye devletlerin ulusal mahkemeleri tarafından alınan kararların karşılıklı güven ve tanınma esasına dayanarak oluşturulan EAW (Altun, 2016, s. 114); bu yönüyle AB'nin özgürlük, güvenlik ve adalet alanında tesis edilecek önemli bir uyumu ifade etmektedir.

Sonuç olarak; 11 Eylül saldırılarının "Batı'nın politik-tarihsel bilincinde hızlı bir değişime neden oldu[ğunu]" vurgulayan Luuk van Middelaar, geçmiş dönemlerde çekimser kalınan ve olanaksız gibi görülen ortak bir terörizm tanımı ile Avrupa çapında uygulanacak bir tutuklama emri üzerinde üye devletlerin mutabık kalmasının önemli gelişmeler olduğunu belirtmektedir (Middelaar, 2014, ss. 268–269).

3.3.3. Avrupa Güvenlik Stratejisi (2003)

AB; barındırdığı nüfus, ekonomik büyüklük ve dünya siyasetinde oynadığı rol bakımından ciddiye alınması gereken bir aktördür. Bunların yanında, o dönemin şartlarında AB'nin güvenlik açısından da önemli bir aktör olup olmadığı üzerine yapılan tartışmalar – özellikle terörizm düzleminde - AGS'de netleştirilmeye çalışılmıştır.

"Daha iyi bir dünyada güvenli bir Avrupa" sloganından hareketle oluşturulan AGS'de, gelişmenin ön koşulu olarak görülen güvenlik konusu üzerinde durularak; Avrupa'nın daha çeşitli, daha az görünür ve daha az öngörülebilir tehditlerle karşı karşıya kaldığından bahsedilmiştir. Bu kapsamda; aralarında terörizmin de yer aldığı; kitle imha silahlarının yayılması, bölgesel çatışmalar, başarısız devletler (*failed state*) ve organize suç gibi konular, Avrupa'nın karşı karşıya kaldığı başlıca tehditler olarak görülmüştür (Council of the European Union, 2003, ss. 5–7).

Kitle imha silahlarının yaygınlaşarak küçük silahlı grupların eline geçebileceği endişesi, AB'nin çevresinde yer alan ülkelerde yaşanan siyasi istikrarsızlıklar ve AB'yi yakından ilgilendiren organize suç gibi dünyanın yeni güvenlik konseptinde yer alan ve aynı zamanda doğrudan veya dolaylı olarak terörizmle bağlantılı bu tehditlerin farkında olan Avrupa, birçok açıdan kendini terörizmin hem hedefi hem de üssü olarak görmektedir (Council of the European Union, 2003, s. 5). Özellikle uluslararası/küresel terörizm, sadece tek bir aktörün mücadele edebileceğinden daha ciddi ve büyük bir tehdittir. Zira "terörizm tehdidi açık, mevcut ve kalıcı bir tehlikeyi temsil etmektedir" (Haine, 2007, s. 32).

Soğuk Savaş dönemindeki bölgesel savunma biçiminin geçmişte kaldığını kabul eden bu Strateji, yeni tehditler doğrultusunda AB için kurulması öngörülen "ilk savunma hattının" bundan sonra Birlik sınırları dışından başlatılması gerektiğini vurgulamaktadır. Hem Birlik olarak hem de diğer aktörlerle yürütülmesi planlanan iş birliği kapsamında; AB'nin dünya siyasetinde daha dışa dönük ve aktif bir rol oynaması gerektiğine olan inanç, Strateji'de üstü kapalı bir şekilde dile getirilen bir çağrıdır (Haine, 2007, s. 21). Bu nedenle AB'nin; Rusya, ABD, NATO ve BM gibi ulusal ve uluslararası büyük aktörlerle iş birliği içerisinde olması büyük önem arz etmektedir.

Edwin Bakker'e göre 11 Eylül saldırılarını takip eden kısa süreçte, AB tarafından yayınlanan belge ve kararların hiçbiri mevcut terörizm durumunun temelinde yatan sebeplere işaret etmemektedir. AB; politika olarak yalnızca yapılacak iş birliği ve alınacak teknik/adli tedbirlere odaklı bir tutum sergileyerek 11 Eylül saldırılarını ortaya çıkaran yüzeysel nedenler ve bu saldırıların etkileri üzerine yoğunlaşmıştır (Bakker, 2015, s. 289).

3.3.4. 2004 Tarihli Terörizmle Mücadele Deklarasyonu ve AB Terörizmle Mücadele Eylem Planı

25 Mart 2004 tarihli Deklarasyon'da dikkat çekici ifadeler yer almaktadır. Deklarasyona göre; bir ülkeye yönelik yapılan terör eylemi, bir bütün olarak uluslararası toplumu ilgilendirmektedir. Bu bağlamda; terörle mücadelede hiçbir şekilde zayıflık gösterilmeyeceği ve teröristlerle uzlaşmaya gidilmeyeceği, Deklarasyon'daki önemli vurgulardandır. Çünkü terör, ancak dayanışma ve toplu hareketle yenilgiye uğratılabilir (European Council, 2004a, s. 1).

Bu Deklarasyon'da; dayanışma, güvenlik stratejisi, terör kurbanlarına yardım, var olan iş birliğini geliştirme, sınır kontrollerini güçlendirme, belge güvenliği, istihbarat paylaşımı ve terör finansmanını engelleme gibi birçok başlık altında, AB'nin ve üye devletlerin terörle mücadelede bu tarihten sonraki süreçte neler yapması gerektiğini içeren tavsiye ve kararlar yer almaktadır.

Avrupa Konseyi tarafından hazırlanan bu Deklarasyon, gözden geçirilmiş bir eylem planı hazırlanmasını zorunlu kılmıştır. Bu doğrultuda Avrupa Konseyi tarafından, AB Terörizmle Mücadele Eylem Planı'nda terörizmle mücadeleye yönelik yedi stratejik hedef belirlenmiştir (European Council, 2004b, ss. 4–5):

1. Uluslararası uzlaşıyı derinleştirmek ve terörizmle mücadelede gösterilecek uluslararası çabayı artırmak.

2. Teröristlerin finansal kaynaklara erişimini kısıtlamak.

3. Hem AB kurumları hem de üye devletler tarafından teröristlerin tespiti, yargılanma süreçleri ve terörist faaliyetlerin önlenmesi için gerekli kapasiteyi artırmak.

4. Uluslararası taşımacılığın güvenliğini sağlamak ve etkili sınır kontrol sistemleri geliştirmek.

5. AB ve üye devletlerin bir terör saldırısı sonucunda ortaya çıkacak durumla başa çıkma kapasitesini artırmak.

6. Terörizmi destekleyen ve terörizme kaynak sağlamada katkıda bulunan faktörleri ele almak.

7. Terörizmle mücadele eden veya terörizmle mücadelede desteğe ihtiyacı olan üçüncü ülkelere karşı üye devletlerin dış ilişkiler bağlamında önceliğini bu ülkelere vermek.

AB tarafından benimsenen bu yedi stratejik hedef; ekonomiden adli yargıya, uluslararası taşımacılıktan üçüncü ülkelerle olan dış ilişkilere kadar çok boyutlu bir çerçeve sunmaktadır. Yine daha önce AB tarafından yürütülen/yürütülmesi planlanan diğer hedeflerle bağlantılı olan bu Eylem Planı, 2004 Madrid saldırıları ile birlikte terörizm tehdidinin AB için birincil sorun olduğunun en temel yansımalarından biri olmuştur.

Özellikle 2003 tarihli AGS'de terörizme karşı kurulmak istenen dış savunma hattı, bu Eylem Planı'ndaki yedinci stratejik hedef olan 'üye devletler tarafından üçüncü ülkelere verilmesi planlanan destek' kapsamında değerlendirilebilir. Bu durum ise 11 Eylül sonrası AB'nin benimsemiş olduğu terörizmle mücadele politikalarının birbiriyle ne düzeyde bağlantılı olduğunu göstermek açısından önemlidir.

3.3.5. Lahey Programı

2004 yılı ikinci altı aylık dönemde Avrupa Konseyi dönem başkanlığını devralan Hollanda, beş yıl yürütülmesi planlanan 1999 tarihli Tampere Zirvesi'nde alınan kararlar doğrultusunda oluşturulan programın, daha kapsamlı bir şekli olan ve

"Lahey Programı" olarak adlandırılan yeni versiyonunun AB zirvesinde kabul edilmesine öncülük etmiştir. Beş yıl sürecek bu programla hedeflenen, üye devletlerin adalet ve içişleri alanında yapacakları iş birliğinin güçlendirilmesidir. Göç, iltica ve terörizmle mücadele, Program'ın diğer gündemlerini oluşturmaktadır (Kedikli, 2006, ss. 72–73).

Program'a göre; terörizmin önlenmesi ve bastırılması, o dönem baz alındığında yakın gelecek için kilit bir unsur olarak görülmüştür. Bu nedenle; üye devletler ulusal güvenliklerini korurken, Birlik güvenliğinin de yine üye devletler tarafından bir bütün olarak göz önünde bulundurulması ve korunması gerektiği işaret edilmiştir (European Council, 2005b, s. 2).

3.3.6. AB Terörizmle Mücadele Stratejisi (2005)

2004 Madrid ve 2005 Londra terör saldırıları; 2006 Almanya, Birleşik Krallık ve Danimarka'daki saldırı girişimleri; 2007'de Londra ve Glasgow'daki başarısız terör saldırıları, AB topraklarının küresel terörizm tarafından hedef alındığını göstermiştir. AB ve üye devletler ise, bu tehdide karşı ortaklaşa bir mücadele yürütme ve vatandaşlarının güvenliğini sağlama konusunda kararlı bir duruş sergilemiştir. Bununla birlikte Avrupa Konseyi, terörizmle mücadele amacıyla, gelecekte hayata geçirilecek uygulamaların temelini oluşturacak olan AB Terörizmle Mücadele Stratejisi'ni 2005 yılında kabul etmiştir (Martín, 2017, s. 248).

"İnsan haklarına saygı duyarak terörle küresel olarak mücadele etmek ve vatandaşlarının özgürlük, güvenlik ve adalet alanında yaşamasına izin vererek Avrupa'yı daha güvenli hale getirmek" parolasıyla oluşturulan AB Terörle Mücadele Stratejisi (European Council, 2005b, s. 3); önleme, koruma, takip ve yanıt verme olmak üzere dört temel ayak/sütun üzerine oturmaktadır.

Söz konusu Strateji'nin ilk ayağını "önleme" oluşturmaktadır. Önleme konusundaki temel prensip; insanların radikalleşmesine ve terör örgütlerine yönelmesine neden olabilecek faktörlerle mücadele etmek ve bu sayede terör örgütlerinin büyüyüp gelişmesi için gerekli olan bireysel katılımı engellemektir. Bu durum, bir başka deyişle, insanları terörizmin fikir ve ideolojisinden korumaktır. Bunu başarabilmek için ise bireylerin başta ekonomik, sosyolojik ve psikolojik durumları olmak üzere genel olarak yaşam standartlarını iyileştirmek gerekmektedir.

AB Terörle Mücadele Stratejisinin ikinci ayağını oluşturan koruma; terörizme karşı vatandaşları ve altyapı sistemlerini koruyabilmek için olası saldırılara karşı mevcut eksiklikleri tespit etmek ve güvenlik açıklarını ortadan kaldırmaktır. Bu bağlamda sınırların ve ulaşım sistemleri gibi kritik öneme haiz noktaların güvenliği ön planda tutulmalı ve bu noktalar güçlendirilmelidir. Günümüzde küreselleşmeye paralel şekilde gelişen ulaşım imkanları sayesinde, insanlar eskiye nazaran daha kolay yer değiştirebilmektedir. Özellikle sınır güvenliğinin sağlanması ve yasadışı göçlerin engellenmesi, terörist grupların hareket alanını kısıtlayarak temel amaçlarına ulaşmalarında birincil rol oynayan terör eylemlerinin lojistik, planlama, koordinasyon ve uygulama safhalarının kısıtlanmasına da neden olacaktır. Böylece bir nebze de olsa toplum güvenliği sağlanmış olacak ve terör eylemlerinin önüne geçilebilecektir.

Stratejinin üçüncü ayağı olan ve esasen koruma unsuruyla sıkı bağları bulunan takip; teröristleri AB sınırları içerisinde ve dünya çapında takip ederek seyahat, planlama ve iletişimlerini engellemeyi, destek ağlarını bozarak finansman ve saldırı ekipmanlarına erişimlerini kısıtlamayı ve nihayetinde adli mercilere teslim etmeyi ifade eder. Bu unsurdaki belki de en önemli kısım, teröristlerin yargılanma sürecidir. Her ne kadar insan haklarını ve temel özgürlükleri ihlal etmeyecek şekilde yargılanmak her insanın doğuştan kazandığı en temel haklardan olsa da özellikle birçok masum insanın canına kasteden terör örgütü üyelerine verilecek cezaların gücü ve caydırıcılığı, bunun yanında kanunların sağlam temellere oturtulması, bir o kadar gereklidir. Aksi takdirde teröristler, kanunlardaki boşluklardan ve cezaların hafifliğinden faydalanarak kısa sürede serbest kalabilmekte ve böylece daha başka terör eylemlerine imza atabilmektedir.

Stratejinin dördüncü ve son ayağını oluşturan yanıt vermede; terör saldırılarının sonuçlarıyla dayanışma ruhu içinde başa çıkmak, saldırılar sonrasında alınacak aksiyonları koordine etmek ve mağdurların ihtiyaçlarına cevap vermek gibi hususlar yer almaktadır. Bir terör eyleminin büyüklüğü ve etkisi gerçekleştiği anda yaşanan can ve mal kaybıyla ölçülebilmekte ancak zihinlerde bıraktığı etki yıllarca sürmekte ve canlılığını korumaktadır. Bu noktada, ortaya çıkabilecek kargaşayı önlemek ve kamuoyunu sükunete kavuşturmak için, öncelikle teröristlerin en kısa sürede yakalanması, saldırı mağdurlarına ise psikolojik destek sağlanması gerekmektedir.

Jörg Monar, 11 Eylül saldırıları sonrası 2003 yılında yayınlanan AGS ve 2005 yılında yayınlanan AB Terörizmle Mücadele Stratejisi'nin de dahil olduğu süreci[4] göz önünde bulundurarak, AB'nin yedi temel unsurdan oluşan bir terör tehdidi tanımına ulaştığını belirtmiştir. Bu unsurlar aşağıda sıralanmıştır:

1. 11 Eylül sonrası ortaya çıkan terör tehdidi sadece vatandaşların yaşamına yönelik olmayıp AB'nin ve üye devletlerin temel değerlerine, bununla birlikte siyasi ve sosyoekonomik yapılarına yöneliktir.

2. Tehdidin en önemli nedenlerinden biri, teröristlerin kaynaklarının artması ve kitlesel çapta kayıplar verdirmek için kitlesel şiddet kullanımı konusundaki artan istekleridir.

3. Tehdit, yalnızca El-Kaide ve El-Kaideden esinlenip AB içinde faaliyet yürüten gruplar tarafından kaynaklanmamaktadır. AB içinde yer alan geleneksel terör biçimlerinin etkisi de Avrupa güvenliği üzerinde hâkim güçlerden biri olarak varlığını sürdürmektedir. Kısacası tehdidin hem dış güvenliği hem de iç güvenliği etkileyen bir boyutu söz konusudur.

4. Tehdidin küresel güvenlik kısmı başta kitle imha silahlarının yaygınlaşması, başarısız devletler ve organize suçlar olmak üzere diğer uluslararası tehditlerle birlikte değerlendirilmeli ve buradan hareketle birtakım dış araçların kullanımı gerekmektedir.

5. Siyasi, dini, kültürel ve sosyal boyuta sahip bir dizi karmaşık nedene dayalı olan bu tehdit hem dahili hem de harici çeşitli araçların kullanımını gerektirmektedir.

6. Dini faktörlerin oynadığı etkin role karşın bu tehdit özünde tamamen İslami bir tehdit değildir. Bu nedenle İslam dini ve coğrafyası ile girilecek bir çatışma fikri kabul edilmemelidir.

7. Son olarak AB, kesin sınırları olmayan bir alan olması nedeniyle terör tehdidine karşı oldukça savunmasızdır (Monar, 2007b, s. 298).

[4] Bu süreçle ilgili Monar'ın ortaya koymuş olduğu detaylı analizleri incelemek için bkz. (Monar, 2007b, ss. 293-299).

3.3.7. Avrupa Güvenlik Stratejisinin Uygulanmasına Dair Rapor (2008)

AB Konseyi tarafından 2008 yılında hazırlanan Avrupa Güvenlik Stratejisinin Uygulanmasına Dair Rapor (*Report on the Implementation of the European Security Strategy*)'un özet kısmında, 2003 yılında hazırlanan AGS'den bu yana AB'nin tarihinde hiç olmadığı kadar fazla sorumluluk üstlendiği vurgusu yapılmıştır. Bu vurguya paralel şekilde "Değişen Dünyada Güvenliği Sağlamak" söylemiyle; AB'ye komşu ülke/bölgelerde gelişen tehdit ve çatışmalar, bunun yanında AB'nin ve dünyanın güvenliğini ilgilendiren ulusal/uluslararası aktörlerle olan ilişkilerden bahsedilmiştir. Sonuç olarak 2003-2008 arası dönemde güvenlik, insani yardım ve ekonomi gibi başlıca sorunlar üzerinde AB'nin önemli ilerlemeler kaydettiği belirtilmiştir (Council of the European Union, 2008, ss. 1–2).

AB; Akdeniz, Afganistan ve ayrıca o dönemde gerilimin arttığı Gürcistan gibi sorunlu bölgelerin güvenliğini ön planda tutmuştur. Bu bölgelerden gelebilecek tehditlere (terörizm, illegal göç, kitle imha silahları ve organize suç olmak üzere) karşı öncelikle dış sınırlarda, sonrasında ise Birlik içerisinde, olağanüstü önem vermekteydi.

Rapor'da, özellikle terörizm, Avrupa'da ve dünya çapında yaşam kaynaklarına yönelik büyük bir tehdit olarak görülmüştür. Ayrıca AB'nin Madrid ve Londra saldırılarıyla ilgilendiği dönemde başka saldırı girişimlerinin engellendiği belirtilmiş, Avrupa içerisindeki yerel grupların artan rolüne de dikkat çekilmiştir. Yine ilgili Rapor'da terörizmin ideolojik, ekonomik, radikalleşme ve insan hakları boyutuna verilen önemden bahsedilerek bu hususlar üzerinde daha fazla durulması gerektiği vurgulanmıştır (Council of the European Union, 2008, s. 4).

AB sadece maddi unsurlardan oluşan bir terörizmle mücadele politikası benimsememiştir. AB'nin ortaya koyduğu çok yönlü yaklaşım, terörizmin kökeninde yatan sebepleri irdeleyerek ve ortaya çıkmasını kolaylaştıran etkenleri ele alarak yüzeysel bir terörizmle mücadele politikasının yerine, daha olgusal ve kavramsal bir mücadele eğilimini yansıtmaktadır. Hazırlanan belgelerde yapılan ve yazar tarafından da vurgulanan hususlar, bu çıkarımı destekler niteliktedir.

3.3.8. Stockholm Programı (2010)

1999 tarihli Tampere Zirve kararları ve 2004 yılında yayınlanan Lahey Programı'nın getirdiği başarıların ardından, 2010 yılında, Avrupa Konseyi tarafından Stockholm

Programı kabul edilmiştir. Program'da, geçmiş dönemlerde (1999-2009) elde edilen başarılara karşın Avrupa'nın karşı karşıya kaldığı zorlukların hala gündemde olduğu belirtilirken, bu zorlukların kapsamlı bir şekilde ele alınması gerektiğinden bahsedilmiştir. Bu nedenle de 2010-2014 yılları arasındaki dönem için bu çok yıllı Program'ın benimsendiği belirtilmiştir (European Council, 2010, s. 4).

Özgürlük, güvenlik ve adalet alanından; göç, iltica ve insan haklarına kadar geniş bir yelpaze sunan Stockholm Programı, terörizm konusunu da ayrı bir paragrafta ele almaktadır. Buna göre Avrupa Konseyi; teröristlerden gelebilecek tehdidin önemini koruduğunu, ayrıca uluslararası toplumun terörizmle mücadele girişimlerine ve teröristlere sunulan yeni fırsatlara yanıt olarak bu tehdidin devamlılık arz ettiğini ve sürekli gelişim gösterdiğini düşünmektedir (European Council, 2010, s. 24).

Program'da; terörizmle mücadelede uygulanacak yöntemlerin uluslararası hukuk ve insan haklarına uygunluğunun gözetilmesi, özellikle vurgulanmıştır. Terörizmle mücadele kapsamında Program'ın genel içeriğinde radikalleşme, tehditlerin erken tespiti, iş birliğinin geliştirilmesi ve terörizmin finansmanı gibi çeşitli konularda, Konsey tarafından Komisyon'a ve özellikle üye devletlere yönelik yapılan çağrılar yer almaktadır.

Tampere ve Lahey'de belirlenen hedeflerin sürdürülebilirliğinin önemli göstergelerinden biri olan Stockholm Programı'yla üçüncü ülkeler ve uluslararası kuruluşlarla yapılan iş birliğinin güçlendirilmesi talep edilmektedir. Ayrıca o döneme kadar terör ve terörizm üzerine en çok atıf yapılan belge olma niteliği taşıyan Stockholm Programı'nda, terör kelimesi 43 yerde geçmektedir (Güzel, 2021, s. 58). Bu durum, geçen süreçte AB'nin terörizm olgusuna verdiği ehemmiyetin arttığını göstermektedir.

Program'ın en önemli amaçlarından biri "Avrupa düzeyindeki tehditleri analiz edebilmek için ortak parametrelere dayalı bir metodoloji oluşturmaktır" (European Council, 2010, s. 25). Bu amacı gerçekleştirebilmek için Europol ve Avrupa Adli İş Birliği Birimi (Eurojust) gibi gelişmiş AB mekanizmalarından azami derecede faydalanma isteği (European Council, 2010, s. 25), Program'da göze çarpan bir diğer önemli hususdur. Bu durum, AB mekanizmaları yardımıyla sağlanacak iş birliğinin artmasına ve koordinasyonun gelişmesine katkı sunarken, AB'nin terörizmle mücadelesini daha etkili kılacaktır.

3.3.9. AB İç Güvenlik Stratejisi (2010)

AK tarafından 2010 yılında hazırlanan AB İç Güvenlik Stratejisi (*The EU Internal Security Strategy in Action*), daha güvenli bir Avrupa inşa etmek için beş stratejik hedef belirlerken, bu hedefler doğrultusunda çeşitli eylemlerin hayata geçirilmesini öngörmektedir.

Strateji'nin girişinde, Avrupalıların genel olarak güvenli bir yaşam sürdükleri ancak toplumun ciddi tehditlerle de karşı karşıya kaldığı belirtilmektedir. Bu bağlamda; karşılaşılan güvenlik problemlerinin çoğunluğu, iç ve dış ilişkileri ilgilendiren ve doğası gereği sınır ötesi ve sektörler arası niteliktedir. Ancak, hiçbir üye devletin bu sorunlarla bireysel olarak başa çıkması mümkün görülmemektedir (European Commission, 2010, s. 2).

Karşılaşılan ortak zorluklara karşı ortak bir gündem belirlenen Strateji'de, kurumsal olarak AB'nin iç güvenlikteki rolü; polis ile yargı arasındaki ilişki, bununla birlikte sınır yönetimi ve kriz yönetimi alanlarında oluşturulacak ortak bir politika, mevzuat ve uygulamalı iş birliğine dayandırılmaktadır. Yine Strateji'de; küresel bir bakış açısıyla değerlendirilen iç güvenliğin, dünyanın geri kalanından izole bir şekilde sağlanamayacağı ve bu nedenle AB güvenliğinin iç ve dış yönleri arasındaki tutarlılık ve tamamlayıcılığın sağlanması gerektiği vurgulanmaktadır (European Commission, 2010, s. 2).

AB İç Güvenlik Stratejisi ile AK tarafından ortaya konulan hedefler aşağıda sıralanmıştır:

1. Uluslararası suç şebekelerinin etkinliği ortadan kaldırma
2. Terörizmi ve radikalleşmeyi engelleme ve örgüt elemanı teminini ele alma
3. Sanal ortamda vatandaşlar ve işletmelerin güvenlik seviyesini artırma
4. Sınır yönetimini kullanarak güvenliği güçlendirme
5. Kriz ve afetlere karşı Avrupa'nın tepkiselliğini üst seviyeye çıkarma (European Commission, 2010, ss. 4–15).

Bu belgede terörizmi en çok ilgilendiren konular ikinci strateji kapsamında ele alınmıştır. Bu stratejiye göre; o dönemde de önemini koruyan terörizm tehdidi hem

organize terörist gruplardan hem de aşırılık yanlısı ve radikal inançlara sahip yalnız kurtlar (*lone wolves*)'dan kaynaklanmaktadır (European Commission, 2010, s. 7).

Bu stratejide hayata geçirilmesi planlanan eylemler; radikalleşme ve örgüt üyesi teminine karşı toplumları güçlendirme, teröristlerin finanse edilmesini engelleme ve ekonomik faaliyetlerinin takibi, son olarak da özellikle hava ve deniz taşımacılığı güvenliğinin korunması ve güçlendirilmesi oluşturmaktadır.

3.3.10. AB'nin Dış ve Güvenlik Politikası için Küresel Stratejisi (2016)

AB'nin Dış ve Güvenlik Politikası İçin Küresel Güvenlik Stratejisi (*A Global Strategy for the European Union's Foreign And Securtiy Policy*) ya da kısaca AB Küresel Stratejisi, Avrupa Dış Eylemler Temsilciliği tarafından hazırlanmış ve dönemin AB Dışişleri ve Güvenlik Politikaları Yüksek Temsilcisi Federica Mogherini tarafından 28 Haziran 2016 tarihinde Brüksel'de düzenlenen AB zirvesinde AB liderlerine sunulmuştur.

"Ortak Vizyon, Ortak Eylem: Daha Güçlü Bir Avrupa" başlığı altında hazırlanan belge, AB'nin küresel çaptaki rolü için stratejik bir vizyon sunmaktadır. Bu bağlamda ilk olarak dünya üzerinde yaşanan ve AB'yi de ilgilendiren krizlere değinilmiş, daha önce hazırlanan belgelerde de ifade edildiği gibi AB'nin ciddi lerle karşı karşıya olduğu bir kez daha dile getirilmiştir (European External Action Service, 2016, s. 7).

Yine önceki belgelerde olduğu gibi ulusal ve uluslararası aktörlerle kurulacak iş birliğine vurgu yapılan Strateji'de, AB'nin kendi iç dinamiklerini korumak adına dış ilişkilerinde gerçekleştireceği eylemlerde öncelik vermesi gereken hususlar belirlenmiştir. Bu öncelikler AB'nin küresel düzlemdeki rolü çerçevesinde oluşturulmuş olup, bu rol gereği Birliğe komşu ülkeler ve diğer ulusal/uluslararası aktörlerle yürütülmesi planlanan ilişkiler ele alınmıştır.

AB'nin dış ilişkiler kapsamında öncelik verilmesi uygun görülen hususlar, beş madde halinde aşağıda sıralanmıştır (European External Action Service, 2016, ss. 9–10):

1. Tehditlere karşı öncelikle AB'nin iç güvenliğini sağlamak
2. Komşu devlet ve toplumların, tehditlere karşı direncini artırmak

3. Küresel çatışmalara karşı bütünleştirici bir yaklaşım benimsemek

4. İş birliğine dayalı bölgesel düzeni desteklemek

5. 21. yüzyıl için küresel yönetim mekanizmalarını güçlendirmek

Bu öncelikler; genel olarak AB'nin iç, dış ve küresel boyutlarıyla güvenlik üzerindeki etkinliği, ayrıca komşuları ve diğer ulusal/uluslararası aktörlerle yürüteceği ilişki ve iş birliğiyle ilgilidir. Başta terörizm olmak üzere güncel tehditler; bunun yanı sıra AB'nin genişleme politikası, bölgesel çatışma, kriz ve sürdürülebilir barış gibi konular, AB'nin küresel boyutlu dış ilişkiler stratejisinde yer alan öncelikli alanlardır.

Terörizm konusu ise AB Küresel Stratejisi'nde özel olarak "terörizmle mücadele" başlığı altında incelenmiştir. Bilgi alışverişi ve istihbari iş birliğinin önemi, şiddet içeren aşırılığa karşı yürütülmesi düşünülen planlar, saldırı durumunda üye devletlerin tepkiselliğinin desteklenmesi, radikalleşmeyle mücadele ve AB çevresindeki aktörlerle kurulacak iş birliği, Strateji'nin gündemine alınan diğer konulardır (European External Action Service, 2016, s. 7).

3.3.11. 2020 Avrupa Güvenlik Birliği Stratejisi

2003 ve 2016'da yayınlanan güvenlik stratejilerinin ardından, 2020 yılında AK tarafından AB Güvenlik Birliği Stratejisi (*EU Security Union Strategy*) hazırlanmıştır. 2020-2025 yılları arasındaki dönemi kapsayacak şekilde hazırlanan Strateji, geleceğe yönelik bir güvenlik alanı oluşturmak adına hızla değişen tehdit ortamına karşı koordineli ve etkin bir yaklaşım geliştirmeyi hedeflemektedir. Strateji'nin amacı AB bünyesindeki herkese güvenlikten bir pay sunmaktır (European Commission, 2020, s. 2).

AB Güvenlik Birliği Stratejisi'nde, AB'deki herkesin korunmasını hedefleyen kapsayıcı stratejik öncelikler belirlenmiştir. Temel haklara saygı çerçevesinde birbiriyle bağlantılı olan bu stratejik öncelikler: "geleceğe dönük bir güvenlik ortamı, gelişen tehditlerle mücadele, Avrupalıları terörizm ve organize suçtan koruma, güçlü bir Avrupa güvenlik ekosistemi oluşturma" olarak belirlenmiştir (European Commission, 2020, s. 6).

"Avrupalıları terörizm ve organize suçtan koruma" başlığı altında; hem terörizmle hem de radikalleşmeyle mücadelede asli sorumluluğun üye devletlere ait olduğu,

ancak tehditlerin sınır ötesi boyutlara varması nedeniyle kurumsal olarak AB'nin de iş birliği ve koordinasyon konularında daha fazla sorumluluk alması gerektiği belirtilmiştir. Bu noktada, AB terörizmle mücadele mevzuatının etkin bir şekilde uygulanması bir öncelik olarak görülmüştür (European Commission, 2020, s. 15).

Bu Strateji; terörizmle mücadelenin, terörizmi ortaya çıkaran temel nedenlere yönelmekle başlayacağını savunmaktadır. Toplumun kutuplaşmasının ve ayrımcılık ve diğer psikolojik/sosyolojik etmenlerin radikalleşme eğilimli insanlar üzerinde zafiyete sebep olacağı; ancak eğitim, kültürel, sportif ve gençlik faaliyetleri sayesinde bu zafiyetlerin giderilebileceği, Strateji'de üzerinde durulan diğer hususlardan birkaçıdır (European Commission, 2020, s. 16).

AB; iç güvenliğe verdiği önem kadar özellikle komşu bölge ve devletlerin güvenliğine de önem vermektedir. Çünkü iç güvenliğin güvence altına alınması için öncelikle dış güvenliğin sağlanması gerekmektedir. Ancak AB güvenlik politikalarını sadece iç ve dış güvenlikle açıklamak da elbette yeterli olmayacaktır. Zira genel anlamda güvenlik, özel anlamda ise terörizmin uluslararası ve küresel boyutu, AB'yi olduğu kadar bütün dünyayı da ilgilendirmektedir. Bununla birlikte dünya siyasetinde önemli bir rol oynayan AB'nin küresel anlamda da güvenlik ve terörizmle mücadelede önemli bir yere sahip olma gerekliliği, AB Küresel Stratejisi gibi belgelerde açıklanmaya çalışılmıştır.

2003, 2016 ve 2020'de yayınlanan strateji belgelerinin içeriği; etki alanları, karşılaşılan tehditler ve bu tehditlere karşı alınması gereken tedbirler bakımından benzerlik ve farklılıklar içermektedir (Küçük, 2021, s. 44):

2003 Avrupa Güvenlik Stratejisi: Bu Strateji'nin etki alanı bölgesel (Orta ve Güney Avrupa, Ortadoğu) nitelikte olup; başta terörizm, başarısız devletler ve kitle imha silahlarının yaygınlaşması gibi tehditlere karşı çok taraflı bir yaklaşım ve NATO ile kurulacak iş birliğinin önemini savunan tedbirleri içermektedir.

2016 AB Küresel Stratejisi: Adından da anlaşılacağı üzere küresel bir aktör olarak AB'nin güvenlik anlayışını yansıtan Strateji, AGS'de olduğu gibi önceliği terörizme vermektedir. Terörizmin yanında hibrit tehditler ve son yıllarda önemle üzerinde durulan iklim değişikliği gibi küresel düzeni ilgilendiren konular, Strateji'deki güncel tehditler olarak görülmektedir. Bu tehditlere karşı yine AGS'de olduğu gibi

NATO ve diğer uluslararası aktörlerle yürütülen iş birliğinin güçlendirilmesine vurgu yapılmakta, ayrıca bölgesel ortaklıkların kurulmasına da önem verilmektedir.

2020 Avrupa Güvenlik Birliği Stratejisi: Bu strateji, COVID-19 pandemisi ve pandeminin etkilerini derinden hisseden AB'nin güvenlik politikalarında bir içe dönüş olarak nitelendirilebilir. Salgının yanında siber saldırılar, terörizm ve organize suçlar da diğer önemli tehditler olarak görülmektedir. Önceki iki güvenlik stratejisinde olduğu gibi NATO ile yürütülen iş birliğinin önemi ve bu iş birliğinin yanı sıra kritik altyapı sistemlerinin koruması ve siber saldırılara karşı ortak mücadele de, Strateji'nin öncelikleri arasına girmektedir.

3.4. AB'NİN TERÖRİZMLE MÜCADELESİNDE YER ALAN OLUŞUMLAR

AB; hem yerel hem de uluslararası ve küresel terörizm sorunuyla uzun yıllar mücadele etmiştir. İncelenen süreçlerin de gösterdiği üzere, sürekli gelişim gösteren ve farklı şekillerde karşılaşılan tehditlere karşı dinamik bir terörizmle mücadele politikası üretme mecburiyeti hissetmiştir. Kurucu antlaşmalarda terörizmle ilgili madde ve hükümler düzenlenmiş; çeşitli program, zirve ve belgelerde terörizmle nasıl mücadele edileceği tartışılmış, bu doğrultuda birtakım stratejiler belirlenerek pek çok karar alınmıştır. Bu belge, strateji ve planlar çok boyutluluk ve çeşitlilik arz etmektedir.

AB'nin terörizmle mücadele sürecinde, yapılan yasal düzenlemelerle birlikte, Birlik bünyesinde oluşturulan ve terörizmle mücadeleyle doğrudan veya dolaylı olarak ilgili kurumlar da önemli bir yere sahiptir. Avrupa Polis Teşkilatı (Europol), Avrupa Adli İş Birliği Birimi (Eurojust) ve Avrupa Birliği Sınır Güvenliği Birimi (Frontex) bu kurumların başında gelmektedir.

Operasyonel anlamda yukarıda sayılan birimlerin kuruluşu ve rolü, 11 Eylül saldırıları sonrası AB'nin terörizmle mücadeledeki en önemli kazanımları olarak görülmektedir. Bununla birlikte AB'nin terörizmle mücadelesinde yer alan en ilgili kurumlar AK, Europol ve Eurojust olarak öne çıkarken; AB Terörizmle Mücadele Koordinatörlüğü, Frontex ve Avrupa Ortak Durum Merkezi (*European Joint*

Situation Centre – SitCen)[5], AB terörizmle mücadele mimarisinin diğer önemli parçaları olarak görülmektedir (Casale, 2008, ss. 53–54).

Verilen bilgiler eşliğinde çalışmanın bu kısmında; birtakım operasyonel görev ve yetkilere sahip Europol, Eurojust ve Frontex'in fikri ve tarihi arka planı, asli görev ve yetkileri, teşkilat yapıları ve terörizmle mücadeledeki rolleri ana hatlarıyla irdelenecektir. Böylece AB'nin terörizmle mücadele sürecinin tarihsel/kronolojik bir çizgide izlenmesi tamamlanacaktır.

3.4.1. Europol

Tezimizin ana konusu olan TE-SAT Raporları'nı hazırlayan bir kurum olarak özel bir öneme haiz olan Europol'den, çalışmanın önceki kısımlarında, AB bünyesinde terörizm ve uyuşturucu kaçakçılığı gibi ciddi suçlarla mücadele etme amacıyla kurulan bir yapı olarak, temellerinin 1993 tarihinde yürürlüğe giren ABA ile atıldığından bahsedilmişti. Ancak, AB bünyesinde bir polis teşkilatı kurma fikri ve gerekliliğinin daha önceki dönemlerde, Trevi Grubu'nun oluşturulduğu 1970'li yılların sonunda ortaya çıktığını belirtmek yerinde olacaktır.

Bu bağlamda; ilk olarak polislik için iş birliği uygulamaları geliştirmek ve bilgi alışverişinde bulunmak amacıyla üst düzey bakan, memur ve polis memurlarından oluşan bir yapının kurulması kararlaştırılmış ve Trevi Grubu; 1975 yılında, Roma'da yapılan bir Avrupa Konseyi Toplantısı ve bu Toplantı'yı takiben 1976'da Lüksemburg'da yapılan Adalet ve İçişleri Bakanları Toplantısı'nın ardından kurulmuştur. Bu dönemde, polis iş birliğini geliştirmek adına resmi bir yapı oluşturulması üzerinde fikir birliğine varılmıştır (Woodward, 1993, s. 9).

Üye devletler ilk olarak Trevi I'in kurulmasının ardından, 1979 yılında, terörizmle mücadeleyle ilgili çalışmalara başlamışlardır. O dönemde PIRA/IRA, BR ve RAF ile mücadele eden Birleşik Krallık, İtalya ve Almanya; bu örgütlerle mücadele sürecinde kullandıkları yöntemleri karşılaştırmak amacıyla bir araya gelmişlerdir. Sonrasında, 1980'lerle birlikte artan organize suç ve holiganlık gibi yükseliş trendinde olan tehditler karşısında Avrupa'nın polislik alanındaki iş birliği hızlanmış ve nihayetinde Maastricht Zirvesi'nde polis iş birliği resmi bir politika alanı haline getirilmiştir (Keohane, 2005, s. 17).

[5] SitCen, 2012 yılında Avrupa Birliği İstihbarat Analiz Merkezi (EU Intcen) adını almış ve 2011'den bu yana Avrupa Dış Eylemler Temsilciliği'nin bir parçası olarak görev yapmaktadır.

Bu zaman diliminin öncesine dair kısa bir değerlendirme yapılacak olursa, Topluluklar döneminde öncelikle ekonomik bütünleşmenin gerçekleştirilmesinin hedeflendiği görülmektedir. Ancak; bu süreçte AT'nin genişlemeye başlaması ve farklı ihtiyaçların hasıl olması, sadece ekonomik bütünleşmenin yeterli olmayacağını ve bu nedenle savunmadan siyasete çeşitli alanlarda da Avrupa'nın iş birliği içerisinde hareket etmesini gerekli kılmıştır.

Ekonomik bütünleşmeyi gerçekleştirebilmek adına sınırların kaldırılması ve bunun sonucunda ortaya çıkacak güvenlik açıklarını önlemek, bilgi paylaşımını hızlandırmak ve iş birliğini artırmak amacıyla, polisliği ilgilendiren ve bütün AT üyelerinin dahil olduğu bir organizasyon kurulması ise bir zaruret olarak görülmüştür.

Bu doğrultuda Bir Avrupa polis teşkilatı oluşturma fikri 1970'li yıllarda dile getirilse de, bu fikir resmi olarak ilk defa AT Bakanlar Konseyi'nin gerçekleştirmiş olduğu 28-29 Haziran 1991 tarihli Lüksemburg Zirvesi'nde gündeme gelmiştir (Beşe, 2002, s. 92).

Lüksemburg Zirvesi'nin ardından Avrupa; SSCB'nin dağılma süreciyle birlikte değişim göstermeye başlayan dünya düzeninde önemli bir aktör olarak kendine yer edinmek istemiştir (Mor, 2010, s. 517). Bu amaç doğrultusunda yeni bir antlaşma oluşturma çalışmalarının yürütüldüğü 10 Aralık 1991 tarihli Maastricht Zirvesi ve bu Zirve'de alınan kararlar neticesinde imzalanan 1992 tarihli ABA ile Avrupa, küresel bir aktör olma yolunda önemli bir aşama katetmiştir.

1992 yılında imzalanan ABA'nın adalet ve içişleri konularını ilgilendiren VI No'lu Başlığı'nın K1 maddesi altında yer alan paragraflarda (European Communities, 1992, s. 60), adli suçlar ve sınır güvenliğini ilgilendiren meselelere ilişkin yapılması planlanan iş birliğinden bahsedilmişti. Bu iki alandaki iş birliğinin yanında; terörizm ve diğer birtakım suç türlerini önlemek ve bunlarla mücadele etmek amacıyla, doğrudan Europol ismi zikredilerek, polisliği ilgilendiren konular üzerine kurulacak ortaklık için de açık bir çağrı yapılmıştır. Nihayetinde Europol'ün kurulma önerisi, ABA ile gerçekleştirilen AB III. Sütun'daki en tartışmalı fakat en iddialı yönlerden biri olmuştur (Hayes, 2006, s. 1).

Bu çerçevede Europol'ün kurulmasına dair çeşitli öneri ve görüşler ortaya atılmıştır. Buna göre; ilk olarak teşkilatın 1993 yılında faaliyete geçmesi ve 1994 yılına kadar

uyuşturucu ile ilgili olanlar başta olmak üzere örgütlü suçlarla mücadele etme amacıyla, teşkilata gerekli yetkinlik ve donanımın kazandırılması hedeflenmiştir. İkinci olarak ise; Trevi III'ün çabaları ve üye devletlerin uyuşturucuyla mücadele özelinde bilgi alışverişi ve istihbarat paylaşımı konularındaki talepleri önemli bir rol oynamıştır. Nihayetinde bu öneriler sentezlenerek, faaliyete geçmesi planlanan Europol'e İlişkin Ad Hoc Çalışma Grubu (*The Ad Hoc Working Group on Europol,* AHWGE)'nun kurulması kararlaştırılmıştır (Beşe, 2002, ss. 92–93).

1992'de kurulan AHWGE, Trevi 92[6] ve Trevi III'ün yürüttüğü çalışmaların bir kısmını devralmış ve bir Avrupa Uyuşturucu Birimi (*European Drugs Unit*, EDU) kurulmasına ilişkin hükümleri kabul ederek, 1992 yılında kabul edilen Europol ile ilgili bakanlar arasında imzalanacak anlaşma metnini hazırlamıştır (Bunyan, 1993, s. 20).

İlk olarak 1994 yılının başlarında uyuşturucuyla mücadele kapsamında EDU adıyla faaliyete geçen Europol; 1 Ekim 1998'de tüm üye devletlerin onayıyla yürürlüğe giren Europol Sözleşmesi (*Europol Convention*)'nin ardından, 1 Temmuz 1999 tarihinde tam olarak faaliyete geçmiştir. Bu örgüt, o zamandan itibaren uluslararası suçları önlemeye ve kendi konsolidasyonunu gerçekleştirmeye yönelik kapsamlı bir yaklaşım geliştirmeye odaklanmıştır (Bosilca, 2013, s. 8; Nunzi, 2006, s. 286).

Eşdeğerleri gibi özerk soruşturma yetkilerine sahip olmayan Europol; katılımcı devletlerdeki polis teşkilatlarının faaliyetlerini desteklemeye ve bunlar arasındaki bilgi alışverişini kolaylaştırmaya yönelik bir yapı çerçevesinde kurulmuştur. Bu noktada Europol'ün resmi işlevleri aşağıda belirtilmiştir (Deflem, 2006, s. 342):

> 1. Ulusal polis temsilcileri olarak görev yapmak üzere üye devletlerce belirlenen Europol İrtibat Görevlileri (*Europol Liaison Officers*) arasındaki bilgi paylaşımı ve alışverişini kolaylaştırmak.
> 2. Üye devletler tarafından yürütülen polis operasyonlarına destek sağlamak amacıyla operasyonel analiz faaliyetleri yürütmek.
> 3. Üye devletlerin polis birimleri tarafından elde edilen ve Europol genel merkezinde değerlendirilen bilgilerden yararlanarak, tehdit değerlendirmeleri ve suç analizleri gibi stratejik raporlar hazırlamak.

[6] Trevi 92 ile ilgili detaylı bilgiye erişmek için bkz. (Bunyan, 1993, ss. 19-20)

4. Üye devletlerce yürütülen ve polisliği ilgilendiren soruşturmalara yardımcı olmak amacıyla teknik destek sağlamak.

Yukarıda belirtilen işlevler, genel olarak üye devletlere ait polis teşkilatlarının yürüttüğü çalışmalara istihbari ve teknik açıdan destek sağlamak, bunun yanı sıra üye devletler arasındaki koordinasyonu sağlayarak suçluların yakalanması ve adli makamlarca yargılanmalarını kolaylaştırmak olarak belirlenmiştir.

Europol'ün faaliyete geçmesi sonrası gerçekleşen 11 Eylül saldırıları, Europol'ün geleceğini ve çalışmalarını etkileyen önemli bir dönüm noktası olmuştur. Saldırıların ardından gerçekleştirilen 21 Eylül 2001 tarihli Olağanüstü Avrupa Konsey Toplantısı'nda, üye devletlerin Europol ile daha fazla istihbarat paylaşımı yapmaları ve iş birliğini artırmaları talep edilmiştir (Bosilca, 2013, s. 9).

Bu bağlamda, güvenlik ve istihbarat servislerinin olası terör tehditlerini önleme noktasında erken tepki vermesinin önemi vurgulanmıştır. Toplantı kararları sonrasında, Kasım 2001'de, ilk Terörizmle Mücadele Görev Gücü (*Counter Terrorist Task Force,* CTTF) faaliyete geçmiştir. CTTF, güvenlik ve istihbarat servislerinin irtibat memurlarından oluşmaktaydı. Görevi ise terörizmle mücadeleyle ilişkin bilgi ve istihbarat toplamak; bu doğrultuda Europol'ün resmi işlevlerinden olan stratejik raporlar hazırlama görevini yürütmektir. Ayrıca, bu organizasyonun kendisiyle benzer görevler yürüten ABD'deki diğer oluşumlarla iş birliği yapması da talep edilmekteydi (Bosilca, 2013, s. 10).

1999 yılından bu yana faaliyette olan Europol'ün 2003 yılı itibarıyla bütçesi ikiye katlanarak yaklaşık 52 milyon euro gibi bir rakama ulaşmıştır. O dönemdeki personel sayısının ise yine aynı yıl itibarıyla 242'den 350'ye çıkarılması öngörülmüştür. Verilen bilgilere ek olarak Europol'ün; aynı dönemde otuz bin çalışanı ve 3 milyar dolarlık bütçesi olan FBI'nın Avrupa'daki muadili olması, pek olası görülmemiştir. Bütçe ve personel sayısı üzerine yapılan bu karşılaştırmanın yanında, Europol'ün yaptırım yetkisi olmaması ve sadece geniş çaptaki suçlara ilişkin soruşturma başlatma ve analiz ile koordinasyon konularındaki yetkileri, Europol'ün FBI'ya göre etkinliğini sınırlandıran etkenler olarak görülmüştür (Stevenson, 2003, s. 86).

1999 yılında yürürlüğe giren Europol Sözleşmesi ve 11 Eylül saldırıları sonrasında, Europol ve Europol'ü destekleyenler tarafından teşkilatın görevlerini yerine

getirmesi için daha fazla yetki ve daha geniş bir görev alanına sahip olması gerektiği savunulmuştur. Bu bağlamda Europol'ün yetki alanı içerisinde yer alan suç türlerinin sayısı beşten yirmi yediye çıkmıştır (Hayes, 2006, s. 2).

Europol'e tanınan yetkilerin yanında üye devletlere de birtakım sorumluluklar yüklenmiştir. Örneğin; Avrupa Konseyi'nin almış olduğu kararlara binaen 2005 yılından itibaren üye devletler, terörizmle ilgili yürüttükleri soruşturmalar hakkında Europol'e bilgi vermek zorundadır (Dumitrescu, Paraschiv ve Nitu, 2020, s. 59).

Başlangıçta "orijinal" bir kurum olan Europol; 1 Ocak 2010 tarihli Avrupa Konseyi Kararı'nın Europol Sözleşmesi'nin yerini almasının ardından, genişletilmiş bir yetki alanı ve daha karmaşık görevlere sahip bir AB kurumu olmuştur (Popa, 2013, s. 223).

> [Yetki alanı genişletilen Europol'ün] *görev alanına en az iki üye ülkeyi ilgilendiren; yasadışı uyuşturucu ticareti, yasadışı göç şebekelerinin katıldığı suçlar, yasadışı motorlu taşıt ticareti, çocuk pornografisi, her türlü insan ticareti, para ve diğer ödeme araçları ile ilgili kalpazanlık, radyoaktif ve nükleer maddelerin yasadışı ticareti, terörizm suçları ile, bu suç türleri ile bağlantılı kara para aklama faaliyetlerinin önlenmesi ve bunlarla mücadele edilmesi girmektedir* (Emniyet Genel Müdürlüğü Resmi İnternet Sayfası, 2013, Erişim Tarihi: 29.09.2022).

Europol, polislik özelinde AB'nin güvenlik alanındaki yaklaşımını yansıtmakta ve genel anlamda AB'nin suçla mücadelesinin merkezinde konumlandırılmaktadır. Bu durum; AB tarafından Europol'ün, Avrupa'da karşılaşılan suç kapsamında değerlendirilebilecek büyük tehditlere müdahil olması yönündeki teşviklerle açıklanmaktadır. 2004 Lahey ve 2010 Stockholm programlarının dahil olduğu pek çok belgede bu teşvik açıkça görülmektedir (Rozée, Kaunert ve Léonard, 2013, s. 372). Bununla birlikte Europol'ün yetkinliği ve ne düzeyde bir polislik aktörü olduğu konusu da tartışılmaktadır.

Tartışmaların ışığında Europol, terörizmle mücadelede gerçekçi bir aktör olarak görülmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında ise birkaç neden etkili olmuştur. Bu nedenlerden ilki; Europol'ün kuruluş ve etkinliğinin 11 Eylül saldırıları öncesine dayanmasıdır. Zira bu teşkilat, Avrupa çapında yıllardır süregelen terörizm tehditlerine karşı halihazırda mücadeleye destek vermekteydi. Bundan dolayı Europol'e gerekli yetkileri vererek sorumluluk yüklemek daha makul karşılanmıştır.

İkinci neden; genel olarak polis iş birliği teşkilatlarının, kendilerini daha tarafsız kılan ve gündelik siyasi kaygılardan uzak tutan bir rol edinmeleridir (Jansson, 2018, s. 433).

Çalışmanın önceki kısımlarında da vurgulandığı üzere, özellikle Topluluklar döneminde Avrupa, terörizm sorununu çözmede önemli bir yeri olan iş birliği ve koordinasyon konularında oldukça yetersizdi. Bu noktada Europol; 1960 - 1970'li yıllardan itibaren mücadele edilen bu sorunu çözmede AB'ye yardımcı olacak önemli bir teşkilat olarak görülmüştür.

Sınırlı bütçesi, personeli ve yetkileriyle başarıya ulaşmaya çalışan Europol'ün terörizmle mücadeledeki etkisini, yerini ve aynı zamanda AB'nin terörizmle mücadeleye bakışı, TE-SAT Raporları çerçevesinde çalışmanın bir sonraki bölümünde aktarılmaya çalışılacaktır.

3.4.2. Eurojust

İlk olarak ekonomik boyutta başlayan Avrupa bütünleşmesi, yıllar geçtikçe farklı alanların dahil olduğu geniş kapsamlı bir sürece evrilmiştir. Bu dinamik süreç içerisinde, önceki dönemlerde daha çok Avrupa Konseyi'nin üstlendiği adli ve cezai alanlardaki iş birliği hususu, özellikle 1980'li yıllardan itibaren AET/AT ve AB'nin etki alanına girmeye başlamıştır. 1990'lı yıllardan itibaren ise; önce ABA, ardından da Amsterdam Antlaşması'yla AB'nin üç sütunlu yapısında bulunan adli ve cezai konuların yer aldığı adalet ve içişleri alanı oluşturulmuştur (Özcan, 2005, s. 243).

Bu bağlamda Avrupa Konseyi; Maastricht ve Amsterdam'ın ardından 1999 tarihli Tampere Zirvesi'nde alınan kararlarda, ciddi organize suçlara karşı mücadeleyi güçlendirmek amacıyla Eurojust'ın kurulmasına karar vermiştir (European Council, 1999).

Bu kararın ardından 19 Aralık 2000 tarihinde Konsey tarafından alınan "Geçici Adli İş Birliği Biriminin Kurulmasına İlişkin Konsey Kararı" çerçevesinde, Eurojust kurulmadan önce ilk olarak "Geçici Adli İş Birliği Birimi" adı altında bir oluşumun hayata geçirilmesi kararlaştırılmıştır. Ayrıca ilgili kararda, Tampere Zirvesi'nde uzlaşıya varılan kararlara istinaden "2001 yılının sonuna kadar Eurojust'ın kurulması

gerekliliği hatırlatılmış[tır]". 28 Şubat 2002 tarihinde ise Eurojust kurulmuş[7] ve önceki Birim'in varlık ve işlevi sona ermiştir (Özcan, 2005, ss. 248–249). Böylece Eurojust, dünya üzerinde kurulan ilk daimî adli makamlar ağı olmuştur (Bures, 2010, s. 238).

Merkezi Lahey'de yer alan Eurojust tüzel kişiliğe sahip bir organ olup, Tampere'de alınan kararlara istinaden her üye devlet tarafından seçilecek bir hakim, savcı veya eşdeğer yetkiye sahip polis memuru (Bures, 2010, s. 238), birim bünyesinde "ulusal üye" olarak görevlendirilecektir (Helmberg, 2007, s. 246). "Eurojust, üye devletlerden bağımsız çalışacak bu görevlileriyle ulusal yargı organları arasında koordinasyonu kolaylaştırma ve örgütlü suç davalarındaki ceza kovuşturmalarını desteklemek görevine sahip olacaktır" (Kedikli, 2006, s. 61).

Eurojust, 25[8] ulusal üyeyi Kolej (*College*) adı altında bir araya getirmiştir. Bu ulusal üyelerin tamamı, daha hızlı bir iş birliği gerçekleştirmek ve diğer ülkelerin birbirinden farklı ceza hukuku sistemlerine uyum sağlayacak bir ortama fırsat veren tek bir çatı altında toplanmışlardır (Thwaites, 2006, s. 294).

Eurojust; Europol gibi bürokratik engellere takılmadan hareket edebilen ve ayrıca bünyesinde yer alan üye devletlerce seçilmiş uzmanların, aynı bina içerisinde çalışmaları nedeniyle gayri resmi olarak birbirleriyle iletişim kurabilmelerine imkan tanıyan bir yapıya sahiptir. Buna ek olarak, ulusal üyelerin kendi ülkelerine ait ceza yasalarına hakim olmaları ve dolayısıyla yine kendi ülkeleriyle olan bağlantılarını korumaları, bu birimin yerel adli makamlarla kolaylıkla iletişim kurmasına olanak sağlamaktadır (Helmberg, 2007, s. 246).

> *Eurojust'ın temel amaçları; sınıraşan suçlar ve organize suçluluğun araştırılması ve soruşturulmasında iş birliğini geliştirmek, teşvik etmek, koordine etmek, üye devlet ve Konsey'e gerekli uzmanlık bilgisini temin etmektir. Eurojust'ın yetkili olduğu alanlar ise; bilişim suçları, Avrupa Topluluğu'nun mali çıkarlarına zarar veren sahtecilik, rüşvet vb. her türlü suç, suç gelirlerinin aklanması, çevreye karşı suçlar, suç örgütüne üye olmak ve Europol'ün Kuruluşuna Dair AB Konsey Kararı'na yapılan atıf uyarınca, kararda ve kararın ekinde belirtilen yasadışı uyuşturucu ticareti, insan ticareti, radyoaktif madde ticareti, motorlu taşıtlarla ilgili*

[7] 2002 yılı Şubat ayında Eurojust'ın kurularak faaliyete geçmesi, AB'nin 11 Eylül saldırılarına karşı genel anlamda verdiği yanıtlarla yakından ilgili olarak görülmüştür (Coninsx, 2012, s. 966).

[8] İlerleyen süreçte yaşanan genişleme dalgaları neticesinde üye sayısı artmış ve 2020 yılı itibarıyla Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılmasıyla birlikte bu sayı 26 olarak güncellenmiştir.

suçlar ile yolsuzluk, dolandırıcılık gibi Europol'ün diğer yetkili olduğu suçlardır (Yılmaz, 2017, s. 737).

AB için terörizmle mücadelenin esas aktörü üye devletlerdir. Yargısal olarak, yetkili yerel makamlar cezai soruşturma ve kovuşturma süreçlerini yürütürken, yapılacak yargılamalar da ulusal mahkemelerce gerçekleştirilmektedir. Ancak; birden fazla üye devleti ilgilendiren bir terör suçunun yargısal süreçleri, egemenlik ve bölgesellik ilkesinin getirmiş olduğu sınırlamalar nedeniyle yerel adli makamların işlerliğini sekteye uğratmaktadır (Coninsx, 2012, s. 965).

Ancak bu noktada Eurojust devreye girmektedir. Eurojust, üye devletler arasındaki koordinasyon ve iş birliğini sağlayarak yargılama süreçlerinin hızlandırılmasına yardımcı olmaktadır. Böylece işlenen terör suçlarının tekrarlanmaması için etkin cezai yaptırımlarla caydırıcılığın sağlanması adına üye devletlere destek olmaktadır.

Adalet alanında üye devletler arasındaki iş birliğini geliştirme misyonu üstlenen Eurojust'ın terörizmle mücadele bağlamında da belli görevleri bulunmaktadır. Bu görevler; bilgiye ulaşma, bilgi transferi, bilginin işlenmesi ve üye devletlere geri dönüş yapmaktır (Altun, 2016, s. 113).

Eurojust'ın sayılan görevleri, terör vakaları açısından dört temel alanı kapsamaktadır (Coninsx, 2012, s. 967):

1. Bir terör örgütüne karşı soruşturma ve kovuşturma süreçleri yürüten birden fazla üye devlete ait adli makamlar arasında bilgi alışverişini kolaylaştırmak.

2. Avrupa çapında tutuklama emirlerinin çıkarılması ve yürütülmesinde üye devletlerin adli makamlarına yardımcı olmak.

3. Yargılama aşamasında olan terör suçu şüphelilerinin kovuşturulma sürecinde gerekli olan tedbirlerin alınması ve delillerin toplanmasının kolaylaştırılmak.

4. Teröristlerin finansmanı için kullanıldığından şüphelenilen ve diğer suçlardan el edildiği düşünülen varlıkları dondurmak ve bu varlıklara el koymak.

AB'nin terörizmle mücadele politikalarında 11 Eylül'ün büyük etkileri olmuştur. Bu çerçevede Terörizmle Mücadeleye İlişkin Çerçeve Kararı, EAW, Europol'ün

etkinliğinin artırılması ve Eurojust'ın güçlendirilmesi noktasında yürütülen çalışmalar, bu dönemde hayata geçirilen en önemli girişim ve gelişmeler olmuştur (Bensahel, 2003, s. 36).

Eurojust da tıpkı Europol gibi terör vakaları ile ilgili yıllık raporlar hazırlamakta ve bu raporlardan elde ettiği verilerle Europol'e destek sağlamaktadır. Europol'ün hazırladığı TE-SAT Raporları'nda, Eurojust tarafından hazırlanan raporlardan bilgi aktarımı sağlandığı görülmektedir.

3.4.3. Frontex

Avrupa için ekonomik bütünleşmenin gerçekleştirilebilmesi adına çözülmesi öngörülen en önemli sorunlardan biri, dahili sınırların kaldırılması olmuştur. Dahili sınırların kaldırılması ve kontrollerin azaltılmasıyla Avrupa içerisinde mal, hizmet ve sermaye akışı daha kolay hale getirilecek ve böylece resmi ve uluslarüstü bir çatı altında uzun yıllardır bir birlik olma hedefinde olan Avrupa'nın isteği büyük ölçüde gerçekleştirilebilecekti.

Ancak; dahili sınırların kaldırılmasıyla birlikte terörizmden ilticaya pek çok aksaklığın ortaya çıkacak olması, özellikle AB'nin gündeminde sıklıkla dile getirilen sorunlardan biri olmuştur. Bu sorunların sadece dahili sınırlarla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda AB'ye komşu ülkelerle olan dış sınırları da ilgilendireceği önemli bir gerçek olarak görülmüştür.

2022 yılı itibarıyla ciddiyetini koruyan ve önemi giderek artan iltica ve yasadışı göç meselesi, AB ülkelerinin ötesinde, özellikle Türkiye gibi komşu ülkelerin güvenlik ve terörizmi ilgilendiren iç ve dış politikalarında da sık sık tartışılan alanlar arasında yer almaktadır. Ayrıca, 11 Eylül saldırılarından sonra hem ABD hem de AB tarafından dile getirilen "AB'nin bir uluslararası terör üssü" haline geldiği vurgusu, birlik olarak Avrupa'nın dış sınırlar üzerindeki kontrolleri artırmasını gerekli hale getirmiştir.

Bu noktada 11 Eylül saldırıları, sınır kontrolleri ve güvenliği çerçevesinde hem araştırmacıların görüşleri etrafında şekillenen hem de AB'nin güvenlik ve terörizmle mücadele politikalarına yansıyan ortak bir sorun olarak görülmüştür. Zira, AB kurumları tarafından 11 Eylül saldırılarına verilen yanıtlar; terörizm, güvenlik, göç

ve sınır konuları arasında net bağlantıların olduğunu ortaya koymuştur (Neal, 2009, s. 338).

Bu çerçevede, Fransızca'da 'dış sınırlar' anlamına gelen ***front****ières* ***ex****térieures* ifadesinin baş harflerinden oluşan Frontex (tam adıyla AB Üye Devletlerinin Dış Sınırlarında Operasyonel İşbirliğinin Yönetimi için Avrupa Ajansı, *European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States of the EU*) (Chillaud, 2012, s. 46), göçün güvenlikleştirilmesi[9] bağlamında 2004 yılında kurulmuştur (Turgay, 2021, s. 7).

Diğer AB kurumlarından farklı olarak merkezi bir organ olmayan bu oluşum, belirlenen görevleri kendi tüzel kişiliği ile yerine getirmektedir. Merkezi Varşova/Polonya'da bulunan Frontex, 3 Ekim 2005 tarihinde faaliyete geçmiştir (Chillaud, 2012, s. 56).

Frontex'in görev alanına hava, kara ve denizlerin yer aldığı dış sınırlar girmektedir. Rolü destek ve uzmanlık sağlamak olan Frontex'in (Chillaud, 2012, s. 50), başlıca görevlerini şu şekilde sıralanabilir (Council of the European Union, 2004, s. 4):

> 1. Dış sınırların yönetimi alanında üye devletler arasında yürütülecek operasyonel iş birliğini koordine etmek.
>
> 2. Ortak eğitim standartlarının oluşturulması da dahil olmak üzere, ulusal sınır muhafızlarının eğitimi konusunda üye devletlere yardımcı olmak.
>
> 3. Risk analizleri yapmak.
>
> 4. Dış sınırların kontrolü ve gözetimi ile ilgili araştırmaların ilerleyişini takip etmek.
>
> 5. Dış sınırları ilgilendiren ve daha fazla teknik/operasyonel destek gerektiren durumlarda üye devletlere yardımcı olmak.
>
> 6. Yapılan ortak geri dönüş operasyonlarını organize etmede üye devletlere gerekli desteği sağlamak.

Genel anlamda sınır yönetimi hususunda üye devletler arasındaki operasyonel iş birliğini koordine etme amacıyla kurulan Frontex'in yetkisi; düzensiz göç, insan ticareti, göçmen kaçakçılığı, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı, belge sahtekarlığı,

[9] Göçün güvenlikleştirilmesi ile Frontex arasındaki ilişki için bkz. (Turgay, 2021, ss. 5–26).

çalıntı araçlar ve terörizmin de dahil olduğu geniş ölçekli bir çerçevede sınır ötesi suç türlerini içermektedir. Bu bağlamda; sadece 2015 yılında yirmi bir ortak kara, deniz ve hava operasyonu düzenlenmiştir (Sarantaki, 2019, ss. 7–8).

Kurulduğu dönemde 6 milyon euroluk bütçesi ve 70 personeli bulunan Frontex, günümüzde 543 milyon euroluk bütçesi ve 1500'den fazla personeliyle AB'nin en geniş teşkilatlı yapısına sahip kurumlardan biri olmuştur. Ancak; 2020 yılından itibaren özellikle Avrupa basınında geniş yer bulan; Yunan sahil güvenlik güçleri tarafından gerçekleştirilen geri itmeler ve göçmen botlarına verilen zararlar neticesinde mağduriyet ve ölümlerin yaşanması ve bu türden uluslararası hukuka aykırı davranışlara Frontex'in göz yumduğu iddiası, kurumun eleştirilere hedef olmasına ve davalara konu olmasına neden olmuştur (Çam, 2022, 7 Mayıs).

Yine de Frontex, AB'nin dış sınırlarını korumada önemli roller üstlenmiş bir oluşumdur. Dış sınırlar özelinde yapılan ortak operasyonlar ve bu bağlamda üye devletler arasındaki iş birliği ve koordinasyonu sağlama misyonu, Frontex'in AB için oldukça gerekli ve önemli bir kurum olduğunu göstermektedir.

Genel bir değerlendirme yapıldığında, birbiriyle benzer ve bağlantılı noktaları olan Europol, Eurojust ve Frontex'in en önemli yönü; bu kurumların bir üye devlet ile üçüncü bir ülkenin veya bir üye devlet ile AK'nin dahil olduğu ceza soruşturmalarının uygun bir şekilde yürütülebilmesi için gerekli desteği sağlamasıdır. Ayrıca bu kurumlar ciddi suçlar ve terörizmle ilgili bilgi alışverişini sağlama görevini de üstlenmişlerdir. Buna ek olarak Europol ve Eurojust'ın mevcudiyeti, üye devletleri sınıraşan organize suçlara karşı kalıcı önlemler almaya ve bu suçlarla mücadelede üye devletlerin ulusal hukuk sistemlerini birbirine entegre hale getirmeye zorlamaktadır. Son olarak bu iki kurum; karşılıklı adli yardımlaşma, iade süreçleri, teknik yardım ve mesleki eğitimin geliştirilmesi gibi konularda kolluk kuvvetleri arasındaki iş birliğini koordine etmeleri yönüyle de oldukça önemlidir (Popa, 2013, ss. 228–229).

Sonuç olarak AB, terörizmle mücadele alanında başlangıçta yaşanan zorlukların ardından, oldukça gelişmiş ve kapsamlı bir tehdit değerlendirme sistemine ulaşmıştır. Bu sistem içerisinde Europol; AB genelindeki terör tehditlerinin stratejik değerlendirme ve analizini, TE-SAT Raporları ile yıllık olarak şeffaf bir şekilde sunmaktadır. EU Intcen; AB'nin karşı karşıya kaldığı uluslararası terör tehditlerinin

geçirdiği evrimin sürekli analizini yapmaktadır. AB Terörizmle Mücadele Koordinatörlüğü; altı aylık AB Terörizmle Mücadele Stratejisi Tartışma Belgeleri düzenleyerek son zamanlardaki tehdit gelişmelerini ve bu gelişmelere karşılık AB'nin alacağı aksiyonlar için ihtiyaçları tespit etmektedir. Keza Eurojust; sadece TE-SAT Raporları'na katkıda bulunmakla kalmayıp, tüm üye devletleri kapsayan Terör Suçları Monitörü ve Terör Finansmanı Muhtırası düzenlemektedir. Bu birbirinden farklı tehdit değerlendirme unsurları, özellikle AB iç güvenlik yönetişiminin önemli parçalarını oluşturmaktadır. Çünkü bu unsurlar, bir bütün olarak üye devletlere ait terörizmle mücadele mekanizmalarının tek başlarına sağlayamadığı tehdit tanımlamalarını ve analizlerini ortaya koymaktadır (Monar, 2014, ss. 201-202).

4. TE-SAT RAPORLARI ÇERÇEVESİNDE AVRUPA BİRLİĞİ'NDE TERÖRİZM

4.1. AVRUPA BİRLİĞİ TE-SAT RAPORLARI, ÖNEMİ VE GENEL ÖZELLİKLERİ

AB Terörizm Durum ve Eğilim Raporları (*EU Terrorism Situation & Trend Report – TE-SAT Report*) ya da kısaca TE-SAT[10], 11 Eylül saldırılarının ardından AB Konseyi Terörizm Çalışma Grubu[11] (TWP)'ndan Avrupa Parlamentosu'na bilgi aktarımı sağlayacak bir raporlama mekanizması olarak hayata geçirilmiştir.

TE-SAT, yıllık olarak AB'deki terörizm olgusuna kolluk kuvvetleri açısından genel bir bakış sağlamak için hazırlanmaktadır. Ayrıca; AB'de yaşanan terör saldırıları ve tutuklamalarla ilgili temel gerçekleri ve sayısal verileri belirlemeyi, mevcut bilgilerden elde edilecek eğilimleri ve yeni gelişmeleri göstermeyi amaçlamaktadır (Europol, 2009, s. 8; Europol, 2013, s. 48).

4.1.1. TE-SAT Raporları'nın Önemi

AB'nde terörizm durumuna yıllık ölçekte bir bakış açısı sunan TE-SAT, birçok kesim ve aktörün yararlanabileceği değerli bilgiler sunmaktadır. Bu bilgiler; şahıslar, devletlerin ve diğer uluslararası/uluslarüstü aktörlerin bireysel çabaları ile ulaşamayacakları türden geniş ve kapsamlıdır.

Europol tarafından hazırlanan TE-SAT Raporları; terörizm konusuyla ilgilenen araştırmacılar, akademisyenler ve terörizmle mücadele eden devletler için oldukça kritik veriler ve yol gösterici detaylar içermektedir.

11 Eylül saldırıları öncesi AB üye devletleri; dağınık ve iş birliğinden uzak bir anlayışla politikalar üretmekteydiler ve bu devletlerden bir kısmı, bireysel terörizmle mücadele yasalarına sahipti. Ancak bu politikalar, Europol'ün faaliyete geçmesi sonrasında yayımlanmaya başlayan TE-SAT Raporları'nın da gösterdiği üzere, gözle görülür şekilde daha düzenli ve iş birliğine dayalı politikalar haline gelmiştir.

---

[10] TE-SAT Raporları, 2007'den itibaren Europol tarafından her yıl düzenli olarak yayınlanmaktadır. Çalışmanın devamında raporlardan bahsederken, raporların yayınlandığı yıl referans alınarak kısaca TE-SAT 2007, TESAT 2014, TE-SAT 2020 vb. şekilde bir kısaltma yöntemi uygulanacaktır. Bu raporlara, Europol'ün resmî web sayfası https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/tesat-report linkinden ulaşılabilmektedir.

[11] Europol, 2006'da TWP'nin yerini almıştır.

Özellikle "AB ve terörizm" konusunda çalışma yürüten araştırmacılar ve akademisyenler için TE-SAT; yıllık olarak AB'nin terörizm durumu ve eğilimlerini yansıtmak açısından kapsamlı ve karşılaştırmalı nitel veriler içermektedir. TE-SAT; nitel verilerden elde edilecek bilgilerin yardımıyla, AB'nin terörizmle mücadelesindeki yaklaşık son 20 yıllık süreç içerisinde, üye devletler arasındaki iş birliği ve koordinasyonu sağlama görevini üstlenen Europol'ün, etki ve etkinliğinin gözlemlenebileceği bir belge olma niteliği taşımaktadır.

TE-SAT'ta yer alan nicel veriler ise, çeşitli istatistiksel analizleri ortaya koyma noktasında faydalı ve geniş kapsamlı sınıflandırmalar içermektedir. AB'de gerçekleşen terör saldırıları, tutuklama, mahkûmiyet ve cezalar gibi yıllara göre farklı değerler alabilen pek çok değişken, AB'nin terörizmle mücadelesinde ve bu olguya yaklaşım tarzında dönemsel olarak ortaya çıkan değişimleri net verilerle ortaya koymaya yardımcı olabilir. Bununla birlikte bu çalışmada nicel veriler, esasında başka bir çalışmanın konusu olması gerektiğinden, sadece örneklem amacıyla kullanılacaktır.

TE-SAT'ın getirmiş olduğu bu kapsamlı yaklaşım, AB üye devletleri ve AB dışındaki devletlerin terörizmle mücadele politikaları ve diğer devletlerle yürütecekleri iş birliği için de önemli bir örnek teşkil etmektedir. Pek çok devlet, raporların sunmuş olduğu geniş çaplı kazanımlar sayesinde yeni ve farklı bakış açıları kazanarak terörizmle mücadele süreçlerinde daha etkin ve gelişmiş bir iş birliğinden doğacak, uyumlu ve etkin politikalar üretebileceklerdir.

Üye devletler tarafından Europol'e bildirilen ve TE-SAT'ta yer verilen birtakım terör faaliyetleri sonucunda AB üye devletleri tarafından alınan bazı önlemler, AB dışındaki ülkelerin terörizmle mücadele ile ilgili mevzuat ve uygulamaları için yol gösterici birer örnek teşkil edebilmektedir. Bu bağlamda örneğin; TE-SAT 2007'de yer alan ve 2006 tarihinde yaşanan örnek bir olayda, Birleşik Krallık'tan ABD'ye giden bir yolcu uçağında plastik meşrubat şişelerine gizlenmesi planlanan sıvı patlayıcıların, pille çalışan kapsüller yardımıyla patlatılması öngörülmüş, ancak bu plan engellenmiştir. Engellenen bu saldırı planı sonrasında, el tipi kabin bagajlarında bulundurulmasına izin verilen sıvı miktarı üzerindeki kısıtlamalar artırılmış ve bu durumun sivil hava yolculuğu üzerinde büyük etkisi olmuştur (Europol, 2007, s. 19).

Bir başka örnekte ise; aşırı sağ grupların bir propaganda aracı olarak kullandığı, Yahudi aleyhtarlığı çerçevesinde düşmanlık ve ayrımcılık içeren anti-semitizm kavramının fikri arka planı etrafında şekillenen ve 2021 yılında artış eğiliminde olduğu tespit edilen propagandalar üzerinden suç işlemeye teşvik etmek amacıyla dernek kurdukları iddiasıyla haklarında soruşturma açılan İtalyan kökenli neo-Nazi grubu *Ordine Ario Romano* üyesi olduğu tespit edilen 12 kişi hakkında ihtiyati tedbir kararı alınmıştır (Europol, 2022, s. 57). Bu karar, ilerleyen süreçte bu üyelerin faaliyetlerini kontrol etme veya engelleme gayesiyle alınmıştır. Zira terör örgütleri, yapıları itibarıyla eylemlerine bir adanmışlık ve kutsallık atfetmektedirler. Bu nedenle de şartlar uygun hale geldiğinde, bu tip örgütler yeniden faaliyetlerine devam etme eğiliminde olabilmektedirler.

TE-SAT Raporları; çok yönlülüğü, kapsamlı ve doğrulanabilir içeriği nedeniyle "AB ve terörizm" konusu üzerine yapılacak araştırmalar ve akademik çalışmalar için başvurulacak önemli kaynaklardan biridir. Bununla birlikte, literatürde Raporlar'ın genelinin işlendiği bir çalışmanın bulunmaması, bu tez çalışmasının önemini de artırmaktadır.

4.1.2. Kapsamı ve Genel Özellikleri

TE-SAT, öncelikli olarak terörizme odaklanmaktadır. Ancak; AB'deki terörizm durumunu daha iyi tanımlayabilmek ve daha kapsamlı bir bakış açısı sunmak için, mevcut olduğunda ve üye devletler tarafından bildirildiği takdirde, belirli şiddet içeren aşırılık yanlısı eylem ve faaliyetler de TE-SAT'ın kapsamına dahil edilebilmektedir. Bu sayede TE-SAT, AB'deki mevcut terör ortamını etkileyen ve gelecekte de etkileyebileceği düşünülen tehditlere karşı geniş bir değerlendirme alanı sunabilmektedir (Europol, 2020, s. 90).

Analitik bir rapor olarak TE-SAT, hem durum hem de trend belirten bir rapordur. Bu iki yaklaşım çerçevesinde TE-SAT'ın özellikleri aşağıda verilmiştir :

1. Bir durum raporu olarak TE-SAT, terörizmin dışa dönük tezahürlerini (terör saldırıları, failleri vb) tanımlar.

2. Terörizmin temel nedenlerinin analizi ve terörün oluşturduğu tehdit değerlendirmeleri TE-SAT'ın kapsamı dışındadır.

3. TE-SAT, uygulanan terörizmle mücadele politikalarının ve kanunlar çerçevesinde alınan uygulama tedbirlerinin etki veya etkinliğini değerlendirme amacı gütmez. Ancak bunlardan bazılarını örnekleme amacıyla kullanabilir (Europol, 2011, s. 8).

4. TE-SAT, bir mevcut durum değerlendirmesi olmasının yanı sıra; aynı zamanda bir trend[12] raporudur. Bu nedenle geleceğe yönelik bir projektör rapor olma özelliğine haizdir.

5. TE-SAT gizlilik derecesinde sınıflandırılmış ya da devam eden soruşturmaları tehlikeye atacak bilgileri içermez.

6. Son olarak TE-SAT; özünde bir AB raporu olması nedeniyle tek tek üye devletlerdeki terörizm durumunu açıklamak yerine AB'nin bütünündeki terörizm durumuna dair genel bir bakış sunmayı hedeflemektedir. Bunu yaparken de, AB'de yaşanan terör saldırıları ve terörist faaliyetlerle ilgili temel bilgi ve istatistiklerinden faydalanmaktadır.

Yukarıda verilen özellikler çerçevesinde TE-SAT, Europol uzman ve analistleri tarafından; üye devletler, bazı üçüncü ülkeler[13], ilgili AB kurumları[14], Interpol gibi diğer ortak kuruluşlar ve açık kaynaklardan elde edilen bilgilerin katkılarıyla hazırlanmaktadır.

Temelde üye devletlerden sağlanan veriler ışığında, ilgili raporun yayınlandığı tarihin bir yıl öncesine ait tamamlanmış/başarıya ulaşmış, başarısız olan veya engellenen terör saldırılarıyla ilgili olarak; saldırıların hangi terör örgütü/türü tarafından gerçekleştirildiği, saldırılarda kullanılan yöntemler ve saldırıların finansmanı, saldırıların sonuçları, faillerin cinsiyet ve yaşa göre dağılımı gibi istatistiksel veriler sunularak AB'nin bütününde gerçekleştirilen saldırılar hakkında kapsamlı analizler yapılmaktadır.

12 TE-SAT 2007'de trend; "bir durumun değişme veya gelişme biçimindeki genel eğilimi" olarak tanımlanmıştır. Bu nedenle, dinamik bir olgu olan terörizmin ilerleyen süreçte yaşayacağı değişim ve dönüşümü gösterebilmek adına 2007 tarihli Rapor'un bir referans noktası olarak kabul edilmesi gerektiği üstü kapalı şekilde ifade edilmiştir (Europol, 2007, s. 8).

13 Örneğin; Rusya Federasyonu (Europol, 2013, s. 48), Kolombiya, Hırvatistan, İzlanda, Norveç, İsviçre, Türkiye, ABD (Europol, 2011, s. 8).

14 Başta Eurojust olmak üzere SitCen/EU Intcen ve AB Terörizmle Mücadele Koordinatörlüğü.

Ayrıca; üye devletlerden toplanan veriler Europol tarafından işlendikten sonra bu verilerin üye devletlerle kontrol edilerek sağlaması yapılmaktadır. Kontroller sonrası verilerde uyuşmazlıklar olması halinde, sonuçlar düzeltilerek işlemler tamamlanır ve üye devletler tarafından doğrulanır.

TE-SAT; üye devletlerden sağlanan terör saldırıları ile ilgili verilerin yanında, üye devletlerin ulusal makamları tarafından Eurojust'a iletilen verilerden de faydalanmaktadır. Öyle ki Eurojust, her Üye Devletteki mahkeme işlemlerinin sayısını, sonuçlandırılmış mahkeme işlemlerindeki kişi sayısını, davalar sonucunda mahkûmiyet ve beraat sayılarını, gerçekleştirilen terör saldırılarının türünü, bunun yanı sıra sanıkların cinsiyeti ve verilen cezalar hakkında verileri toplayarak Europol ile paylaşmaktadır.

TE-SAT'ta, yıllara göre isimlendirmelerde değişiklikler görülse de, temelde beş terörizm türünün fikri ve ideolojik arka planına sahip terörist birey ya da gruplar tarafından gerçekleştirilen saldırılar ve bu unsurların grupların etkinliği analiz edilerek çeşitli değerlendirmeler yapılmaktadır. İlgili raporlarda yer alan terörizm türleri şunlardır:

1. İslamcı[15]/ dinden ilham alan[16]/ cihatçı terörizm[17] (*Islamist/ religiously-inspired/ jihadist terrorism*)
2. Etnik/milliyetçi ve ayrılıkçı terörizm (*Ethno-nationalist and separatist terrorism*)
3. Sol ve anarşist terörizm (*Left-wing and anarchist terrorism*)
4. Aşırı sağ terörizm (*Right-wing terrorism*)
5. Tek konulu terörizm (*Single issue terrorism*)

TE-SAT, sadece AB ülkeleriyle sınırlı kalmayarak, terörizm türlerine göre AB dışındaki terörizm durumunu gösteren veriler de içermektedir. Bu veriler daha çok üçüncü ülkeler tarafından sağlanmakta olup, verilerin geneli AB vatandaşlarını ve/veya AB'deki terörizm durumunu etkileyen olay ve durumlarla bağlantılıdır. AB

[15] 2007, 2008, 2009, 2010 ve 2011 tarihli raporlarda "İslamcı terörizm" ifadesi kullanılmıştır.

[16] 2012, 2013, 2014, 2015 tarihli raporlarda "Dinden ilham alan terörizm" ifadesi kullanılmıştır.

[17] 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021 ve 2022 tarihli raporlarda "Cihatçı terörizm" ifadesi kullanılmıştır.

sınırları dışarısından edinilen bilgiler, 2016 yılında hazırlanan AB Küresel Stratejisi'nde verilen önceliklerle de paralellik göstermektedir.

4.2. TE-SAT RAPORLARI'NIN METODOLOJİSİ

TE-SAT'ın hazırlanmasında, şekil ve içerik bakımından yıllara göre değişiklik gösterebilen bir metodoloji uygulanmaktadır. Şekil olarak, ilk dört raporun hazırlanmasında uygulanan metodoloji kısmı raporun giriş bölümünden hemen sonra verilirken, TE-SAT 2011'den itibaren bu kısım raporların sonundaki ekler bölümünün altında yer almıştır.

İçerik bakımından ise TE-SAT'ın metodolojisinde, genel olarak terörizmin ve ilgili raporda beyan edilen terörizm türlerinin tanımları, bunların yanı sıra üye devletler tarafından sağlanan verilerin nasıl toplandığı ve analiz edildiğiyle ilgili izlenen yöntem ve elde edilen bulgular işlenmiştir.

TE-SAT 2007 yayımlanmadan önce dört rapor daha yayımlanmıştır. Ancak 2006 yılının başında Europol, yıllık raporların kalitesini artırmak için veri toplama işlemlerini genişletmeyi ve geliştirmeyi teklif etmiştir. Bu teklif, 1-2 Haziran 2006 tarihlerinde Adalet ve İçişleri Konseyi tarafından onaylanmış ve böylece TE-SAT'ın yeni hazırlanma metodolojisi kabul edilmiştir (Europol, 2007, s. 8).[18]

4.2.1. Tanımlar

TE-SAT 2007'de terörizm olgusu; "temelde siyasi güdüler tarafından yönlendirilen ve siyasi amaçlara yönelik siyasi bir olgu olmasına rağmen, kanun yaptırımı açısından bir 'suç' olarak tartışılmıştır" (Europol, 2007, s. 8).

2007 yılında yayımlanan ilk TE-SAT Raporu'nda terörizm; bir ideoloji veya hareket olarak değil, siyasi hedeflere ulaşabilmek için uygulanan bir taktik veya yöntem olarak görülmüştür. Bu görüş, 2022 tarihli Terörizmle Mücadeleye İlişkin Konsey Çerçeve Kararı'nda yer alırken, üye devletlerin 31 Aralık 2002 tarihine kadar ulusal mevzuatlarını bu Çerçeve Karar'a göre uyumlu hale getirmesi talep edilmiştir. Bununla birlikte TE-SAT 2007 için toplanan verilerin, üye devletlerin terör suçları tanımlarına dayandırıldığı özellikle vurgulanmıştır. Çünkü 2006 yılı itibarıyla bazı

[18] Bu paragrafta verilen genel bilgilere, bütün raporların giriş ve/veya metodoloji kısımlarında yer verilmiştir. Raporların, özellikle 11 Eylül saldırılarının ardından hazırlanmaya başladığı vurgusu, AB'nin terörizmle mücadele politikalarında ve terörizme bakışında, 11 Eylül saldırılarının ne denli önemli değişimlere neden olduğunun en önemli göstergelerinden biri olmuştur.

üye devletler, henüz ulusal mevzuatlarını Çerçeve Karar ile uyumlu hale getirmemişti (Europol, 2007, s. 9).

İlerleyen süreçte tüm üye devletler tarafından kendi yasal mevzuatlarına uygulanan 2002 tarihli Çerçeve Kararı'nda yer alan terör suçları tanımı[19], 2009 TE-SAT'tan itibaren raporların metodolojisinde yer almaktadır. Sonrasında ise; 2017 tarihli ve 2017/541 sayılı AB Yönergesi ile, 2002 tarihli Çerçeve Karar ve 2005 tarihli Konsey Kararı'nda değişiklik yapılmış ve bu Yönerge'nin yoruma yer bırakmadığı durumlarda, TE-SAT'ın üye devletlerin kendi ülkelerinde geçerli olan terör suçları tanımlarına uyacağı belirtilmiştir (Europol, 2018, s. 78).

Rapor'da dikkat çeken önemli husus, hangi suç türlerinin raporlarda yer alacağıyla ilgilidir. Buna göre örneğin, TE-SAT 2007 sadece terörizme odaklanmıştır. Üye devletler tarafından terörist faaliyet olarak bildirilmeyen siyasi güdümlü şiddet eylemleri ve benzer diğer suçlar[20] terörizm kategorisine alınmamış ve bu nedenle de bu tür suçlara TE-SAT 2007'de yer verilmemiştir (Europol, 2007, s. 9).

Ancak TE-SAT 2008'den itibaren nitel veriler açısından Rapor'un kapsamında değişiklik yapılmıştır. Bu değişiklik kapsamında; üye devletlerin aşırılık yanlısı suç eylemleri hakkında Europol'e rapor vermelerine izin verilmiş ve bu izin, TE-SAT 2008 Danışma Kurulu[21] tarafından istişare edilerek onaylanmıştır (Europol, 2008, s. 6). Bununla birlikte nicel veriler bu değişikliğin dışında tutulmuş; üye devletlerden sadece terörizmle ilgili tutuklamalar, saldırılar ve faaliyetler hakkında veri sağlamaları istenmiştir (Europol, 2008, s. 7). Europol tarafından gösterilen bu tutum, TE-SAT'ın ekseriyetle terörizmle ilgili bilgi toplayan ve bu verileri aktaran bir rapor olduğunu göstermektedir.

Çalışmanın bir önceki bölümünde de değinildiği üzere Europol, terörizmle mücadelede üye devletler arasında iş birliği geliştirme ve koordinasyon sağlama

[19] İlgili tanım için bkz. (Council of the European Union, 2002, s. 2).

[20] Bu tür suçların kapsamı, aşırılık (*extremism*) yanlısı hareketler çerçevesinde değerlendirilmiştir. Üye Devletlerin ulusal yasaları uyarınca, bir suçun terör suçu kapsamında değerlendirilebilmesi için gerekli olan "bir devleti ciddi şekilde istikrarsızlaştırma veya yok etme niyetiyle şiddet kullanımı" unsurunun aşırılık yanlısı hareketlerin tamamında mutlak surette bulunmaması, bu tutumun sebebi olarak gösterilmiştir (Europol, 2007, s. 9).

[21] TE-SAT Danışma Kurulu, dönemsel olarak değişiklik göstermekle birlikte genel anlamda; birbirini takip eden üç AB Konseyi Başkanlığı (*Troika*) temsilcileri, kurulun daimi üyeleri, Fransa ve İspanya'dan temsilciler, SitCen/EU Intcen temsilcileri, Eurojust ve AB Terörizmle Mücadele Koordinatörlüğü temsilcileri ile Europol uzman ve analistlerinden oluşmaktadır.

misyonunu üstlenmektedir. Bu nedenle doğrudan üye devletlerden alınan 'ulusal düzeydeki veriler' yardımıyla ilgili raporlar oluşturulmaktadır.

Europol; AB'deki terör suçlarıyla alakalı nitel ve nicel veriler toplamanın yanında, bu tür suçlara karıştığından şüphelenilen şahısların tutuklanmalarına ilişkin üye devletlerce sağlanan veya onaylanan verileri toplamaktadır. Bu veri toplama işlemi sadece AB ile sınırlı kalmayarak, AB sınırları dışında gerçekleşen ancak AB'nin çıkarlarını etkileyen durumlardan elde edilen verileri de kapsamaktadır. Eurojust ise terör suçlarıyla ilgili mahkûmiyet ve cezalarla ilgili veri paylaşımında bulunurken, üye devletlerin ulusal mevzuatlarında yapılan değişikliklere ilişkin bilgilendirmelerle (Europol, 2014, s. 52) de Europol ve TE-SAT'a katkı sağlamaktadır.

4.2.2. TE-SAT'ta Yer Alan Terörizm Türleri

Üye devletler; ülkelerinde yaşanan terör olayları, terör faaliyetleri ve terörizmle ilgili tutuklamalar hakkında topladıkları verileri Europol'e bildirirken, bunların hangi terörizm türüyle ilişkili olduğunu da belirtmektedirler. Bu sayede Europol, önceki yıllara ait verilerin karşılaştırmasını yaparak daha sağlıklı ve tutarlı analizler elde etmektedir.

TE-SAT'ta terörizm türleri, üye devletlerden alınan bilgiler çerçevesinde yıllara göre değişiklik gösterebilmektedir. Örneğin; TE-SAT 2007, 2021 ve 2022'de tek konulu terörizm ile ilgili veri bulunmazken, diğer raporlarda bu terörizm türü ile ilgili veriler yer almaktadır.

TE-SAT'ta terörizm türleri, genel olarak terör örgütlerinin motivasyon kaynaklarına göre sınıflandırılmaktadır. Ancak bu sınıflandırma yapılırken, Europol çeşitli zorluklarla da karşılaşmaktadır. Her ne kadar birçok terörist grup, belirli bir motivasyonla hareket ederek belirli bir ideolojiden ilham alsa da, bu grupların çoğunluğu birden fazla motivasyon kaynağı ve ideolojinin karışımının etkisinde de olabilmektedir (Europol, 2007, s. 10). Bu durum, hemen hemen bütün raporlarda dile getirilirken, üye devletler tarafından bildirildiği şekilde terörizm türlerini belirten kategorilerin seçimi, AB'deki mevcut terörizm durumunu yansıtmaya yöneliktir.

AB'deki terörizm durumunu ortaya koymak için yapılan terörist grupların sınıflandırılmasında, bu unsurların sahip olduğu ideoloji ve ulaşmayı hedefledikleri amaçlar etkili olmuştur. Ancak bu etkenler, bireylerin motivasyon kaynakları ve

onları radikalleşmeye götüren sebeplerle karıştırılmamalıdır. Zira bireyleri radikalleşme ve terörizme sevk eden sebepler, daha çok çevresel ve psikolojik etmenlerden kaynaklanmaktadır (Europol, 2016, s. 52).

TE-SAT'ta genel olarak beş terörizm türü yer almaktadır. Bu türlere ilişkin yapılan tanımlamalar, aynı zamanda AB'nin terörizm olgusuna bakışını ve TE-SAT'ın hazırlanma metodolojisini yansıtmaktadır.

4.2.2.1. Cihatçı Terörizm

Dünya tarihinde önemli bir dönüm noktası olan 11 Eylül saldırıları; bir taraftan ABD ve Avrupa ülkeleri arasında İslamofobi'nin giderek artmasına, diğer taraftan Müslüman olmayan halk ve devletler tarafından Müslümanlara yönelik bir baskı ortamının oluşmasına neden olmuştur. Ayrıca birtakım özgürlükler, Batılı devletler tarafından sınırlandırılmıştır (Biçer, 2018, s. 238). Sonuç olarak; 11 Eylül saldırıları sonrası küresel bir olgu haline gelen terörizm, özellikle Batı'da, İslam dini ile birlikte anılmaya başlamıştır.

> *Böyle bir süreçte 11 Eylül saldırıları; bir yandan terörizmi İslam'la ilişkilendiren çok sayıda yazının yayınlanmasına, bir yandan da İslam ve Müslümanlar hakkında öteden beri var olan ön yargı kalıplarının pekişmesine katkıda bulunmuştur* (Bodur, 2005, s. 68).

2001 yılından itibaren gelişen yeni güvenlik konsepti ile birlikte, dünyanın birçok bölgesi gibi AB toprakları da "İslamcı Terörizm (*Islamist Terrorism*)" tarafından hedef alınmış ve bu nedenle bu olgu TE-SAT Raporları'nın içeriğinde yer almıştır. Terörizm türlerine göre yapılan sınıflandırmalar için de TE-SAT 2012'ye kadar İslamcı terörizm ifadesi kullanılmıştır.

Bu ifade ile kastedilen; bütünüyle veya kısmen İslam dininin kötü bir yorumlaması olarak İslam dinini istismar eden birey ve grupların ilahi bir görev ya da kutsal bir eylem olarak kabul ettikleri şiddet kullanımıdır (Europol, 2008, s. 8).

TE-SAT 2012 ile birlikte İslamcı terörizm ifadesi yerine, "Dinden İlham Alan Terörizm (*Religiously-inspired Terrorism*)" ifadesi kullanılmaya başlanmıştır. Dinden ilham alan terörizm konseptiyle, gerçekleştirdikleri eylemleri haklı çıkarmak için bu eylemlerini din olgusuna atfeden birey, grup, şebeke ve kuruluşlar tanımlanmıştır. Özellikle El-Kaide'den ilham alan veya bu örgütle ilişkisi olan gruplar, bu kategoriye dahil edilmiştir (Europol, 2012, s. 42). Ancak, Europol'ün

neden bu şekilde bir isim değişikliğine gittiğine dair TE-SAT 2012, 2013, 2014 ve 2015'te herhangi bir açıklama yapılmamıştır.

TE-SAT 2016'dan itibaren hem İslamcı hem de dinden ilham alan terörizm ifadelerinin kullanımı terkedilerek, bu terörizm türünü tarif edebilmek adına "Cihatçı terörizm" ifadesi kullanıma sunulmuştur. Bu durumun nedeni ise TE-SAT 2016'da açıklığa kavuşturulmuştur.

Buna göre İslamcı terörizm terimiyle; görece küçük bir fanatik grup tarafından işlenen suçların İslam diniyle bir tutulması, böylece milyonlarca insanın inandığı bir dinin kötülenerek bir grup insan tarafından işlenen suçlar ve yapılan zulümlerle anılması uygun görülmemiştir. 'Dinden ilham alan terörizm' teriminin kullanımı ise, AB'nin karşı karşıya olduğu sorunu yeterince tanımlayamadığı gerekçesiyle terk edilmiştir (Europol, 2016, ss. 52–53).

Bu bağlamda Cihatçılık; insanlar tarafından konulan yasaların Tanrı'nın kurallarıyla çeliştiğini savunarak demokrasiyi ve seçilmiş parlamentoları reddeden Selefilik inancının şiddetli bir alt akımı (Europol, 2020, s. 94) olarak tanımlanmıştır. Bu doğrultuda cihatçı terör eylemleri ise, "dini gerekçelerle demokrasiyi reddeden ve Sünni İslam'ın Şiiler, Hristiyanlar ve Yahudiler'den oluşan bir 'Haçlı İttifakı' ile karşı karşıya olduğuna inanılan mevcut durumları tanımlamak için Orta Çağ Haçlı Seferleri ile tarihsel karşılaştırmayı kullanan bir zihniyetle gerçekleştirilen eylemler" (Europol, 2017, s. 55) olarak ifade edilmiştir. Böylece, genel kanının aksine İslam dinini istismar etmek suretiyle terör faaliyetlerine katılan birey ve grupların, İslam dini içerisinde yer alan daha küçük bir kesimi temsil ettiği TE-SAT tarafından vurgulanmıştır.

Yukarıda verilen durum; Europol özelinde AB'nin, özellikle İslam dini ile bağdaştırılan terörizm olgusuna bakışının, yıllar içerisinde değişim geçirdiğini göstermektedir. 2016 öncesindeki raporlarda "İslamcı terörizm" ifadesi kullanılarak İslam dinine inanan bütün insanları zan altında bırakan ve yazar tarafından kusurlu olarak nitelendirilen bu yaklaşım, TE-SAT 2016 ile birlikte bir bakıma giderilmeye çalışılmıştır.

4.2.2.2. Etnik/Milliyetçi ve Ayrılıkçı Terörizm

İspanya'nın uzun süre mücadele ettiği ETA ve Türkiye'de yıllardır eylemlerine devam eden PKK gibi etnik/milliyetçi ve ayrılıkçı terör örgütleri, uluslararası

tanınma ve self-determinasyon iddiası etrafında şekillenen birtakım haklar talep etmektedir. Bu tip örgütlerin motivasyon kaynağı genel olarak milliyetçilik, etnik köken ve/veya dini sebeplere dayanmaktadır (Europol, 2007, s. 10). Bu duruma ek olarak ayrılıkçı gruplar, daha büyük bir ülke toprağının bir parçasından kendileri için bir devlet kurmaya ya da bir ülkeden diğerine bir bölge ilhak etmeye çalışırlar (Europol, 2016, s. 53).

4.2.2.3. Aşırı Sağ Terörizm

Geçmişi ve ideolojik kökenleri Nazi Almanya'sının resmi ideolojisi olan nasyonal sosyalizme kadar götürülen aşırı sağ terör, terörist grupların aşırı sağ görüşe hizmet eden bir model takip ederek bir ülkedeki bütün siyasi, sosyal ve ekonomik sistemi değiştirmeye çalıştığı bir terörizm türüdür (Europol, 2010, s. 9).

Aşırıcı sağ kavramının temel unsurlarından biri; üstünlükçülük ya da millet, ırk veya kültür gibi ortak bir paydada buluşan bir grup insanın diğer tüm insanlardan üstün oldukları fikridir. Bu gruptaki insanlar, nüfusun geri kalanı üzerinde hükümranlık kurmayı kendilerine hak sayarlar (Europol, 2016, s. 53). Ayrıca aşırı sağcı ideolojiler, genellikle toplumdaki çeşitliliğe ve azınlıkların yerel halkla eşit haklara sahip olmasına karşı savaşan bir dizi nefret dolu alt kültürden beslenmektedirler (Europol, 2021, s. 109).

TE-SAT'a göre aşırı sağ ideolojiler; ırkçı davranış, otoriterlik, yabancı ve göçmen karşıtlığı; bunun yanı sıra lezbiyen, gey, biseksüel, transgender ve queer (LGBTQ) topluluklarına karşı düşmanlık, feminizm karşıtlığı ve kadın düşmanlığı (Europol, 2020, s. 95) gibi tutumlar sergileyebilirler.

4.2.2.4. Sol ve Anarşist Terörizm

Özellikle Türkiye'de varlık gösteren Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi (DHKP-C) gibi aşırı-sol/solcu terörist gruplar; bir devletin tüm siyasi, sosyal ve ekonomik mekanizmasını Marxist bir modele göre değiştirmeye çalışmaktadırlar. Genel olarak Marksist-Leninist ideolojiye sahiptirler. Enformal Anarşist Federasyon (*Federazione Anarchica Informale*) gibi anarşist terör grupları ise; genel olarak devrimci, anti-kapitalist ve anti-otoriter eğilim gösterirler. TE-SAT'ta sol ve anarşist terörizm arasında, üye devletler tarafından kesin bir ayrım yapılmaması nedeniyle bu iki tür aynı kategori içerisinde ele alınmıştır (Europol, 2008, s. 8).

TE-SAT 2016 ile birlikte solcu model ifadesinde genişlemeye gidilerek "komünist veya sosyalist bir yapı ve sınıfsız bir toplum" (Europol, 2016, s. 53) oluşturma amacı eklenmiş; TE-SAT 2017'de anarşist terörizm, sol aşırıcılığın bir alt kategorisi olarak değerlendirilmiştir. TE-SAT 2020'de ise anarşist terörizm; bir şemsiye terim olarak "farklı anarşist ideolojilere sahip gruplar tarafından işlenen şiddet eylemlerini" tanımlamak amacıyla kullanılmıştır (Europol, 2020, s. 95).

4.2.2.5. Tek Konulu Terörizm

Daha önce de belirtildiği gibi tek konulu terörizm, TE-SAT 2008'den itibaren raporların gündemine alınmıştır. Bu terörizm türü, Paul Wilkinson'ın 2001 tarihli "*Terrorism versus democracy*" eserine atıf yapılarak, "hedef toplumdaki belirli bir politikayı veya uygulamayı değiştirme arzusuyla işlenen şiddet" olarak tanımlanmıştır. Ayrıca bu terim, genel olarak hayvan hakları ve çevreci terörist grupları tanımlamak için kullanılmıştır (Europol, 2008, s. 8).

TE-SAT 2016'dan itibaren tek konulu terörizm; bir toplumdaki siyasi, sosyal ve ekonomik sistemi değiştirmek yerine belirli bir politika veya uygulamayı değiştirmeye odaklanan, aşırılık yanlısı grupları tanımlamaktadır. Hayvan hakları ve çevreciliğin yanı sıra, kürtaj karşıtı mücadele de tek konulu terörizmin kapsamına dahil edilmiştir (Europol, 2016, s. 53).

Tek konulu terörizm; bütün raporların genel içeriği ve üye devletlerden sağlanan verilerin incelenmesi neticesinde, TE-SAT'ta en az yer verilen terörizm türü olma özelliği taşımaktadır. Bu nedenle TE-SAT 2022'den itibaren, bu terörizm türüyle ilgili değişiklik yapılacağı bildirilirken bu değişikliğin nedenleri de açıklanmıştır.

Buna göre; üye devletler tarafından bu kategoride yer alan terörizm durumuyla alakalı sınırlı veri akışı sağlanmakta ve bu terörizm türü, farklı bir kategori altında değerlendirilebilecek kadar spesifik görülmemektedir. Bu gerekçelerle birlikte tek konulu terörizm kapsamında değerlendirilen olay ve tutuklamalar, bundan sonraki süreçte "diğer terörizm türleri" kapsamına alınmıştır (Europol, 2022, s. 91).

4.2.3. Verilerin Toplanması ve Analizi Süreci

TE-SAT'ın metodolojisinde, verilerin toplanması ve analizi önemli bir yer tutmaktadır. Gerek üye devletlerden gerek diğer devlet ve kuruluşlardan sağlanan bilgiler, TE-SAT'ın hazırlanmasında Europol'e oldukça büyük katkı sağlamaktadır.

Bu sayede, yürütülen iş birliği geliştirilerek AB'nin terörizm durumu ve eğilimi hakkında daha sağlıklı ve yerinde verilerle, AB terörizmle mücadele süreci hem kapsam olarak hem de içerik olarak daha anlaşılır hale getirilmektedir. Bu noktada üye devletler, terör saldırıları ve tutuklamalarla ilgili Europol'e bilgi aktarırken, Eurojust üye devletlerdeki terör suçlarına ilişkin kovuşturma süreçleri ve mahkumiyetler hakkında Europol ile bilgi paylaşımı yapmaktadır.

İlk olarak TE-SAT 2007'nin metodolojisinde yer alan verilerin toplanması ve analizi süreci, temelde üye devletler ve özellikle Eurojust'tan aktarılan bildirimler sayesinde ilerlemektedir. Bu süreç, hem AB sınırları içerisindeki terör saldırıları ve faaliyetleri hem de AB dışında gerçekleşen ancak AB'nin çıkarlarını etkileyen durumları kapsamaktadır. Bununla birlikte, AB dışındaki terörizm durumunun analizinde; terör saldırılarının motivasyon kaynağının doğrulanmasında yaşanan problemler ve bazı bölgelerde ayaklanma – terörizm – organize suç ayrımının giderek bulanıklaşması, veri toplama işlemlerini zorlaştırmaktadır (Europol, 2007, s. 10).

TE-SAT hem nicel hem de nitel verilerin değerlendirilmesiyle hazırlanan bir durum ve eğilim raporudur. İstisnalar hariç olmak üzere, raporların genelinde verilerin toplanması ve analizi kısmı, ilgili raporun metodoloji bölümünde yer almaktadır.

Daha önce de bahsedildiği üzere TE-SAT; terör saldırıları, örgütsel faaliyetler, terör suçlarıyla ilgili tutuklamalar, davalar ve mahkumiyetler hakkında elde edilen nitel ve nicel veriler yardımıyla AB'nin mevcut terörizm durumu ve eğilimlerini yansıtan, genel ve kapsamlı bir bakış açısı sunmayı hedeflemektedir. Bu nedenle, TE-SAT'ın hazırlanmasında kullanılan nicel ve nitel veriler hem Europol'ün hem de AB'nin terörizm olgusuna bakışında hangi unsurların etkili olduğunu göstermesi açısından son derece önemlidir.

Sadece AB üye devletleri değil, TE-SAT Danışma Kurulu onayı ile, Europol'de bir irtibat bürosu bulunan AB'ye komşu devletler ve Europol ile iş birliği anlaşması imzalayan AB dışındaki diğer devletler de TE-SAT'a nitel verilerle katkı sunmaktadır. Bahsedilen bu devletlerin sağladığı nitel veriler, AB'deki belli bir durum veya olguya ışık tutabilecek olmaları nedeniyle önemlidir (Europol, 2010, s. 10).

Ancak bu raporların metodolojik açıdan içeriği, dönemsel olarak değişiklik gösterebilmektedir. Bu değişikler, genel itibarıyla üye devletlerin mevzuatları çerçevesinde yapılan bildirimler ve mevcut şartların getirdiği farklılıklardan kaynaklanmaktadır.

Örneğin; TE-SAT 2007 ve TE-SAT 2008'de, terör saldırıları haricindeki terör faaliyetleriyle ilgili hem nicel hem de nitel veriler toplanmıştır (Europol, 2007, s. 10, 2008, s. 8). TE-SAT 2009'da ise, dönemin Danışma Kurulu ile yapılan istişareler neticesinde terör faaliyetlerinin bundan sonraki süreçte nicel veri toplama kapsamında değil, nitel veri toplama kapsamında incelenmesi kararlaştırılmıştır (Europol, 2009, ss. 9–10).

TE-SAT, genel itibarıyla terör suçlarını ilgilendiren konularla karşı karşıya kalan üye devletlerin bildirimleriyle hazırlanmaktadır. Bu suç türüyle alakalı herhangi bir işlem tesis etmeyen üye devletler, Europol'e bilgi vermeyebilir. Terör suçları ile ilgili üye devletlerin Europol'e bilgi vermesine ilişkin esaslar, 20 Eylül 2005 tarihli *Terör Suçlarına İlişkin Bilgi Alışverişi ve İş Birliğine Dair AB Konseyi Kararı*'nda düzenlenmiştir. Bu Karar üye devletlere, terör suçlarıyla ilgili olarak kolluk kuvvetleri tarafından yürütülen cezai soruşturmalarla ilgili tüm bilgileri toplama yükümlülüğü getirmiştir. Ayrıca, bu bilgilerin Europol'e hangi şartlarda gönderilmesi gerektiğiyle ilgili koşulları da belirlemiştir (Europol, 2009, s. 10).

Yukarıda verilen AB Konsey Kararı'na uymakla birlikte Birleşik Krallık, ulusal mevzuatı içerisinde yer alan "Terörizm Kanunu 2000" (*Terrorism Act 2000*) kapsamında, tutuklanan kişilerin toplam sayısını herhangi bir bağlantı belirtmeksizin Europol'e bildirmektedir (Europol, 2008, s. 9; Europol, 2009, s. 10). Raporların geneli incelendiğinde; Birleşik Krallık tarafından aktarılan terör saldırıları ve tutuklamalarla ilgili verilerin çoğunluğu, ilgili terörizm türlerine göre kategorilere ayrılarak bildirilmemiştir.

Bu durum, özellikle Eurojust tarafından sağlanan TE-SAT verilerinde de belirtilmiştir. TE-SAT 2019'da, Eurojust tarafından bildirilen 2018 yılına ait mahkumiyet ve beraat kararlarının işlendiği tabloda, Birleşik Krallık tarafından sağlanan veriler terörizm türüne göre ayrılmadığı için, bu veriler mahkumiyet oranının hesaplanmasında kullanılmamıştır (Europol, 2019, s. 73).

4.3. TE-SAT RAPORLARI'NA GÖRE AVRUPA BİRLİĞİ'NİN GENEL TERÖRİZM DURUMU VE EĞİLİMİ

TE-SAT, AB'nin terörizm durumu ve eğilimi hakkında oldukça detaylı ve kapsamlı bir bakış sunmaktadır. Mevcut durum yansıtılırken hem terörizm türleri bazında hem de genel olarak AB'nin terörizm durumu hakkında geniş bir çerçeve çizilmektedir.

Bu kısımda TE-SAT Raporları; yıllık olarak ya da terörizm türlerine göre kategorize edilerek incelenmekten ziyade, genel anlamda AB'nin terörizm durumu ve eğilimini kurumsal bir bakış açısıyla yansıtmaya yönelik nitel verilere odaklı bir yaklaşım sergilenerek analiz edilecektir. Raporlarda yer alan nicel veriler, daha çok istatistiksel bilgiler sunmak amacıyla kullanılabileceğinden, bu çalışmada kapsam dışında tutulmuştur. Bununla birlikte oldukça kapsamlı ve değerli bilgiler içeren nicel veriler, başka bir çalışmanın konusu olabilir.

4.3.1. Avrupa Birliği'nin Genel Terörizm Durumu

AB, terör örgütleri tarafından genel anlamda bir hedef ve aynı zamanda bir faaliyet alanı olmanın yanı sıra; finansal, lojistik ve üye temini açısından bir üs olarak da görülmektedir. Bu doğrultuda TE-SAT, AB'deki mevcut terörizm durumunu aktarırken, terörizm olgusunu farklı açılardan ele almaktadır.

2007 yılından önce hazırlanan dört Europol raporunun ardından TE-SAT; ilgili raporun yayınlandığı dönemin bir yıl öncesine[22] ait hem AB içinde hem de AB dışında gerçekleşen Birlik çıkarlarını etkileyen durumları yansıtmaktadır. Terör saldırıları ve tutuklamalar, terörist ve aşırılık yanlısı faaliyetler ve Eurojust'tan alınan mahkûmiyet ve cezalara ilişkin bilgiler, Europol özelinde AB'nin, Birlik düzeyinde terörizm durumunu açıklamak için kullanılan araçlardır.

4.3.1.1. Terör Saldırıları ve Tutuklamalar

AB, dönemsel olarak terörizm türlerinin etkinliğine göre çeşitlilik göstermekle birlikte, can ve mal kaybına yol açan birçok terör saldırısıyla karşı karşıya kalmaktadır. Bu terör saldırıları arasında terörizm türlerine göre sayısal bazda bir sıralama yapıldığında ilk sırayı etnik/milliyetçi ve ayrılıkçı terörizm almaktadır. Solcu ve anarşist terörizm türüyle ilişkilendirilen saldırılar, AB'de gerçekleştirilen en

[22] TE-SAT 2007, bir geçiş dönemini ifade etmektedir. Raporlama dönemindeki değişiklik nedeniyle TE-SAT 2007, hem 2006 yılını hem de 2005 Ekim-Aralık ayları arasındaki dönemi kapsamaktadır (Europol, 2007, s. 10).

fazla sayıdaki ikinci terör saldırıları olurken, bu iki türün ardından sırasıyla cihatçı terörizm, aşırı sağ terörizm ve tek konulu terörizm gelmektedir.

Europol, TE-SAT Raporları'nda, AB'deki terörizm durumunu incelerken son bir yıllık dönemde AB sınırları içerisinde gerçekleşen saldırılara ilişkin aşağıda verilen hususları göz önünde bulunduran bir yaklaşım sunmaktadır:

1. Bir yıl içerisinde gerçekleşen terör saldırılarının toplam sayısı ve önceki yıllara göre sayıların karşılaştırılması;

2. Terör saldırılarına hedef olan ülkeler ve bunlar arasında en çok saldırıya maruz kalanlar;

3. Terör saldırılarının tamamlanma/başarıya ulaşma, başarısız olma veya kolluk kuvvetlerince engellenme durumu;

4. Terör saldırıları sonucunda oluşan hasarın niteliği ve boyutu (maddi hasar, ölen ve yaralananların sayısı);

5. Terör saldırılarının gerçekleştirilmesinde kullanılan yöntemler (intihar saldırıları, kullanılan araçlar, ateşli silahlar ve patlayıcılar);

6. Terör saldırılarının hedefi (siviller, askeri personel veya kolluk kuvvetleri personeli; halka açık alanlar, özel işletmeler, kamu kurumları vb.);

7. Terör saldırılarının sayısal olarak terörizm türleri bazında sınıflandırılması; ve

8. Terör saldırılarının örgüt bağlantısı ve varsa bu örgütlerin AB tarafından terör örgütü olarak tanınıp tanınmama durumu.

Üye devletlerce sağlanan bu bilgiler, Europol tarafından raporlar içerisinde terörizm türlerine göre de sınıflandırmaya tabi tutulmaktadır. TE-SAT'ta çizilen bu geniş ve detaylı çerçeve sayesinde AB, terörizm kaynaklı tehditlerin değerlendirilmesinde çok yönlü bir yaklaşım sunma fırsatı elde etmektedir. Ayrıca, AB gündemiyle birlikte dünya gündeminde de geniş yer bulan spesifik terör saldırılarına ilişkin bilgiler de TE-SAT'ta yer almaktadır.

Örneğin; 2011 yılında, 'yalnız kurt' olarak tanımlanan Anders Behring Breivik, Norveç'in başkenti Oslo'da hükümet binalarının yer aldığı bölgede bombalı saldırı düzenlemiş ve bu saldırı sonrası 8 kişi hayatını kaybetmiştir. Bu saldırıdan yaklaşık

iki saat sonra yine Brevik, bir gençlik kampında, çoğunluğu gençlerden oluşan bir gruba rastgele ateş açarak 69 kişinin ölümüne sebep olmuştur (Europol, 2012, s. 9).

Ayrıca; 2015 yılında, içlerinde bir polis memurunun da yer aldığı ve toplamda 12 kişinin ölümüyle sonuçlanan *Charlie Hebdo* saldırısı (Europol, 2016, s. 10); 2016 yılında Fransa'nın Nice şehrinde kamyonla düzenlenen ve 10'u çocuk 85 kişinin ölümüne neden olan saldırı ile yine 2016 yılında, Almanya'nın başkenti Berlin'deki bir Noel pazarına yönelik düzenlenen ve 12 kişinin hayatını kaybettiği bir başka kamyonlu saldırı (Europol, 2017, s. 23), bu örneklerden sadece birkaçıdır.

Üye devletler, terör saldırılarının yanında terör suçları ve/veya faaliyetleri ile ilişkili olduğu tespit edilen şüpheliler ve bu şüphelilerin tutuklanma durumlarına ilişkin de Europol'e bilgi aktarmaktadır. Üye devletler tarafından Eurojust aracılığıyla TE-SAT'a iletilen tutuklamalara ilişkin veriler, sadece terör saldırılarını gerçekleştiren saldırganları değil, daha çok terör suçları ile iltisaklı olduğundan şüphelenilen şahısları kapsamaktadır.

TE-SAT, terörle bağlantılı suçlarla ilgili tutuklamalarda üye devletler tarafından Europol'e bildirilen nicel verilerden yararlanmaktadır. Bu sayılarla ilgili olarak; hangi üye devlette hangi terörizm türüne göre tutuklama yapıldığı, önceki yıllara göre bu sayılardaki artış veya azalış eğilimi, tutuklanan şüphelilerin yaşı, cinsiyeti ve uyruğu gibi hususları içeren bilgiler yer almaktadır.

Bahsedilen bu tutuklama sayılarından birtakım çıkarımlar elde edebilmek de söz konusudur. Örneğin; TE-SAT 2007'de yer verilen tutuklama sayılarının sadece yüzde yedisi, solcu ve anarşist terörizmle ilişkilidir. TE-SAT 2007'ye göre; bu terörizm türüyle ilişkili olduğu tespit edilen birey ve gruplar, bu dönem içerisinde üye devletlerin kolluk kuvvetleri tarafından bir tehdit veya öncelik olarak algılanmamıştır (Europol, 2007, s. 14).

TE-SAT Raporları'nın genelinde, üye devletler tarafından bildirilen tutuklu ve şüpheli sayısında cihatçı terörizmle bağlantılı tutuklamalar ilk sırada yer almaktadır. İkinci sırada etnik/milliyetçi ve ayrılıkçı terörizmle bağlantılı şüpheliler yer alırken, bu iki türden sonra sırayla solcu ve anarşist terörizm, aşırı sağ terörizm ve son olarak tek konulu terörizm gelmektedir.

Ancak, terör saldırıları ve tutuklanan şüpheli sayısı arasında doğru orantılı bir ilişki tam olarak tespit edilmemiştir. Örneğin; TE-SAT 2007'de yer alan terör saldırılarında en aktif rolü etnik/milliyetçi ve ayrılıkçı terör grupları üstlenirken, o dönemki adıyla İslamcı terör grupları tarafından gerçekleştirilen terör saldırılarının sayısı oldukça azdır. Ancak tutuklanan şahısların çoğunluğu, İslamcı terörizm ile bağlantılıdır (Europol, 2007, s. 13-14).

Terör saldırıları ile tutuklanan şüpheliler arasında yapılan bu karşılaştırma, AB'nin cihatçı terörizme karşı başarılı bir mücadele yürüttüğüne ve bu tehdide karşı ayrı bir önem ve öncelik verildiğine işarettir. Cihatçı terör saldırılarının önlenmesine yönelik yapılan sayısız operasyon ve tutuklama, aynı zamanda TE-SAT Raporları'nın genelinde en çok yer verilen terörizm türünün cihatçı terörizm olması, 11 Eylül saldırılarının AB için önemli bir dönüm noktası olduğunun bir diğer göstergesi olmuştur.

4.3.1.2. Terörizm ve Şiddet İçeren Aşırılık Yanlısı Faaliyetler Kapsamındaki Hususlar

Üye devletler tarafından terör saldırılarıyla birlikte, terörizm ve şiddet içeren aşırılık yanlısı faaliyetler, Europol'e bildirilmektedir. Bu nedenle, terör faaliyetleri kapsamında değerlendirilen ve dönemsel olarak farklı biçimlerde karşılaşılabilen nitel ve nicel veriler, TE-SAT'ın hazırlanmasında kullanılmaktadır.

Terör faaliyetleri kapsamında değerlendirilen hususlar, AB'nin ne denli ciddi terör tehditleriyle karşı karşıya olduğunu göstermek açısından son derece önemlidir. Genel itibarıyla bu faaliyetler aşağıda sıralanmıştır:

1. Terörizmin finansmanı
2. Terör gruplarının iletişim yöntemleri ve internet kullanımı
3. Terörizm ve organize suç arasındaki bağlantı
4. Terörizme faaliyetlerine katılım amacıyla seyahat
5. Siber terörizm
6. Kimyasal, biyolojik, radyolojik ve nükleer (KBRN) maddeler

7. Silah ve patlayıcıların kullanımı

Yukarıda verilen faaliyetler, terörizm ve şiddet içeren aşırılık yanlısı birey ya da gruplar tarafından; saldırı hazırlığı, üye temini, propaganda, haberleşme, lojistik destek sağlama gibi işlemleri yürütebilmek amacıyla kullanılan araçlardır. Bu faaliyetlerin yanı sıra, zamanla AB'nin terörizm durumunu etkilemeye başlayan COVID-19 pandemisi gibi güncel gelişmeler de yeri geldiğinde ve üye devletler tarafından paylaşılması durumunda, TE-SAT'ta değerlendirmeye alınmaktadır.

4.3.1.2.1. Terörizmin Finansmanı

Terör faaliyetleri kapsamındaki öncelikli konulardan biri terörizmin finansmanıdır. Tüm terör örgütleri, faaliyetleri yürütebilmek için lojistik desteğe ihtiyaç duymaktadırlar; ancak bu ihtiyaçlar maliyetli, ulaşılması zor ve çoğu zaman illegal yollarla karşılanmaktadır.

Terörist birey ya da gruplar, eğilimlerine göre farklı şekillerde finanse edilmekle birlikte genel olarak; uyuşturucu ticareti, göçmen kaçakçılığı, hırsızlık, soygun, gasp, dolandırıcılık, kara para aklama, çeşitli yollarla toplanan bağışlar ve daha birçok farklı yöntem sayesinde gelir elde etmektedir.

Terör grupları için toplanan bağışlar, çeşitli yöntemlerle elde edilmektedir. Cihatçı terör grupları, cami ve kuyu inşası gibi hayır işleri adı altında vakıflar, dernekler ve internet yoluyla finanse edilmektedir. Bunun haricinde, PKK gibi etnik/milliyetçi ve ayrılıkçı terör örgütleri ise üye devletlerde yer alan diasporalar sayesinde toplanan bağış ve yardımlarla finanse edilebilmektedir. TE-SAT 2014 verilerine göre; AB üye devletlerinde yürütülen çeşitli soruşturmaların, hayır kurumları ve kâr amacı gütmeyen kuruluşların terör örgütleri için fon toplamak amacıyla kötüye kullanılmasıyla ilgili olduğu belirlenmiştir (Europol, 2014, s. 12).

TE-SAT 2020'de ise; sanal para birimleriyle yapılan şüpheli işlemlerin yurt dışında yer alan terör örgütlerinden ziyade, Avrupa'da yer alan küçük hücreler veya bireylerin ihtiyaçları için kullanıldığı tespit edilmiştir. Örneğin bu dönemde Belçika,

sanal para birimlerinin yasa dışı *Darknet* ticaret platformlarındaki satın alma işlemleri[23] için kullanılabileceğini gözlemlemiştir (Europol, 2020, s. 22).

AB dışındaki durum söz konusu olduğunda ise, Afrika gibi gelişmenin az olduğu bölgelerde, terörizmin finansmanı konusunda fidye talebiyle rehin alma olayları yaşanmaktadır. Nijer'den Kenya'ya, Afrika kıtasının genelinde kullanılan bu yöntem, terör grupları için oldukça kazançlı ve bir o kadar da güvenilir görülmektedir (Europol, 2012, s. 9).

4.3.1.2.2. İletişim Araçlarının Kullanımı ve İnternetin Etkisi

TE-SAT, terörizm türlerine göre terörist birey ya da grupların iletişim kurma ve haberleşme yöntemlerinin farklılıklar taşıyabildiğine dikkat çekmektedir. Bu yöntemlerden biri, her ne kadar günümüz şartlarında pek kullanımda olmasa da, özellikle ayrılıkçı terör örgütlerinin teleteks yoluyla televizyon ağı üzerinden mesaj göndermek suretiyle iletişim kurdukları yöntemdir. Bu yöntem daha çok, teröristlerin iletişim ağlarının açığa çıkma riskini denemek ve bu riski azaltmak amacıyla kullanılmıştır (Europol, 2011, s. 11).

Günümüzde en yaygın kullanılan kitle iletişim araçlarından biri internettir. Hem teröristler hem de aşırılık yanlıları için önemli ve iletişimi kolaylaştırıcı bir faktör olan internet, TE-SAT'ta radikalleşme, propaganda ve üye temini sağlama amacıyla kullanılan bir araç olarak görülmüştür (Europol, 2009, ss. 13–14).

Özellikle son yıllarda artan sosyal medya kullanımı, çeşitli şekillerde teröristler tarafından suistimal edilebilmektedir. Terörle bağlantılı bazı birey ve gruplar, sosyal medya platformlarında aktif olarak ve birden fazla sayıda hesap kullanarak geniş kitlelere ideolojilerini yayma fırsatı bulmaktadır (Europol, 2016, s. 16).

İnternet; terör örgütleri tarafından sadece iletişim aracı olarak kullanılmakla kalmayıp, ayrıca üye devletlerdeki enerji üretim tesisleri ve ulaşım ağları gibi kritik altyapı hizmeti sistemlerine yönelik düzenlenmesi planlanan elektronik saldırılar için de olanak sağlamaktadır. Hatta, 2010'lu yılların başında El-Kaide'nin üst düzey isimleri, Batı ülkelerindeki kritik altyapı hizmetlerine karşı "elektronik cihat"

[23] Bu satın alma işlemleri izole aktörler ve küçük hücreler için sahte belge veya uçak bileti temin etme gibi amaçlar için kullanılmaktadır.

kavramı çerçevesinde saldırılar düzenlenmesini teşvik etmişlerdir. Bu potansiyel tehdit, o dönemde yüksek seviyede görülmüştür (Europol, 2012, s. 11).

4.3.1.2.3. Terörizm ve Organize Suç Arasındaki Bağlantı

Terörizm, çeşitli suç türleri ile doğrudan veya dolaylı bağlantıları olan bir olgudur. Organize suç da bu türlerden biridir.

Terörist gruplar; bu tür suç faaliyetlerine doğrudan katılmak yerine, bazı eksiklerini gidermek ve aynı zamanda güvenliklerini korumak amacıyla, terör saikiyle hareket etmeyen suçlu veya suç gruplarıyla iş birliği kurmaktadırlar. Kısa ve uzun vadede kurulabilen bu bağlantılar, sadece finansman sağlamak amacıyla değil; silah, sahte belge temini ve ulaşımı kolaylaştırma gibi faaliyetleri yürütme amacı da taşıyabilmektedir (Europol, 2014, s. 13).

Suç ve terör grupları arasındaki bu etkileşimler, kısa süreli olsalar dahi, AB için artmakta olan bir güvenlik tehdidi olarak görülmektedir. Ancak bu etkileşimler nedeniyle, terör gruplarının doğasında değişiklikler yaşandığı ya da diğer gruplarla yakınlaşmalar, kalıcı ittifaklar ve birliktelikler oluştuğuna dair – bazı istisnalar dışında - belirtiler saptanmamıştır (Europol, 2015, s. 10).

TE-SAT 2020 (2020, s. 21) ve TE-SAT 2021 (2021, s. 31)'de, suç ve terörizm arasında sistematik bir bağ olduğuna dair az sayıda kanıtın varlığı tespit edilmiştir. TE-SAT 2022 (2022, s. 19)'de ise; bir tarafta terörizm ve aşırılık, diğer tarafta organize ağır suçlar olmak üzere, bu iki grup arasındaki bağlantıların belirli bir kalıp izlemediği saptanmıştır.

TE-SAT; organize suç ile terörizm arasındaki zayıf ve aynı zamanda sistematik olmayan ilişkiyi incelerken, bu iki tarafın amaçlarına ulaşmak için yasadışı yollar kullanmalarına ve benzer faaliyet alanları olduğuna dikkat çekmektedir. Bu iki taraf arasındaki bağlantı; suç hizmetlerinin ortak kullanımı, üye temin süreçleri ve bu iki gruptan herhangi birine mensup kişilerin suç veya terör geçmişleri/sabıkaları üzerinden kurulmaktadır. Ayrıca, daha çok cihatçı terör grupları ile aşırı sağcı teröristler ve aşırılık yanlılarının organize suç gruplarıyla iş birliği içerisinde oldukları belirlenmiştir. Sonuç olarak bu gruplar, özellikle göçmen kaçakçılığı ve uyuşturucu ticareti gibi geniş kapsamlı faaliyetler üzerinden iş birliği kurmaktadırlar.

4.3.1.2.4. Terörizm Faaliyetlerine Katılım Amacıyla Seyahat

AB dışındaki durumlarla ilgili olan, ancak AB'yi fazlasıyla ilgilendiren faaliyetlerden birini; silahlı mücadeleye yardım ya da eğitim kamplarını ziyaret gibi çeşitli terör faaliyetlerine katılım amacıyla gerçekleştirilen seyahat ve yer değiştirmeler oluşturmaktadır. Bu seyahatler AB vatandaşları tarafından gerçekleştirilmekte olup; Mali, Somali, Yemen, Afganistan, Pakistan, Irak ve Suriye gibi daha çok Orta Doğu ve Afrika'daki çatışma bölgelerinde yer alan ülkelere yönelik olarak düzenlenmektedir.

TE-SAT, çatışma bölgelerine yapılan seyahatlere ilişkin, yolcuların güzergâh seçimleriyle ilgili bazı bilgiler vermektedir. Özellikle Irak ve Suriye'ye yönelik seyahatler için Türkiye, ana geçiş merkezi olarak görülmüştür.

Yolcuların, doğrudan veya aktarmalı uçuşların yanı sıra kara ve deniz yolu ulaşımını da kullandıkları tespit edilmiştir. Batı Avrupa'dan yola çıkan yolcuların yolculuk güzergahında; Avusturya, Macaristan, Çekya, Slovakya, Polonya, Hırvatistan, Romanya, Sırbistan, Slovenya, Kuzey Makedonya ve Bulgaristan yer almaktadır. Deniz yolu kullanılarak gerçekleştirilen seyahatler ise daha çok İtalya ve Yunanistan üzerinden gerçekleştirilmektedir (Europol, 2015, s. 22).

Çoğunluğu cihatçı terörizm kapsamında gerçekleştirilen bu seyahatler, TE-SAT 2013'ten itibaren özel olarak raporların gündemine alınmaya başlamıştır. Zira Suriye İç Savaşı ve bu savaşla birlikte öncelikli olarak Suriye ve Irak'ın karşı karşıya kaldığı DEAŞ tehdidi, bu tür seyahatlerin artmasına ve AB'nin gündeminde daha çok yer almasına neden olmuştur.

4.3.1.2.5. Siber Terörizm

İnternet kullanımının gittikçe yaygınlaşmasına paralel olarak, terör saikiyle hareket eden bazı birey ya da gruplar; internet üzerinden yasadışı yollara başvurmakta ve muhtemel elektronik saldırılar yardımıyla AB güvenliğini tehdit eder hale gelmektedir.

Bu doğrultuda, TE-SAT 2012 ile birlikte özel olarak Raporlar'ın gündemine alınan siber terörizm; kritik altyapıya yönelik elektronik saldırılar, araştırma ve geliştirme ile ilgili fikri mülkiyet hırsızlığı, propagandanın yayılması veya iletişim amacıyla internet teknolojisinin kullanımı gibi faaliyetleri tanımlamak için kullanılan, ancak o

dönemde uluslararası alanda tam olarak üzerinde fikir birliğine varılamamış bir kavram (Europol, 2012, s. 11) olarak tarif edilmiştir.

TE-SAT'ta elektronik ortam, terör örgütleri tarafından çeşitli yasadışı faaliyetlerin yürütüldüğü alanı ifade etmektedir. Birçok suç platformu ve yasadışı pazar yerleri, açık kaynaklı web tabanları ya da *Deep Web* gibi karanlık ve gizli ağlarda yer almaktadır. Ücretsiz olarak erişilebilen ve anonimlik sağlayan *Tor* gibi karanlık ağ ve yazılımlar yardımıyla; narkotik madde, silah, patlayıcı, sahte belge, çalıntı kimlik bilgileri ve kredi kartları gibi finansman ve başka faaliyetler için kullanılabilecek araçların temini yapılabilmektedir (Europol, 2016, s. 17).

TE-SAT 2016'da siber terörizm, yüksek potansiyel taşıyan ancak o dönem için düşük olasılıklı bir tehdit olarak görülen bir kavramdır. Bu noktada internet; internet destekli veya internete bağımlı hizmetler ve destekleyici altyapı, teröristler tarafından hem bir saldırı aracı hem de bir hedef olarak kullanılabilmektedir. Bu dönemde; coğrafi konumları gizlemek, veri ve iletişim akışını korumak, ayrıca şifreleme hizmetleri ve araçlarının kötüye kullanımı, terör şüphelilerinin ve bu şüphelilere ait yasadışı işlemlerin takibini zorlaştırıcı birer unsur olarak görülmüştür (Europol, 2016, s. 17).

2017 yılına kadar toplamda 150'den fazla sosyal medya platformu, teröristler tarafından propaganda yaymak amacıyla kullanılmıştır. Terörist gruplar, takipçilerine ulaşmak ve haberleşme bağlantısı kurmak için interneti kullanırken, online olarak saldırı başlatma yetenekleri sınırlı kalmıştır. Bununla birlikte terör örgütleri tarafından herhangi bir büyük siber saldırı gerçekleştirildiği tespit edilmemiş; bu durumun terör grupları içindeki teknik kapasite eksikliğinin varlığı ile yorumlanabileceği ifade edilmiştir (Europol, 2018, s. 15).

Yalnızca terör saldırılarıyla bağlantılı olmayan siber terörizm kavramı, ilerleyen süreç içerisinde COVID-19 pandemisi gibi insanları izole yaşama sevk eden ve farklı arayışlara iten küresel krizler neticesinde önemli bir konuma yükselmektedir. Dijitalleşen dünya düzeni içerisinde siber terörizm, yalnız aktörler ve terör grupları tarafından kullanışlı bir hale gelmektedir.

4.3.1.2.6. Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik ve Nükleer (KBRN) Maddeler

Kimyasal, biyolojik, radyolojik ve nükleer (KBRN) maddeler hem savaşlarda hem de terör saldırılarında kitlesel kayıplar verdirmek amacıyla kullanılabilen maddelerdir.

Ekseriyetle dinden ilham alan terörist birey ya da gruplar tarafından kitlesel kayıplara yol açmak amacıyla terör propagandaları içerisinde bir tehdit unsuru olarak kullanılan bu tür maddeler; anarşist ve etnik/milliyetçi ve ayrılıkçı birey veya gruplarca daha az ilgi görmüştür (Europol, 2015, s. 11). 2014 yılı itibarıyla AB'de KBRN güvenliği için bu maddeler üzerindeki kontrolü artırmak ve bu maddelere olan erişimi kısıtlamak için çeşitli önlemler alınmış, alınan bu önlemlerde başarılı sonuçlar elde edilmiştir (Europol, 2015, s. 12).

KBRN maddeler, özellikle cihatçı teröristler ve sempatizanları tarafından bir tehdit unsuru olarak kullanılmıştır. TE-SAT 2016'da KBRN maddeler ile ilgili olarak birtakım bulgular saptanmıştır (Europol, 2016, s. 13):

1. Eski SSCB ülkelerinde, 1990'lı yılların başından beri nükleer ve radyoaktif maddeler karaborsada görülmeye devam etmektedir.

2. AB'de yer alan nükleer santral ve nükleer silah tesisleri, özellikle cihatçı teröristler ve gruplar için bir hedef olmaya devam etmektedir.

3. Tehdit altında olmayan kimyasal tesis veya şirketler, ilerleyen süreçte teröristler için savunmasız birer hedef haline gelebilir.

4. Teröristler KBRN maddeler yerine, kolaylık ve erişilebilirlik gibi nedenlerden dolayı geleneksel ateşli silah ve patlayıcıları tercih etmektedirler.

Bulgular; KBRN maddelerin AB için potansiyel bir risk taşıdığını, ancak çeşitli etkenler nedeniyle kullanımının sınırlı kaldığını göstermektedir. Bununla birlikte, 2015 yılında Fransa'da kimyasal tesislerin hedef alındığı ve ayrıca kimyasal maddelerin kullanıldığı saldırılar gerçekleştirilmiştir (Europol, 2016, s. 14). 2016 yılında ise aralarında adalet bakanlığı, bölge mahkemeleri ve bir bölge polis teşkilatı dahil olmak üzere, birçok Slovak kurumu isimsiz zarflar almış ve resmi makamlar bu zarflarda az miktarda da olsa radyoaktif Amerikyum-241 maddesine rastlanıldığını doğrulamıştır (Europol, 2017, s. 16).

19 Aralık 2017'de anarşistler tarafından Yunanistan'ın Selanik ve Atina şehirlerinde besin kirletilmesi (*food contamination*) yoluyla saldırı yapılacağına ilişkin tehdit içeren mesajlar internet üzerinden yayılmıştır. Bir eylemci grup ise alkolsüz içecek, süt, sosis ve sos gibi çeşitli besinlere hidroklorik asit enjekte edildiğini iddia etmiştir (Europol, 2018, s. 14). 2018 yılında ise; Fransa, Almanya ve İtalya'da, Orta Doğu ve

Kuzey Afrika kökenli şahıslar tarafından KBRN madde kullanımı içerdiği bilgisi teyit edilen üç olay rapor edilmiştir (Europol, 2019, s. 19).

Özellikle 2020 yılında dünya genelini tehdit etmeye başlayan COVID-19 krizi, KBRN maddelerin odak noktasını biyolojik tehditleri kapsayacak şekilde genişletmiştir. Bu kriz ile birlikte biyogüvenlik kavramı etrafında şekillenen tartışmalar, AB'nin gündeminde geniş yer bulmuştur.

TE-SAT 2021'de, AB sınırları içerisinde COVID-19'u biyolojik silah olarak kullanma girişimi bildirilmemiştir. Ancak pandemi, teröristler ve aşırılık yanlıları tarafından söylevlerini güçlendirmek, yanlış bilgi ve hatta komplo teorileri yaymak amacıyla bir fırsat olarak görülmüştür.

Cihatçı gruplar; halk arasında korku yaymak ve dolaylı yollardan saldırılarda bulunmak maksadıyla koronavirüsün bir tehdit unsuru olarak kullanımını teşvik eden yayınlar hazırlarken, sokaklarda halka zehirli maske dağıtmak gibi çeşitli önerileri gündemlerine almışlardır. Aşırı sağcılar ise COVID-19'u bir silah olarak kullanma düşüncesiyle yakın temas, hava ya da fomitler[24] vasıtasıyla; azınlıklar, politikacılar, polis memurları ve sağlık personelleri gibi çeşitli gruplara virüs bulaştırmak suretiyle zarar verme yöntemleri tartışmışlardır (Europol, 2021, s. 30).

Özetle; terör faaliyetleri kapsamında KBRN maddeler, çeşitli birey ya da gruplar tarafından daha çok internet yoluyla bir tehdit unsuru ve propaganda aracı olarak kullanılmıştır. Bu yıllarda, KBRN madde kullanımıyla gerçekleştirilen terör olayı bildirilmezken, bu tür maddelerin kullanılma tehdidi ise ciddiyetini korumaya devam etmektedir.

4.3.1.2.7. Silah ve Patlayıcıların Kullanımı

Silah ve patlayıcılar, terör saldırılarında yaygın olarak kullanılan materyallerdir. Legal ve illegal yollardan ulaşılabilen özellikle patlayıcı türündeki materyaller, bir saldırı aracı olarak, TE-SAT 2012'den itibaren terör faaliyetleri başlığı altında değerlendirilmiştir.

TE-SAT'ta silah ve patlayıcılarla ilgili olarak; hangi saldırı aracının ne amaçla, nerede ve hangi tür terör örgütlerince kullanıldığı; bombalı saldırılarda kullanılan

[24] Fomitler, hastalık bulaştırma riski taşıyan mikrobiyal veya enfeksiyon taşıma potansiyeline sahip cansız objeler, bulaş kaynaklarıdır. Örneğin; saç teli, giysi, tarak, kâğıt veya madeni para vb.

patlayıcıların hazırlanmasında kullanılan kimyasal öncüler, fünye tipleri, patlayıcıların kullanım ve etkinliğini vurgulayan diğer teknik bilgiler vb. hususlar incelenmiştir.

Örneğin, el yapımı patlayıcılar (EYP)'ın içeriğinde bulunan patlayıcı maddeler; ev yapımı ve amonyum nitrat bazlı bir patlayıcı olan *ammonium nitrate fuel oil* (ANFO), askeri amaçlı kullanılabilen *trinitrotoluene* (TNT) veya dinamit gibi yaygın ticari patlayıcılardan oluşabilmektedir (Europol, 2015, s. 10). Bunun yanı sıra silah olarak; bıçak gibi kesici ve delici aletler, 3D baskılı ateşli silahlar da dahil olmak üzere genel olarak ateşli silahlar ve çarpma saldırılarında kullanılan çeşitli motorlu araçlar (2016 Nice ve Berlin saldırılarında kullanılan kamyonlar gibi) yer almaktadır.

2011 yılında EYP'lerin teröristler tarafından kullanımı, artış eğiliminde olan bir endişe kaynağı olarak görülmüştür. AB üye devletlerinde yasal olarak erişilebilen ve bileşenlerinin temini oldukça kolay olan EYP'ler, bu dönemde Fransa, İspanya ve Birleşik Krallık'taki etnik/milliyetçi ve ayrılıkçı teröristler tarafından öncelikli olarak tercih edilen patlayıcı türündeki saldırı araçları olmuştur. Ancak bu patlayıcıların kullanımı, kolluk kuvvetlerinin takibi ve kontrolü sayesinde azalmıştır (Europol, 2012, s. 10).

Önceki yılların aksine 2012 yılında, EYP'lerin yerine daha çok ateşli silahlar ve yangın çıkarıcı cihazların kullanıldığı saptanmış; bu durumun ortaya çıkmasında, kolluk kuvvetlerinin yürüttüğü önleyici faaliyetlerin etkisi olabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Bu dönemde gerçekleştirilmesi planlanan saldırılarda; İspanya ve Fransa'daki ayrılıkçı teröristlerin EYP kullanımına devam ettiği, solcu teröristlerin ise eylemlerinde ekseriyetle yanıcı sıvılar ve ateşli silahlar kullandığı tespit edilmiştir (Europol, 2013, s. 12).

TE-SAT 2016'da, KBRN maddeler ile ilgili saptanan bulgulara benzer şekilde, patlayıcı maddeler özelinde birtakım hususlar bildirilmiştir (Europol, 2016, s. 12):

1. Cihatçı teröristler patlayıcı kullanma konusunda yeni taktik, teknik ve prosedürler geliştirmeye yönelik araştırma faaliyetleri yürütmektedirler.

2. Ev yapımı patlayıcılar, EYP'lerin yapımında kullanılan en yaygın patlayıcı türü olma özelliği taşımaktadır.

3. Terörist gruplar, ilerleyen dönemlerde gerçekleştirilmesi planlanan geniş ölçekli bombalı saldırılar için, AB sınırları içerisinde büyük ve gizli patlayıcı madde stokları oluşturmaya çalışmaktadırlar.

TE-SAT 2017'de, terör saldırılarında kullanılan patlayıcı maddelerin terör örgütleri için ne ifade ettiği belirtilmiştir. Buna göre teröristler, birçok türden hazır silah kullanmalarına karşın, yüksek etkileri ve sembolik değerleri nedeniyle terörist saldırılarda patlayıcı cihazlar kullanmaya devam etmişlerdir (Europol, 2017, s. 15).

2019 yılı itibarıyla cihatçı terörizmle bağlantılı gruplar ve yalnız aktörler, düzenledikleri bombalı saldırılarda patlayıcı madde kullanımı söz konusu olduğunda, Avrupa için büyük bir tehdit oluşturmaya devam etmişlerdir. Bu yıl içerisinde patlayıcı madde kullanmak suretiyle gerçekleştirilen bombalı saldırılarda, genel olarak siviller ve alışveriş alanları, kiliseler gibi insanların sıklıkla kullandığı toplu alanlar hedef alınmıştır. Ayrıca, 2019'da bildirilen tüm cihatçı saldırıların yarısı patlayıcı maddeler yardımıyla gerçekleştirilmiştir (Europol, 2020, s. 19).

2020 yılı, cihatçı teröristler tarafından patlayıcı madde kullanılarak gerçekleştirilmesi planlanan saldırılar açısından, bir önceki yıla göre azalmanın yaşandığı bir dönem olmuş ve planlanan tüm bombalı saldırılar önlenmiştir. Bu durumun ortaya çıkmasında, kolluk kuvvetlerinin önleyici faaliyetleri ve teröristlerin yetersizliğine ek olarak, COVID-19 pandemisi nedeniyle kapalı olan toplu alanlar ve insanların bu alanlara sınırlı olarak erişim sağlayabilmesi etkili olmuştur (Europol, 2021, s. 28).

Yüksek tahrip gücü ve kolay temin edilebilmeleri nedeniyle terör örgütleri tarafından saldırılarda en sık kullanılan araçlardan biri olan patlayıcılar, önceki dönemlerde olduğu gibi günümüzde de AB güvenliğini tehdit etmeye devam etmektedir. Toplu kayıplara yol açmak amacıyla sivillerin hedef alındığı terör saldırılarında kullanılan EYP'ler ise, kolluk kuvvetleri başta olmak üzere çeşitli devlet kurumlarına ait yapıların hedef alındığı saldırılarda da tercih edilmektedir.

4.3.1.3. Mahkûmiyet ve Cezalar

Eurojust, ilgili raporlama döneminde üye devletler tarafından açılan davalar ve bu davalar sonucunda alınan kararları, TE-SAT'ın hazırlanması için Europol'e bildirmektedir. Mahkeme işlemleri sonucunda elde edilen veriler terörizm türlerine göre sınıflandırılmaya tabi tutulmakta ve tutuklanan şahısların; mahkûmiyet – beraat durumu, sayısı, cinsiyeti, uyruğu, hangi faaliyet ve oluşumlarla ilişkili olduğu ve

buna benzer çeşitli hususlar TE-SAT'ta paylaşılmaktadır. TE-SAT ilgili kısımlarda, sayılan bu hususların yıllara göre değişimini de analiz ederek AB'deki terörizm durumuna daha açıklayıcı bir yaklaşım getirmektedir. Bununla birlikte, raporlamanın özellikleri nedeniyle, üye devletler hem nihai hem de nihai olmayan kararlar hakkında bilgi sunmaktadır (Europol, 2017, s. 17).

Terör suçları kapsamında mahkûmiyet ve cezalara ilişkin verilerin yer aldığı TE-SAT'ta, bazı davalar özelinde ülkesel bazdaki beraat oranlarının görece yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu tür davalarla ilgili olarak beraat kararları üzerinde etkisi olduğu üye devletlerce tespit edilen birtakım yasal zorlukların varlığı, yargılama süreçlerinde aksamalara sebep olmaktadır.

Bu zorluklar; genel olarak yargılama süreçlerindeki maliyetlerin yüksekliği, tutukluluk süreleri ve yasaların getirdiği diğer zamansal sınırlılıklar etrafında şekillenmiştir (Europol, 2007, s. 16). Bu durum, üye devletler tarafından terör suçlarının yargılama süreçleri için ayrılan bütçenin yetersizliğine ve yine bu tür suçlar kapsamında hukuki boşlukların ya da eksikliklerin bulunduğuna işarettir.

AB üye devletleri, terör suçlarıyla ilgili açılan davalar sonucunda alınan birtakım kararlar ve bu kararlar neticesinde belirlenen cezalar sayesinde terörizme verilen desteği azaltmak ve caydırıcı olmayı hedeflemektedir. Ancak TE-SAT 2018'de, verilen cezaların ağırlığının işlenen suçun niteliğine göre değişiklik gösterebileceği ve bu nedenle de bu cezaların herhangi bir karşılaştırma yapma amacıyla kullanılmaması gerektiği vurgulanmıştır (Europol, 2018, s. 20).

Bu bağlamda; hapis cezalarına ek olarak para cezaları, medeni haklar ile ilgili kısıtlamalar, seyahat yasakları, sınır dışı edilme kararları (Europol, 2018, s. 20), akıl sağlığı tesislerinde tedavi, toplum hizmetinde görevlendirme, uzaklaştırma kararları ve terör suçlarından hüküm giymiş kişilerin vatandaşlıklarının iptali gibi çeşitli yaptırımlar uygulanmaktadır (Europol, 2017, s. 19).

4.3.2. Temel Eğilimler ve Önemli Bulgular

Terörizm Avrupa için yeni bir olgu değildir. Sebepleri ve dış tezahürleri gibi, bu olgunun kendisi de değişimler ve dönüşümler yaşamaktadır.

AB; yıllar içerisinde terör örgütleri, terör saldırıları ve faaliyetleri açısından bir cazibe merkezi haline gelmiştir. Gerçekleştirilen terör saldırıları maddi hasarın

yanında yaralanmalara ve ölümlere yol açmaktadır. Bununa birlikte AB'nin terörizm bağlamı, öncelikli olarak üye devletlerin kendine has tarihsel, siyasi, ekonomik ve sosyal koşulları etrafında şekillenmektedir (Europol, 2007, s. 36).

AB'deki terörizm, özünde ulusötesi bir olgudur. Bu olguyla etkin bir şekilde mücadele edebilmek için kolluk kuvvetleri arasında bilgi paylaşımı, yakın iş birliği ve Avrupa düzeyinde verilecek mücadelenin koordineli bir şekilde hayata geçirilmesi bir gereklilik olarak görülmektedir. Bu yaklaşımla birlikte, AB'deki terörizm olgusuna ilişkin duruma genel bir bakış sağlayan TE-SAT gibi kapsamlı ve ortak bir araca sahip olmak önemlidir. Europol, TE-SAT sayesinde AB'nin terörizmle mücadele süreçlerine katma değer kazandırmakta ve destek sağlayabilmektedir (Europol, 2007, s. 36).

TE-SAT, yıllık olarak hazırlanan bir rapor olması nedeniyle, temelde yayımlandığı yıl ile ilgili AB'deki terörizm bağlamını yansıtmaktadır. Europol, temel eğilim ve önemli bulguların değerlendirme süreçlerinde ilgili raporun yayımlandığı yılın öncesindeki birkaç yıllık dönemde elde edilen verileri de sağlıklı bir karşılaştırma yapabilmek maksadıyla yeri geldiğinde kullanmaktadır.

4.3.2.1. Cihatçı Terörizm ve Yabancı Terörist Savaşçılar Sorunu

Genel anlamda AB'deki terör tehdidi kronik bir hal almıştır ve çeşitliliğini sürdürmeye devam etmektedir (Europol, 2014, s. 8). Bununla birlikte, AB'deki terörizm durumu ile bağlantılı eğilimler daha çok cihatçı terörizm türü ile ilişkilidir ve bu nedenle TE-SAT, içerik açısından cihatçı terörizme odaklanmıştır.

Bu yaklaşımın ortaya çıkmasındaki en büyük etken, cihatçı terörizmin diğer terörizm türlerine göre daha baskın, kapsamlı ve oldukça yüksek bir profile sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenlerden dolayı cihatçı terörizm, diğer terörizm türlerine göre AB için daha öncelikli görülen ve başlıca önem atfedilen terörizm türü olmuştur.

Yapılan incelemelerde, cihatçı terörizmin kitlesel kayıplar hedeflediği gözlenmektedir. Bu doğrultuda, 2009 yılı Aralık ayında bir Amerikan uçağına yönelik yapılan bir saldırı girişimi, cihatçı teröristlerin potansiyel olarak çok sayıda can kaybıyla terörist saldırılar düzenleme niyetinin ve kabiliyetinin bir kanıtı olarak görülmüştür. Bu noktada AB topraklarının, terörist birey ve gruplar tarafından dünyanın çeşitli bölgelerinde terör saldırıları hazırlamak ve başlatmak için bir

platform işlevi gördüğü kanısına varılmıştır (Europol, 2010, s. 43). Bu tespit, önceki dönemlerde yetkili makamlarca hazırlanan strateji ve belgelerdeki çıkarım ve öngörülerle de örtüşmektedir.

AB'nin terörizm durumunda etkili olan cihatçı terörizm tehdidi; 11 Eylül saldırılarının müsebbibi El-Kaide ve bu örgütle bağlantılı gruplar ile sözde İslam Devleti (DEAŞ/IŞİD) gibi bünyesinde birden çok ulustan bireyi barındıran gruplardan kaynaklanmaktadır. 2010'lu yıllardan itibaren, AB vatandaşlığına sahip radikalleşmiş cihatçı yalnız aktörler de bu sürece dahil olmaya başlamışlardır (Europol, 2011, s. 6).

Cihatçı terörizm tehdidi önceki yıllarda El-Kaide ile bağlantılı olarak artış eğilimi göstermiştir. Ancak; 2011 yılı Ocak ayında Kuzey Afrika'da başlayan kitlesel Arap protestoları nedeniyle bu örgütün etkinliğinde gerilemeler yaşanabileceği öngörülmüştür. Bu protestolar nedeniyle AB'yi etkileyen daha güçlü terör örgütlerinin ortaya çıkabileceği ve aynı zamanda hem Kuzey Afrika'da hem de AB sınırları içerisinde ikamet eden bireylerin radikalleşmesinde artışlar yaşanabileceği sonucuna varılmıştır (Europol, 2011, s. 6).

Önceki dönemlerde olduğu gibi, AB'de varlığını sürdüren cihatçı terörizm tehdidinde önemli bir yeri olan El-Kaide'nin bu önemi, 2011 yılı itibarıyla devam ederken (Europol, 2012, s. 32), bu tarihten sonraki birkaç yıllık dönemde örgütün komuta ve kontrolünün ciddi şekilde zayıfladığı görülmüştür (Europol, 2013, s. 7).

Ancak, 2010 yılının sonlarında Tunus'ta başlayarak diğer Arap ülkelerine yayılan devrimsel nitelikteki hareketlerin getirdiği çeşitli fırsatlar, El-Kaide ile aynı veya benzer ideolojilere sahip grupların konumlarını güçlendirme olasılığını da artırmıştır. Bu duruma paralel olarak AB sınırları içerisindeki cihatçı terörizm tehdidinin daha da artacağı öngörülmüştür (Europol, 2014, s. 9).

İlerleyen süreçte El-Kaide'ye bağlı gruplar ile bu dönemde gücünü artırmaya başlayan DEAŞ arasındaki düşmanlık artmıştır (Europol, 2015, s. 6). Gittikçe güçlenen DEAŞ, Suriye ve Irak topraklarının kontrolünü ele geçirmeye başlamıştır. Örgüt, bu yükseliş trendinin ardından zaman içerisinde gerilemiş ve bir süre sonra Suriye'deki son yerleşim yerini de kaybederek Irak ve Suriye'de faaliyet yürüten gizli bir isyancı gruba dönüşmüştür. Ancak mevcut küresel bağlantılarını sürdürmeye devam etmiştir (Europol, 2020, s. 5).

2010'lu yıllarda başlayan, Kuzey Afrika ve özellikle Irak ve Suriye'de oluşan bu kontrolsüz ve mevcut siyasi dengeleri değiştiren durumla birlikte AB, bir dizi yeni terör tehdidiyle karşı karşıya kalmıştır. Bunlardan en önemlisi, çatışma bölgelerine seyahat eden "yabancı terörist savaşçılar fenomeni" olmuştur. Ancak bu fenomen, "yabancı savaşçılar" kavramı ile karıştırılabilmektedir.

Mevcut uluslararası güvenlik literatürü incelendiğinde yabancı savaşçılar; çeşitli amaçlar doğrultusunda çatışma bölgelerine bölge dışından katılan kişileri tarif etmek için kullanılan bir kavramdır (Çona, 2021, s. 280). Yabancı terörist savaşçılar ise, özellikle Suriye İç Savaşı sonrası önem kazanmaya başlayan bir kavram olup, "…. terör ve şiddetin küresel boyutlara yayılması sonucunda, bu fenomenin ulusal ve uluslararası hukuk müesseseleri önünde gayrimeşru ilan edilmesiyle ortaya çıkmıştır" (Çona, 2021, s. 278).

AB güvenliği için kilit noktalardan biri olarak görülen bu fenomenin bir sorun olarak ortaya çıkmaya başladığı ilk dönemlerde, özellikle Suriye İç Savaşı'na artan şekilde katılım gösteren AB vatandaşlarının bu sorun özelindeki etkisi belirsizliğini korumuş, ancak gelecekte AB'nin güvenlik durumu üzerinde bu fenomenin etkili olabileceği görüşü savunulmuştur (Europol, 2013, s. 7). Bu bağıntıya paralel olarak AB üye devletleri tarafından TE-SAT 2015'te bildirilen temel endişe; dinden ilham alan terörist birey ya da grupların AB sınırları içerisinde terör eylemleri gerçekleştirebilecek güce, çatışma bölgelerinde kazandıkları yetenek ve kararlılık sayesinde erişmeleri ve Avrupa topraklarına geri döndüklerinde AB güvenliği için büyük bir risk oluşturma potansiyeline sahip olma ihtimallerinden kaynaklanmaktadır (Europol, 2015, s. 6).

Yabancı terörist savaşçılar sorunu, DEAŞ'ın güç kaybetmeye başladığı ve çatışmaların azaldığı döneme kadar AB için öncelikli meselelerden biri haline gelmiştir. Bu dönemden sonra ise bu savaşçıların AB topraklarına geri dönüşü, Birlik için ciddi bir tehdit oluşturmuştur.

Irak veya Suriye'deki çatışma bölgelerine yabancı terörist savaşçılar olarak cihatçı terör gruplarına katılmak maksadıyla seyahat eden kişilerin sayısı, 2015'ten sonra önemli ölçüde azalmış (Europol, 2018, s. 6) ve bu azalma bir eğilim halinde ilerleyen süreçte de devam etmiştir. Ancak, mevcut riskin tamamen sona ermediğini değerlendiren AB, bu fenomene karşı benimsenen ihtiyati tedbirleri terk etmemiştir.

Zira, 2020 yılında Suriye ve Irak'taki çatışma bölgelerinden dönenlerin sayısı düşük olsa da, bu sayıdaki düşüklüğün nedenlerinden biri olarak COVID-19 kısıtlamaları gösterilmiştir (Europol, 2021, s. 8).

Yabancı terörist savaşçıların AB güvenliği üzerindeki etkisi azalırken cihatçı terörizm tehdidi mevcut önemini korumaya devam etmiştir. Cihatçı terörizm, bu türle bağlantılı saldırı sıklığının arttığı dönemlerde, diğer terörizm türlerine göre daha fazla ölüme ve zayiata neden olmuştur. Bulunduğu dönemin şartlarına göre farklı saiklerle gerçekleştirilen cihatçı terör saldırıları, 2017 yılında üç farklı model izlemiştir: Ayrım gözetmeyen cinayetler (Londra, Mart ve Haziran 2017; Barselona, Ağustos 2017); Batı yaşam tarzına ait sembollerini hedef alan saldırılar (Manchester, Mayıs 2017); ve otorite sembollerine yönelik saldırılar (Paris, Şubat, Haziran ve Ağustos 2017)[25] (Europol, 2018, s. 5).

Ayrıca cihatçı teröristler, gruplar halinde faaliyet gösterebilirken, bu faaliyetler çoğunlukla yalnız aktörler tarafından yürütülmüştür (Europol, 2018, s. 6). Örneğin; 2020 yılında başarıya ulaşan bütün cihatçı terör saldırıları, cihatçı özelliklere sahip yalnız aktörler tarafından gerçekleştirilmiştir (Europol, 2021, s. 7).

Suriye ve Irak gibi çatışma bölgelerinin yanı sıra, Afganistan gibi siyasi istikrarın tam olarak sağlanamadığı bölgelerde de AB'nin terörizm durumunu etkileyebilecek türden gelişmeler yaşanabilmektedir. Bu bağlamda, Taliban tarafından Afganistan'ın kontrolünün ele geçirilmesi, bu gelişmelerden biri olarak değerlendirilmiştir. Ancak bu durumun üye devletler için mevcut cihatçı terörizm tehdidini doğrudan etkileyecek bir etkisinin olup olmadığı tam olarak tespit edilememiştir. Bununla birlikte dinden ilham alan isyancı hareketlere olan küresel ilgi artarken, eski gücünü yitiren El-Kaide ve DEAŞ ile bağlantılı cihatçılar, bu sayede kendi söylevlerini yayma imkânı bulmuşlardır (Europol, 2022, s. 5).

Genel olarak cihatçı terör örgütlerinin etkisinin azalması ve COVID-19 pandemisi gibi etmenlerin etkisiyle son yıllarda cihatçı terör saldırıları azalma eğilimi göstermiştir. 2017 yılında 33 (Europol, 2019, s. 13), 2018'de 24 (Europol, 2019, s. 68), 2019'da 18, 2020'de 14, 2021'de ise toplamda 11 saldırı (Europol, 2022, s. 54); cihatçı terörizmle bağlantılı olarak başarıya ulaşmış, başarısız olmuş ya da

[25] Bu saldırılarla ilgili detaylı bilgiye ulaşmak için bkz. (Europol, 2018, ss. 23-25).

engellenmiştir. Saldırı sayılarında yaşanan düşüş, tutuklanan şahısların sayısında da gözlenmiştir. Ancak, nicel verilerin göstermiş olduğu düşüş eğilimine karşın mevcut tehdit, nitelik olarak varlığını sürdürmeye devam etmektedir.

4.3.2.2. Diğer Terörizm Türleri ile İlgili Temel Eğilimler ve Bulgular

Cihatçı terörizm olgusunun yanı sıra TE-SAT'ta belirtilen eğilimler, diğer terörizm türlerini de kapsamaktadır. Bu bağlamda, saldırı sayıları açısından yakın geçmişte AB için en büyük tehdidi oluşturan etnik/milliyetçi ve ayrılıkçı terörizm sorunu, AB'nin terörizm durumu ve eğilimlerinde belirleyici role sahip en önemli tehditlerden biri olmuştur.

Etnik/milliyetçi ve ayrılıkçı terörizm, tarihsel süreçte Avrupa kıtasında bölgesel olarak risk oluşturmuştur. İlerleyen dönemlerde bu terörizm türüyle bağlantılı olan saldırılar genel olarak Bask ve Korsika, kısmen de Kuzey İrlanda gibi tarihsel gerilim ve çatışmaların yaşandığı bölgelerde yoğunlaşmıştır.

Bask milliyetçiliğini savunan ETA hem İspanya hem de Fransa'da faaliyet gösterirken;[26] bu örgüt aktif olduğu dönemde daha çok kolluk kuvvetleri ve hükümet yetkililerini hedef almıştır (Europol, 2008, s. 42). ETA, 2011 yılında kalıcı ateşkes ilan ederek operasyonel anlamda pasif hale gelmiştir.

Korsikalı ayrılıkçı gruplar genel olarak özel mülkleri ve bireyleri hedef almıştır (Europol, 2009, s. 40). FLNC ise geleneksel hedeflerinden olan kolluk kuvvetleri, kamu binaları ve devlet kurumlarının yanında, özel mülkleri ve restoranları hedef almıştır (Europol, 2014, s. 21). FLNC, 2014 yılı Haziran ayında silahsızlanma ilan etmiş ve o dönemden bu yana Korsikalı ayrılıkçı terör tehdidi büyük ölçüde azalmıştır (Europol, 2020, s. 55).

Bu örgütler haricinde AB içerisinde; İspanya'nın Galiçya özerk bölgesinde faaliyet yürüten Galiçya Direnişi (*Resistência Galega*), Kuzey İrlanda'daki Muhalif Cumhuriyetçiler (*Dissident Republicians*) ve PIRA/IRA türevi diğer terör örgütleri, FLNC, ETA ve PIRA/IRA gibi örgütlerin ardından AB güvenliğini tehdit eden etnik/milliyetçi ve ayrılıkçı terör örgüt/grupları olmuşlardır.

[26] Tarihsel nedenlerden dolayı Bask Bölgesi'nin %85'i İspanya'da, %15'i ise Fransa'da bulunmaktadır.

AB dışındaki durumda ise PKK ve Tamil Kaplanları (*Liberation Tigers of Tamil Eelam*) gibi terör örgütleri faaliyetlerini sürdürmektedirler. Nihayetinde cihatçı terörizm ile etnik/milliyetçi ve ayrılıkçı terörizm, AB'deki terörizm durumu ve eğilimindeki belirleyici unsurlar olmuşlardır.

Aşırı sağ, sol ve tek konulu terörizm, AB terörizm durumunda görece daha az etkili olan faktörlerdir. Ancak bu terörizm türleriyle bağlantılı faaliyetler, zamanla ulusötesi bir karakter geliştirmeye başlamıştır. Bu terörizm türleriyle bağlantılı gruplar tarafından bireylere ve mülklere yönelik şiddet de giderek artmıştır (Europol, 2010, s. 44).

Üye devletlerden özellikle Yunanistan, İspanya ve İtalya; kısmen de Fransa ve Almanya'da yoğunlaşan solcu ve anarşist terörist faaliyetler, genel olarak isyan/ayaklanma, kundaklama, patlayıcı madde kullanımıyla gerçekleştirilen saldırılar ve vandalizm içermektedir (Europol, 2017, s. 42). Terör saldırıları ve faaliyetlerinde, kolaylıkla temin edilebilen malzemelerden yapılmış molotof kokteyli ve el yapımı bomba gibi materyalleri kullanan solcu ve anarşist teröristlerin seçtikleri taktikler ise karmaşık değildir. Aynı zamanda yüksek düzeyde eğitim, uzmanlık ve hazırlık da gerektirmemektedir (Europol, 2007, s. 34).

Solcular ve anarşist aşırılık yanlıları; polis memurları ve altyapıları, devlet mülkleri, bankalar, aşırı sağcılar ve zamanla göç ile ilgili özel işletmeleri kendilerine hedef olarak seçmişlerdir (Europol, 2018 , s. 50). Bu grupların propaganda malzemesi olarak kullandıkları temel konular ise genel anlamda ceza adalet sistemi, politikacılar, siyasi partiler, mülteci krizi, sosyo-ekonomik problemler ve aşırı sağcılar tarafından yürütülen faaliyetler olmaktadır (Europol, 2017, s. 43). Bu gruplar tarafından daha çok propaganda aracı olarak kullanılan internet, aynı zamanda gerçekleştirilen saldırıların sorumluluğunu üstlenebilmeleri için temel bir araç görevi de görmektedir.

Solcu ve anarşist aşırılık yanlıları, uzun süredir kullandıkları sorunların yanında, 2020 yılından itibaren teknolojik ve bilimsel gelişmelere karşı şüphecilik, COVID-19 salgınına karşı alınan önlemler ve birtakım çevre sorunlarının da dahil olduğu yeni sorunları ele almaya başlamışlardır (Europol, 2021, s. 92). Bu dönemle birlikte, siyasi muhalifler veya kamu görevlilerine ait kişisel ve hassas verilerin internet ortamına sızdırılması ile, mağdurlar ve aileleri için ciddi tehlikeler oluşturacak olan

doxxing[27] olayları da artmakta olan bir tehdit olarak görülmüştür (Europol, 2022, s. 58). Ayrıca, terör saldırıları ve tutuklamalarda açısından sayısal olarak inişli-çıkışlı bir grafik sergileyen sol ve anarşist terörizm; cihatçı terörizm ve etnik/milliyetçi ayrılıkçı terörizmin ardından AB güvenliğini tehdit eden bir diğer unsur olmuştur.

Geleneksel olarak solcu teröristlerden kaynaklanan pek çok sorun, zamanla aşırı sağcı aktivistler tarafından da benimsenmiştir. Kapitalizm karşıtlığı, küreselleşme karşıtlığı ve hayvan hakları gibi konuların yanı sıra aşırı sağcılar, genetiği değiştirilmiş gıdalara karşı da kampanya yürütmeye başlamışlardır. Esas olarak bir toplumdaki gerginlik seviyesinin artmasına ve asayişle ilgili çeşitli sorunlara neden olan aşırı sağcı birey ya da gruplar, ciddi suçlara karışma eğilimi de gösterebilmektedirler. Ancak bu kesimler, sadece istisnai durumlarda terör tehdidi oluşturmuşlardır (Europol, 2014, s. 9).

COVID-19 pandemisinin getirmiş olduğu kısıtlamalar ve bu kısıtlamalar nedeniyle internet ve çevrimiçi platformlarda harcanan zamanın artması, aşırı sağ ile ilgili propagandanın daha kolay bir şekilde yayılmasına ve var olan uluslararası bağlantıları güçlendirmesine olanak tanımıştır.

Bu bağlamda; AB üye devletleri için son birkaç yıllık dönemde aşırı sağ terörizm olgusu ile ilgili en büyük tehdidin kaynağı, erken yaşlarda kendi kendine radikalleşen bireyler olarak gösterilmiştir. Bu bireyler; ortak bir ideoloji ve dünya görüşü etrafında birleşmekte ve daha çok çevrimiçi kanal, forum ve platformlar aracılığıyla radikalleşme süreçlerine dahil olmaktadırlar (Europol, 2021, s. 82).

Aşırı sağ, genel anlamda hiyerarşik açıdan organize olmuş neo-Nazi ideolojiler etrafında kümelenmiştir. Erken yaşta radikalleşmiş bireyler yalnız aktörler olarak saldırı yapma potansiyeli taşırlarken, çevrimiçi uluslararası ağlar içerisinde kendilerine yer bulmuşlardır (Europol, 2022, s. 44).

TE-SAT 2008 ile birlikte raporlama alanına dahil edilen tek konulu terörizm, AB terörizm durumunda en az etkiye sahip terörizm türü olmuştur. "Bu terim Avrupa'da, genellikle hayvan hakları grupları ve çevresel eko-terörist grupları tanımlamak için kullanılmaktadır" (Europol, 2011, s. 31). İlerleyen dönemlerde ilgi alanı genişleyen

[27] Bu kavram, internet ortamında bir şahsı tanımlayıcı bilgilerin ifşa edilmesi olarak tanımlanmaktadır. Bu bilgiler; kişilerin gerçek adı, ev ve iş yeri adresi/telefonu, finansal ve çeşitli kişisel verileri gibi özel hayatın konusu olan bilgileri kapsamaktadır.

gruplar; büyük ölçekli inşaat projeleri (havaalanı, tren hattı, rüzgâr enerjisi çiftlikleri vb.), nükleer enerji santrallerinin inşası ve hayvanlar üzerinde yapılan testlere karşı odaklanmışlardır (Europol, 2016, s. 43).

"Şiddet içeren tek konulu aşırılık yanlısı gruplar, dolaylı olarak ilgili kurumlar ve işletmelerin de dahil olduğu çeşitli hedeflere odaklanmaktadır" (Europol, 2012, s. 30). 2010'lu yılların başında bu gruplar arasında sınır ötesi iş birliğinin artması bir endişe kaynağı olmuştur (Europol, 2012, s. 30).

Tek konulu terörizm kaynaklı terör saldırıları; bazı üye devletler tarafından terörizm kapsamında Europol'e bildirilirken, bazıları tarafından da aşırılık yanlısı faaliyetlerin alanına dahil edilerek Europol'e sunulmuştur. Genel olarak bu türe bağlı faaliyetler, kamu düzeni açısından sınırlı bir tehdit oluşturmuş ve gerçekleştirilen çoğu eylem şiddet içermemiştir (Europol, 2020, s. 80).

4.3.2.3. COVID-19 Pandemisinin Etkileri

Sağlıktan ekonomiye, sanattan siyasete pek çok sektör ve alan üzerinde negatif yönde etkiler bırakan COVID-19 pandemisi, suç ve terörizm gibi AB vatandaşlarının huzur ve güvenliğini yakından ilgilendiren olgular üzerinde de benzer etkiler bırakmıştır.

Mayıs 2022'den itibaren AB Konseyi tarafından ikinci kez "Europol İcra Direktörü" olarak atanan Catherine De Bolle, TE-SAT 2020'nin önsözünde COVID-19 pandemisi ile ilgili olarak bu salgının yayılmasını önlemek amacıyla alınan tedbirler nedeniyle TE-SAT'ta tanımlanan bazı eğilimlerin artırabileceğine dair endişelerini dile getirmiştir. Bu kapsamda bazı grupların pandeminin yarattığı fırsatları değerlendirmeye çalışabileceği öngörüsünde bulunmuştur (Europol, 2020, s.4).

De Bolle, TE-SAT 2021'in önsözünde de pandemiye atıfta bulunarak; 2020'de gerçekleştirilen bir dizi saldırıdan yola çıkarak, halk sağlığını ilgilendiren küresel bir acil durum sürecinde bile terörizmin bir tehdit unsuru olmaya devam ettiğini ifade etmiştir (Europol, 2021, s. 4).

Bu önemli bulgular, COVID-19 pandemisinin AB'deki terörizm olgusu için ciddi bir değişken olduğunu göstermektedir. TE-SAT 2020'den itibaren pandeminin terörizm açısından etkileri, TE-SAT Raporları'nda işlenmeye başlamıştır.

Örneğin; 2020 yılında terör suçları şüphesiyle yapılan tutuklama sayısında, 2019 yılına göre büyük ölçüde bir azalma tespit edilmiştir. Bu azalmanın COVID-19 ile bağlantılı olup olmadığı değerlendirilmiş, ancak temel nedeni tam olarak belirlenememiştir. Zira terör faaliyetlerinde yaşanan azalma ya da ilgili makamların pandemi nedeniyle operasyonel müdahale kapasitelerinde değişiklikler, bu azalmaya neden olmuş olabilir (Europol, 2021, s. 6).

2021 yılında, COVID-19 kısıtlamaları nedeniyle kişilerin internet ortamında geçirdiği süreler artmış; çevrimiçi olarak yayılan terör propagandaları özellikle gençler ve reşit olmayanları hedef almıştır (Europol, 2022, s. 5). "Oyun platformları ve hizmetleri, sağcı teröristler tarafından daha genç bir kullanıcı neslini hedef alan terör propagandasını yönlendirmek için giderek daha fazla kullanılmıştır" (Europol, 2022, s. 5).

4.4. EUROPOL'ÜN TERÖRİZMLE MÜCADELE FAALİYETLERİ

4.4.1. Avrupa Terörle Mücadele Merkezi

2015 yılında DEAŞ tarafından gerçekleştirilen Paris saldırıları sonrası AB ve üye devletleri; DEAŞ'ın yeni ve daha profesyonel stratejiler sayesinde saldırı yeteneklerini geliştirmesi ve artan sayıdaki yabancı terörist savaşçı tehdidi gibi nedenlerden dolayı, birtakım zorluklarla karşılaşmışlardır. Bu zorluklara yanıt olarak, Avrupa Konseyi'nin yetki ve yönlendirmeleriyle Europol bünyesinde Avrupa Terörle Mücadele Merkezi (*European Counter Terrorism Centre*, ECTC) kurulmuştur. ECTC zamanla AB'nin terörle mücadelesinde merkezi bir üs haline gelmiştir (Europol, 2016, s. 49).

2016'da gerçekleştirilen Berlin ve Brüksel saldırıları (Europol, 2017, s. 59); 2017'deki Barselona saldırısı (Europol, 2017, s. 59) ve bu saldırılarla birlikte etkinliğini artırmaya devam eden DEAŞ terör örgütü ile AB'ye geri dönen yabancı terörist savaşçılar tehdidi, ECTC'nin önemini artırmıştır.

ECTC'nin temel görevi, AB üye devletlerinin devam eden terörizmle mücadele soruşturma talepleri üzerine özel olarak operasyonel destek sağlamaktır. Bu operasyonel destek, temelde dört sütun etrafında şekillenmektedir (Europol, 2020, s. 89):

1. Bilgi alışverişi ve sınır ötesi iş birliğini kolaylaştırmak (Europol, 2021, s. 103).

2. Üye devletler tarafından yürütülmekte olan soruşturmalar için etkin bir şekilde operasyonel destek, koordinasyon ve uzmanlık sağlamak.

3. Sosyal medyanın radikalleşme amaçlı kullanımını önleyici tedbirler sayesinde azaltmak ve çevrimiçi soruşturmalarda kullanılacak operasyonel analize katkı sağlamak.

4. Avrupa çapında yürütülen terörizmle mücadele süreçlerinin olası sonuçlarını belirlemek ve ilgili (uluslararası) ortaklarla yardımlaşmayı teşvik etmek amacıyla merkezi stratejik destek sağlama yeteneklerini geliştirmek (Europol, 2022, 87).

Kısacası ECTC'nin öncelikli misyonu; terörizmle mücadele açısından tüm üye devletler ve üçüncü taraf paydaşların kanun uygulayıcı makamları arasındaki iş birliğini geliştirmek ve bilgi alışverişini kolaylaştırmaktır. Bu bilgi alışverişini kolaylaştırma işlemi, Europol'e ait bir bilgi değişim sistemi aracılığıyla sağlanmaktadır (Europol, 2020, s. 89).

Ayrıca ECTC, doğrudan operasyonel destek ve büyük çaplı terör tehditleri ve saldırılarına karşı koordineli bir yaklaşım sunmaktadır. Örneğin; deneyimli Europol uzmanları ve analistlerinden oluşan Europol Acil Durum Müdahale Ekibi (*Europol Emergency Response Team*, EMRT), ortaya çıkan soruşturmalara 7/24 tam zamanlı olarak destek sağlamaktadır (Europol, 2018, s. 60).

4.4.2. Europol Bilgi Sistemi

Europol Bilgi Sistemi (*Europol Information System*, EIS), Europol'ün temel veri tabanlarından biridir. Bu sistem üye devletlerin; ciddi ve organize suç ile terörizm bağlantılı şüpheliler, iletişim araçları, mali hesaplar, ateşli silahlar vb. veriler hakkında doğrudan bilgi almalarına ve paylaşmalarına olanak sunmaktadır (Europol, 2019, s. 75).

Bir referans sistemi olan EIS, üye devletlerdeki kullanıcıların araştırmaları sayesinde elde edilen bilgilerin diğer üye devletler veya AB dışında kalan ülke/kuruluşlarda bulunup bulunmadığı hususunun hızlı bir şekilde belirlenmesine olanak

sağlamaktadır. Böylece EIS, terörizmle mücadele söz konusu olduğunda bilgi paylaşımı için bir havuz haline gelmiştir (Europol, 2020, s. 90).

EIS'te yer alan veriler ışığında 2015 yılından itibaren, dönemsel olarak değişiklik gösterebilmekle birlikte büyük çoğunluğu yabancı terörist savaşçılar ile ilgili verilerden oluşmak üzere; kaç farklı katılımcı tarafından kaç kişi hakkında bilgi tutulduğu TE-SAT'ta işlenmektedir.

Bu kapsamda 2020 yılı itibarıyla, tüm EIS verilerinin %40'ından fazlasını oluşturan toplamda 560.000 mevzu, terörizmle bağlantılıdır (Europol, 2021, s. 103). 2019 yılı Aralık ayında ise bu rakam 750.000'e kadar ulaşmıştır (Europol, 2020, s. 90).

EIS'in yanı sıra ECTC, daha derinlemesine bir analiz sağlamak için Terörizmle Mücadele Analiz Çalışma Dosyası (*Counter Terrorism Analysis Work File*, AWF) ile birlikte çalışmaktadır. Bu dosya, üye devletler ve üçüncü ortaklar arasında operasyonel analitik destek sağlamaya yardımcı olur. Ayrıca AWF'de depolanmasına ve işlenmesine izin verilen veriler, EIS'e göre daha fazladır (Europol, 2016, s. 49).

4.4.3. Güvenli Bilgi Değişim Ağı Uygulaması (SIENA)

Europol gibi temel olarak bilgi alışverişine odaklanan bir kuruluş için, özellikle terörizmle mücadele söz konusu olduğunda, verilerin hızlı ve güvenli bir şekilde aktarılabilmesi oldukça önemli bir husus olarak görülmüştür (Europol, 2016, s. 49).

Bu bağlamda; Güvenli Bilgi Değişim Ağı Uygulaması (*Secure Information Exchange Network Application*) ya da kısaca SIENA, bilgi alışverişini kolaylaştırmak amacıyla tasarlanmıştır. Bu sistem; üye devletler, Europol ve Europol ile operasyonel anlamda iş birliği anlaşmaları olan üçüncü taraflar tarafından kullanılmaktadır (Europol, 2016, s. 50).

SIENA bünyesinde terörle mücadele yetkilileri için özel bir alan oluşturulmuştur. Bu alan, terörizmle mücadele makamları tarafından doğrudan Europol'e veya terörle mücadele üzerine çalışan diğer makamlara bilgi gönderme olanağı tanımaktadır. Önceki dönemlerde ise ülkeler, Europol Ulusal Birimi (*Europol National Unit*) ve İrtibat Bürosu aracılığıyla dolaylı yollardan SIENA'ya bilgi aktarımı sağlama imkanına sahipti (Europol, 2019, s. 75).

4.4.4. İnternet Yönlendirme Birimi

AB İnternet Yönlendirme Birimi (*EU Internet Referral Unit,* EU IRU), çevrimiçi terör propagandalarının yayılması hususuna yönelik AB mücadelesini koordine eden ve ECTC'nin ayrılmaz bir parçası olan bir birimdir. Bu birim, çevrimiçi unsurlarla terörizmle mücadele vakalarına karşı operasyonel destek sağlamakta; internetin teröristlerce istismarını tespit etmek ve bunlara karşı koyabilmek için araçlar ve teknikler geliştirmektedir (Europol, 2022, s. 89).

Teröristler tarafından internet ve sosyal medya kullanımının büyük ölçüde artmasıyla kuruluşu bir zorunluluk olarak görülen EU IRU'nun temel görevleri ise aşağıda verilmiştir (Europol, 2016, s. 50):

1. Terörizm ve şiddet içeren aşırılık yanlısı çevrimiçi içeriği tanımlama görevlerini koordine etmek ve ilgili ortaklarla paylaşımını sağlamak.

2. Yakın iş birliği içinde yönlendirmeleri hızlı, verimli ve etkin bir şekilde yürütmek ve desteklemek.

3. Stratejik ve operasyonel analizler sağlayarak yetkili makamlara destek olmak.

Kurulduğu 2015 yılı Temmuz ayından 2020 yılının sonuna kadar EU IRU; sayısal olarak 127,168 parça içeriği değerlendirmiş, değerlendirilen bu içerikler 123.551 yönlendirme kararını tetiklemiştir. Tespit edilen içerikler toplamda 370 çevrimiçi platformda yer alırken bu birim, AB dışında kullanılan dillere de odaklanarak 15 dilde yazılmış materyaller içerisinde arama ve analiz faaliyetlerini yürütmüştür (Europol, 2021, s. 106).

4.4.5. İnternet Araştırma Soruşturmalarını Şekillendirme Birleşik Sistemi (SIRIUS)

EU IRU gibi birimlerin yanında AB ve Europol, çeşitli projeler yardımıyla çevrimiçi terörist faaliyetlerle mücadelesini sürdürmektedir. Bu bağlamda ECTC, kuruluşundan itibaren faaliyette olan ve İnternet Araştırma Soruşturmalarını Şekillendirme Birleşik Sistemi (*Shaping Internet Research Investigations Unified System*, SIRIUS) adı verilen bir platform kullanmaktadır. Bu Platform, kullanıcılarına internet yönlendirme faaliyetleri ve bilgi paylaşımı için kapalı ve güvenli bir ortam yaratmaktadır (Europol, 2020, s. 90).

Bu Platform, temel olarak, teröristlerin çevrimiçi faaliyetlerinin analizini kolaylaştırma ve üye devletlerin dijital bilgilere erişimini kolaylaştırmaktadır (Europol, 2020, s. 90). Bilgi, araçlar, taktikler ve eğitim olmak üzere dört tür proje çıktısına sahip olan SIRIUS, uygulayıcılar için operasyonel olmayan bir iş birliği platformu olarak nitelendirilmektedir (Europol, 2021, s. 104).

İlerleyen dönemde Platform'un adli bileşeni güçlendirilerek AK, Europol ve Eurojust arasında 2020 yılının sonunda yapılan yeni bir anlaşma ile SIRIUS, 2024 yılının ortasına kadar finanse edilmiştir. Ayrıca bu Platform, 2021 yılı itibarıyla üye devletlerin tamamı ve Europol ile operasyonel anlaşmaları olan diğer ülkelerden toplamda 6200'den fazla kullanıcıya hizmet sunmaktadır (Europol, 2022, s. 88).

4.4.6. Terör Finansmanı Takip Programı

2010 yılında AB ile ABD arasında imzalanan bir anlaşmanın Avrupa Parlamentosu tarafından kabul edilmesiyle kurulan Terör Finansmanı Takip Programı (*Terrorist Finance Tracking Programme*, TFTP), ECTC'nin terörizmin finansmanını tespit etmek amacıyla kullandığı araçlardan en bilinenidir (Europol, 2018, s. 62).

TE-SAT'a göre TFTP, terörle ilgili soruşturmalarda değerli bir araç olduğunu kanıtlamıştır. Bu program; genellikle bir soruşturma zincirindeki eksik bağlantıları tamamlayarak terör ağlarının haritasını çıkarma işlevini gerçekleştirmeye yardımcı olurken, teröristlerin para akışını takip etmek amacıyla yetkililer tarafından finansörlerin tespit edilmesine olanak tanımaktadır. Aynı zamanda terör hücrelerinin ortaya çıkmasını sağlamak için ihtiyaç duyulan girişimlere katkı sağlamaktadır (Europol, 2020, ss. 90-91).

4.4.7. Avrupa Siber Suç Merkezi

Avrupa Siber Suç Merkezi (*European Cybercrime Centre*, EC3), 2013 yılı Ocak ayında kurulmuş olup, merkezi Lahey'dedir. EC3, Europol tarafından siber suçlarla mücadele kapsamında AB vatandaşlarını ve kuruluşlarını çevrimiçi suçlara karşı korumayı hedeflemektedir. Ayrıca üye devletler ve AB üyesi olmayan ülkeler tarafından yürütülecek soruşturmaları desteklemek amacıyla üst düzey teknik, analitik ve dijital adli tıp uzmanlığı konularında yardımcı olmaktadır (Europol, 2019, s. 77).

4.4.8. Terörle Mücadele Ortak İrtibat Ekibi

2016 yılında kurulan Terörle Mücadele Ortak İrtibat Ekibi (*Counter Terrorism Joint Liaison Team*, CT JLT) (Europol, 2022, s. 88); sınır ötesi operasyonlarda (Europol, 2017, s. 61) ve terörizmle mücadelede iş birliğinin niteliğini artırmak amacıyla AB üye devletleri tarafından kurulmuştur (Europol, 2019, s. 77).

ECTC'nin ev sahipliği yaptığı CT JLT; AB üye devletleri, AB haricindeki ilgili ülkeler ve ECTC bünyesinde görevli terörle mücadele uzmanları ve analistleri arasında, operasyonel bilgilerin ve eyleme geçirilebilecek düzeydeki istihbaratın hızlı bir şekilde aktarımını sağlama kabiliyetine haiz bir platform işlevi görmektedir. Bu Ekip; bilgilerin hızlı, güvenli, verimli ve etkili bir şekilde paylaşılabildiği güvenilir bir ortam sağlamaktadır (Europol, 2020, 91).

4.5. TERÖRİZMLE İLGİLİ HAZIRLANAN DİĞER YILLIK RAPORLAR

Europol, AB bünyesinde terörizmle mücadele faaliyetleri yürüten önemli kurumların başında gelmektedir. TE-SAT ise, AB terörizm durumu ve eğilimlerini yansıtan bir rapor olması nedeniyle, Europol'ün etkinliğini göstermek açısından son derece faydalı araçlardan biridir.

AB üye devletlerinin katkılarıyla hazırlanan TE-SAT gibi yıllık terörizm raporlarının yanı sıra; ABD, BM ve Ekonomi ve Barış Enstitüsü (*Institute for Economics & Peace*, IEP) gibi devlet, uluslararası örgüt ve düşünce kuruluşları tarafından da terörizmle mücadele üzerine çeşitli raporlar hazırlanmaktadır.

Güçlü bir küresel aktör olan ve 11 Eylül saldırıları sonrası terörizmle mücadelede önemli bir konumda kendine yer bulan ABD; Dışişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan "Terörizmle İlgili Ülke Raporları[28]" (*Country Reports on Terrorism*) ile terörizmle mücadeleye katkı sağlamaktadır.

Terörizmle İlgili Ülke Raporları; ABD Yasası gereğince Dışişleri Bakanı'nın her yılın 30 Nisan tarihine kadar, ilgili mevzuat kapsamındaki kriterleri taşıyan ülke ve gruplarla ilgili olarak terörizm konusunda ABD Kongresi'ne bir rapor sunma görevi uyarınca yıllık olarak hazırlanan bir rapor türüdür. 2004 yılından itibaren hazırlanan bu raporlar, önceki dönemlerde yayımlanan Küresel Terörizm Modelleri (*Patterns of*

[28] 2004-2015 yıllarını kapsayan döneme ait raporlara https://2009-2017.state.gov/j/ct/rls/crt/index.htm linkinden, 2016 ve sonrası dönemi kapsayan raporlara ise https://www.state.gov/country-reports-on-terrorism/#crt linkinden ulaşılabilmektedir.

Global Terrorism)'nin yerini almıştır (Bureau of Counterterrorism, Erişim Tarihi: 03.12.2022).

Terörizmle İlgili Ülke Raporları, TE-SAT'ın sunmuş olduğu çerçeveden farklı olan bir yaklaşımın ürünüdür. Buna göre bu Raporlar; ABD'nin terörizm durumu ve eğilimlerini belirtmekten ziyade, ABD'nin küresel terörizmle mücadeledeki yerini vurgulamak amacıyla bölge, ülke ve terör gruplarıyla ilgili ve daha çok nitel verilerden oluşan bir bakış açısı sunmaktadır. Ayrıca TE-SAT'ın terörizm türlerine göre belirlediği temel bulgular yerine, ülkesel ve terör grupları bazında, başkaca bir sınıflandırmaya tabi tutulmaksızın küresel terörizm durumu ile ilgili bilgiler içermektedir.

Bu raporlar haricinde, 2021 yılı Mayıs ve 2022 yılı Ekim ayında "Stratejik İstihbarat Değerlendirmesi ve Yurt İçi Terörizm Verileri" (*Strategic Intelligence Assessment and Data on Domestic Terrorism*) isimli iki Rapor[29], FBI ve ABD İç Güvenlik Bakanlığı ile Ulusal İstihbarat Direktörü'nün istişareleri neticesinde hazırlanmaktadır. Bu raporlar, terörizmi olgusunun ABD içerisindeki mevcut durumuna bağlı olarak stratejik istihbarat değerlendirmeleri, iç terörizm ile ilgili konularda elde edilen birtakım verileri ve çeşitli tavsiyeleri içermektedir.

2011 yılı Eylül ayında uluslararası terörizmle mücadelede iş birliğini teşvik etmek amacıyla BM bünyesinde kurulan Birleşmiş Milletler Terörizmle Mücadele Merkezi (*United Nations Counter-Terrorism Centre*, UNCCT) (UN Counter-Terrorism Centre, Erişim Tarihi: 02.12.2022), 2017 yılından bu yana UNCCT Yıllık Raporu[30] (*UNCCT Annual Report*)'nu yayımlamaktadır.

Bu Rapor, 8 Ekim 2006 tarihinde kabul edilen ve iki yılda bir gözden geçirilmesi öngörülen BM Küresel Terörle Mücadele Stratejisi ile ilgili olup, TE-SAT'tan farklı olarak terörizm ile ilgili durum ve eğilimleri yansıtma amacı taşımamakta ve ayrıca terörizm türleri, saldırı ve tutuklama sayıları gibi nicel verilere yer vermemektedir.

Bu Rapor'un amacı; BM ile üyeleri ve ilgili diğer ortakların, terörizmle mücadele konusunda geliştirmiş oldukları iş birliğine dayalı program, faaliyet, proje ve yeni teknolojiler hakkında bilgi sunmaktadır. Kısacası UNCCT Yıllık Raporu, terörizmle

[29] Bu iki Rapor'a https://www.fbi.gov/investigate/terrorism linkinden erişim sağlanabilmektedir.

[30] İlgili BM Raporları'na https://www.un.org/counterterrorism/cct/background linkinden erişim sağlanabilmektedir.

mücadele konusunda BM'nin almış olduğu aksiyonları yıllık olarak aktaran bir faaliyet raporu olma özelliği taşımaktadır.

Son olarak; terörizmle ilgili olan bir diğer rapor ise, bir düşünce kuruluşu - EPI – tarafından hazırlanan, Küresel Terörizm İndeksi (*Global Terrorism Index*, GTI)'dir. Yıllık olarak yayımlanan bu Rapor, dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 99,7'sini kapsamakta ve terörizm hususunun toplamda 163 ülkedeki tezahürlerini analiz etmektedir (Vision of Humanity, Erişim Tarihi: 27.11.2022).

GTI'nin amacı; terörizm olgusunun özelliklerini daha iyi kavrayabilmek için elde edilen verileri analiz ederek bir araya getirmek ve ortaya çıkan eğilimleri incelemektir. Ayrıca, terörizm olgusunun geleceği ve gerekli olan politika tepkileri hakkında yapıcı ve pratik bir bilgilendirme amacı taşımaktadır (Vision of Humanity, Erişim Tarihi: 27.11.2022).

Bölgesel ve ülkesel bazda bir terörizm yaklaşımı ortaya koyan GTI, Terörizmle İlgili Ülke Raporları gibi terörizmin küresel yönüne vurgu yapmaktadır. Raporlar'ın içeriğinde ise ilgili yıla ait çeşitli nicel veriler eşliğinde terörizm durumları, eğilimleri; terör saldırıları ve bu saldırıların bilançosu; COVID-19 ve yabancı terörist savaşçılar gibi terörizm olgusunun küresel yönünü etkileyen çeşitli faktörler de yer almaktadır.

SONUÇ

Geçmişi insanlığın varoluşuna kadar dayandırılan ve dönemsel olarak değişimler geçiren, son olarak ise 11 Eylül saldırılarıyla birlikte küresel bir boyut kazanan terörizm olgusu, yıllardır bu olgu tarafından tehdit altında olan AB için öncelik verilmesi gereken sorunlardan biri haline gelmiştir.

Avrupa toprakları; ilk olarak Korsika, Bask ve Kuzey İrlanda gibi tarihsel gerilim ve çatışmaların yaşandığı bölgelerde etnik/milliyetçi ve ayrılıkçı terör tehditleri ve Almanya ile İtalya'da olduğu gibi sol tandanslı terör tehditleri karşısında bir mücadele alanı haline gelmiştir. Bu mücadele alanı bölgesel nitelikte olup, sadece belirli ülkeleri ilgilendirmiştir. Ancak terörizm olgusu, özellikle Orta Doğu coğrafyasında yaşanan siyasi çekişmelere bağlı olarak, uluslararası bir kimlik kazanmış ve dünyanın büyük bir bölümünü etkiler hale gelmiştir.

Bu dönemde - Topluluklar döneminde - terörizm, daha çok Avrupalı devletlerin bireysel çabaları ile kontrol altında tutulmaya çalışılan ve Soğuk Savaş gibi büyük bir tehdide nazaran daha az önem atfedilen bir olgu olarak varlığını korumuştur. Bu durumun ortaya çıkmasında, henüz kurumsal olarak tam anlamıyla bütünlük sağlayamayan Avrupalı devletlerin etkisizliğinden söz etmek de mümkündür.

Bununla birlikte, Topluluklar'ın bütünüyle terörizm olgusunu göz ardı ettiği düşüncesi ve algısı da doğru bir yaklaşımın ürünü değildir. Zira 1976 yılında, terörizmle mücadele doğrultusunda operasyonel anlamda atılan ilk ciddi adım olan Trevi kurulmuştur. Bu mekanizma, terörizmle mücadele alanında sonraki dönemler için AB'nin temel taşlarından biri olmuştur.

ATS, Schengen Müktesebatı ve son olarak ABA ile uluslarüstü bir kimlik kazanan AB; bir taraftan ekonomik ve siyasi, diğer taraftan - daha spesifik olarak - güvenlik bağlamında, üye devletlerin birlikte hareket edebilmesine olanak tanıyan bir karar alma mekanizması haline gelmiştir. Güvenlik açısından kurulması bir gereklilik olarak görülen bir Avrupa Polis İş Birliği Teşkilatı (Europol) ise, AB'nin suç ve terörizm olgularına karşı mücadelesinde birincil derecede öneme haiz bir kuruluş olarak faaliyete geçmiştir.

Terörizm olgusuna karşı 1960 ve 1970'li yıllardan itibaren mücadele yürüten Avrupa ülkeleri ve AB, bu olguya karşı 2000'li yıllardan önce yeterince etkin ve etkili

olamamıştır. Ancak; 11 Eylül 2001 tarihinde DTM ve Pentagon'a yönelik terör saldırıları sonrası önceki yıllara oranla dünya güvenliği için daha ciddi bir tehdit haline gelen terörizm, AB için de yüksek görünürlüğe ve ayrı bir öneme sahip bir mücadele alanının oluşmasına zemin hazırlamıştır. 2004 Madrid ve 2005 yılında Londra'da yaşanan terör saldırıları ise AB'nin terörizme karşı daha planlı, çok katmanlı ve derinlemesine bir yaklaşım benimsemesini gerekli kılmıştır. Bu dönemle birlikte AB'nin terörizmle mücadele politikasını oluşturan çeşitli strateji ve belgelerin yanında Europol, operasyonel anlamda günümüz terörizmle mücadele konseptinde AB ve dünya güvenliği için önemli figürlerden biri haline gelmiştir.

Terörizm söz konusu olduğunda, bilgi alışverişinde bulunularak düzenli ve koordineli bir mücadele yürütmek ve bu doğrultuda doğru verilere sahip olmak esastır. Bu noktada kurumsal olarak AB ve bireysel olarak üye devletler için mevcut ve gelecekte karşılaşılması muhtemel terör tehditlerine karşı, siyasi öncelik ve hassasiyetlerden uzak bir raporlama mekanizmasının hayata geçirilmesi bir gereklilik haline gelmiştir.

Bu noktada Europol tarafından geliştirilen pek çok aracın yanında; AB üye devletleri tarafından sağlanan veriler, diğer paydaşlar ve alanında uzman kişilerin katkılarıyla hazırlanan TE-SAT Raporları, terörizm olgusunu daha görünür kılan ve bu olguya karşı iş birliği içerisinde mücadele etmenin gerekliliğini ortaya koyan temel bir araç olarak, 2007 yılından itibaren her yıl düzenli olarak yayımlanmaya başlamıştır.

TE-SAT Raporları, AB bünyesinde yer alan tüm ulusal hükümetler ve kolluk kuvvetlerinin, AB'nin yıllık ölçekteki mevcut terörizm durumu hakkında genel bir değerlendirmeye sahip olmasına ve potansiyel tehditlere karşı önlem almasına olanak tanıyan bir raporlama mekanizmasıdır. TE-SAT Raporları'nın bu işlevi ile birlikte AB, terörizm olgusunu daha geniş bir perspektiften ele alma imkânı bulmuştur.

Raporlar'da yer alan yıllık ölçekteki terörizm durumu; hangi terörizm türünün daha büyük bir tehdit oluşturduğunu, bu tehditlere karşı üye devletler ve AB'nin nasıl bir tutum sergilediğini yansıtmaktadır. Terörizm durumu ile birlikte, sınırları içerisinde faaliyet yürüten terörist birey ve grupların göstermiş olduğu temel eğilimler sayesinde AB, ileriye dönük tahminler yürütebilmekte ve bu doğrultuda önlemler alabilmektedir. Sonuç olarak bu durum, AB'nin mevcut ve potansiyel tehditler üzerine yapacağı analizleri daha güvenilir bir hale getirmektedir.

Europol'ün terörizmle mücadele faaliyetleri arasında yer alan çeşitli sistem, program, uygulama ve birimlerin işlevine ve özelliklerine de yer veren TE-SAT Raporları, AB'nin terörizmle mücadele politikalarında geçmiş dönemlerde yaşanan iş birliği ve koordinasyon ile ilgili sorunların hangi yöntemler sayesinde giderildiğini de açıklığa kavuşturmaktadır.

Terör tehditleri; iletişim araçlarının gelişmesi, yabancı terörist savaşçılar, çeşitli çevresel sorunlar ve COVID-19 gibi dünya genelini etkileyen salgın hastalıklara bağlı olarak dönemsel açıdan değişkenlik gösterebilen unsurlara ve yeni motivasyon kaynaklarına sahip olabilmektedir. AB, TE-SAT Raporları yardımıyla bu tehditlerin önemini daha iyi bir şekilde kavrarken, gelecekteki muhtemel sorunları giderebilecek farklı bakış açıları da kazanmaktadır.

Ekonomi, bilim, sanat, spor ve daha birçok alanda, dünyanın pek çok ülkesinden daha ileri bir seviyede ve daha yüksek görünürlüğe sahip olan AB ülkeleri; küreselleşme ile birlikte özü itibarıyla küresel bir tehdit haline gelen terörizm için hem bir üs hem de hedef bir bölge konumundadır. Bilindiği üzere teröristlerin öncelikli amacı, davalarında haklı olduklarını göstermek ve bunu sağlayabilmek için de insanlar ve toplumlar üzerinde fiziksel ve psikolojik baskı yaratmaktır. Bu hususlar bir arada düşünüldüğünde; üye devletlerin sahip olduğu maddi kaynaklardan dolayı bir üs, toplamda yaklaşık 450 milyonluk nüfusu ile oldukça geniş bir kitleyi temsil etmeleri nedeniyle de terörist birey ve gruplar tarafından bir hedef olarak görülmeleri kaçınılmaz hale gelmektedir. Bu nedenlerden dolayı, TE-SAT Raporları tarafından nitel ve nicel veriler yardımıyla çizilen çerçeve, terörizm olgusuna karşı AB'nin daha titiz çalışmalar yürütmesi gerektiğini göstermektedir.

TE-SAT Raporları'nın literatüre katkısı açısından bu Raporlar'ın hazırlanmasında kullanılan nicel veriler, AB ve terörizm konusu üzerine çalışmalar yürüten araştırmacıların yararlanabileceği istatistiksel bilgiler içermektedir. Araştırmacılar, bu bilgiler sayesinde AB'ndeki terörizm durumu ile ilgili tehdit değerlendirmeleri ve risk analizleri yapabilme imkânı bulabileceklerdir. Böylelikle AB ve terörizm olgusu ile ilgili olarak doğrulanabilir verilere sahip bir kaynak yardımıyla daha sağlıklı çalışmalar yürütebileceklerdir.

TE-SAT Raporları'nda yer alan nitel veriler ise; terörizm olgusunun AB için ne ifade ettiğini, bu olguya karşı AB'nin nasıl bir bakış açısı kazandığını ve yine bu olguya

karşı yürüttüğü mücadeleyi göstermektedir. Bununla birlikte TE-SAT Raporları, üye devletlerden ziyade küresel bir aktör olan AB'nin genel terörizm durumunu ortaya koyması nedeniyle araştırmacılar tarafından daha fazla üzerinde durulması beklenen bir belgeler bütünü olma özelliğine haizdir.

Yapılan çalışmalar incelendiğinde terörizm olgusu, farklı kaynaklar tarafından motive edilen ve kendine has dinamiklere sahip olan, bu nedenle de bütün aktörlerin üzerinde uzlaştığı bir tanımı bulunmayan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte, AB çatısı altında kabul edilen ve üye devletlerin ulusal mevzuatlarına uyarlamış olduğu, TE-SAT Raporları'nda yer alan terörizm ile ilgili tanımlar, üye devletlerin bu olguya karşı ortak bir tutum sergilediğini göstermektedir

TE-SAT Raporları, terörizme karşı AB üye devletlerinin ortak mücadelesini temsil etmektedir. Bununla birlikte AB dışındaki devletlerin ve uluslararası aktörlerin bu olguya karşı birlikte hareket etmelerini teşvik edebilecek, yol gösterici bir rapor olma özelliği taşımaktadır.

12 Ekim – 7 Kasım 2022 tarihleri arasında, 27 AB üye devletinde yapılan *Special Eurobarometer* anket sonuçlarına göre terörizm; artan fiyatlar/enflasyon/hayat pahalılığı, enerji krizi, çevre ve iklim değişikliği ve göç, işsizlik gibi sorunların ardından, AB'nin karşı karşıya kaldığı en önemli sorunlardan biri olarak görülmüştür (European Commission, 2022, s. 10). Bu durumun ortaya çıkmasında, özellikle COVID-19 pandemisi ve Ukrayna ile Rusya arasında yaşanan savaşın getirmiş olduğu olumsuz ekonomik şartlar etkili olsa da, terörizm AB için ciddi bir tehdit olarak önemini korumaktadır. Zira son olarak 2022 yılı Aralık ayı içerisinde, Fransa'nın başkenti Paris'te PKK yanlıları tarafından gerçekleştirilen eylemler (Haber7, Erişim Tarihi: 10.01.2023), bu durumun önemli bir kanıtı niteliğidir. Paris'te gerçekleştirilen bu terör faaliyetlerinin TE-SAT 2023'te yer alması beklenmektedir.

Sonuç olarak; AB'nin terörizm durumu ve eğilimleri hakkında kapsamlı bir yaklaşım sunan TE-SAT Raporları, AB'nin terörizm olgusuna bakışında önemli bir yere sahiptir. Ayrıca Raporlar'ın içeriği incelendiğinde, AB'nin bu olguya bakışını yansıtmaktadır. Bu Raporlar sayesinde kazanılan bilgi ve birikim, ilerleyen dönemlerde de AB ve üye devletler için yol gösterici olmaya devam edecektir.

KAYNAKÇA

Abdulqadir, Z. (2021). Migration controls and counter-terrorism in Europe: A discussion of challenges and policies. *Journal of Scientific Papers "Social development and Security", 11*(2), 18-25. doi:10.33445/sds.2021.11.2.3.

Abdurrahmanlı, E. (2018). Küreselleşme olgusuyla birlikte büyüyen terörizm. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, *5*(18), 586-605. https://dergipark.org.tr/tr/pub/atdd/issue/42204/512099 adresinden erişildi.

Aksu, M. ve Dere, A. (2021). İnsani gelişmişlik seviyesi ile terör arasındaki ilişki: İspanya örneği. *Assam Uluslararası Hakemli Dergi*, *8*(18), 1-18. https://dergipark.org.tr/tr/pub/assam/issue/60667/865723 adresinden erişildi.

Alekseeva, O. (2018). Corsican nationalist movements: Autonomy of the French island in question. *International Journal of Latest Research in Humanities and Social Science (IJLRHSS), 01*(08), 36-40. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3192372 adresinden erişildi.

Alganer, Y. ve Çetin, M. Ö. (2008). Avrupa'da birlik ve bütünleşme hareketleri (II) (1957-1986). *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *25*(2), 339-362. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3623 adresinden erişildi.

Altuğ, Y. (1987). Terörizm sorunu. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, *52*(1-4), 47-99. https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuhfm/issue/9065/113053 adresinden erişildi.

Altun, A. (2016). AB'nin kurumsal ve yasal/hukuki açıdan terörle mücadele politikaları. *International Journal of Academic Value Studies, 2*(7), 107-116. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/288194 adresinden erişildi.

Ayhan, H. (2015). Terör kavramı, Güvenlik Konseyi ve Genel Kurul özelinde Birleşmiş Milletler'in 2001 sonrası terör yaklaşımı. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, *11*(21), 117-146. https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=141245 adresinden erişildi.

Aynagöz Çakmak, Ö. (2004). Schengen Anlaşması ve Avrupa Birliği çerçevesine dahil edilmesi. *Ekonomik Yaklaşım, 15(51), 20-31.*, *15*(51), 20-31. https://www.bibliomed.org/mnsfulltext/94/94-1395749011.pdf?1671191179 adresinden erişildi.

Azzellini, D. (2009). Red Brigades. *The International Encyclopedia of Revolution and Protest* içinde (ss. 1-6). Oxford, UK: John Wiley & Sons, Ltd. doi:10.1002/9781405198073.wbierp1242.

Bağ, M. (2021, 28 Nisan). Fransa, İtalya'nın istediği Kızıl Tugaylar örgütü mensubu 7 kişiyi gözaltına aldı. *Euronews*. https://tr.euronews.com/2021/04/28/fransa-italya-n-n-istedigi-k-z-l-tugaylar-orgutu-mensubu-7-kisiyi-gozalt-na-ald adresinden erişildi.

Bakker, E. (2015). EU counter-radicalization policies: A comprehensive and consistent approach? *Intelligence and National Security*, *30*(2-3), 281-305. doi:10.1080/02684527.2014.988442.

Bay, D. (2021). 11 Eylül saldırılarının AB'nin terörizmle mücadelesine etkileri. *Europolitika*, *11*, 56-63. https://www.acarindex.com/pdfs/1156820 adresinden erişildi.

BBC News. (2016, 19 Ocak). Who were Germany's Red Army Faction militants?. *BBC News*. https://www.bbc.com/news/world-europe-35354812 adresinden erişildi.

Bean, H., Keränen, L. ve Durfy, M. (2011). "This is London": Cosmopolitan nationalism and the discourse of resilience in the case of the 7/7 terrorist attacks. *Rhetoric and Public Affairs*, *14*(3), 427-464. https://www.jstor.org/stable/41940550 adresinden erişildi.

Bensahel, N. (2003). *The counterterror coalitions: Cooperation with Europe, NATO, and the European Union*. Santa Monica, CA: RAND Corporation.

Benyon, J. (1994). Policing the European Union: The changing basis of cooperation on law enforcement. *Source: International Affairs (Royal Institute of International Affairs*, *70*(3), 497-517. doi:10.2307/2623708.

Biçer, R. (2018). Why Muslims become instruments of terror?. *Kader*, *16*(2), 229-240. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/614042 adresinden erişildi.

Beşe, E. (2002). *Terörizm, Avrupa Birliği ve insan hakları*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Bird, J. (2019). Working with partners to counter terrorism. *NATO Review*. https://www.nato.int/docu/review/articles/2019/05/16/working-with-partners-to-counter-terrorism/index.html adresinden erişildi.

Block, L. (2010). Bilateral police liaison officers: Practices and European policy. *Journal of Contemporary European Research*, *6*(2), 194-210. doi:10.30950/jcer.v6i2.266.

Bodur, H. E. (2005). Dini motifli terör fenomeni ve İslam'ın siyasal istismarı. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (5), 65-88. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/213408 adresinden erişildi.

Bosilca, R. (2013). Europol and counter terrorism intelligence sharing. *Europolity: Continuity and Change in European Governance*, *7*(1), 7-20. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2461992 adresinden erişildi.

Bossong, R. (2008). The action plan on combating terrorism: A flawed instrument of EU security governance. *Journal of Common Market Studies*, *46*(1), 27-48. doi:10.1111/j.1468-5965.2007.00766.x.

Bulut, E. ve Koca, M. (2015). İrlanda'da terör. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *8*(37), 545-556. https://www.sosyalarastirmalar.com/articles/terror-in-ireland.pdf adresinden erişildi.

Bunyan, T. (1993). Trevi, Europol and the European state. T. Bunyan (Ed.), *Statewatching the new Europe: A handbook on the European state* içinde (ss. 15-36). London: Statewatch.

Bureau of Counterterrorism. (t.y.). *Country reports on terrorism*. U.S. Department of State. 3 Aralık 2022 tarihinde https://www.state.gov/country-reports-on-terrorism/#crt adresinden erişildi.

Bures, O. (2010). Eurojust's fledgling counterterrorism role. *Journal of Contemporary European Research*, *6*(2), 236-256. doi:10.30950/jcer.v6i2.274.

Büyükbaş, H. (2006). Avrupa güvenlik strateji belgesi ve Türkiye. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, *61*(1), 37-66. doi:10.1501/sbfder_0000001383.

Büyükçiçek, M. (2019). *Teoriden pratiğe: Avrupa Birliği*. Ankara: İksad Publishing House.

Büyüktanır, D. (2010). Dış İlişkiler Kapsamında Avrupa Birliği'nin Tüzel Kişiliği ve Lizbon Antlaşması. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, *7*(27), 87-110. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/540078 adresinden erişildi.

Candea, M. (2006). Resisting victimhood in Corsica. *History and Anthropology*, *17*(4), 369-384. doi:10.1080/02757200600914045.

Casale, D. (2008). EU institutional and legal counter-terrorism framework. *Defence Against Terrorism Review*, *1*(1), 49-77.

Chalk, P. (1996). *West European terrorism and counter-terrorism : The evolving dynamic*. London: Macmillan Press Ltd.

Chamberlain, A. F. (1889). On the words for "fear" in certain languages. A study in linguistic psychology. *The American Journal of Psychology*, *10*(2), 302-305. https://www.jstor.org/stable/pdf/1412486.pdf adresinden erişildi.

Chillaud, M. (2012). Frontex as the institutional reification of the link between security, migration and border management. *Contemporary European Studies*, (02), 45-61. https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=241493 adresinden erişildi.

Code, U. S. (1994). Title 22: Foreign relations and intercourse. Pub. L. No. Section 2656f (d).

Coninsx, M. (2012). Strengthening interstate cooperation: The Eurojust experience. A. M. S. de Frías, K. Samuel ve N. White (Ed.), *Counter-terrorism: International law and practice* içinde (ss. 965-989). Oxford: Oxford University Press.

Coolsaet, R. (2010). EU counterterrorism strategy: Value added or chimera? *International Affairs, 86*(4), 857-873. doi:10.1111/j.1468-2346.2010.00916.x

Council of Europe. (1977). *European convention on the suppression of terrorism* (No: 90). Strasbourg.

Council of the European Union. (2002). *Council framework decision of 13 june 2002 on combating terrorism* (No: 2002/475/JHA). Luxembourg.

Council of the European Union. (2003). *A secure Europe in a better world: European security strategy* (No: 15895/03).

Council of the European Union. (2004). *Council Regulation (Ec) No. 2007/2004 of 26 October 2004 Establishing a European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States of the European Union* (No: 2007/2004). *Official Journal of the European Union*.

Council of the European Union. (2008). *Report on the implementation of the European security strategy* (No: S407/08).

Council of the European Union. (2022). *Council Decision (CFSP) 2022/1241 of 18 July 2022 updating the list of persons, groups and entities subject to Articles 2, 3 and 4 of Common Position 2001/931/CFSP on the application of specific measures to combat terrorism, and repealing Decision (CFSP)* (No: ST/10205/2022/INIT).

Cumhuriyet. (2022, 17 Mart). Korsikalılar Fransa'dan "Daha fazla bağımsızlık" talep ediyor. https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/korsikalilar-fransadan-daha-fazla-bagimsizlik-talep-ediyor-1916789 adresinden erişildi.

Çağdaş, C. ve Kutlu, E. (2021). İrlanda sorununun tarihsel kökleri ve Brexit sonrası İrlanda sorunu: Birleşik bir krallık mı, birleşik bir İrlanda mı? *International Journal Of Eurasia Social Sciences, 12*(44), 365-383. doi:10.35826/ijoess.2888.

Çakmak, H. (2007). *Avrupa Güvenliği*. Ankara: Platin Yayınları.

Çakmak, H. (2008). *Terörizm*. Ankara: Barış Platin Kitap Ltd. Şti.

Çam, Ö. E. (2022, 7 Mayıs). AB'nin hayal kırıklığı projesi: Frontex. *Anadolu Ajansı*. 3 Ekim 2022 tarihinde https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abnin-hayal-kirikligi-projesi-frontex/2581428# adresinden erişildi.

Çona, Ö. (2021). Yeni savaş ortamında eski bir aktör: Yabancı terörist savaşçılar ve yeni çatışmalardaki rolleri. *Savunma Bilimleri Dergisi,* (39), 275-303. doi:10.17134/khosbd.913801.

Deflem, M. (2006). Europol and the policing of international terrorism: Counter-terrorism in a global perspective. *Justice Quarterly, 23*(3), 336-359. doi:10.1080/07418820600869111.

Demir, C. K. (2015). Terörizmle mücadelede örgütsel yaşam evreleri yaklaşımı. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, *11*(22), 131-167. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/84603 adresinden erişildi.

Dik, B. B. (2005). Etnik ve dini terör örgütü IRA'nın İrlanda'ya etkileri. *TASAM*. 18 Aralık 2021 tarihinde https://tasam.org/tr-TR/Icerik/262/etnik_ve_dini_teror_orgutu_iranin_irlandaya_etkileri adresinden erişildi.

Dinesen, P. T. ve Jæger, M. M. (2019). The effect of terror on institutional trust: New evidence from the 3/11 Madrid terrorist attack. *Political Psychology, 34*(6), 917-926. https://www.jstor.org/stable/43783768 adresinden erişildi.

Office of the Director of National Intelligence. (2001). USA patriot act. https://www.dni.gov/index.php/who-we-are/organizations/national-security-partnerships/ise/ise-archive/ise-additional-resources/2116-usa-patriot-act?tmpl=component&print=1&layout=default adresinden erişildi.

Dugard, J. (1974). International terrorism: Problems of definition. *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-), 50*(1), 67-81. doi:10.2307/2615228.

Dumitrescu, M. S., Paraschiv, D. ve Nitu, M. (2020). The fight against terrorism in the European Union. *The Romanian Economic Journal*, *23*(76), 54-66. http://www.rejournal.eu/sites/rejournal.versatech.ro/files/articole/2020-07-10/3603/4ydumitrescu.pdf adresinden erişildi.

Dumitriu, E. (2004). The E.U.'s definition of terrorism: The Council framework decision on combating terrorism. *German Law Journal*, *5*(5), 585-602. doi:10.1017/S2071832200012700.

Dunn, D. H. (2005). Bush, 11 September and the conflicting strategies of the "war on terrorism". *Irish Studies in International Affairs*, *16*(1), 11-33. https://www.jstor.org/stable/30001932 adresinden erişildi.

Efe, H. (2008). Avrupa Birliği'nin ortak dış ve güvenlik politikası. *Sosyal Bilimler Dergisi*, *7*(1), 66-78. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/223508 adresinden erişildi.

Emniyet Genel Müdürlüğü. (2013). Europol'ü tanıyalım. 29 Eylül 2022 tarihinde https://www.egm.gov.tr/interpol/europoltaniyalim adresinden erişildi.

Emeklier, B. (2012). Fransa'nın etnik kimlik sorunlarına politik-psikolojik bir yaklaşım: Korsika örneği. *Güvenlik, Savaş, Barış ve Çatışma Çözümleri*, *311*. https://www.academia.edu/3555158/Fransan%C4%B1n_Etnik_Kimlik_Sorunlar%C4%B1na_Politik_Psikolojik_Bir_Yakla%C5%9F%C4%B1m_Korsika_%C3%96rne%C4%9Fi adresinden erişildi.

Erdem, H. (2016). Şiddet ve şiddet çeşitleri. F. Sancar (Ed.), *Din ve şiddet: Tarihi, dini, siyasi, kültürel, sosyo-psikolojik boyutlarıyla* içinde (ss. 59-87). Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Yayınları.

Ergil, D. (1992). Uluslararası terörizm. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, *47*(3), 139-143. doi:10.1501/SBFder_0000001609.

Euronews. (2014, 9 Aralık). Vatanseverlik Yasası: Özgürlüğe karşı bir tehdit. *Euronews*. https://tr.euronews.com/2014/12/09/vatanseverlik-yasasi-ozgurluge-karsi-bir-tehdit adresinden erişildi.

European Comission. (1957). The Treaty of Rome.

European Commission. (2010). *Communication from the commission to the European parliament and the council the EU internal security strategy in action: Five steps towards a more secure Europe* (No: COM (2010) 673 final). Brussels.

European Commission. (2020). *EU security union strategy* (No: COM(2020) 605 final). Brussels.

European Commission. (2022). *Key challenges of our times – Autumn 2022*. https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2892 adresinden erişildi.

European Communities. (1987). *Single European Act*.

European Communities. (1992). *Treaty on European Union* (No: 92/C191/01). *Official Journal of the European Communities*. Maastricht.

European Council. (1999). *Presidency conclusions Tampere European Council*. Brussels.

European Council. (2001). *Conclusions and plan of action of the extraordinary European Council meeting on 21 September 2001* (No: SN 140/01). *European Council*.

European Council. (2004a). *EU plan of action on combating terrorism* (No: 10010/3/04 REV 3).

European Council. (2004b). *Declaration on combating terrorism*. Brussels. https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/79637.pdf adresinden erişildi.

European Council. (2005a). *The European Union counter-terrorism strategy*. (No: 14469/4/05 REV 4).

European Council. (2005b). *The Hague Programme: Strengthening freedom, security and justice in the European Union* (No: 2005/C 53/01).

European Council. (2010). *The Stockholm programme - An open and secure Europe serving and protecting citizens* (No: 2010/C).

European External Action Service. (2016). *Shared vision, common action: A stronger Europe - a global strategy for the European Union's foreign and*

security policy. https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/3eaae2cf-9ac5-11e6-868c-01aa75ed71a1 adresinden erişildi.

Europol. (2007). *European Union terrorism situation and trend report 2007*. Europol. (Erişim Tarihi: 07.11.2021).

Europol. (2008). *European Union terrorism situation and trend report 2008*. Europol. (Erişim Tarihi: 07.11.2021).

Europol. (2009). *European Union terrorism situation and trend report 2009*. Europol. (Erişim Tarihi: 07.11.2021).

Europol. (2010). *European Union terrorism situation and trend report 2010*. Europol. (Erişim Tarihi: 07.11.2021).

Europol. (2011). *European Union terrorism situation and trend report 2011*. Europol. (Erişim Tarihi: 07.11.2021).

Europol. (2012). *European Union terrorism situation and trend report 2012*. Europol. (Erişim Tarihi: 07.11.2021).

Europol. (2013). *European Union terrorism situation and trend report 2013*. Europol. (Erişim Tarihi: 07.11.2021).

Europol. (2014). *European Union terrorism situation and trend report 2014*. Europol. (Erişim Tarihi: 07.11.2021).

Europol. (2015). *European Union terrorism situation and trend report 2015*. Europol. (Erişim Tarihi: 07.11.2021).

Europol. (2016). *European Union terrorism situation and trend report 2016*. Europol. (Erişim Tarihi: 07.11.2021).

Europol. (2017). *European Union terrorism situation and trend report 2017*. Europol. (Erişim Tarihi: 07.11.2021).

Europol. (2018). *European Union terrorism situation and trend report 2018*. Europol. (Erişim Tarihi: 07.11.2021).

Europol. (2019). *European Union terrorism situation and trend report 2019.* Europol. (Erişim Tarihi: 07.11.2021).

Europol. (2020). *European Union terrorism situation and trend report 2020*.

Europol. (Erişim Tarihi: 07.11.2021).

Europol. (2021). *European Union terrorism situation and trend report 2021*. Europol. (Erişim Tarihi: 07.11.2021).

Europol. (2022). *European Union terrorism situation and trend report 2022*. Europol. (Erişim Tarihi: 02.09.2022).

FBI. (t.y.). Terrorism. *FBI*. 7 Ağustos 2022 tarihinde https://www.fbi.gov/investigate/terrorism adresinden erişildi.

Funes, M. J. (1998). Social responses to political violence in the Basque Country. *Journal of Conflict Resolution, 42*(4), 493-510. doi:10.1177/0022002798042004005.

Gaibulloev, K. ve Sandler, T. (2009). Hostage taking: Determinants of terrorist logistical and negotiation success. *Journal of Peace Research, 46*(6), 739-756. doi:10.1177/0022343309339249

Ganor, B. (2002). Defining terrorism: Is one man's terrorist another man's freedom fighter? *Police Practice and Research, 3*(4), 287-304. doi:10.1080/1561426022000032060.

Gruszczak, A. (2022). The European Union's counter-terrorism policy twenty years after 9/11: What has really been done? *Studia Politologiczne, 63*, 24-39. doi:10.33896/SPolit.2022.63.2

Gürsoy, Y. ve Onursal Beşgül, Ö. (2013). Avrupa Birliği'nin tarihsel gelişimi. Ayhan Kaya (Ed.), *Avrupa Birliği hakkında merak ettikleriniz Avrupa Birliği'ne giriş* içinde (ss. 21-35). İstanbul: Hiperlink Yayınları.

Güzel, S. (2021). 11 Eylül 2001 terör saldırıları sonrasında terörizmin Avrupa güvenlik mimarisine etkilerinin analizi. *Journal of Diplomatic Research, 3*(1), 51-69. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1767167 adresinden erişildi.

Haber7. (2022, 26 Aralık). Paris, Brüksel, Londra, Münih… Batı başkentlerini sarsan terör saldırıları. *Haber7*. https://www.haber7.com/dunya/haber/3288951-paris-bruksel-londra-munih-bati-baskentlerini-sarsan-teror-saldirilari adresinden erişildi.

Haine, J.-Y. (2007). The EU and the European security strategy: Forging a global Europe. S. Biscop ve J. J. Andersson (Ed.), *The EU and the European security strategy: Forging a global Europe* içinde (ss. 21-41). New York: Taylor & Francis. doi:10.4324/9780203945582.

Hayes, B. (2006). The future of Europol: More powers, less regulation, precious little debate. *Statewatch Analysis*. http://www.statewatch.org/news/2006/apr/europol-budget.pdf. adresinden erişildi.

Helmberg, M. (2007). Eurojust and joint investigation teams: How Eurojust can support JITs. *ERA Forum*, *8*(2), 245-251. doi:10.1007/s12027-007-0012-9.

Hoffman, B. (1999). Is Europe soft on terrorism? *Foreign Policy*, (115), 62-76. https://www.jstor.org/stable/1149581?origin=crossref adresinden erişildi.

Hürriyet. (2022, 2 Mart). Avrupa Birliği ülkeleri listesi: AB'ye üye ülkeler hangileri, kaç tane? *Hürriyet*. https://www.hurriyet.com.tr/galeri-avrupa-birligi-ulkeleri-listesi-abye-uye-ulkeler-hangileri-kac-tane-42013928/2 adresinden erişildi.

Independent Türkçe. (2021, 17 Aralık). ABD terör raporunda "Türkiye'de terör tanımı çok geniş" iddiası. Independent Türkçe. https://www.indyturk.com/node/448576/haber/abd-terör-raporunda-türkiyede-terör-tanımı-çok-geniş-iddiası adresinden erişildi.

Interpol. (2022). View UN notices - entities. 9 Ağustos 2022 tarihinde https://www.interpol.int/en/How-we-work/Notices/View-UN-Notices-Entities# adresinden erişildi.

Jackson, P. (2021, 11 Eylül). 11 Eylül saldırıları: 2001'de nasıl düzenlendi, kaç kişi öldü, sonrasında ne oldu? *BBC News Türkçe*. https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-58462900 adresinden erişildi.

Jansson, J. (2018). Building resilience, demolishing accountability? The role of Europol in counter-terrorism. *Policing and Society*, *28*(4), 432-447. doi:10.1080/10439463.2016.1191485.

Jones, S. G., Toucas, B. ve Markusen, M. B. (2018). *From the IRA to the Islamic State: The evolving terrorism threat in Europe*. CSIS Transnational Threats Program.

Kan, İ. H. (2019). Terörle mücadelede güvenlikçi yaklaşımlar: PKK ve IRA terör örgütleri üzerine karşılaştırmalı bir inceleme. *Social Sciences Studies Journal, 5*(33), 2149-2161. doi:10.26449/sssj.1426.

Karmon, E. (2005). *Coalitions between terrorist organizations: Revolutionaries, nationalists and Islamists*. Brill Nijhoff. doi:10.1163/9789047407386.

Karyotis, G. (2007). European migration policy in the aftermath of September 11. The security-migration nexus. *Innovation: The European Journal of Social Science Research, 20*(1), 1-17. doi:10.1080/13511610701197783.

Kaya, A. (2003). 11 Eylül bağlamında Avrupa Birliği'nin terörizmle mücadeleye bakış tarzı. *Polis Bilimleri Dergisi*, *5*(1), 75-90. https://www.acarindex.com/pdfs/346382 adresinden erişildi.

Kedikli, U. (2006). Avrupa Birliği'nin terörizmle mücadele politikaları ve hukuki boyutu. *Uluslararası Hukuk ve Politika*, *2*(7), 54-79. https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=60416 adresinden erişildi.

Keleş, R. ve Ünsal, A. (1982). *Kent ve siyasal şiddet.* Ankara: A.Ü. S.B.F. Basın ve Yayın Yüksek Okulu Basımevi.

Kemik, G. (2021). Terörü tartışmak: Tanım sorunu, genel özellikleri ve uluslararası hukuk açısından analizi. *Artuklu Kaime Uluslararası İktisadi ve İdari Araştırmalar Dergisi*, *4*(2), 165-187. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1715937 adresinden erişildi.

Keohane, D. (2005). *The EU and counter-terrorism*. London: Centre For European Reform. https://www.cer.eu/sites/default/files/publications/attachments/pdf/2011/wp629_terrorism_counter_keohane-1499.pdf adresinden erişildi.

Kirchner, E. ve Sperling, J. (2007). *EU security governance*. *EU security governance*. Manchester and Newyork: Manchester University Press. doi:10.7765/9781526130945.

Klosek, J. (1999). The development of international police cooperation within the EU and between the EU and third party states: A discussion of the legal bases of such cooperation and the problems and promises resulting thereof. *American University International Law Review*, *14*(3), 599-656. https://digitalcommons.wcl.american.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&article=1321&context=auilr adresinden erişildi.

Kushner, H. W. (2003). *Encyclopedia of terrorism*. California: SAGE Publications Inc.

Küçük, M. (2021). Avrupa Birliği'nin güvenlik strateji belgelerinin analizi. *Journal of Diplomatic Research*, *3*(1), 37-49. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1776518 adresinden erişildi.

Laqueur, W. (1999). *The new terrorism: Fanaticism and the arms of mass destruction*. New York: Oxford University Press.

Laqueur, W. (2001). *A History of terrorism*. New Jersey: Transaction Publishers. doi:10.4324/9781315083483.

Lenaerts, K. (2003). Co-operation in the second and third pillars of the European Union. *Studia Diplomatica*, *56*(4), 41-55. https://www.jstor.org/stable/44838406?seq=12#metadata_info_tab_contents adresinden erişildi.

Lentini, P. (2008). Understanding and combating terrorism: Definitions, origins and strategies. *Australian Journal of Political Science*, *43*(1), 133-140. doi:10.1080/10361140701842615.

Martin, G. (2017). *Terörizm: Kavramlar ve Kuramlar*. (İ. Çapcıoğlu ve B. Metin, Çev.). Ankara: Adres Yayınları.

Martín, T. M. (2017). Legal instruments and specific actions in the EU's fight against terrorism. A. Sroka, F. C.-R. Garrone ve R. D. T. Kumbrián (Ed.), *Radicalism and terrorism in the 21st century: Implications for security* içinde (ss. 247-259). Frankfurt am Main: Peter Lang AG.

Meade, R. C. (1990). *Red Brigades: The story of Italian terrorism*. London: Palgrave Macmillan UK. doi:10.1007/978-1-349-20304-8.

Memiş, Y. ve Mustafali, S. (2019). EU on the counter-terrorism. *Social Sciences Studies Journal, 5*(36), 2928-2934. doi:10.26449/sssj.1532.

Merari, A. (2016). Ayaklanma stratejisi olarak terörizm. G. Chaliand ve A. Blin (Ed.), *Terörizmin tarihi: Antikçağdan Işid'e* içinde (ss. 25-61). İstanbul: Nora Kitap.

Middelaar, L. van. (2014). *Avrupa: Bir geçiş süreci*. (B. Çölgeçen, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Migaux, P. (2016). 2004'ten sonraki durumun panoraması. G. Chaliand ve A. Blin (Ed.), *Terörizmin tarihi: Antikçağdan lşid'e* içinde (ss. 549-591). İstanbul: Nora Kitap.

Milliyet. (1998). Onlar da çok çekti. *Milliyet*. https://www.milliyet.com.tr/pembenar/onlar-da-cok-cekti-5342033 adresinden erişildi.

Milliyet. (2003, 20 Kasım). İstanbul'da terör... İki bombalı kamyonet dehşet ve ölüm saçtı. *Milliyet*. https://www.milliyet.com.tr/gundem/istanbulda-teror-iki-bombali-kamyonet-dehset-ve-olum-sacti-5138968 adresinden erişildi.

Milliyet. (2016, 20 Ocak). Kızıl Ordu geri mi döndü?. *Milliyet*. https://www.milliyet.com.tr/dunya/kizil-ordu-geri-mi-dondu-2181347 adresinden erişildi.

Moghadam, A. (2012). Failure and disengagement in the Red Army Faction. *Studies in Conflict & Terrorism*, *35*(2), 156-181. doi:10.1080/1057610X.2012.639062.

Monar, J. (2007a). The EU's approach post-September 11: Global terrorism as a multidimensional law enforcement challenge. *Cambridge Review of International Affairs, 20*(2), 267-283. doi:10.1080/09557570701414633.

Monar, J. (2007b). Common threat and common response? The European Union's counter-terrorism strategy and its problems. *Government and Opposition, 42*(3), 292-313. doi:10.1111/j.1477-7053.2007.00225.x.

Monar, J. (2014). EU internal security governance: The case of counter-terrorism. *European Security*, *23*(2), 195-209. doi:10.1080/09662839.2013.856308.

Mor, H. (2010). Avrupa (Birliği) bütünleşme süreci ve sorunları. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, *14*(2), 499-541. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/789492 adresinden erişildi.

Muir, H. (2005, 24 Eylül). British Muslim convert jailed for terrorism offences. *The Guardian*. https://www.theguardian.com/uk/2005/sep/24/terrorism.politics adresinden erişildi.

Musolino, S. (2019). The European Union and the preventing radicalisation and terrorism policy. M. L. Maniscalco ve V. Rosato (Ed.), *Preventing radicalisation and terrorism in Europe: A comparative analysis of policies* içinde (ss. 2-24). Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.

NATO. (1949). *The North Atlantic Treaty*. Washington D.C. https://www.nato.int/cps/fr/natohq/official_texts_17120.htm?selectedLocale=en adresinden erişildi.

NATO. (2005, 14 Nisan). NATO's military concept for defence against terrorism. 28 Temmuz 2022 tarihinde https://www.nato.int/ims/docu/terrorism-annex.htm adresinden erişildi.

NATO. (2022). Countering terrorism. *NATO*. 22 Mayıs 2022 tarihinde https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_77646.htm adresinden erişildi.

Neal, A. W. (2009). Securitization and risk at the EU border: The origins of Frontex. *Journal of Common Market Studies*, *47*(2), 333-356. doi:10.1111/j.1468-5965.2009.00807.x.

Nunzi, A. (2006). European police office – Europol. *Revue internationale de droit penal*, *77*(1), 285-292. doi:10.3917/ridp.771.0285.

Oberloskamp, E. (2016). The European Trevi conference in the 1970s: Transgovernmental policy coordination in the area of internal security. *Journal of European Integration History*, *22*(1), 29-45. doi:10.5771/0947-9511-2016-1-29.

Office of the Chairman of the Joint Chiefs of Staff. (2021). *DOD dictionary of military and associated terms*. Washington D.C.: The Joint Staff. http://www.jcs.mil/Doctrine/DOD-Terminology/ adresinden erişildi.

Ovalı, Ş. (2006). AB'nin terörizmle mücadele politikasındaki dönüşüm: 11 Eylül ve Madrid saldırılarının etkileri. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, *5*(3), 77-102. http://aacd.ankara.edu.tr/wp-ontent/uploads/sites/462/2018/02/C5S3Ovali.pdf adresinden erişildi.

Özcan, M. (2005). Avrupa Birliği adli iş birliği birimi (Eurojust): Gelişim ve perspektifler. *Avrupa Araştırmaları Dergisi*, *13*(1-2), 241-273. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1411 adresinden erişildi.

Öktem, E. (2004). Uluslararası hukukta terörizm: Tanım sorunu ve milli bağımsızlık hareketleri. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi*, *3*(5), 133-147. https://dergipark.org.tr/tr/pub/ticaretfbd/issue/21345/228973 adresinden erişildi.

Özçelik, S. (2017). The analysis of Basque conflict and ETA in the 1990s: The kidnapping of Miguel Angel Blanco. *Journal of Human Sciences*, *14*(2), 1058-1069. doi:10.14687/jhs.v14i2.4429.

Özdemir, H. (2002). 11 Eylül: Post-modern savaşın miladı ya da dış politika mücadelelerinin görünmeyen boyutu. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *7*(1), 153-173. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/195097 adresinden erişildi.

Özerkmen, N. ve Gölbaşi, H. (2012). Toplumsal bir olgu olarak şiddet. *Akademik Bakış Dergisi*, (15), 23-37. https://www.muharrembalci.com/hukukdunyasi/alintilar/508.pdf adresinden erişildi.

Öztürk, S. (2019). Küresel terör örgütü El-Kaide'nin gelişimi ve ön plana çıkan liderleri bağlamında "Cihad" anlayışının geçirdiği değişimler. *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, *6*(2), 167-196. doi:10.26513/tocd.585673.

Podolski, A. (2004). *European security after terrorist attacks in Madrid – Polish perspective*. http://pdc.ceu.hu/archive/00004783/01/rap_i_an_0304a.pdf adresinden erişildi.

Popa, G. D. (2013). European Union and fight against organized crime and terrorism. *Annals of the Ovidius University of Constanta-Political Science Series*, *2*, 221-230. https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/auoc2&div=17&id=&page= adresinden erişildi.

Puacz-Olszewska, J. (2019). Combating terrorism in the European Union and the Republic of Poland. *Modern Management Review*, *XXIV*(26), 71-81. doi:10.7862/rz.2019.mmr.23.

Rapoport, D. C. (2002). The four waves of rebel terror and september. *Anthropoetics*, *8*(1), 1-11. http://anthropoetics.ucla.edu/ap0801/terror/ adresinden erişildi.

Rapport, M. (2015). The French Revolution and early European revolutionary terrorism. R. D. Law (Ed.), *The routledge history of terrorism* içinde (ss. 63-77). New York: Routledge.

Reinisch, A. (2004). The action of the European Union to combat international terrorism. A. Bianchi (Ed.), *Enforcing international law norms against terrorism* içinde (ss. 119-162). London: Hart Publishing. doi:10.5040/9781472563057.ch-008.

Richburg, K. (2004, 12 Mart). Madrid train blasts kill at least 190. *Washington Post*. https://www.washingtonpost.com/archive/politics/2004/03/12/madrid-train-blasts-kill-at-least-190/a0dc2bde-0df5-49c6-8442-0e056d4c9261/ adresinden erişildi.

Rosenne, M. (1985). Terrorism: Who is responsible? What can be done? *World Affairs*, *148*(3), 169-172. https://www.jstor.org/stable/20672063#metadata_info_tab_contents adresinden erişildi.

Rozée, S., Kaunert, C. ve Léonard, S. (2013). Is Europol a comprehensive policing actor? *Perspectives on European Politics and Society*, *14*(3), 372-387. doi:10.1080/15705854.2013.817808.

Ruby, C. L. (2002). The definition of terrorism. *Analyses of Social Issues and Public Policy*, *2*(1), 9-14. doi:10.1111/j.1530-2415.2002.00021.x.

Sánchez, W. A. (2008). Corsica: France's petite security problem. *Studies in Conflict & Terrorism*, *31*(7), 655-664. doi:10.1080/10576100802144056.

Sànchez-Cuenca, I. (2007). The dynamics of nationalist terrorism: ETA and the IRA. *Terrorism and Political Violence*, *19*(3), 289-306. doi:10.1080/09546550701246981.

Saraçoğlu, M. Y. (2016). NATO'nun bariyerleri: Terörizmle mücadelede yaşanan dönüşüm ve ittifakın etkinliğini azaltan faktörler. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, *5*(1), 75-108. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/264999 adresinden erişildi.

Sarantaki, A.-M. (2019). *Frontex & NATO: A new partnership in the making* (No: 100/2019). https://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2019/02/100_2018_-WORKING-PAPER-_Antonia-Maria-Sarantaki.pdf adresinden erişildi.

Saul, B. (2005). Definition of "Terrorism" in the UN Security Council: 1985–2004. *Chinese Journal of International Law*, *4*(1), 141-166. doi:10.1093/chinesejil/jmi005.

Schmid, A. (2004). Terrorism - The definitional problem. *Case Western Reserve Journal of International Law*, *36*(2), 375-419. https://scholarlycommons.law.case.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1400&context=jil adresinden erişildi.

Shughart II, W. F. (2006). An analytical history of terrorism, 1945-2000. *Public Choice*, *128*(1/2), 7-39. doi:10.1007/s lll27-006-9043-y.

Sorel, J.-M. (2003). Some questions about the definition of terrorism and the fight against its financing. *European Journal of International Law*, *14*(2), 365-378. doi:10.1093/ejil/14.2.365.

Sönmez, G. (2019). Factors behind the rise and fall of left-wing terrorism in Western Europe: The cases of Rote Armee Fraktion and Brigate Rosse. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, *15*(31), 469-496. doi:10.17752/guvenlikstrtj.630849.

Sözcü. (2018, 3 Mayıs). Feshedilen ETA örgütüne dair merak ettikleriniz… *Sözcü* https://www.sozcu.com.tr/2018/dunya/feshedilen-eta-orgutune-dair-merak-ettikleriniz-2384659/ adresinden erişildi.

Steiner, A. ve Debray, L. (2000). *Kızıl Ordu Fraksiyonu: Batı Avrupa'da şehir gerillası*. (R. Çakır, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.

Stevenson, J. (2003). How Europe and America defend themselves. *Foreign Affairs, 82*(2), 75-90. doi:10.2307/20033505.

Strom, K. J. ve Eyerman, J. (2008). Interagency coordination: Lessons learned from the 2005 London train bombings. *NIJ Journal, 261*, 28-32. https://www.ojp.gov/pdffiles1/nij/224088.pdf adresinden erişildi.

Sundquist, V. H. (2010). Political terrorism: An historical case study of the Italian Red Brigades. *Journal of Strategic Security, 3*(3), 53-68. doi:10.5038/1944-0472.3.3.5.

Szyszkowitz, T. (2005). European Union. K. von Hippel (Ed.), *Europe Confronts Terrorism* içinde (ss. 171-190). London: Palgrave Macmillan UK.

Şen, Y. F. (2018). Şiddet, siyasal şiddet ve terör. S. Z. Haklı (Ed.), *Radikalleşme şiddet ve terörizm* içinde (ss. 24-55). Ankara: Polis Akademisi Yayınları.

Şimşek, M. (2016). Terörizm: Kavramsal bir çalışma. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi, 54*, 319-335. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/383318 adresinden erişildi.

Şirin Öner, N. A. (2012). In which direction do the efforts proceed? The European Union's attempts to develop a common immigration and asylum policy. *Marmara Journal of European Studies, 20*(2), 121-140. doi:10.29228/mjes.122.

Şöhret, M. (2014). Etno-dinsel milliyetçilik bağlamında İrlanda sorunu. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 2*(4), 39-76. doi:10.15869/itobiad.109218.

Tarantelli, C. B. (2010). The Italian Red Brigades and the structure and dynamics of terrorist groups. *The International Journal of Psychoanalysis, 91*(3), 541-560. doi:10.1111/j.1745-8315.2010.00264.x.

Tarhan, K. (2020). Küresel terörün tanım sorunsalı. H. Acar (Ed.), *Küresel Terör ve Güvenlik Politikaları* içinde (ss. 39-56). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık. https://www.researchgate.net/publication/343537312 adresinden erişildi.

Taşçıer, F. (2006). Küresel bir tehdit: Terörizm. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, *7*, 58-66. https://kutuphane.dogus.edu.tr/mvt/pdf.php adresinden erişildi.

T.C. Avrupa Birliği Başkanlığı. (2021). Avrupa Birliği'nin tarihçesi. 13 Ağustos 2022 tarihinde https://www.ab.gov.tr/p.php?e=105 adresinden erişildi.

Temizel, M. (2011). Terörizmde yeni milad: 11 eylül 2001. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, *14*(1-2), 329-348. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/116737 adresinden erişildi.

Terörizm ve Radikalleşme ile Mücadele Merkezi. (2020). Euskadi ta Askatasuna (ETA) terör örgütü: Örgüt yapısı ve tarihsel gelişimi. 13 Aralık 2021 tarihinde https://www.teram.org/Icerik/euskadi-ta-askatasuna-eta-teror-orgutu-orgut-yapisi-ve-tarihsel-gelisimi-41 adresinden erişildi.

Thwaites, N. (2006). 2. Eurojust: Beacon in EU judicial co-operation. *Revue Internationale de Droit Pénal*, *77*(1), 293-298. doi:10.3917/ridp.771.0293.

Topcu, E. (2021, 22 Ocak). Almanya'da Kızıl Ordu Fraksiyonu paniği. *Deutsche Welle*. https://www.dw.com/tr/almanyada-kızıl-ordu-fraksiyonu-paniği/a-56301602 adresinden erişildi.

Topcu, N. ve Ateş, D. (2022). Siyasal şiddetin evrimine örnekler üzerinden bir bakış. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *4*(2), 196-220. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2163603 adresinden erişildi.

Turgay, S. (2021). Avrupa Birliği'nin göçü güvenlikleştirme politikasında Frontex'in rolü. *Journal of International Relations and Political Science Studies*, (2), 5-26. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2271456 adresinden erişildi.

Türkiye Barolar Birliği. (2006). *Türkiye ve terörizm*. *Türkiye Barolar Birliği*. Ankara. http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/turkiye-ve-terorizm.pdf adresinden erişildi.

Türkiye Gazetesi. (2015, 11 Mart). İspanya'nın 11 Eylül'ü: Madrid saldırıları. *Türkiye Gazetesi*. https://www.turkiyegazetesi.com.tr/dunya/245187.aspx adresinden erişildi.

United Nations. (2004). *The report of the high-level panel on threats, challenges and change, a more secured world: Our shared responsibility* (Rapor No: A/59/565).

UN Press. (2022, 15 Aralık). Warning terrorist threat spreading to increasing number of countries, security council presidential statement stresses need for comprehensive, consistent counter-strategy. *UN Press*. 21 Aralık 2022 tarihinde https://press.un.org/en/2022/sc15141.doc.htm adresinden erişildi.

United States Department of State. (2002). *Patterns of global terrorism*. Washington, DC.

United States Department of State. (2000). *Patterns of global terrorism 1999*.

United States Department of State. (2022). Foreign terrorist organizations. 8 Ağustos 2022 tarihinde https://www.state.gov/foreign-terrorist-organizations/ adresinden erişildi.

UN Counter-Terrorism Centre. (t.y.). *Background*. United Nations. 2 Aralık 2022 tarihinde https://www.un.org/counterterrorism/cct/background adresinden erişildi.

Vision of Humanity. (t.y.). *What is global terrorism index?*. Institute for Economics & Peace. 27 Kasım 2022 tarihinde https://www.visionofhumanity.org/maps/global-terrorism-index/#/ adresinden erişildi.

Vries, G. de. (2005). The European Union's role in the fight against terrorism. *Irish Studies in International Affairs*, *16*, 3-9. https://www.jstor.org/stable/30001931#metadata_info_tab_contents adresinden erişildi.

White, R. W. (1997). The Irish republican army: An assessment of sectarianism. *Terrorism and Political Violence*, *9*(1), 20-55. doi:10.1080/09546559708427385.

Whittaker, D. J. (2004). *Terrorists and terrorism in the contemporary world*. *Routledge*. New York: Taylor & Francis e-Library. doi:10.2307/40201329.

Willsher, K. (2022). Macron calls for calm after death of jailed Corsican nationalist. *The Guardian*. 22 Mayıs 2022 tarihinde

https://www.theguardian.com/world/2022/mar/22/france-calls-calm-corsica-nationalist-dies-prison-yvan-colonna adresinden erişildi.

Woodward, R. (1993). Establishing Europol. *European Journal on Criminal Policy and Research, 1*(4), 7-33. doi:10.1007/BF02249463.

Yayla, S. (2019). Soğuk Savaş sonrası küreselleşme sürecinde El Kaide. *Social Sciences Studies Journal, 5*(35), 2520-2527. doi:10.26449/sssj.1483.

Yenal, S. ve Beğenirbaş, M. (2019). Değişen terörizm konseptinde Latin Amerika ülkelerinde terörizmin değerlendirilmesi. *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi, 29*(2), 203-227. https://dergipark.org.tr/tr/pub/khobilim/issue/51106/667294 adresinden erişildi.

Yıldırım, U. T. (2022). Siyasal şiddetin anlam karmaşasının temelleri üzerine. *The Journal of Academic Social Science Studies, 15*(89), 477-486. doi:10.29228/JASSS.57811.

Yılmaz, S. (2011). 11 Eylül sonrasında ABD ve Türkiye'deki iç güvenlik yeniden yapılanmalarının karşılaştırılması. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 20*(3), 361-380. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/50722 adresinden erişildi.

Yılmaz, Y. (2017). Avrupa Birliği ceza hukukunda organize suçlulukla mücadele. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, 8*(31), 721-768. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/981481 adresinden erişildi.

Yörüng, M. T. (1991). Avrupa Tek Senediyle Avrupa Parlamentosuna tanınan yetkiler. *Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü Avrupa Araştırmaları Dergisi, 1*(1&2), 295-308. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1590 adresinden erişildi.

Zakharchenko, A. (2007). *The EU and U.S. strategies against terrorism and proliferation of WMD: A comparative study* (Rapor No: 6). Garmisch-Partenkirchen: George C. Marshall Center for Security Studies.

ÖZGEÇMİŞ

ORCID	0000-0002-6259-2115
Adı Soyadı	Burak ADIYAMAN
Doğum Yeri	
Doğum Tarihi	

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Kırıkkale Üniversitesi
Fakülte	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Bölüm	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

YÜKSEK LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Çankırı Karatekin Üniversitesi
Enstitü	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

İLETİŞİM

Adres	
E-mail	